DANIEL DEFOE

ALBAY JACK

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN: ZAFER AVŞAR

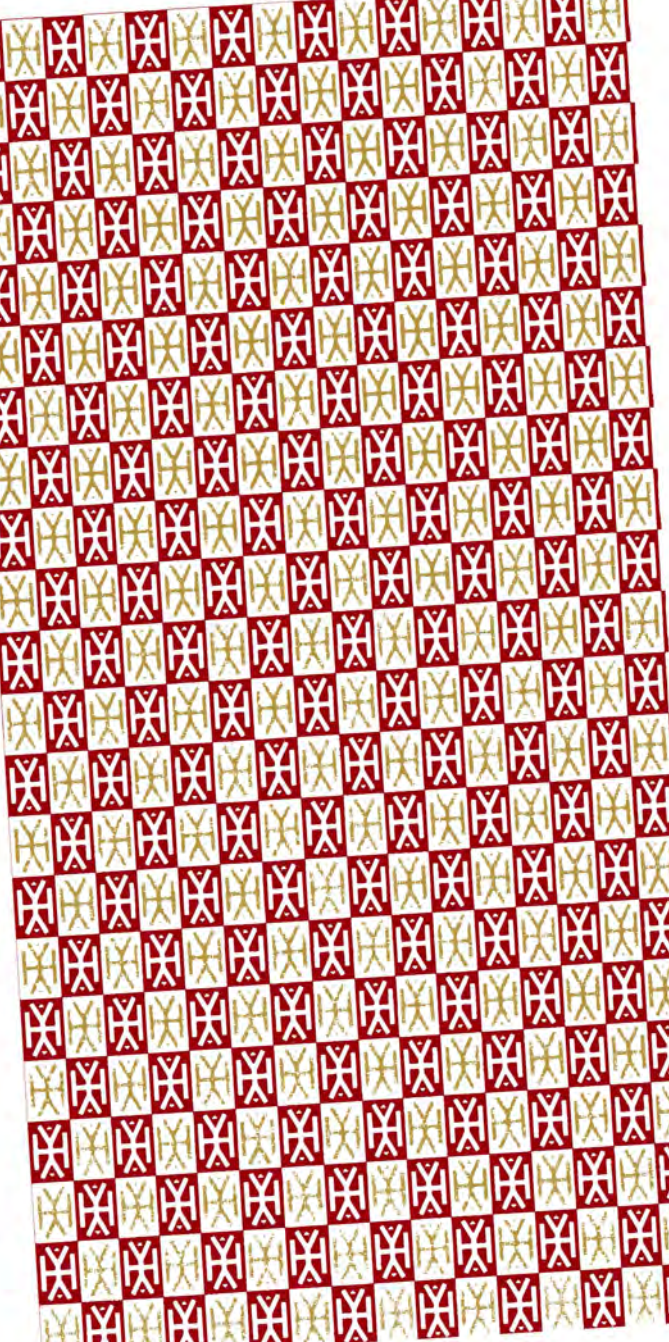
TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Daniel Defoe (1660-1731): Londra'da varlıklı bir ailede dünyaya geldi. İyi bir akademik eğitimin ardından ticarete atıldı. Çetin ve macera dolu bir ticaret hayatından sonra siyasi yergilerle yazarlığa başladı. Gözüpek bir gazetecilik kariyeri ve pek beğenilen didaktik eserlerinin akabinde, 1719 yılında onu dünya edebiyatının başköşelerinden birine yerleştiren Robinson Crusoe *romanını yazdı. Defoe'nun pikaresk sayılabilecek romanlarından biri olan* Albay Jack, *tema olarak epey benzerlik taşıdığı* Moll Flanders *eseriyle aynı yıl, 1722'de yayımlanır. Daniel Defoe, hayatına hırsızlık ve yankesicilikle başlayan yetim Albay Jack'in suç dünyasındaki sürükleyici maceralarını, Virginia'da kölelikten çiftlik sahipliğine ulaşmasını, pek çok Defoe karakteri gibi ticaretle zenginleşmesini, talihsiz evliliklerini, savaşlara katılmasını, tövbekâr oluşunu benzersiz üslubuyla capcanlı gözlerimizin önüne getirir. Tek bir insanın hayatına sığması, peş peşe gelmesi neredeyse imkânsız görünen onlarca tesadüf Daniel Defoe'nun ayrıntıcı kalemi sayesinde* Albay Jack'*te hayat bulur.*

Zafer Avşar: 1990 yılında Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden mezun oldu. Uzun yıllar tiyatro ve sinemayla uğraştı. Aralarında James Joyce ve Tolstoy biyografileriyle George Orwell'in Balinanın Karnında *eserinin de bulunduğu kitap çevirileri yaptı. Bunların yanı sıra iki öykü kitabı, senaryo ve tiyatro oyunları vardır.*

9 786254 293054

THG
0861605
UHT





Genel Yayın: 5718

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

DANIEL DEFOE
ALBAY JACK

ÖZGÜN ADI
THE LIFE OF COLONEL JACQUE

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
ZAFER AVŞAR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2018
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
KORAY KARASULU

YAYINA HAZIRLAYAN
SERTAÇ CANBOLAT

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

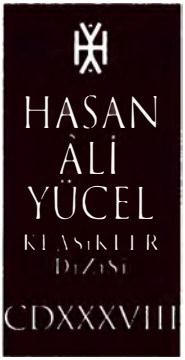
1. BASIM, ARALIK 2022, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-305-4 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-429-304-7 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr



DANIEL DEFOE

ALBAY JACK

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
ZAFER AVŞAR

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Albay Jack'in Hayatı'na Önsöz

Beyefendi,

Okurlar daha çok beğensin diye bu tür kitapların hepsine önsöz yazmak esaslı bir gelenek olduğundan, bunu görmezden gelemezdim. Böyle yaptıysam da bu çalışma, kendinden öncekilerin hepsinden daha az önsöze muhtaçtır. Hoşa giden, keyif veren bölümler zaten her şeyi anlatıyor; yararlı ve öğretici bölüm de epey geniş ve ıslah edilmeye müsait, tabii işlenen konuların çok çeşitli olmasına uygun düşecek bir ıslahat bu hacimde bir kitap daha isterdi.

Kitapta ölçülü ve iyi bir eğitim almanın kazançları, nimetleri üzerine yerinde ve sayısız gözlem yapabileceğiniz gibi, ülkemizde bu anılanlardan yoksun binlerce gencin nasıl mahvolduğunu da görmek için yeterince neden bulabilirsiniz. Devlet okulları ve hayır kurumları böyle çocukların mahvını önlemek için ne kadar geliştirilirse geliştirilsin, bu kentte birçok mutsuz çocuk darağaçlarına gitmek için yetişiyor.

Birçoğunda kötüden ziyade onları iyi şeyler öğrenmeye götürecek yumuşak mizacın bulunduğu bu sabilerin sefaletleri yürekleri paralıyor. Bu adam da çocukluğunda bunlara epeyce şahit olmuştur; şartlar zorunluluktan bir hırsız olmasını emrettiyse de tuhaf biçimde bazı dürüstlük ilkelerinin onu terk etmemesi sayesinde, işin en kötü kısmından erken

tiksinip sonunda da temelli bıraktı. Eğitim alma fırsatıyla dünyaya gelmiş, içindeki asil ilkeleri nasıl geliştireceğini öğrenmiş olsaydı, ne harika bir adam olurdu kim bilir!

Şu dünyada onun başına öylesine olaylar geldi ki okuyucu bu latif bahçede istediği gibi gezebilir, hiçbiri zararlı veya zehirli olmayan, besleyici ve şifalı meyveleri toplayabilir; burada görüp göreceği şeyler her yerde alkışlanan, onurlandırılan, teşvik edilen, ödüllendirilen bilgeliğin ve erdemin yollarıdır; sefaletin ve mutsuzluğun her çeşidinin eşlik ettiği ayıplar ve her türden fenalıktır; nihayetinde de kol kola gezinen günah ve utançtır, sitem ve serzenişle sarmaş dolaş olmuş insanlardır, nefretlik suçlardır.

Kötü yola düşmüş her okur bu kitapta bir değişim şansı için yüreklendirilecek, kötü harcanmış, Tanrı'nın kılavuzluğundan yoksun bir hayatın en iyi ve tek çaresinin tövbe etmek olduğu açığa çıkacaktır. İşte bu tövbede rahat, huzur ve çoğu kez umut vardır; tövbekâr, tıpkı müsrif oğul gibi geri dönecek, *sonu başlangıcından daha iyi olacaktır.*

Buna benzer olayları anlatmak üzere bu kitabı hazırladığımdan, kalan kısımlar daha doğrusu kitaptaki hiçbir şey için özür kabilinden tek bir sözcüğe gereksinimim yoktur. Cesaret kıran her şey kötü, cesaret veren her şey erdemli ve iyiyse, kitabı yayınlamanın bütün amacı buysa buna kimse itiraz edemez; Albay'ın öyküsünü doğru mu yanlış mı anlattığı bir an bile sorgulanamaz, tarihî bir şey mi yazdı masal mı anlattı diye sorulamaz, bu her şekilde yararlı, iyi şeyler yapmaya yetecekse, o hâlde önsöz olsa da olmasa da kendini anlatacaktır.

Daniel Defoe

Albay Jack'in Hayatı

Hayatımı, bir zamanlar aynı çepere dâhil olduğum insanların sıradan kaderlerinden ziyade, bugün artık geçmişe güvenli bir mesafeden bakabildiğim için doğanın akışının bir eseri olarak gördüğümden, benim bu hikâyem öyle zannediyorum ki her gün zevkle okunduğuna tanık olduğum ve karşılaştırıldığında ne ilginç ne de eğlendirici olan diğer hikâyeleri rahatlıkla geride bırakacaktır.

Bildiğim kadarıyla asalet bakımından kimseden geri kalmam, çünkü annemin ahbaplıkları meşhurmuş. Karıştırmayalım, o bölüm benden çok onun öyküsü. Ne biliyorsam kulaktan dolma: Sütannemin dediğine bakılırsa annem kibar bir kadın, babam da yüksek tabakadanmış. Babam kendisini ve annemi, görülsün duyulsun istenmeyen bir çocuğa sahip olmaya eşlik eden yüz kızartıcı durumlardan kurtarmak için sütanneme yüklü bir para vermiş.

Öyle anlaşılıyor ki sütannem bana iyi davranacağına, okula gitmeme müsaade edeceğine söz verince, babam, annemin isteği üzerine, ona kararlaştırılandan fazlasını takdim ediyor. Yaşar da kendimi bilebilecek kadar büyüyebilirsem, bir soylu olduğumu her fırsatta bana hatırlatmasını emrediyor. Sütannemden bana vermesini istediği tüm eğitim bu kadarmış. Babamın düşüncesine göre, soylu olduğumun çıtlatılması bile doğuştan bende olan düşüncelere er ya da

geç esin vermeye yeteceğinden, kendimin de buna inanması şartıyla bir beyefendi gibi davranabilirmişim.

Ne var ki başıma gelen felaketler başlar başlamaz sonu gelecek cinsten değildi. Talihsizliklerin bir gün sürdüğüne pek seyrek rastlanır. Büyük isimler, nasıl ki pırıl pırıl parladıkları şöhret zirvesine yavaş yavaş yükselirse, sefiller de dibini boyladıkları sefalet çukuruna başlarına bir dizi felaketin gelmesi sonucunda düşer; hani olur da talih yüzlerine gülüp onlara bir kurtuluş ümidi verecekse bile öncesinde sıkıntılı koşulların ıstırapları, dayanılmaz acıları içinde kıvranıp dururlar.

Sütannem sözünü tutmuş, onun mesleğindeki birinden beklenebileceği ölçüde dürüst çıkmıştı, elbette içinde bulunduğu şartların elverdiği ölçüde dürüsttü. Üzerime titremiş, beni kendi oğluyla ve aynı şartlarla kabul ettiği bir diğer utanç çocuğuyla birlikte büyütmüştü.

Adım John'du, öyle demişti. Ancak ne sütannem ne de ben bana ait bir soyadının varlığından haberdardık. Bu da demek oluyordu ki, ileride feleğin çarkı ne yöne dönerse, ona göre davranıp istediğim ismi verebilir, kendime Bay Filanca diyebilirdim.

Kendi oğluna da (benden bir yaş büyük bir oğlu vardı) John ismi veriliverdi; yaklaşık iki yıl sonra, yukarıda değindiğim üzere, tıpkı benim gibi büyütmek için bir hayasızlık çocuğu daha aldı, onun adı da John'du.

Madem hepimiz John'duk, o hâlde Jack de olabilirdik. Çok geçmeden bizi böyle çağırmaya başladılar, neden derseniz, yetiştiğimiz kasabanın o mahallesinde, yani Goodman's Fields'ta John'a genellikle Jack derlerdi. Beri yandan kendi öz oğlunu diğerlerinden ayırt etmek istemesi hoş görülebileceğinden, sütannem ona yüzbaşı diyordu ki hakikaten de en büyüğümüz oydu.

Bu oğlana yüzbaşı denmeye başlanınca çok öfkelendim, ağladım. Sütanneme, "Ben de yüzbaşı diye çağrılmak istiyorum" dedim; beyefendi olduğumu söylediğine göre yüzbaşı

olmam gerekiyordu, ben de olacaktım. Bu iyi yürekli kadın kavga etmeyelim diye, benim bir beyefendi olduğuma kuşku olmadığını, yüzbaşının üstünde olmam gerektiğini, albay olmam gerektiğini söyledikten sonra, "Canımın içi, beni dinle, uyduruk bir balıkçı teknesinin reisi olmayagörsün, o denizciye hemen yüzbaşı derler ama albaylar askerdir; beyefendilerden başka kimse albay yapılmaz. Üstelik ilk başlarda piç olsa da bey olmuş, general olmuş albaylar tanıdım, o yüzden sana da albay diyecekler," dedi.

Bu sözler üzerine o an için sesimi kesmiş olsam da tamamen tatmin olmadım, ta ki bir müddet sonra öz oğluna benim bir beyefendi olduğumu ve bana albay demesi gerektiğini söylediğini duyana kadar. Çocuk bunu duyunca yaygarayı basıp ağlamaya başladı, kendisine de albay denecekti! Bu benim çok hoşuma gitti, kendisine albay denmesi için ağladığından, albayın yüzbaşının üstü olduğuna iyice emin oldum: Hırs öyle evrensel bir şeydir ki bütün erkeklerin, bir dilenci çocuğun beyninde bile kök salmıştır!

Albay Jack ve Yüzbaşı Jack'in öyküsü buydu. Üçüncü çocuğa gelirsek, yeri gelince öğreneceğiniz üzere, doğuştan gelen liyakatle terfi edene kadar yalnızca Jack diye anıldı.

Üçümüz de umutlu çocuklardık. Daha çok küçük yaşlardan hepimizin ipsiz sapsız olacağını hayatımızın tekerrür eden olayları belirledi. Sütannemin kişiliğine dair duyduklarımın doğru olup olmadığını bilmiyorum ama bu dürüst kadın haydut olmamızı engellemek için yapabileceği her şeyi yaptı.

Hikâyemize dalmadan önce, o kadar gerilere gitmişken hatırlayabildiğim, hafızamda bir araya getirebildiğim kadarıyla şahsiyetlerimize dair bir şeyler söylemek uygun olacak. Hem kendimi, hem kardeşim olan Jack'leri lafı uzatmadan, tarafsız bir şekilde anlatmak istiyorum.

Yüzbaşı Jack hepimizden tam bir yaş büyüktü. Tıknaz, iri, sağlam yapılı bir çocuktu. Büyüdüğünde de bileği kuv-

vetli olacağı belliydi ama uzun boylu olmayacaktı. Sinsi, asık suratlı, içine kapalı, kötü niyetli, kindar biriydi. Üstelik hayvani, zalim ve canavarca bir eğilim besliyordu. Yol yordam bilmeyen bir köylü, arabacı benzeri bir hödüktü. Sokakta büyümüş bir oğlan çocuğunun olması gerektiği kadar açıkgöz olsa da doğuştan söz dinlemez ve cahildi. Daha çok bir buldoğa benziyordu, gözü kara ve cesurdu ama yüce gönüllülükten eser yoktu. Gittiğimiz okulların öğretmen hanımlarından hiçbiri ona ne yazık ki adının harflerinden fazlasını öğretemedi. Doğuştan bir hırsızmış gibi elinin yetişebildiği her şeyi çalardı. Yakınına gelen her kimse, konuşabilme fırsatını yakaladığı andan itibaren, üstelik sadece annesinden değil, herkesten, kardeşi ve arkadaşları olan bizlerden de aşırırdı. Kumaşı serserilikle dokunmuştu, mayası gereği en pis, en alçakça şeyleri yapardı; kendisi gibi hırsız kardeşlerine karşı bile dürüst olma duygusu yoktu, oysa hırsızlar bir diğerine karşı dürüst olmayı şeref meselesi sayar.

Diğeri, yani biz John'lardan en küçük olanına, şu anlatacağım kaza sonucunda binbaşı rütbesi verildi: Onu sütannemize bırakan kadın, çocuğun babasının muhafız alayından bir binbaşı olduğunu itiraf etmişti. Gel gör ki babasının ismini gizlemekle yükümlüydü, ancak bu kadarını söyleyebilirdi. Böylece ona ilk başta Binbaşı John dendi, zamanla Binbaşı ve sonunda birlikte avarelik etmeye başladığımız zamanlarda Binbaşı Jack. Tanık olduğum üzere başka insanlar onu John diye bilirdi.

Binbaşı Jack neşeli, nüktedan, hoş bir oğlandı. Hazır cevap dedikleri kişilerden, zekâ kıvraklığına sahip bu çocuk, ne güzel jestlerle ve ne güzel bir mizaçla doluydu. Sık sık dediğim gibi onda beyefendiliğin izi görülüyordu. Erkeklere yaraşır bir cesaretle hiçbir şeyden korkmazdı. Gözünü kırpmadan ölüme gidebilirdi; tehlikeli bir durumda değilse, dünyanın en merhametli ve sevecen insanıydı. Yüzbaşı'daki o gaddar, berbat özellik onda doğuştan gelen bir kibarlıkla yer

değiştirmişti. Uzatmadan söylemek gerekirse, mükemmel bir adam olmasını engelleyen tek şey dürüstlükten yoksun oluşuydu. Benim gibi o da okumayı öğrenmişti* çok da iyi konuşuyordu, bu yüzden de duyarlı, güzel bir dille yazıyordu ki, hikâyesi dallanıp budaklanınca buna tanık olacaksınız.

Bendeniz Albay Jack'e gelirsek, bu yoksul ve mutsuz çocuk aslında öğrenme hevesiyle dolu, her şeyi öğrenme yetisi olan, eğitilebilir bir köpekti, ne var ki kendine öğretmen olarak iblisi tutmuştu. Hayata çok erken atıldığından, kötülükler yapmaya başladığında yaptıklarının ne kadar kötü olduğunu bile anlamıyor, başına neler geleceğini kestiremiyordu. Bir seferinde aslında suçum olmayan bir hırsızlıktan dolayı bir yargıcın karşısına çıkarıldığımı anımsıyorum; beni suçlayan kişilerin kendileriyle nasıl çeliştiklerini gösterip hatalarını kanıtlayarak kendimi savunmuştum, yargıç daha iyi bir işte çalışmıyor olmama hayıflanarak iyi bir eğitim aldığımın aşikâr olduğunu söylemişti. Ne var ki burada yargıç efendi yanılıyordu, daha önce de değindiğim gibi, okuma yazma hariç tutulursa, on yaşımdan önce hırsızlık dışında kimse bana bir şey öğretmemişti. Ancak benimle aynı eğitim düzeyindeki birçok kişiden geri kalmayacak derecede isabetli şeyler söyleyebilecek kadar doğal bir konuşma yeteneğim vardı.

Yoldaşlarım arasında cesur, kararlı, kavgadan asla kaçmayan bir çocuk olarak tanınırdım. Gelgelelim ben kendimi farklı görüyordum; bu yüzden çok güçlü ve çevik olduğum için kimi kavga maceralarına atılıp bunlardan da sapasağlam çıktığım hâlde dövüşmekten elimden geldiğince uzak durdum. Ellerimin yetersiz kaldığı yerde birçok kez kendimi dilimle kurtardım, bu çocukken olduğu gibi, yetişkin bir adam olduğum zaman da sürdü.

Zanaatımda çok uyanık ve becerikliydim, serseri ahbaplarım kadar sık yakalanmadım, ne çocukken ne de büyüyüp yetişken olunca, yirmi altı yılda tek bir kez bile!

---

* Kahraman ilerleyen bölümlerde "okuma bilmediğini" söylüyor. (ç.n.)

Zanaatta bu kadar eski ol ve hâlâ asılma! Bunun nasıl olduğunu anlatacağım.

Görünüşüme gelirsek, şişe fabrikasında küllerin üzerinde uyuyan, sokakların tozunda çamurunda sürtüp duran birinin nasıl görünmesini bekliyorsanız, öyle görünüyordum. Hepimiz aynıydık; "Parlamazsa para yok, boyayayım mı efendim," diyen, dilenci, hergele, hangisi hoşunuza giderse artık, son derece sefil ve hakir görülen çocuklardık. Yine de insanların, "Şu çocuğun güzel bir yüzü var, yıkanmış, giyinmiş olsa pek hoş bir oğlan olurdu", "Şuna bir bak, ne kadar güzel gözleri, ne kadar güleç bir siması var! Ne yazık! Anası babasının ne olduğunu merak ediyorum" türünden şeyler söylediklerini duyardım. Beni çağırıp adımı sorarlardı. "Jack," derdim. "Küçük hergele, senin soyadın yok mu?" derlerdi, "Bilmiyorum" derdim. "Annen baban kimdir?", "Annem babam yok" derdim. "Nasıl, peki hiç mi olmadı?" diye üstelerlerdi. "Bildiğim bir annem ve babam yok". Başlarını üzgün üzgün sallayıp "Zavallı çocuk! Çok yazık!", şu bu derler, sonra beni kendi hâlime bırakırlardı. Gelgelelim ben bütün bunları kalbime gömüyordum.

İyi yürekli bir kadın olan sütannemiz öldüğünde ben handiyse on olmuştum, Yüzbaşı on bir, Binbaşı ise sekiz. Sütannemizin kocası bir denizciydi ve kısa bir süre önce Kral II. Charles zamanında York Dükü'yle İskoçya'ya giderken karaya oturan gemilerden biri olan *Gloucester* firkateyninde boğulmuştu. Bu dürüst kadın çok yoksul öldüğünden, kilise cemaati onu gömmeyi üstlendi. Biz üç genç Jack cenazeye gittiğimizde, en büyüğümüz olan Yüzbaşı hastalanıp dönmek zorunda kalınca, ben, yani Albay (çünkü hepimiz onun çocukları diye geçiyorduk) baş ağıtçı olarak taziyeleri kabul ettim.

Bu yufka yürekli kadın öldüğü için biz üç Jack başıboş kaldık dünyada. Kilise cemaatinin bize bakmasını fazla dert etmedik, birlikte takılıyorduk, Rosemary Lane ve Ratcliff'te

yaşayanlar bizi çok iyi tanıdıkları için fazla dilenmek zorunda kalmadan, kolaylıkla yiyecek temin ediyorduk.

Benim bir özelliğim vardı, çok kibar ve dürüst olmakla ünlüydüm. Bir ayak işine gönderildiysem dakikası dakikasına, özenle o işi yapıyor, çarçabuk geri dönüyordum; bana bir şey mi emanet edildi, değil eksiltmek, dokunmuyordum bile. Diğer durumlarda ben de ötekiler kadar namlı bir hırsız olduğum hâlde, bana teslim edilen her neyse, kılına dokunmamayı şeref meselesi sayıyordum.

Bu gibi durumlarda görece yoksul dükkân sahipleri bazen yemeğe veya biraz demlenmek için birahaneye gittiklerinde göz kulak olmam için beni dükkânlarında bırakırlar, bu görevi karşılık beklemeden, neşeyle, büyük bir dürüstlükle yapardım.

Yüzbaşı Jack ise tam aksine, insanın yüzüne pis pis bakan, suratsız, terbiyeyi veya iyi mizacı belli edecek tek bir söz sarf etmeyen sert bir oğlandı. Kendisine bir şey sorulduğunda "Evet" veya "Hayır" derdi, ondan nezaket kabilinden bir şey duyabilen yoktu. Bir iş için gönderildi diyelim, yarısını unuturdu. Belki oyuna dalar, çocuklara takılır, söylenen işe gitmez, gittiyse de akıbetine dair hiçbir şey söylemezdi. Herkesi hiçe sayan bu nezaketten yoksun tavrından dolayı hakkında iyi konuşan yoktu, insanlar onda tam bir haydut tipi olduğunu, mutlaka asılacağını söylüyorlardı. İyilik olsun diye ona bir şey veren olmazdı, yiyecek ekmek bulma zorunluluğundan hırsız oldu diyebiliriz, dilenirken insanlara yalvarmaktan çok yiyecek vermelerini buyuran iğrenç bir tarzda konuşurdu. Onu tanıyan, arada sırada bir şeyler veren adamlardan biri dedi ki bir gün: "Yüzbaşı Jack, bu işi senin kadar kötü yapan, beceriksiz bir dilenci görmedim. Şimdi çocuksun, kabul ama bir peniyi isteyemeyen adam büyüyünce para kesesini nasıl isteyecek?"

Binbaşı kafasına bir şey takmayan, güleç bir çocuktu, her zaman neşeliydi; yiyeceği varmış yokmuş, asla şikâyet etmez-

di. Bu iyi huyu sayesinde kendisini öyle bir tanıttı ki komşular onu çok sevdiler, şuradan buradan erzak bulmayı hep başardı. Böylece çok küçük olduğumuz hâlde açlıktan ölmeden idare edebildik. Barınmayı yazları bekçi kulübelerinde, merdiven altlarında, bizi tanıyan dükkânların eşiklerinde yatarak hallediyorduk. Yatağa gelirsek, sütannem öldükten sonra uzun yıllar yatak nedir, ne işe yarar bilmedik. Kışları Rosemary Lane'deki Dallow Şişe Fabrikası veya Ratcliff Yolu'ndaki başka bir şişe fabrikasında soğumaya yüz tutmuş küllerin üzerine, cam eritme fırınlarının içine kıvrılırdık.

Birkaç yıl bu şekilde yaşadık ve burada daha erken yaşlarda bizim gibi paçavralar içinde yaşayan baldırı çıplak serserilerle düşüp kalkmaya başladık. Nerede bir çete görsek gidip katılıyorduk. Şeytanın isteyebileceği kadar kötüydük ve büyüdükçe daha feci işlere hazır hale geldik.

Bir kış gecesi bir kolluk ve devriyesi gelip huzurumuzu bozdular. Eğri Boyun diye birini arıyorlarmış. Ne gibi bir serserilik yapmışsa artık, "Tutun, yakalayın!" diye bağrışmaların ardından devriyeye bu herifin şişe fabrikasının fırınındaki dilenci çocukların arasında olduğu söylenmiş.

Gecenin köründe el ayak çekilmişken çınlayan düdüklerin ardından, "Dışarı çıkın, sizi şeytan tayfası, dışarı çıkın, yüzünüzü gösterin!" bağrışlarıyla uyandırıldık. Hepimiz dışarıya çıktık. Kimimiz gözlerini ovuşturuyor, kimimiz kafasını kaşıyordu. Yatağından sürüklenenler de oldu. Sanırım toplam on yedi kişiydik ama Eğri Boyun dedikleri çocuk aramızda yoktu. Bu epey büyük olan çocuk öyle anlaşılıyordu ki oranın müdavimleri arasındaydı ve önceki gece yapılan soygunda parmağı vardı. Soygunda yakalanan yoldaşı cezadan kurtulurum umuduyla bunun adını vermiş, sıklıkla barındığı yeri gammazlamış, beriki bunu öğrenmiş olacak ki en azından şimdilik sıvışmayı başarmış, kendini güvenli bir yere atmıştı. Baktılar ki aramızda yok, birçok soğuk kış gecesini geçirdiğim kömür küllerinin arasındaki sıcak yuva-

mıza dönmemize izin verdiler. Çok daha iyi yerlerde olduğumda bile oradaki kadar emniyette ve rahat hissettiğimi hatırlamıyorum.

Bu şekilde epeyce uzun bir süre, sanıyorum iki yıl yaşamaya devam ettik. Ne zarar verdik, ne zarar vermeyi istedik. Üçümüz çoğunlukla birlikte dolaşıyorduk. Kısaca şunu söylemem gerekir ki, hitabeti eksik ve hoşa gitmeyen yönleri olduğundan, biz yanında olmasaydık Yüzbaşı açlıktan ölürdü. Her yere üçlü olarak gittiğimiz için Üç Jack adıyla anılıyorduk. Gelgelelim birçok durumda tercih edilen isim Albay Jack oluyordu. Önceden de dediğim gibi, Binbaşı neşeli ve güleç bir çocuk olduğu hâlde daha iyi tiplerle –yani dilenci bir çocukla konuşanlar arasından çıkabilecek kadar iyi demek istiyorum– konuşmaya girişebilen kişi daima Albay oluyordu. Bu çeşit konuşmalarda durmadan sorgulayan taraf oluyor, aleni veya mahrem şeyleri ben soruyordum. Özellikle denizcilerle ve askerlerle sohbet etmeye bayılıyordum; katıldıkları kara savaşlarını, büyük deniz savaşlarını anlattırıyordum. Anlattıkları hiçbir şeyi de unutmadığım için kısa sürede, yani birkaç yıl içinde 80 Yıl Savaşı'nı, deniz savaşlarını, Flandre çarpışmalarını ve Maestricht'in alınışını o savaşlarda bulunmuş herhangi biri kadar doğru bir şekilde anlatabilir hâle gelmiştim. Bu özelliğimden dolayı eski askerler ve denizciler benimle konuşmayı çok seviyorlar, yalnızca devam eden savaşları değil, Oliver'ın çağında, Kral I. Charles öldüğü zaman gerçekleşmiş savaşlar da dâhil, akıllarına gelen tüm hikâyeleri bana anlatıyorlardı.

Bu sayede, çok genç olduğum hâlde bir çeşit tarihçi olmuştum; hiç kitap okumadığım hâlde geçmişte ne olduğuna veya dünyada o anda neler olup bittiğine dair, özellikle kendi halkımızı ilgilendiren şeylerde orta derecede açıklamalar yapabilirdim. Donanmadaki bütün gemilerin isimlerini, onlara kimlerin komuta ettiğini, bunların hepsini daha on dördüme bile basmamışken biliyordum.

Yüzbaşı Jack bu zamanlarda kötü ahbaplar edindi, bizden ayrıldı. Ondan uzun bir süre, sanırım altı ay kadar, ne yaptı ne etti, hiçbir haber alamadık. O zamanlar verdikleri isimle çocuk kaçıranlar çetesine katılmıştı. Çocukları alıp kaçan bu habis adamlar gece karanlığında sabileri yakalayıp elleriyle ağızlarını kapatıyor, onları almaya hazır, kendileri gibi başka serserilerin beklediği evlere götürüyorlardı. Oradakiler de köle olarak satılmak üzere, çocukları, rotası Virginia olan gemilere bindiriyorlardı.

Büyüdüğümüzde ona verdiğim isimle Çirkin Jack için bu iş biçilmiş kaftandı. Özellikle de şiddet içeren bölümü: Küçük bir çocuk onun pençesine düştüğünde ses çıkarmasın diye ağzını kapatmak yerine nefesini keser, neredeyse boğulmasına hiç aldırmazdı. Hemen hemen o zamanlarda bu iğrenç çetenin yaptığı bir işte aralarından bir çocuk mu öldürülmüştü, yoksa bir çocuk başka türlü mü istismar edilmişti bilmiyorum ama önemli bir yurttaşın çocuğu olacak ki, aile bu işin kokusunu almış ve çocuklarını çok üzücü bir vaziyette, neredeyse ölecek hâlde kurtarmayı başarmıştı. Ben çok gençtim, bu olay da epey bir zaman önce olduğundan bütün hikâyeyi hatırlamıyorum ama bu heriflerin hepsi yakalandı ve Newgate'e* götürüldü. O zaman daha on üç yaşından büyük olmayan Yüzbaşı Jack de aralarındaydı.

O çetedeki serserilerin nasıl bir cezaya çarptırıldığını bilmiyorum, yalnız bizim Yüzbaşı henüz yeniyetme biri olduğundan Bridewell'de** üç kez adamakıllı kırbaçlanması emredildi. Ya Belediye Başkanı ya da bölge hâkimi, bir dahaki sefere dikkat etmesi gerektiğini söylemeyi ihmal etmeyerek onda tam asılacak bir tip olduğunu, asılmasına acıyacağı için bu cezayı aldığını belirtti; o genç yaşta bile öyle bir çehresi vardı ki daha sonra birkaç olayda da benzer şeyleri

---

* 1767'de yıkılan Newgate Hapishanesi. (ç.n.)

** Bir saray olarak yapılan, 1556 yılında bir bölümü meşhur bir hapishaneye dönüşen yapı. (ç.n.)

duyacaktı. Bridewell'deyken başına gelen bu talihsiz olayı duydum, Binbaşı'yla onu görmeye gittik, başına ne geldiğinin haberini ilk defa almıştık.

Gittiğimiz aynı gün, aldığı ceza gereği "ıslah" dedikleri şeyi uygulamak için onu çağırdılar. Adamakıllı yapılması emredildiğinden ve ceza hükmüne de sadık olduklarından, âyân üyesi ve Bridewell'in başkanı, sanırım William Turner diyorlardı, başında dikilip ne kadar genç olduğundan başlayarak, böyle bir delikanlı asılırsa ne kadar yazık olacağına, bunu bir uyarı olarak alması gerektiğine, zavallı masum çocukları kaçırmanın ne kadar kötü bir şey olduğuna ve daha birçok şeye dair öğüt vermeye başladı. O bunlardan söz ederken, ceketinde mavi rozet olan adam en ufak bir acıma duygusu olmadan Jack'i kırbaçlıyordu. Bay William masaya çekiçle vurana kadar da bırakmadı.

Zavallı Yüzbaşı acıyla tepiniyor, dans eder gibi ayaklarını yere vuruyor, delirmiş gibi böğürüyordu; korkudan ölecek gibi olduğumu itiraf etmeliyim. Sıradan, yoksul bir çocuk olduğumdan, ona yapılanı görecek kadar yaklaşamadığım hâlde, daha sonra kırbaç darbeleriyle soyulmuş sırtındaki kanlı izlere bakınca öleceğimi sandım, ne var ki sonraları bu gibi şeylere alıştım.

Yanına gitmeme izin verildiği zaman elimden geldiği kadar biçare Yüzbaşı'yı avuttum; ancak en kötüsü yoldaydı, onunla işleri henüz bitmemişti, iki kırbaç daha geliyordu. Onu öyle şiddetli kırbaçladılar ki gerçekten de epey bir süreliğine bu kaçırma işinden yıldırmayı başardılar, ne var ki yeniden aralarına karışıp iş devam ettiği sürece onlarla birlikte olmayı sürdürdü; birkaç yıl sonra da bu iş sona erdi.

Çok genç olduğumuz hâlde Binbaşı ve bende, Yüzbaşı'nın bu kadar sert şekilde cezalandırılmasının etkisi büyük oldu; suça karışmamış olsak da aslında bizim ıslah edildiğimiz söylenebilirdi. Aynı yıl, yumuşak huylu olan Binbaşı, şişe fabrikasını mekân tutmuş birkaç genç serserinin tatlı diline

kanıp, hoşlarına giden tabirle "onlarla şöyle bir dolaşmaya" ikna oldu. Bu beyler birbirlerine tam uymuşlardı; Binbaşı hemen hemen on iki yaşındaydı, başı çeken iki kişiden büyük olanı on dördünde bile değildi. Bartholomew Panayırı'na gitme işi vardı. Bartholomew Panayırı'na gitmenin amacı, uzatmadan söylersek yankesicilikti.

Binbaşı'nın asıl iş hakkında hiçbir bilgisi olmadığı için bir şey yapması gerekmiyordu ama sanki kendileri kadar bu işin erbabıymış gibi, ele geçen her şeyden ona eşit pay vermeyi vaat ettiler. Böylece çekip gittiler. Uzun elli bu iki genç serseri işi öyle güzel kıvırmışlardı ki gece sekizden evvel şişe fabrikasında toz toprak içindeki yerimize geldiler. Bir köşeye oturup şişe fabrikasının ateşinden gelen ışığın altında ganimeti paylaşmaya başladılar. Binbaşı malları onlardan alıp gizli bir yere taşıyordu, bu ikisi bir şeyleri kaldırır kaldırmaz yükleri boşaltıyor, yakalanırlarsa üzerlerinde hiçbir şey çıkmasın diye ona veriyorlardı.

Şeytani bir talihleri oldu o gün, Şeytan avlarını bulmakta onlara yardım etmekle kalmıyor, Yüzbaşı'nın başına gelen talihsizlik yüzünden geri duran bir başka oyuncunun aklını çeliyor, işe girmesi için cesaretlendiriyordu. İlk gecenin ganimet listesini şöyle verebiliriz:

1- Soytarıyı izleyen taşralı bir yosmadan beyaz bir mendil, 3 şilin 6 peni, ayrıca mendilin bir ucunda dizili iğneler vardı.

2- Renkli bir mendil, kamkat satın alan taşralı bir gencin cebinden çekilmişti.

3- Kurdeleli bir para kesesi, içinde 11 şilin 3 peni ve gümüş bir yüksük vardı. Adamın birinin tavlamaya çalıştığı genç bir hanımın cebinden çekildi.

Not: Kadın kesesinin olmadığını o anda fark etti ama hırsızı göremediğinden ona kur yapan adamı suçladı. "Yankesici!" diye bağırdı. Kalabalık adamı yakaladı ama sokakta tanınan biri olduğundan güç bela ellerinden kurtulabildi.

4- Bir çatal ve bıçak, birkaç çocuk satın almış eve gidiyorlardı ki çocuklardan biri cebine koyar koymaz serseri bunları çekip almıştı.

5- Küçük bir gümüş kutu, içinde 1, 2, 3, 4 penilik paralardan oluşan 7 şilin vardı.

Not: Bunu galiba gösteriyi izlemek için bir pavyona yanaştığı sırada ödeme için cebinden çıkaran bir kadından araklamışlardı. Kadın parayı yerine koyduğu anda küçük bir cep faresi elini soktuğu gibi alıp kaçmıştı.

6- Bir başka ipek mendil, bir beyefendinin cebinden çekilmişti.

7- Bir başka ipek mendil.

8- Bir oyuncak bebek ve küçük bir ayna, fuardaki oyuncakçının tezgâhından.

Tüm bu yükün bir öğleden sonra, daha doğrusu akşamleyin iki yeni yetme serseri tarafından getirilmiş olması itiraf edilmeli ki olağanüstüydü ve ertesi gün Binbaşı yeni bir seviyeye yükseldi.

Sabah erkenden yanıma geldi, zaten uzağında yatıyor değildim. "Albay Jack, seninle konuşmak istiyorum," dedi. "E, konuş o zaman," dedim. "Ih, burada olmaz, önemli bir iş." Bunun üzerine dışarı çıktık. Şişe fabrikasının yanındaki dar yola sapmıştık ki para dolu avucunu uzatarak, "Bak burada ne var," dedi.

Gördüğüm manzaraya çok şaşırmıştım. Parayı tekrar göstermek için avucunu açtığında "Al, birazı senin" diyerek avucuma 6 peni ve bir şilin değerindeki gümüş paraları koydu. Seve seve kabul edecektim. Zira kendisini bir beyefendiden aşağı görmeyen, sanki beyefendiymiş gibi düşünen bendeniz, hayatında bir şilini bir arada hiç görmemişti. Böyle bir param hiç olmamıştı.

Bu serveti nasıl elde ettiğini çok merak ediyordum. Servet diyorum çünkü gümüş bir yüksük ve ipek bir mendilden başka, para olarak 7 şilin 6 penisi vardı ki tıpkı kendimden

bahsederken dediğim gibi, o da hayatında bir şilin görmediğinden, resmen mülkü olmuştu.

"Bu parayla ne yapacaksın Jack?" dedim. "Ne mi yapacağım? Rag Fair'e* gidip kendime ayakkabı ve çorap alacağım," dedi. "Doğru söylüyorsun, ben de aynısını yapacağım". Birlikte gidip kendimize 5 peniye birer çift tam Rag Fair'e yakışacak çorap aldık. Bir çiftine 5 peni vermedik, iki çiftine 5 peni verdik. Bizim kılığımıza göre çok iyi çoraplardı.

Ayakkabı bulmak için bayağı zorlandık, epeyce dolanıp durduktan sonra tıka basa dolu bir dükkândan 16 peni sayıp gayet hoş iki çift pabuç aldık.

Hemen giydik, ayaklarımız uzun zamandır çorap diye bir şey bilmediğinden çok hoşumuza gitti. Sıcacık çorap ve ayakkabı gibi şeyler giyince kendimi yeniden doğmuş gibi hissettim ve bir beyefendi olduğumu yeniden hatırlamaya başladım, işte bu şimdi gerçekleşmeye başlıyordu. Yeni hâlimize büründükten sonra "Binbaşı Jack baksana bana" dedim. "Bugüne kadar hiç paramız olmamıştı, hiç de akşam yemeği yemedik. Gidip yiyecek bir şeyler alalım mı? Ben çok açım."

"Ne duruyoruz?" dedi Binbaşı, "Ben de çok açım". Rosemary Lane'de bir et lokantasına gittik. Soylular gibi kendimize ikramlarda bulunduk. Kendimi artık öyle düşünmeye başladığımdan beyefendiler gibi yiyip içmeye başladık; 3 penilik haşlanmış sığır eti, 2 penilik puding ve bir penilik tuğla (nedense ekmeğe öyle diyorlardı veya somun), bir pintlik** yüksek alkollü bira ısmarladık. Hepsi yedi peni tuttu.

Not: Enfes et suyunu parmaklarımızı yalayarak mideye indirmemiz de cabası oldu. Yüreğimi mutlulukla dolduran asıl şey ise biz lokantadaki küçük bölmelerden birinde oturmuş yemeğimizi yerken yanımızdan geçen kız ve erkek

---

* Paçavra sözcüğünden türemiş görünen bu fuarda yoksul kimseler yırtık pırtık giysiler satardı. (ç.n.)

** Yaklaşık yarım litre. (ç.n.)

hizmetkârların "Beyefendilerin bir arzusu var mıydı?" demeleriydi.

Stepney kilise bölgesindeki en iyi aile reisi, sayın Londra belediye başkanı, hayır bak ne diyorum, dünyanın en yüksek mertebeli kişisi benim şu anda yaşadığım ve ve içinde pek az keder veya kaygı taşıyan bu mutluluğu rüyasında bile göremezdi. Oysa bu mutluluğun içindeki payım küçüktü; benimle karşılaştırıldığında Binbaşı Jack'in bir serveti vardı ama ben de önceki hâlime göre bir servetin sahibiydim. Kısacası asıl mutluluğun ne olduğunu bilmeyen bir kara cahil olmaktan başka hiçbir şey, ki benim durumum buydu, kimseyi, bu ganimette on sekiz peni haricinde payı olmadığı hâlde benim gibi yüceltemez, göklere çıkaramazdı.

O gece, Binbaşı'yla kazandığımız zaferden gözümüz dönmüş olarak her zamanki yerimizde, şişe fabrikasının kazanlarından yayılan, bize de içine yuvarlandığımız cüruf ve külleri unutturan o sıcaklıkta mışıl mışıl uyuduk.

Şişe fabrikalarının yerleşimini, şişelerin üflendiği fırınları bilenler, küllerin döküldüğü açıklığın haricinde her taraftan kapalı olduğu için çocukların uyuduğu o tuğla döşeli oyukları da bilirler. Bir hamamın soyunma odası kadar sıcak olan bu oyuklarda çocuklar, Grönland veya Nova Zembla'da olsalar bile soğuğu hiç hissetmezler, orada güvende olurlar, küller onlara vız gelir, pek rahat ederler.

Ertesi gün Binbaşı ve yoldaşları yeniden işe çıktılar, yine başarılı oldular. Kaç ay tam bilmiyorum ama başlarına hiçbir felaket gelmedi. Böylece onlar ne yaparsa aynısını yaparak, verdikleri talimatlara uyarak Binbaşı Jack de yoldaşları kadar usta bir cepçi oldu. Başından bin bir çeşit olay geçti ama burada ayrıntısına girmeyeceğim, çünkü yazmak zorunda olduğum asıl konuya, kendi hikâyeme dönmek istiyorum.

Binbaşı yaşadığı yeni refahın etkilerini her gün bana da göstermekten geri kalmıyordu. Bana sık sık bir *tester** ba-

* Bir gümüş lira. (ç.n.)

zen de bir şilin fırlatacak kadar cömertti. Artık sırtının giysi gördüğünü, bu kül kovuğunu terk edeceğini, bir hayır cemiyetinden barınak bulduğunu sezebiliyordum (ki bunu başka bir olayda anlatacağım). Fazlası vardı; gömlek giymeye başladı ki üç yıldan fazla bir zamandır ikimiz de böyle bir şey yapmamıştık.

Bütün bunlar olurken şöyle bir şey gözlemledim: Binbaşı Jack refah içinde yaşarken, maddi anlamda serpilmişken, birçok durumda bana para verecek kadar cömert ve nazik davrandığı hâlde, o çevreye gireyim, onunla işlere kalkışayım diye beni davet etmiyordu. Orada ben de onun kadar mutlu olabilirdim. Hayır, bana iş verilmesini teklif bile etmedi.

Bana böyle bir mesafe koymasından hiç memnun değildim. Genel anlamda işin cepçilik olduğunu ondan öğrenmiştim; bu zanaatta usta olmak için el çabukluğu, güzel konuşabilme ve hayli seri olmanın gerektiğini hayal edebiliyordum. Yine de işi kıvırmak o kadar zor değildi. Fırsatların çok sayıda çıktığını düşünüyordum, zira taşradan Londra'ya gelmiş ahali ağzı bir karış açık dolaşıp etrafa bakmakla meşgul olduğundan iş büyük bir tehlike barındırmıyordu. Ana hatlarıyla nasıl yapıldığını, nasıl başladıklarını bana gösterselerdi kolayca kotarılabilirdi.

Zanaatını bir an bile bırakmayan, hizmetlilerini her durumda cesaretlendirmeye hazır durumdaki Şeytan bütün engelleri ortadan kaldırarak onun kentin en seçkin dalgıçlarından, yani yankesicilerinden biriyle ilişki kurmasını sağladı, bizim ilişkimiz de pek farklı değildi; kötü şeyler yapmaya ben de onlar kadar eğilimli olduğumdan, hayal kırıklığına uğramayayım diye bana göz kulak oluyordu.

Bartholomew Panayırı'nda incik boncuk gibi ıvır zıvır şeyler yürüten, üç dört şilin için üzerlerine çullanılmasını göze alan çocuklardan üstün konumdaydı. Gözü yükseklerdeydi, yüklü para ve senetler dışında bir şeyle uğraşmak istemiyordu.

Bu tür işlerde hep yaptığımız gibi onunla bir yürüyüşe çıkmamı ısrarla rica etti. Ne yapacağımı biraz öğrettikten sonra istediğim fenalığı yapmama izin verecekti; bununla ne demek istediğini de beni ehil hâle getirdikten sonra kendi başıma çalışmam gerekeceğini, ona sadece iyi şans dilemek düşeceğini söyleyerek açıkladı.

Nasıl ki Binbaşı Jack beyefendinin yanında sadece işin nasıl yapıldığını, cepten paranın nasıl araklandığını görmeye gittiği hâlde payını almıştı, başarılı olduğunda işi ben yapmışım gibi bana da pay verecekti. Bunun çaylakları cesaretle işe katmak için cepçiliğin bir geleneği olduğuna beni temin etti. Aslan yürekli olunmazsa hiçbir şey yapılamazdı.

Uzunca bir süre bu meselede tereddüt ettim. Kullandığım ismiyle ağabeyim Yüzbaşı Jack'in başına gelenleri anlatarak tehlikelere dikkat çektim. "Görüyorum ki ödleksin Albay" dedikten sonra şöyle devam etti, "ödleklik bizim işe gelmez, çünkü bu işte yalnızca cesurlar sonuna kadar gidebilir. Gelgelelim senin yapacağın hiçbir şey olmadığı için ilk seferde bunlarla uğraşmanda bir tehlike de yok. Ben yakalanırsam olayla hiçbir ilgin olmaz, seni serbest bırakırlar, çünkü ne yapmış olursam olayım senin bu işte parmağının olmadığı hemen ortaya çıkar."

Söylediklerine aklım yatınca onunla bu maceraya atılmaya karar verdim. Çok geçmeden bu yeni dostumun sıradan bir yankesici olmadığını, kaliteli bir hırsız olduğunu fark ettim. Kardeşim Jack'den daha yüksek yerlere gelmeyi hedefliyordu. Benden epey büyüktü, neredeyse on beşime bastığım hâlde yaşıma göre ufak tefektim, yapacağımız işe tamamen yabancıydım. İlk başta yaptığım şeyin suç olduğunu bilmiyordum, suç olduğunu anlamam için epey bir sürenin geçmesi gerekti. Yankesiciliğe bir zanaat gibi bakıyordum. Çıraklıktan işe başlıyordum. İçinde yetiştiğim muhitte, küçükken, hatta nispeten gençken bu tam böyleydi, hatta şimdi bile bakıyorum da yakalanırsak ıslatılma adını verdiğimiz bir tehlikeyi göze aldığı-

mız bir şeydi; suya batırılacak veya kafamız tulumbanın altına sokulacaktı, sonra her şey bitiyordu. Üzerimizdeki paçavralar birazcık ıslanmışsa umurumuzda bile olmuyordu. Ne var ki bunun ciddi bir suç olduğunu, bu yüzden Newgate'e gönderilebileceğimizi çok uzun bir süre, ta ki içimizden çok iyi bir arkadaş, neredeyse yetişkin olan biri asılana kadar anlamamıştım. Sırası gelince anlatacağım gibi bu olay ödümü patlatmıştı.

Neyse, bu delikanlının ikna etmesiyle ben de onunla işe çıktım; yoksul, kötü niyeti olmayan masum bir çocuktum (o anki düşüncelerimi bire bir anımsıyorum). Hayatımda hiç hırsızlık yapmamıştım. Diyelim bir sarraf beni dükkânında bırakmış, bir yığın paraya bakmamı istemişti, buna asla dokunmamam gerekirdi, çok dürüsttüm. Ne var ki o ayartıcı, henüz bir çocuk olduğum bana kancasını kolayca taktı. Yukarıda da anlattığım gibi bu yankesicilik işini hiç şerefsizlik olarak görmüyor, yetişmem gereken bir zanaat sayıyordum. Bu yüzden geri dönmeyecek, kanıksayacak şekilde işe girdim, istemeden bir hırsız oldum ve o tür bir hayatın sürükleyeceği girdaba düşmeden –yani nakil gemisine veya darağacına çıkmadan– ancak birkaç çocuğun yapabileceği kadar uzun bir süre bu işe devam ettim.

İlk gün yeni öğretmenimle dışarıya çıktım. Doğruca şehre götürdü beni, su kıyısına geldiğimizde ise gümrük dairesindeki muayene salonu denen uzun odaya soktu. Yırtık pırtık giyinmiş birkaç çocuktuk ama en kötü durumda olan bendim. Liderimin şapkası, gömleği ve boyun bağı vardı. Bu üçünden hiçbiri bende yoktu. Üstelik sütannem öldüğünden beri –ki birkaç yıl oluyordu– şapka giyecek kadar şımarmamıştım. Her zaman görüş mesafesinde kalacaktım ama çok yaklaşmayacak, yanıma gelene kadar ona hiç bakmayacak, hiç işaret almayacak, bir kargaşa olursa asla onu tanımıyormuş gibi yapacaktım.

Bu emirlere harfiyen uydum. O her bir köşeyi, herkesi gözetlerken ben de onu kesiyordum. Aramızda hep mesafe

vardı, bekleme salonunun diğer ucunda sanki iğne toplamak için oradaymışım gibi yere eğiliyor, bulduğum iğneleri üstümdeki çulun koluna saplıyordum. Kırk, elli iğne olmuştu ve ben gümrük işlemlerini yapıp belgeleri düzenleyen memurlarla iş tutan kalabalığın arasında epeyce meşgul olan yoldaşımdan gözümü ayırmıyordum.

Nihayet bana doğru geldi, güya benden iğne alıyormuş gibi eğilip elime bir şey tutuşturdu. "Bunu al, peşimden hemen aşağı gel" dedi. Koşmadan, ayaklarını sürüyerek hızlı hızlı kalabalığın arasından kendine yol açarak aşağıya indi. İçeri girdiğimiz büyük merdivenden değil de odanın diğer ucundaki bir parça dar olan merdivenden. Onu takip ettim. Arkasından geldiğimi gördü. Bu şekilde yürümeye devam ettik. Beklediğimin aksine aşağı gidince durmadığımız gibi sayısız sokak arasından, karanlık yerden, dar geçitten geçip Fenchurch Caddesi'ne, Billiter Yolu'ndan Leadenhall Sokağı'na, oradan da Leadenhall Pazarı'na gidene kadar tek bir kelime konuşmadık.

O gün et pazarı kurulmadığından kasap tezgâhlarından birinin üzerine oturduk, verdiği şeyi çıkarmamı söyledi; deriden yapılmış küçük bir evrak cüzdanıydı. İçine Fransızca bir takvim yerleştirilmişti, çeşitli kâğıtlar, belgeler vardı.

Bunlara bakınca poliçe ve senet gibi anlamadığım bir sürü kıymetli evrak olduğunu gördük. İçlerinde benim yoldaşın sarraf parası dediği, Sir Stephen Evans diye birinin hamiline yazılı 300 sterlinlik bir senedi vardı. Bundan başka 12 sterlin 10 şilinlik bir senet daha. O da bir sarraf senediydi ama adını unuttum. Fransızca yazılmış birkaç kâğıt daha vardı, hiçbir şey anlamadık ama bunlara kambiyo senedi dendiğinden önemli olmalıydılar.

Benim serseri ustam, sarraf senetlerinin* değerlerini, ne işe yaradığını çok iyi biliyordu. Sir Stephen imzalı senedi

* Günümüzde kullanılan banka çekleri veya hamiline yazılı senetlerin muadili.Kim sunarsa para ona ödeniyordu. (ç.n.)

okuduğunda, "Bu beni aşar" dedi. Sıra 12 sterlin 10 şilinlik senede gelince, "Bu işimizi görür, düş peşime Jack" dedikten sonra Lombard Caddesi'ne doğru koştu. Diğer kâğıtları evrak cüzdanına sokuşturduktan sonra arkasından seğirttim. Yolda giderken görüşeceği adamın ismini birine sorup anında öğrendi ve doğruca dükkâna gitti. Ağırbaşlı bir ifade takındı, hiçbir soruyla karşılaşmadan kendisine parayı ödettirdi. Yolun karşı tarafında durmuş, hiç kimseyle ilgilenmiyormuş gibi caddeye bakınıyordum ama aslında bizimkinin senedi verdiği sırada sanki o tüccar adına çalışıyormuş, bu işi çoktan beridir yapıyormuş gibi cüzdandan diğer senetleri çıkarışını izliyordum.

Parayı altın para olarak ödediler, o da çabucak saydıktan sonra dışarı çıktı. Yanımdan geçip yolun karşı kıyısındaki Three King Court'a doğru yürümeye başladı. Sonra Clement Yolu'na geçtik. Kıyıdaki Cole Limanı'na en kısa yoldan gidip bizi karşıya geçirsin diye bir sandalcıya bir peni verdik, St. Mary Overy merdivenlerinde karaya çıktık, artık burada güvendeydik.

Bana dönüp, "Albay Jack şanslı bir çocuksun doğrusu; kârlı iş oldu. Haydi St. George's Fields'a gidelim de ganimeti paylaşalım" dedi. Biraz yürüyüp çayıra gittik. Yoldan epey uzakta çimenlere oturunca parayı çıkardı. "Buraya bak Jack" dedi. "Daha önce hayatında böyle bir şey gördün mü?" "Hayır, hiç görmedim" dedikten sonra olanca saflığımla "hepsi bizim mi olmalı?" diye sordum. "Oldu bile. Bizden başka kimin olacaktı ki?" dedi. "Cüzdanını yitiren adama hiçbir şey yok mu?" diye sordum. "Niye olsun ki! Bu da ne demek oluyor?" "Bilmem, diğer senedi ona bırakacağını, miktarın senin için çok yüksek olduğunu söyledin."

Bana güldü. "Pek küçüksün, tamam da böyle bir çocuk olduğunu hiç düşünmezdim" dedi, sonra büyük bir ciddiyetle şöyle açıkladı: "Sir Stephen Evans'ın 300 sterlinlik senedi iri lokma. Şimdi benim gibi yoksul bir delikanlı gidip

bunu paraya çevirmeye kalkarsa, senedin onda ne aradığını merak edip ya bulduğuna ya da çaldığına hükmederler, beni tutup senedi de alırlar, bu da başımı belaya sokar. O yüzden karışmayacağım kadar büyük olduğunu, bunu adama bırakacağımı söyledim, tabii nasıl açıklayacağımı bulabilirsem... Paraya gelirsek, elimizdeki paradan hiçbir şey alamayacağına seni temin ederim Jack" dedi. "Üstelik bu evrak cüzdanını kaybeden her kimse, kaybettiğini anlar anlamaz hiç kuşkusuz sarrafa koşacak, senet karşılığında para istemeye gelen birisi olursa yakalanmasını isteyecektir ama ben ondan daha tecrübeliyim."

"Peki o zaman senedi ne yapacaksın? Fırlatıp atacak mısın?" dedim. "Öyle yaparsan başka birileri bulur, gidip parayı alırlar." "Hayır hayır..." diye devam etti. "Beni yakaladıklarında ne yapacaklarsa onlara da aynısını yaparlar: yakalayıp sorguya çekerler." Ne demek istediğini tam anlamadığımdan bu konuda daha fazla konuşmadım ve parayı paylaşmaya koyulduk. Hayatımda onca parayı bir arada görmemiştim, bu parayla ne yapacağımı da bilmiyordum. Birkaç kez benim için saklamasını söyleyecektim ki, bu tam çocuk gibi davranmak olurdu, arkadaşımın başına hiçbir şey gelmese bile, parayı ona bıraksaydım asla geri alamazdım.

Neyse ki bu konuda dilimi tutabildim. Parayı dürüst bir şekilde benimle paylaştı ama sonunda bana paranın yarısını vermeyi taahhüt ettiğini, bu hem ilk sefer olduğu için hem de gözcülük dışında bir şey yapmadığımdan, kendisinden birazcık az almamın daha iyi olacağını düşündüğünü söyledi. Böyle diyerek 12 sterlin, 10 şilinlik parayı iki eşit parçaya böldü. Yani 6 sterlin 5 şilin oldu her bir pay. Sonra benim payımdan 1 sterlin 5 şilin aldı. Bunu ona uğur parası olarak vermem gerekiyormuş. "Tamam" dedim, "al o zaman, çünkü bence hepsini hak ediyorsun." Ben de payıma düşeni aldım. "Peki şimdi ben bu parayla ne yapacağım, koyacak yerim yok." "Nedenmiş o? Cebin yok mu?" dedi.

"Var ama delik hepsi." O andan itibaren ne yapacağımı bilmeyecek kadar çok param olduğunu biraz da neşeyle sık sık düşündüm. Ne barınacak yerim, ne paramı koyacağım bir kutum, çekmecem veya demin sözünü ettiğim üzere delik olan dışında bir cebim vardı. Bu dünyada gidip parayı benim için saklamasını rica edebileceğim biri yoktu. Çulsuz, yoksul bir çocuk olduğum için hemen birisini soyduğumu söylerler, belki yakama yapışırlardı. Yabancı ülkelerdeki o deyiş gibi, param suçumun kanıtı oluverirdi. Şu işe bak, param çoktu, kaygım çoktu! Paramı nasıl güvenceye alacağımı bir türlü bulamıyordum. Bunu o kadar çok düşündüm ki ertesi gün canım çok sıkıldı, oturup ağladım.

Bütün gece kafam karışmış vaziyette parayı ne yapacağımı düşündüm. Uzun bir süre avucumun içinde tuttum, 14 şilin haricinde hepsi altındı, 4 gineye* karşılık geliyordu. Bu 14 şilini taşımak 4 gineden daha zordu. Sonunda yere oturup ayakkabılarımdan birini çıkardım, dört gineyi içine koydum. Ne var ki birazcık yürüyünce ayağım acımaya başladı. Böyle yürüyemeyecektim. Tekrar oturup parayı ayakkabımdan çıkardım, elimde taşımaya başladım. Sokakta kirli bir bez parçası ilişti gözüme. Aldım, paraları içine koyup sardım, bir süre de öyle devam ettim. Paradan söz açılınca ona bir türlü ulaşamayan insanların, "Param olsaydı da pis bir çaputun içinde olsaydı" dediği aklıma geldi. Benim param, tam o sözün hakkını verircesine, hakikaten pis bir çaputun içindeydi, uygun bir yere gelene kadar iş gördü. Su dolu bir hendeğin yanına oturup çaputu yıkadım, parayı yeniden içine koydum.

Neyse efendim, parayı evime, şişe fabrikasında barındığım yere götürdüm. Uyumaya gidince ne yapacağımı bilemedim. Bizim karanlık suratlı tayfadan birine param olduğunu söyleseydim, ya beni küllerin içinde boğarlar, ya soyarlar ya da elimden almak için türlü dümenler kurarlar-

* Gine: 1 sterlin 1 şilin değerinde, yani 21 şilin değerinde eski İngiliz parası. (ç.n.)

dı. Bu yüzden ne yapacağımı bilmeden bu kirli paçavrayı göğsüme bastırıp yattım. Gelgelelim uykum kaçtı. Ah şu insani kaygının yüküne bak! Tuğla parçalarının, taşların, küllerin, tozun toprağın içinde, zengin bir adamın kuş tüyü yatağında yattığı gibi mışıl mışıl uyuyan ben, şu paçavralar içindeki dilenci çocuk, azıcık parası olunca uyuyamıyordu.

Ne zaman uykuya dalsam, paramın kaybolduğunun rüyasını görüyor, deli gibi yerimden fırlıyor, elimde sımsıkı tuttuğumu fark edince, yeniden uyumaya çalışıyordum. Uzunca bir müddet uyanık kaldıktan sonra içim geçiyor, ama sonra yeniden ayağa fırlıyordum. Birden kafamda bir şey kurmaya başladım, ya uykuya dalıp rüyamda konuşmaya başlar, paramın olduğunu söylersem ve bizim serserilerden biri de söylediklerimi duyup göğsümden, parmaklarımın arasından ben uyurken paramı çekip alırsa? Bu kuruntuya kapılınca gözümü bile kırpmadım, böylece tüm geceyi endişe ve kaygılara boğulmuş hâlde geçirdim. O hâlde bunun, bu yeni hayatın kaygıları ve zenginliğin aldatıcılığı yüzünden kaybedilmiş ilk gecenin huzuru olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

Gün ışır ışımaz içinde yattığım delikten çıktım. Stepney civarındaki tarlalarda başıboş dolaşmaya başladım. Bu parayı ne yapacağımı uzun uzadıya düşünmeye, bir yol bulmaya çalışıyordum. İçimden birçok kez "Keşke param olmasaydı" dedim. Ne yapacağımı, nereye koyacağımı, hangi yöntemle güvenceye kavuşturacağımı onca düşünmeme, kafamda evirip çevirmeme rağmen bulamadım. Biraz önce de değindiğim gibi öyle allak bullak olmuştum ki oturup hüngür hüngür ağladım.

Gözyaşlarım dinmiş ama durum değişmemişti. Para hâlâ bendeydi ve ne yapacağımı hâlâ bilmiyordum. Sonunda aklıma şu geldi: Bir ağaç kovuğu bulabilirsem içine saklayabilir, zamanı gelince de gidip alabilirdim. O zaman düşündüğümde bu bana büyük bir keşif gibi gelmişti. Hemen etrafıma bakınıp bir ağaç aramaya başladım, ancak Stepney civarında veya amacıma uygun görünen Mile End tarafında

hiç ağaç yoktu, olsaydı bile daha dikkatlice bakınca tarlalarda bir sürü insan olduğunu, oraya bir şey saklamaya gitseydim göreceklerini, insanların beni gözetlediğini düşündüm ki sahiden de öyleydi, iki kişi ne yapmaya niyetlendiğimi görmek için arkamdan geliyordu.

Bu durum uzaklaşmama neden oldu, Mile End'i arkamda bıraktıktan sonra kentin tam ortasında Bethnal Green'deki Kör Dilencinin Yeri'ne giden bir yol vardı. Bu yoldan biraz ilerleyince kırlık araziye açılan bir patika keşfettim, o kırlık arazide işime yarayacak birkaç ağaç olacağını sanıyordum. Nihayet ulaşamayacağım kadar yüksekte bir kovuğu olan bir ağaç gördüm. Kovuğa ulaşabilmek için ağaca tırmanıp elimi soktum, (düşündüğüm gibi) tam aradığım yerdi. Hazinemi koydum, içime su serpildi. Sonra delikten içeri elimi sokup biraz daha iteyim derken o da ne? Birden elimden kayıverdi. Meğer ağacın içi oyukmuş. Küçük çıkınım asla ulaşamayacağım bir yere düştü. Ne kadar derine gittiğini anlayamadığımdan, paramı bir daha kurtarılamayacak şekilde yitirdim. Çok büyük, devasa bir ağaç olduğu için parayı bir daha görme umudu yoktu.

Çok genç olsam da ne kadar büyük bir ahmaklık ettiğimi şimdi anlayabiliyordum. Sen paranı koruyacak bir yol bulama, sonra da ulaşamayacağın bir kovuğun içine at! Kolumu dirseğime kadar delikten içeri daldırdım ama kovuğun dibini bulamadım. Ağaçtan bir dal koparıp epey içine soktum, yine sonuç aynı. Ağlamaya başladım, daha doğrusu öylesine öfkelenmiştim ki böğürdüm âdeta. Sonra ağaçtan indim, bir daha çıktım, kolumu çizip kanatana kadar elimi sokup durdum, bir yandan da hıçkırarak ağlıyordum. O paradan yarım penilik ekmek alacak kadar bile bir şey kalmadığı aklıma geldi. Karnım çok açtı, yeniden ağlamaya başladım. Kırbaçlanmış bir çocuk gibi bağırıp ağlayarak uzaklaştım, sonra yeniden ağacın yanına gittim, tırmandım, bunu birkaç kez yaptım. Son tırmanışımı bu kez ilk sefer çıkıp indiğim

yerden değil, karşı taraftan, ırmak tarafından yapmıştım. Bir de ne göreyim! Yaşlı, içi boş ağaçlarda hep olduğu gibi bu ağacın da zemine yakın yerinde büyük bir kovuğu vardı. Bu açıklıktan içeri baktığımda kirli paçavramın tıpkı delikten içeri koyduğum gibi sarılı olarak yerde yattığını görünce içimi anlatılmaz bir sevinç kapladı. Ağaç yere varıncaya kadar oyuk olduğundan, içini yosun veya yumuşak bir şey kaplamıştı, bunun yeteri kadar sıkı olmadığını düşünememiştim, elimden bıraktığımda çıkın hızla aşağıya kaymıştı.

Henüz küçük bir çocuktum o yüzden çocuk gibi sevindim. Paramı tekrar görünce bağırıp çağırmaya başladım, sonra hemen koşup aldım, bu kirli çıkıyı öpücüklere boğup bağrıma bastım. Dans ediyor, hoplayıp zıplıyor, çayırın bir ucundan diğerine koşuyor, kısaca ne yaptığımı bilmiyordum, o zaman ne yaptığımı şimdi de bilmiyorum ama bu olayı, yani kaybettiğimi sandığımda kalbime çöken acıyı ve yeniden bulduğumda dalga dalga içime dolan sevinci asla unutmayacağım.

Demin bahsettiğim gibi neşelendiğim ilk anda oraya buraya koştum, ne yapacağımı bilemedim, ama bu hâl geçince oturup içinde paramın olduğu kirli çaputu açtım, saydım ve hepsinin orada olduğundan emin olunca, yitirdiğimi sandığım zaman nasıl ağladıysam, aynı şekilde bu kez mutluluktan ağlamaya başladım.

Paramı bulduğumda içimde filizlenen mutluluğu ve tatmin duygusunu gösteren çocuksu hareketler üzerinde durarak okuyucuyu sıkmak istemiyorum, o yüzden burada kesiyorum. Keder de, sevinç de ölçüsüz duygulardır. Yetişkin bir adam olduğumdan bu yana düşündüğüm gibi, bir adam ekmek bile alamayacağı kadar bir anda her şeyini kaybetse, sonra garip bir şekilde yeniden bulsa, bence kendisine zarar bile verebilir.

Paramı alıp oradan uzaklaştım. Yeniden çaputa sarmadan önce içinden 6 peni ayırıp Mile End'teki dükkâna gittim. Yarım penilik yuvarlak ekmek ile yarım penilik peynir

aldım, kapısında oturup iştahla yedim, yanında içmek için bira versin diye yalvardım, dükkâncı kadın iyi kalpli biriymiş, bedavadan verdi.

Sonra kente doğru yola çıktım. Bakalım benim yarenlerden birini görebilecek miydim? Artık hazinemi ağaç kovuklarına saklamaktan vazgeçmiştim. Whitechapel'e* doğru gelirken, kilisenin karşısında eski giysilerin satıldığı bir rehinci dükkânına rastladım. Üzerimde çuldan başka bir şey olmadığı için dükkânın önünde durup kapıda asılı giysilere bakmaya başladım.

Kapının önünde duran adam "Küçük bey" dedi, "çok istekli bakıyorsun. Beğendiğin bir şey var mı, cebin iyi bir palto almaya elverir mi? Çulsuzlar alayındanmış gibi duruyorsun." Herifçioğlu bana hakaret ediyordu. "Sana ne benim çulsuz olmamdan!" dedim. "Bir şey beğenseydim onu alacak param var ama kılığım yüzünden aşağılanmayacağım bir yerden alırım."

Ben cesaretle karşılık verince bir kadın dışarı çıktı. "Senin derdin ne, kabadayılık taslayıp müşterileri kaçırıyorsun?" dedi adama. "Yoksul bir çocuğun parası belediye başkanının parası kadar kıymetlidir. Yoksul insanlar eski giysi almasalardı işimiz ne hâle gelirdi?" Sonra bana dönerek "Çocuk buraya gel" dedi. "Almayı istediğin bir şey varsa, o sana külhanbeylik yapıp karışamaz." O sırada yanına gelen başka bir kadına, "Bu güzel bir çocuk" dedi. "Evet" dedi öteki, "çok yakışıklı, yıkanıp doğru dürüst kıyafeti olsaydı, iyi giyimli bir beyefendinin oğlu sanabilirdik." "Gel canım," dedi kadın, "bana ne istediğini söyle." Bir beyefendinin oğlu dediğini işitmek beni çok memnun etmiş, aklıma eski düşünceleri getirmişti ama kirli ve paçavralar içinde olduğumu söylediğinde ağladım.

İstediğim bir şey gördüysem söyleyeyim diye beni sıkıştırdı. "Hayır" dedim. Baktığım bütün elbiseler bana çok büyüktü. "Gel çocuğum," dedi, "burada sana uyacak iki

* Londra'nın doğusunda bir işçi semti. (ç.n.)

şeyim var, ikisini de isteyeceğinden eminim. Birincisi küçük bir şapka, işte şurada (bana doğru fırlattı), bunu parasız veriyorum. Burada da gayet sıcak tutan bir pantolon! Tam sana göre, çok hesaplı ve sağlam. Eğer bir gün, ne yapacağını bilemeyeceğin kadar çok paran olursa, bak ne mükemmel cepleri var. Küçük bir saat cebi de var, altının veya saatin olduğunda koymak için."

Paramı koyacak bir yerimin olması, saklamak için artık bir ağaç kovuğu aramak zorunda kalmayacak oluşum bana tuhaf bir neşe verdi. Pantolonu elinden kapmaya hazırdım, daha önce pantolon almayı düşünmeyecek kadar sersem biri olduğum kesindi; paramı koyacak bir cebim olsaydı, iki gün boyunca avucumda, ayakkabımın içinde veya bilmem nasıl taşımam gerekmeyecekti. Lafı uzatmadan pantolon için ona 2 şilin verdim. Kilisenin avlusuna gidip giyindim, paramı da cebime koydum, altı atın çektiği arabasına kurulmuş bir prens kadar mutluydum. Bu iyi yürekli kadına şapka için teşekkür ettim, param olunca ihtiyaçlarımı almak için yine ona geleceğimi söyleyip dükkândan ayrıldım.

Evet henüz bir çocuktum, bu doğru ama kendimi yetişkin bir adam gibi hissediyordum, şimdi artık içine paramı koyabildiğim bir cebim vardı. Buna da onun sayesinde sahip olduğum arkadaşımı bulmaya gittim doğruca, ancak onun Bridewell'e götürüldüğünü duyunca ödüm koptu. Hiç soru sormadım, zira nedeni evrak cüzdanıydı ve ben de bu yüzden oraya götürülebilirdim. O anda zavallı kardeşim Yüzbaşı Jack'in durumu aklıma geldi. Ona yaptıkları gibi acımasızca kırbaçlayacaklardı beni, öyle büyük bir korkuya kapıldım ki ne yapacağımı bilemedim.

Öğleden sonra arkadaşımla karşılaştım, tam o mesele için Bridewell'e götürülmüş ama tekrar dışarı çıkabilmişti. Hadise şöyleydi: Bir gün önce gümrük dairesinde şansı öyle yaver gidince adımları onu yine aynı yere götürmüş, aynı uzun odada çevresini gözetlerken adamın biri onu ensele-

miş ve arkada oturan kâtiplerden birisine şöyle seslenmiş: "Bak, geçen o beyefendi evrak cüzdanını, senetlerini kaybettiğinde oralarda sürtüp durduğunu söylediğim genç serseri işte bu! Bence onları bu çocuk çaldı." O anda kalabalık çocuğun etrafını sarmış ve açıkça onu suçlamışlar. Ama o kanıtlanamayacağını bildiği bir şeyi itiraf edeceği bir korkuya kapılmayacak kadar bu tür şeylere alışkınmış. Üzerinde bu olaya ilişkin ne bir kâğıt, ne de 6 peni ve işe yaramaz meteliklerden başka bir şey varmış.

Onu tehdit etmişler, çekiştirmişler, itip kakmışlar, işi sırtındaki giysileri çıkarmaya vardırmışlar, gümrük memurları üzerini aramış ama faydasız. Üzerinden hiçbir şey çıkmamış. Daha önce de oraya gittiğini itiraf etmiş ama hem o zaman hem de daha önce sadece bakmak amacıyla muayene salonunda gezindiğini söylemiş. Gerek aleyhinde bir kanıt olmadığı için, gerekse evrak cüzdanıyla ilişkilendirilecek bir şey elde edemediklerinden sonunda onu bırakmak zorunda kalmışlar. Beri yandan onu Bridewell'e götürme gösterisi yapmayı ihmal etmemişler. Bakalım bir şey itiraf edecek mi diye kapısına kadar sürüklemişler ama hiçbir şey itiraf etmemiş. Onu getirenler, ellerinde hapis cezası ilamı olmadığından içeri sokmaya, teslim alacak kişiler de sanırım tevkif belgesi olmadığından zindana atmaya cesaret edememiş.

Her neyse, hiçbir şey elde edemeyince onu bir birahaneye götürmüşler. Evrak cüzdanında çok değerli senetlerin olduğunu, çalan haydut her kimse ona hiçbir yararının olmayacağını ama onları yitirmiş beyefendiye sonsuz zararı olabileceğini söylemişler. Cüzdanı çalınan adam, çocuğu yakalayan herifin çağırdığı kâtibe senetleri getirene 30 sterlin vereceğini, hırsız her kimse, ona zarar verilmesini önlemek için her türlü tedbirin alınacağını bildirmiş.

Ben ona rastladığımda ellerinden yeni kurtulmuştu ve bütün öyküyü bana işte bu şekilde anlattı. "Hiçbir şey itiraf etmedim, ellerinden kurtuldum ve sapasağlam çıkıp geldim"

dedi. "Peki evrak cüzdanını, senetleri ne yapacaksın? Zavallı adamın senetlerine kavuşmasına izin vermeyecek misin?" "Hayır" dedi. "Onlara güvenemem. Bana ne onların senetlerinden?" Yetişkin biri olmadığım hâlde senetlerin sahibi olan beyefendinin tüm parasını kaybettiği sonucuna vardığımdan, bir adamın onca para tutan senetlerini alıp bundan hiç faydalanmamanın çok üzücü bir şey olduğuna kanaat getirdim. Bizim hırsızın eline hiçbir şey geçmeyecek olmasına rağmen, senetleri elinde tutarak bir beyefendiyi zarara uğratması çok tuhaf geldi. Epeyce kafa yorduğumu hatırlıyorum, senet işini pek iyi anlamasam da bu aklımdan çıkmıyordu. Arada sırada, "Gel, şu beyefendiye senetleri verelim, lütfen bunu yapalım," diyordum. "Yapalım da yapalım," diyerek ona rahat vermedim, baktım ki olmuyor artık ağlamaya başladım. "Sen benim açığa çıkıp kardeşin Yüzbaşı Jack gibi Bridewell'de kırbaçlanmamı mı istiyorsun?" dedi. "Hayır, senin kırbaçlanmanı istemiyorum, adamın senetlerine kavuşmasını istiyorum, sana hiçbir yararı yok ama belki de adamın işi bitecek" dedim, sonra ekledim, "Bırak senetlerini alsın." Kes artık der gibi konuştu: "Nasıl götüreceğim senetleri? Onları götürmeye kim cesaret edebilir? Ben edemem. Çünkü oraya gittiğim anda beni alıkoyarlar, hemen sarrafı çağırıp beni tanıyor mu diye sorarlar, ondan parayı aldığım anlaşılınca soygunu yaptığımı kanıtlarlar ve ben de asılırım. Beni astırmak mı istiyorsun Jack?"

Bu söz üzerine uzunca bir süre sessiz kaldım. "Beni astırmak mı istiyorsun Jack?" dediğinde söyleyecek bir şeyim kalmamıştı. Ne var ki bir gün sonra beni çağırıp "Albay Jack, beyefendinin senetlerini almasının bir yolunu buldum galiba" dedi. "Benim sana dürüst olduğum gibi sen de bana dürüst olursan, ikimiz de bu işten epey para kazanırız." "Hiç kuşkun olmasın Robin,"* dedim, adı buydu, "dürüst olacağım, yeter ki nasıl olacağını söyle bana, adamın senetlerine kavuşmasını çok istiyorum."

* Yazar daha sonra bu kişiye Will diyor. (ç.n.)

"Uzun odada, kâtibin senetleri getirene 30 sterlin vereceğini söylemişlerdi bana, soru da sormayacaklarmış. Şimdi sen yoksul masum bir çocuk gibi, ki zaten öylesin, muayene salonuna gidip kâtiple konuşursan bu iş olur bence. Ona beyefendi söz verdiği gibi yaparsa, cüzdanın kimde olduğunu söyleyebileceğini çıtlat. Sana karşı nazik olur, söyledikleri gibi iyi davranırlarsa, alıp onlara verirsin."

Bütün kalbimle bunu yapacağımı söyledim. "Albay Jack" dedi, "ya seni tutup, kırbaçlamakla tehdit ederlerse, beni ele vermezsin değil mi?" "Asla vermem, beni kırbaçlayıp öldürseler bile." "Pekâlâ o zaman, cüzdan burada, haydi git." Ne söylemem, nasıl davranmam gerektiğine dair talimatlar verdi. Fakat bir yanlışlığa kurban gitmemek için, üzerimde bulup beni cüzdanı çalmakla suçlamasınlar diye yanımda götürmeyecektim. Cüzdanı ona bıraktım. Kararlaştırdığımız gibi ertesi sabah gümrük dairesine gittim. Bana ne gibi talimatlar verildiğini, tekrara düşmemek için, zaten olup bitende göreceksiniz. Genç olmakla kalmayıp serserilik derecesine daha yeni terfi etmiş bir çocuğa emanet edilmeyecek kadar önemli bir işti bu.

Özellikle vazgeçmeyeceğim iki şey vardı: 1. Adamın senetlerine yeniden kavuşmasıydı. Çünkü sadece cüzdanı evine götürmediğimiz için parasını kaybediyor olması –ki bence böyle olacaktı– bana çok korkunç görünüyordu; 2. Başıma ne gelirse gelsin, olayın başrol oyuncusu olan yoldaşım Robin'in ismini vermeyecek oluşumdu. Bu iki dürüstlük kırıntısıyla, ki kendi içlerinde öyleydiler, bir çocuğun kafası olsa da bir erkeğin yüreğiyle ertesi gün gümrük dairesindeki uzun odaya çıktım.

Olayın yaşandığı yere gider gitmez adamın aynı yerde oturduğunu gördüm. O zamandan beri hiç kımıldamadığı aklımdan geçti. Tabii aslını bilemezdim. Yukarı çıktım, salonun bir tarafında dirseklerimi koymak için boyumun ancak yettiği yazı masasının önünde durdum.

Ben dikilirken, biri beni bir tarafa başkası öbür tarafa itti, yazı masasının arkasında oturan adam bana bakmaya başladı. Beni gösterip bağırarak, "O çocuk ne yapıyor orada? Git işine berduş! Yoksa sen geçen pazartesi beyefendinin evrak cüzdanını çalan serserilerden biri misin?" dedikten sonra işini görmekte olduğu adama dönüp hikâyeyi anlatmaya başladı: "Geçen pazartesi Bay ... burada çok talihsiz bir olay yaşadı. Duydunuz mu?" "Hayır, duymadım" dedi adam. "Tam sizin olduğunuz yerde duruyordu, malların giriş kaydını yaptırırken evrak cüzdanını çıkarıp koyuyor, söylediğine göre az önce elindeyken, kalemini mürekkep hokkasına uzattığı sırada birisi cüzdanını çalıyor."

"Evrak cüzdanı mı?" dedi bir başkası. "Peki içinde ne varmış, senet var mıymış?"

"Evet varmış," dedi kâtip. "Bay Stephen Evans'ın 300 sterlinlik senedi, yaklaşık 12 sterlin değerinde bir de sarraf senedi. Beyefendi için asıl kötüsü, ne kadar olduğunu tam olarak bilmiyorum ama çok yüklü iki kambiyo senedi. 1.200 kuronluk* sanırım bir Fransız senedi."

"Peki kim çalmış olabilir?" dedi beyefendi.

"Kimse bilmiyor ama odacılardan biri şuradaki çocuk gibi (beni göstererek) birkaç genç serserinin ortalarda gezindiğini, sonra aniden kaybolduklarını söylüyor."

"Reziller" dedi söze karışan adam. "Ne yapacaklarsa onları? Hiç işlerine yaramaz. Sanırım ödemenin yapılmasını engellemek için durumu bildirmiştir."

"Evet öyle yaptı," dedi kâtip. "Ne var ki serseriler ondan atik davrandılar, 12 küsur sterlinlik senedi gidip kırdırmışlar ama gerisi durduruldu. Yine de parasına ulaşamayacağı için bu ona büyük zarar verdi."

"Beyefendi senetleri geri getirmeye teşvik etmek için neden bir ödül koymuyor? Seni temin ederim memnuniyetle getirirler."

---

* 1 kuron=5 şilin. (ç.n.)

"Kapıya bir afiş astırdı. Getirene 30 sterlin verecek."

"Evet ama onları geri getiren kişiyi alıkoymayacağına, başına iş açmayacağına söz verdiğini de eklemesi gerek."

"Onu da yaptı, ne var ki beyefendinin dürüst olacağına inanmazlar, sözünden döneceğinden korkarlar."

"Nedenmiş? Doğru, bu durumda sözünden dönebilir ama hiç kimsenin böyle yapmaması gerekir, çünkü o zaman hiçbir serseri çalınmış şeyleri geri getirmez, bu daha sonra başkalarına zarar verir."

"Bunlar için hayatını tehlikeye atmaya cesaret edersin, kıymetini bilmezler."

Bu konu üzerinde biraz daha konuşup başka bir konuya geçtiler. Bütün konuşulanları duydum, ama bir süre ne yapacağımı bilemedim. Sonunda beyefendinin gittiğini görünce konuşmaya, ona sırrı açmaya karar verdim. Ne yazık ki ben arkasından koşarken, muayene salonunun diğer ucunda insanlarla dolu bir odaya girdi. Arkasından gidecekken, odacılar beni geri çevirdi, oraya girmememi söylediler. Geri döndüm, yazı masasının arkasında duran adamın yakınlarında dolanmaya başladım. Saat on ikiyi vurana kadar oralarda oyalandım. İçerideki insanlar azalmaya başlamıştı, sonunda masasının başında onu yalnız yakaladım, sabahkinin aksine çevresinde kimsecikler yoktu. Biraz daha yaklaştım, daha önce yaptığım gibi yazı masasının dibine kadar girdim. Kâğıttan başını kaldırıp beni görünce, "Sabahtan beri buralarda sürtüp duruyorsun yahu! Ne istiyorsun? Bir işler çeviriyorsun ama pek iyi şeyler değil diye kuşkulanıyorum," dedi.

"Hayır bir iş çevirmiyorum," dedim.

"Öyle mi? Peki madem iş çevirmiyorsun" dedi, "gümrüğe niye geldin, ne işin var burada beyefendi? Tüccar da değilsin."

"Sizinle konuşmak istiyordum."

"Benimle mi!" dedi. "Ne diyeceksin ki bana?"

"Bu yüzden bana zarar vermezseniz size bir şey söyleyeceğim."

"Sana zarar vermek mi, çocuk sana ne diye zarar vereyim?" dedi çok kibar bir şekilde.

"Vermezsiniz değil mi?"

"Hayır vermem çocuk, sana hiç zarar vermeyeceğim. Ne diyecektin? Şu beyefendinin cüzdanı hakkında bildiğin bir şey mi var?"

Cevap verdim ama öyle sessiz konuştum ki beni duyamadı. Hemen bir yandaki iskemleye geçip, bölmeden dışarı çıkmaya yarayan bir kanadı itti, içeri girmemi söyledi. Dediğini yaptım.

Evrak cüzdanı hakkında bir şey bilip bilmediğimi bir daha sordu.

Yine fısıltıyla konuşup insanların duyabileceğini söyleyince bu kez aynı soruyu sessizce sordu.

Kendimce bildiğimi ama cüzdanı çalmadığımı, bu işte parmağımın olmadığını söyledim. Ben olmasaydım onu çoktan yakacak bir çocuğun eline geçtiğini, cüzdanı geri almaktan beyefendinin çok memnun olacağını ve içindekiler için epey para vereceğini de ondan duyduğumu ekledim.

"Onu ben söyledim çocuk" dedi. "Şayet onları beyefendiye geri getirebilirsen, söz verdiği gibi 30 sterlinden az olmayan bir ödül verecek sana."

"Deminki beyefendiye, çalıntı eşyayı getirenlere hiç zarar vermeyeceğinden emin olduğunuzu da söylediniz efendim," dedim.

"Hayır, sana hiçbir zarar gelmeyecek. Ben söz veriyorum."

Çocuk: "Başka insanların başını belaya sokmazlar değil mi?

Beyefendi: Hayır, senden kimsenin adı istenmeyecek, kim oldukları sorulmayacak.

Çocuk: Ben yoksul bir çocuğum, bu beyefendinin senetlerine kavuşmasını çok istiyorum. Gerçekten ben çalmadım, bende değiller.

Beyefendi: Beyefendinin onları nasıl alacağını söyleyebilirsin ama değil mi?

Çocuk: Onları alabilirsem, yarın sabah size getiririm.

Beyefendi: Bu gece olmaz mı?

Çocuk: Nereye geleceğimi bilseydim belki olurdu.

Beyefendi: Benim evime gel çocuk.

Çocuk: Nerede oturduğunuzu bilmiyorum.

Beyefendi: Şimdi gel benimle göstereyim.

Böylece beni Tower Caddesi'ne götürüp evini gösterdi, akşamüzeri saat beşte gelmemi buyurdu. Kararlaştırdığımız saatte oraya gittim, evrak cüzdanını da götürdüm.

Vardığımda beyefendi kitap dediği şeyi getirip getirmediğimi sordu.

"Kitap değil," dedim.

"Tamam, evrak cüzdanını kastediyorum, aynı şey" dedi.

"Beni incitmeyeceğinize söz verdiniz" deyip ağlamaya başladım.

"Korkma oğlum" dedi. "Senin gibi yoksul bir çocuğa zarar vermem, kimse canını yakmayacak."

"İşte burada," deyip cüzdanı çıkardım.

O zaman cüzdanın sahibi olduğu anlaşılan bir başka beyefendiyi çağırdı. "Cüzdan bu muydu?" diye sordu. O da "Evet" dedi.

Bana bütün senetlerin içinde olup olmadığını sordu.

Ben de bir senedin gittiğini duyduğumu ama geri kalanların tahminimce cüzdanda olduğunu söyledim.

"Neden böyle düşünüyorsun?" dedi.

"Çünkü onları çaldığını düşündüğüm çocuk senetlerden söz ederken, çok büyük meblağlar beni aşar dedi."

Senetlerin sahibi olan beyefendi, "Çocuk nerede?" diye sordu.

O zaman öteki beyefendi araya girip, "Hayır bunu soramazsınız, çünkü ben ona bunu yapmayacağına, kimseye söylemek zorunda kalmayacağına söz verdim" dedi.

"Peki çocuğum," dedi, "evrak cüzdanını açıp senetler içinde mi diye bakmamıza izin verecek misin?"

"Tabii," dedim.

İlk beyefendi, "Kaç senet vardı içinde?" diye sordu.

O da "Sadece üç tane" dedi. "12 sterlin 10 şilinlik haricinde, 300 sterlinlik Sir Stephan Evans'ınki ve iki kambiyo senedi" diye cevap verdi.

"Pekâlâ, senetler cüzdanda ise çocuk 30 sterlin alacak değil mi?" "Evet" dedi beyefendi. "Hem de serbest kalacak."

"Haydi o zaman çocuğum, ver de açayım."

Cüzdanı ona verdim, açıp baktı. Diğer kâğıtların yanında üç senet temiz ve sağlam olarak orada duruyordu, üzerinde silinti, kazıntı yoktu; beyefendi "Hepsi tamam" dedi.

Sonra ilk adam, "Bu yoksul çocuğa paranın verilmesinden sorumluyum" dedi. "Tamam ama bu serseriler 12 sterlin 10 şilin aldılar, bu meblağın 30 sterlinden düşüleceğini hesaplamış olmaları gerekir." Bana sorsa ikiletmeden kabul ederdim ama adam dostane bir tavır gösterdi, "Hayır, diğer senetler için 30 sterlin teklif ettiğinde, 12 sterlin 10 şilinin alındığını biliyordun, tellal tutup gezdirdin ve gümrük dairesindeki kapıya bunu astırdın, ben de ona 30 sterlin sözü verdim." Uzun uzun tartıştılar, bu yüzden kavga edecekler sandım.

Neyse ki sonunda her ikisi de biraz ödün verdi. Beyefendi 25 sterlini gine olarak vermeyi kabul etti. Adam parayı verirken elimi uzatmamı istedi. Paraları avucuma sayıp, "Doğru mu?" dedi. "Bilmiyorum ama sanırım doğrudur," dedim. "Neden, sen sayı saymayı bilmiyor musun?" dedi. Bilmediğimi söyledim, ne hayatımda bu kadar çok param olmuştu ne de para saymayı biliyordum. "Nasıl" dedi, "onların gine olduğunu bilmiyor musun?" Bir ginenin ne kadar olduğunu bilmediğimi söyledim.

"O zaman neden parayı doğru saydığıma inandığını söyledin?" diye sordu. Beyefendinin bana eksik vereceğine inanmadığım için dediğimi söyledim.

"Zavallı çocuk, gerçekten de bu dünyaya dair bir şey bildiğin yok. Nesin sen?"

"Yoksul bir çocuğum," deyip ağladım.

"Adın ne?" diye sorduktan sonra, "Dur, adını sormayacağıma söz verdiğimi unuttum, söylemek zorunda değilsin," dedi.

"Adım Jack," dedim.

"Soyadın yok mu?" dedi.

"O ne?"

"Jack'ten başka bir adın daha var, değil mi?"

"Evet, bana Albay Jack derler."

"Başka adın yok mu?"

"Yok," dedim.

"Peki nasıl Albay Jack diye çağrılır oldun?"

"Babamın adının Albay olduğunu söylediler."

"Annen veya baban hayatta mı?"

"Hayır, babam öldü."

"Peki annen nerede?"

"Hiç annem olmadı," dedim.

Bu sözüm onu güldürdü. "Ne, hiç annen olmadı mı? Neyin vardı peki?"

"Sütannem vardı ama annem değildi."

Bunun üzerine beyefendiye dönüp, "Senetlerinizi çalan hırsızın bu çocuk olmadığını söyleme cüretinde bulunuyorum," dedi.

"Gerçekten ben çalmadım efendim," deyip ağlamaya başladım.

"Hayır, hayır çocuğum," dedi. "Senin yaptığına inanmıyoruz." Diğer beyefendiye dönerek, "Bu çok akıllı bir çocuk" dedi, "bunun yanı sıra çok cahil ve dürüst. Ona biraz ilgi gösterip bir şey yapmamak çok yazık olur. Onunla biraz daha konuşalım." Oturup şarap içtiler, bana da birazcık verdiler. Sonra birinci beyefendi tekrar benimle konuşmaya başladı.

"Pekâlâ, şimdi paran oldu, bununla ne yapacaksın?"

"Bilmiyorum," dedim.

"Nereye koyacaksın?"

"Cebime."

"Cebine mi? Cebin sağlam mı, kaybetmeyesin?"

"Evet," dedim, "cebim sağlam."

"Eve gidince nereye koyacaksın?"

"Evim yok," dedikten sonra yine ağladım.

"Zavallı çocuk!" dedi. "Hayatını nasıl sürdürüyorsun?"

"Rosemary Yolu'ndaki ahalinin ayak işlerine bakıyorum."

"Peki gece olunca nerede kalıyorsun?"

"Şişe fabrikasında, gece olunca oraya giderim."

"Şişe fabrikasında mı yatıyorsun? Orada yatak var mı ki?" dedi.

"Hatırladığım kadarıyla hayatımda hiç yatakta yatmadım."

"Peki" dedi, "şişe fabrikasında nerede yatıyorsun?"

"Yerde," dedim. "Bazen küçük bir hasırın üzerinde, bazen de sıcak küllerin."

Bu sefer senetlerini kaybetmiş beyefendi konuştu: "Bu zavallı çocuk, kişiyi insanlığın sefaletine ağlatmak ve kendi durumuna şükretmek için kâfi, benim gözlerimi yaşarttı."

"Benim de," dedi öteki.

"Bak ne diyeceğim Jack," dedi birinci beyefendi. "Onların ayak işlerini gördüğünde sana para veriyorlar mı?"

"Yiyecek veriyorlar" dedim, "bu daha iyi."

"Peki giyecek işini nasıl hallediyorsun?"

"Arada bana eski şeyler veriyorlar, şöyle kenara ayırdıkları şeylerden."

"Sanırım hiç gömleğin olmadı, değil mi?"

"Hayır, sütannem öldüğünden beri hiç."

"O öleli ne kadar oldu?"

"Bu geçenle birlikte altı kış oldu," dedim.

"Sen kaç yaşındasın?" dedi.

"Bilmiyorum," dedim.

"Neyse," dedi beyefendi, "artık paran var, bir kısmıyla kendine giysi, gömlek alacak mısın?"

"Evet, biraz giysi almayı isterdim."

"Peki kalanıyla ne yapacaksın?"

"Bilmiyorum," deyip ağladım.

"Niye ağlıyorsun Jack?" diye sordu.

"Korktuğum için," diyerek ağlamaya devam ettim.

"Neden korkuyorsun?"

"Param olduğunu öğrenecekler."

"Peki sonra?"

"Sonra sıcak şişe fabrikasında uyumamam gerekir, soğuktan donarak öleceğim. Paramı alacaklar."

"İyi de neden orada artık uyumayasın ki?"

Bu noktada iki beyefendi, parası olanları endişe ve şaşkınlığın nasıl rahat bırakmadığını anlar gibi birbirlerine baktılar. "Seni temin ederim ki," dedi kâtip, "bu yoksul çocuğun parası yokken, o şişe fabrikasında hasırın, sıcak küllerin üzerinde sıradan birisi olarak kaygıdan uzak, mışıl mışıl uyurdu, ancak parası olur olmaz onu koruma endişesi yüzünden ağlamaya başlıyor, yüreği korkudan titriyor."

Çocuk aklımla olsa da onları memnun etmeye yetecek cevaplar verebildiğim bir sürü soru sordular. Nihayet cebim ağırlaşmış ama sizi temin ederim ki yüreğim asla hafiflememiş olarak gidiyordum. Çünkü ne yapacağımı bilmediğim onca paraya sahip olduğum için çok korkuyordum. Neyse, evden uzaklaşıp birazcık yürüdüm ama ne yapacağımı bilmiyordum. Civarda iki saat dolaşıp durduktan sonra geri gittim ve beyefendinin kapısının önünde oturdum. Gözlerimde akacak yaş kalmayana kadar ağladım ama kapıyı çalmadım.

Uzun süre oturmamıştım, sanıyorum aile üyelerinden biri bundan haberdar oldu, çünkü bir hizmetçi kız gelip benimle

konuştu. Ağzımdan bir iki sözcük döküldü ama ağlamayı sürdürdüm. Sonunda bu durum beyefendinin kulağına gitti. Tüccar gitmişti. Beyefendi ağladığımı duyunca beni tekrar çağırıp konuşmaya başladı, niye gitmediğimi sordu.

O zamandan beri beklemediğimi, epey yol gittikten sonra geri döndüğümü söyledim.

"Neden geri döndün peki?"

"Bilmiyorum," dedim.

"Ne diye böyle ağlıyorsun?" diye sordu. "Paranı yitirmedin ya?"

Henüz yitirmediğimi, ama yitirmekten korktuğumu söyledim.

"Bu yüzden mi ağlıyorsun?" dedi.

Evet dedim, çünkü parayı koruyamayacağımı, onların beni ya kandırıp ya da öldürüp elimden alacaklarını biliyordum.

"Onlar mı?" dedi. "Kim? Nasıl bir güruhla birliktesin?"

Hepsinin genç, çok kötü çocuklar olduğunu söyledim. "Hırsızlar, yankesiciler, bu evrak cüzdanını çalanlar gibi aynı, bedbahtlar sürüsü, onlarla birlikte kalamam."

"Peki Jack, senin için ne yapılabilir? Bana bırakır mısın paranı? Ben senin için saklasam?"

"Bütün kalbimle evet derim, lütfen efendim."

"Peki gel o zaman, parayı bana ver. Paranı saklayacağım. İstediğinde dürüst biçimde, hem de faiziyle alabileceğinden emin olman için de sana bir senet vereceğim. Bu şekilde onu yeterince güvende tutmuş olursun" dedi, sonra şunları ekledi: "Senedi kaybedersen ya da biri elinden alırsa, senden başka kimse ona dokunamayacak."

Parayı çıkarıp verdim. Kendime elbise almak için 15 şilin ayırdım. Aramızdaki görüşme bu şekilde sona erdi, en azından ilk sefer için. İçim tamamen huzura ermiş olarak paramı güvenceye alınca rahatladım, dolayısıyla aklımı kurcalayan üzüntü verici düşünceler dağılmaya başladı.

İnsanların hayatında kederlerin ve kaygıların ortaya nasıl çıktığını anlamak için bu olay yeterlidir; öncesinde para kazanmak için nasıl huzursuz oluyorlarsa, kazandıkları zaman da bu kez onu korumak için huzurları kaçar. Hiçbir şeyi olmayan, bir şeye sahip olmanın ne demek olduğunu hiç bilmeyen ben, para kazanmak ya da onu korumak gibi hiçbir kaygıyı da bilmezdim. Her şeyden mahrum olan ben hiçbir şey istemiyordum. Nereden yiyecek bulacağım, nerede yatıp kalkacağım umurumda bile değildi; paranın ne olduğunu, ne işe yaradığını bilmiyordum, param olup da onu kaybetme korkusu yaşayana kadar uyuyamamanın ne demek olduğunu bilmezdim.

Hiç kuşku yok ki, fazlasıyla sersemlik veya benim durumumda, fazlasıyla çocukluk yapmayacak olursam bu kez bir fırsat vardı. Bir fırsat diyorum, çünkü bu beyefendilerin hizmetine girebilir veya belki de ilgi ve himayeleri altında olabilirdim. Benim için bir şey yapmaya çok istekli görünüyorlardı; masumane konuşmam, çok sefil bir durumda olmam (öyle düşünüyorlardı) onları çok etkilemiş, şaşırtmıştı.

Ama ben tam bir çocuk gibi davrandım, anlattığım gibi paramı da bıraktıktan sonra birkaç yıl onları görmeye hiç gitmedim. Bu arada ne yöne yelken açtığım ve başıma gelenler öyle renkli ki, alınması gerekli birçok ders barındırdığından anlatılmayı da hak ediyor.

Şu dünyada kendiliğinden yüzüme gülen talih bir anda yok olmuştu. Param vardı ama ne değerini biliyordum ne de kullanmasını. Yeni tutturduğum hayat tarzı benim için öyle doğaldı ki onu daha iyi hâle getirmek gibi bir fikir aklıma bile gelmiyordu. Değil giysi almak, bir gömlek almayı bile istemiyordum. Şişe fabrikasından başka kalacak bir yer bulmak şöyle dursun, hep yaptığım gibi sokaklarda sürtmek dışında bir fikrim yoktu. İyiyi bilmediğimden kötüyü de tatmamıştım, o yüzden sürdüğüm yaşam bana hiç kötü gelmiyordu.

Bu cehaletle sahiden de sefil olan hayatıma döndüm, sefil olmaya sefildi ama daha iyisini bilmediğim ve nasıl değerlendireceğimi öğrenmediğim için bana öyle gelmiyordu.

Senetleri bana veren, onu sıkıştırmamış olsaydım sahibine geri vermeyi hiç düşünmeyen arkadaşım bana ne verdiklerini hiç sormadı. Bir şey verdilerse benim olması gerektiğini, senetleri götürüp görünme tehlikesine girmediğini, bir ödül varsa bunu hak edenin ben olduğumu söyledi. Ne aldığımla ne de almadığımla hiç başını ağrıtmadı, ne aldıysam bana kalmış oldu.

Daha önce yaptığım gibi oraya buraya koşturup duruyordum. Cebimde param vardı ama kimseye söylemedim. Eskisi gibi neşeyle ayak işlerine koşturuyor, birisi bir şey verirse her zamanki minnettarlığımla kabul ediyordum. Bende ortaya çıkan tek fark, şayet açsam, kimse bana bir iş ya da yiyecek bir şey vermediyse, eskiden olduğu gibi kapı kapı dilenmiyor, soluğu önceden bahsettiğim et lokantasında alıyor, et suyuna bir çorba, yarım penilik ekmek, nadiren et veya kendime ikram edeyim dersem yarım penilik peynir ısmarlıyordum; tüm masrafım haftada iki-üç peninin üzerine çıkmıyordu. Kabilemin aksine ben çok tutumluydum, ilk başta elime geçen o ginelerden birini bile harcamamıştım, gümrükçü beyefendiye söylediğim gibi, bir ginenin neden yapıldığını veya değerini bilmiyordum.

Hiç işe çıkmadan bir ay kadar böyle devam ettikten sonra, ona seslendiğim isimle yoldaşım bir sabah yanıma geldi. "Albay Jack" dedi. "Ne zaman bir yürüyüşe çıkarız?" "Ne zaman istersen," dedim. "Hiç iş yaptın mı?" diye sordu. "Hayır," dedim. Laf lafı açtı, bana kısmetli bir kerata olduğumu, yine öyle olacağıma inandığını söyledi. Ne var ki benimle şimdi yeni bir pazarlık yapması gerekiyordu. "Bak Albay Jack, toy kardeşimizi cesaretlendirelim diye ilkinde payımıza ortak ederiz ama sonra kendini bizimle eşit tehlikeye atmazsa, alacağı da insafa kalır, tabii beyefendi ol-

duğumuzdan ve birbirimize karşı hep şerefli davrandığımı için, buna güvenip işi bana bırakmaya hazırsan sana cömert davranacağıma güvenebilirsin." Herhangi bir şey yapacak durumda olmadığımı, çünkü ne yapacağımı anlamadığımı söyledim, bu yüzden de pay almayı umamazdım ama ne derse yapacaktım. Böylece birlikte dışarı çıktık.

Bir daha gümrük dairesine gitmedik, bu cesaretimizi abartmak olurdu. Üstelik özellikle onunla görünmeyi istemiyordum. Bu yüzden doğruca Royal Exchange'e* gittik. Castle Alley, Swithin's Alley ve kahvehanenin oralarda dolaşıp durduk. Ne var ki çok şanssız bir gündü, bütün gün iki üç mendilden başka bir şey uçuramadık, şişe fabrikasındaki eski yerimize geldik. Bana verdiği bir parça ekmekten ve Exchange'in oradaki su yolundan içtiğim sudan başka bütün gün ne bir şey yemiş ne de içmiştim. Benden ayrılıp gidince, çünkü benim gibi şişe fabrikasında uyumuyordu artık, her zamanki nevalemi yemek üzere et lokantasının yolunu tuttum, orada güzelce karnımı doyurdum, ertesi sabah erkenden, buluşmayı kararlaştırdığımız yere gittim.

Sabah erkenden bir yürüyüşe çıkmış, yılın o vaktinde iki tür insan grubunun gün ışır ışımaz, yılın bu zamanında ise gün ışımadan kalabalıklar oluşturduğu Billingsgate'e kadar uzanmıştı. Bu gruplardan ilki denizcilerin ve onları toplayan acentelerin peşindeki kömür şileplerinin kaptanları, ki bunlara kömürcü kaptanları deniyordu, ikincisi ise balık satıcıları ve alıcıları idi.

Bu topluluklardan ilkini gözüne kestirmişti. Bana şu emri verdi: "Git, yol boyu bütün birahanelere gir, bak bakalım kim paradan bahsediyor, böyle birini bulunca gel bana bildir." O kapıda durdu, ben de birahanelere girmeye başladım. Kömür şileplerinin kaptanları, kömürlerini kendi deyimleriyle genellikle "kapıda sattıklarından"** paralarını da

---

* Thomas Gresham tarafından kurulmuş olan ilk borsa. (y.h.n.)

** Royal Exchange'in kapısı. (y.h.n.)

birahanelerde alırlar. Fazla zaman geçirmeden ona birkaç haber getirdim. Bunun üzerine içeri girip gözlem yaptı ama amacına uygun bir şey bulamadı. Nihayet böyle bir birahanede adamın birinin yüklü miktarda iş yaptığı haberiyle döndüm. Birkaç kişiyle yapmış olmalıydı, çünkü masanın üstüne tomarla para yığmıştı, hem kaç para olduğunu yazmakla, hem bunları keselere koymakla pek meşguldü. "Demek öyle ha! Birazını alacağımdan emin olabilir" diyerek içeri gitti. Birahanede aşağı yukarı yürüyor, servis yapılmış masaların, bölmelerin yanından geçerken, yapabildiği kadarıyla adamın adını işitmeye çalışıyordu. Birisinin ona Cullum gibi bir şey dediğini duydu. Bir fırsatını kollayarak yaklaştı ve uzun bir hikâye anlattı. *Gun* adındaki meyhanede iki beyefendi kendisinden kaptanı bulmasını istemişti, çünkü onunla konuşmak isterlermiş.

Kömürcü kaptanı tam anlattığım gibi parasını önüne koymuştu. Ayrıca ufak ödemeleri koyduğu kirle siyahlaşmış küçük keseler de masada öylece yatıyordu. Gün daha tam ışımadığından, adama getirdiği havadisi, bu keselerden birini eliyle örtüp hiç fark edilmeden mükemmel biçimde almayı başaracak şekilde vermeyi bildi.

Para kesesini alınca, dışarıya, kapıda bekleyen benim yanıma geldi, yenimden çekerek, "Canını kurtarmak istiyorsan koş Jack," diyerek aceleyle seğirtti, ben de arkasından. Fenchurch Caddesi'ne gelene kadar hiç dinlenmedim, etrafıma bile bakmadım. Lime Caddesi'nden Leadenhall Caddesi'ne geldik, St. Mary Axe'den London Wall'a, sonra Bishopsgate'den Old Bedlam'a, oradan da Moorfields'a çıktık. Artık çok yorulduğumuzdan ikimiz de hızlı koşamıyorduk, gerçi koşmamız da gerekmiyordu, çünkü kimsenin bizi izlediğini görmemiştim. Moorfields'a girip soluklanmaya başlayınca neden bu kadar korktuğunu sordum. "Neden mi korktum? Seni sersem! İçinde dünya kadar para olan keseyi kaptım!" dedi. "Kese mi?" dedim. "Evet, evet. Kim-

senin bizi görmeyeceği bir yere gidelim de göstereyim" dedi. O önde, ben arkada, Long Alley'den başlayıp Hog Yolu ile Holloway Yolu'nu geçtik, daha sonraları Farthing Pie-House Fields adını alan büyük arazinin ortasına geldik. Orada bir yerde oturacaktık, ne var ki her yer suyla kaplıydı, biz de yürümeye devam ederek Anniseed Cleer'e giden yola saptık, büyük bir hastanenin bulunduğu bir araziye geldik, ıssız bir yer bulup oturduk. Keseyi çıkardı. "Talihli bir çocuksun Jack" dedi, "bu işten iyi bir payı hak ettin, çünkü getirdiğin şanslı haberler sayesinde oldu." Sonra hepsini şapkama boşalttı. Size dediğim gibi artık bir şapkam vardı.

Böyle bir keseyi adam kendindeyken, uyanıkken nasıl olmuştu da kapmıştı bilmiyorum ama içi epey yüklüydü. Dürülü bir kâğıt göze çarpıyordu. Kâğıt keseden düşünce, "Bak bu altın!" deyip karga gibi ötmeye, deli gibi sesler çıkarmaya başladı. Ne var ki bunda yanılıyordu. Çünkü kâğıdın arasında eski on üç buçuk peniler, yarım ve çeyrek paralar,* dokuz ve dört buçuk peniler vardı; hepsi birden tedavülden kalkmış paralar ile İrlanda ve İskoçya sikkeleri vardı. Bu yüzden hayal kırıklığına uğradı. Dediğinden anladığıma göre 17-18 sterlin vardı kesede, çünkü söyledim ya, ben para saymayı bilmiyordum.

Neyse, bu parayı üçe böldü, yani üç paya. İki payı kendine, bir payı bana. Sonra, memnun oldun mu, diye sordu. Evet, dedim, memnun olmak için iyi bir nedenim vardı. Zira bir önceki maceradan kalan parama eklenince ne yapacağımı bilemeyecek kadar çok param olmuştu.

Benim gördüğüm en yaman hırsızlardan biriydi; gözüne kestirdiği bir şeyi alıp götürmekte büyük bir el becerisine sahipti. Amacını gerçekleştirmediğini veya iş üstünde yakalandığını hiç görmedim.

Tanınmış ve seçkin bir cepçiydi, kadınların altın saatlerini aşırmada pek mahirdi. Tıpkı bu anlattığıma benzer gözü

* Kesilerek yarısı veya çeyreği kullanılan madeni paralar. Muhtemelen dönemin İspanyol real'i. (y.h.n.)

kara işleri zorluyor, bu işlerden de hayal edilebilecek en büyük başarıyla sıyrılmasını biliyordu. İşte böyle habis bir sanat olan hırsızlıkta onun öğrencisi oldum.

Şimdi çok zengin olduğumuzdan, artık şişe fabrikasında uyumama, eskisi gibi yırtık pırtık dolaşmama izin veremezdi. İki gömlek, bir yelek, kalın bir palto almamı buyurdu; üstünde olduğumuz işe hepsinden çok palto uygundu. Talimatlarına göre üstümü başımı düzdüm, beni kendisiyle aynı binada kalmaya götürdü, fiyakamıza uygun, ufak bir tavanarasında barınmaya başladık.

Çok geçmeden yine işe çıkıp Exchange yakınlarında şansımızı ikinci kez denedik. Burada birbirimizden ayrıldık, ben kendi başıma yürüyüşe çıktım. İlk işim acemi biri için bayağı hüner gerektiren bir numara çekmek oldu; çünkü daha önce öyle bir işin yapıldığına tanık olmamıştım. Bir mesele üzerinde ateşli ateşli sohbet eden iki beyefendi ilişti gözüme. Birisi iki-üç kez cüzdanını çıkarıp tekrar paltosunun cebine soktu. Sonra bir daha çıkardı, içinden bazı kâğıtları aldı, başka kâğıtları koydu; cüzdan yeniden cebe gitti, bu birkaç kez tekrarlandı. Adam hâlâ ötekiyle ve onların hemen yanında duran iki-üç kişiyle hararetli hararetli konuşuyordu. Cüzdanını son kez cebine soktuğunda, ki buna sokmaktan çok sokuşturdu denebilir, cüzdan alttaki bir başka cüzdana veya başka bir şeye dayandı, cebe tam olarak girmedi, ucu dışarıda kaldı.

Cüzdanını paltosunun cebine böyle aldırmadan sokan bu adamlar, bu işi yapan en önemsiz cepçiye bile dalma fırsatı yarattığı için çok fazla suçlanmamalı. Bu beyefendilerin çok acelesi vardır, kafaları tamamen meşguldür, bizim gibi şahin gözlü küçük yaratıklardan yeterince korunabilmeleri imkânsızdır. Bu yüzden ya cüzdanlarını ceplerinden hiç çıkarmamalı, ya çok dikkatli çıkarmalı ya da içine değerli bir şey koymamalılar. Ben tam o sırada Swithin Alley denen sokakta, daha doğrusu Swithin Alley ile Exchange'in arasındaki

sokaktan Exchange'e çıkan dar aralıkta tesadüfen beyefendilerin karşısında bulunuyordum, yukarıda anlattığım gibi cüzdanın cebe girip çıktığını ve ucunun cebin dışında kaldığını görünce seri davranırsam onu alabileceğimi düşündüm, benim gibi cüzdanın cebe bir girip bir çıktığını görse Will'in bunu yapacağına emindim. Daha önce söylediğim gibi ucunun dışarıda olduğunu görünce, "Bu benim," dedim kendi kendime. Küçük sokağın karşısına geçip, kolayca dokunacak kadar yaklaştım, elimi vücudumdan hiç ayırmadan görünen köşesini tuttum ve cüzdanı öyle yavaş çektim ki beyefendinin en ufak bir hareket hissetmesi veya başka birinin cüzdanı alıp gittiğimi görmesi imkânsızdı. Doğruca Exchange'in kuzeyindeki geniş alana gittim, oradan koşarak Bartholomew Lane'e indim. Tokenhouse Yard'a, oradan London Wall'a giden ara sokaklara saptım, Moorgate'ten geçtim ve ortadaki araziye bakan Moorfields'ın ikinci mahallesinde çimenlerin üzerine oturdum; burası ikimizden biri ganimete konarsa Will'le buluşmayı kararlaştırdığımız yerdi. Vardığımda Will henüz gelmemişti. Yaklaşık yarım saat geldi.

Will gelir gelmez nasıl bir ganimete konduğunu sordum. Beti benzi atmıştı, korkmuş görünüyordu ama bana dönüp, "Bir şeye konamadım ben" dedi, "ya sen şanslı it, sende ne var? Swithin Alley'deki beyefendinin cüzdanı yok mu mesela?" "Evet," deyip güldüm, "sen nereden biliyorsun?" "Nereden mi biliyorum? Beyefendi aklı başından gitmiş gibi tepindi, feryat figan üstünü başını yırttı. Tamamen işim bitti, mahvoldum dedi, sokaktaki insanlar içinde bilmem kaç bin sterlin olduğunu söylüyor. İçinde ne olabilir ki?" dedi Will, "Haydi bir bakalım."

Meydanın ortasındaki çimende yere çöktük, böylece kimse bize dikkat etmedi. Cüzdanı açtık, içinde imzalı bir sürü senet ve poliçe vardı. Bazıları sarrafların, bazıları sigorta şirketi dedikleri yerlerin senetleriydi. Ancak hepsine bedelmiş gibi görünen bir başka şeyse, birkaç bölümü olan cüzdanın

gözlerinden birindeki elmaslarla dolu kesekâğıdıydı. Sonradan öğrendiğimize göre, adam bu tür malların ticaretini yapan bir Yahudi'ymiş, doğrusu mallarını korumaya daha çok özen göstermesi gerekiyordu.

Bu Will için bile çok büyük bir ganimetti, paranın ne işe yaradığını bilmediğim zamana göre artık olayları daha iyi anlamaya başladığım hâlde, Will bu gibi şeylerde hâlâ benden çok öndeydi. Ama bu kez, benim gibi onun da kafası karışmıştı. Şimdi bütün bu senetler yüzünden kıssadaki horoza dönmüştük.* Sir Henry Furness'ın 1.200 sterlinlik bir senedi vardı. Dediklerine göre bütün bu elmasların değeri 150 sterlindi; tüm bu şeylerin, diyorum ya, bizim için hiçbir değeri yoktu, küçük bir altın kesesi hepsinden daha değerli olurdu. "Haydi," dedi Will, "senetlerin en küçüğünü bulalım."

Senetlere tek tek baktık, aralarında 32 sterlinlik imzalı bir senet bulduk. "Gel gidip şu adamın nerede oturduğunu soruşturalım," dedi Will. Böylece yeniden şehre gittik. Will postaneye gidip sordu. Temple Bar'da oturduğunu söylediler. "Pekâlâ," dedi Will, "tehlikeye atılacağım, gidip parayı alacağım, belki oraya ödemeyi durdurun haberini göndermeyi unutmuştur."

Ama aklına başka bir fikir geldi. "O sokağa dönüp bir bakayım, ne olduğuna dair bir şey duyabilecek miyim? Çünkü telaşın henüz bittiğini sanmıyorum." Anlaşılan cüzdanı kaybeden adam sokağın sonundaki King's Head meyhanesine götürülmüştü, kapının önünde büyük bir kalabalık vardı.

Will oraya yöneldi, izleyip beklemeye koyuldu. Hepsi dağılmadığından orada gördüğü birkaç kişiye ne olduğunu sormuş. Adamlar da içinde elmaslarla dolu bir kesekâğıdının, binlerce sterlinlik senetlerin ve bilmem nelerin olduğu cüzdanını kaybeden beyefendinin hikâyesini uzun uzun anlat-

* Horoz samanlıkta bir inci bulur, "Tüh be" der, "bunu bulacağıma keşke darı bulsaydım." (ç.n.)

mışlar, olayın daha yeni duyurulduğunu, cüzdanı bulup geri getirene 100 sterlin ödül vaat edildiğini söylemişler.

Onunla sohbet edenlerden birine, "Keşke kimin yaptığını bilseydim" demiş, "o zaman cüzdanını almasına yardım edebileceğimden hiç kuşkum olmazdı. Yakınında hatırladığı biri yok muymuş, çocuk veya büyük biri? Onu bir tarif edebilse, çok işe yarardı." Bizimkinin böyle yardım etmeye can attığını duyan biri yukarı çıkıp Will'i kastederek genç bir adamın kapıda bazı şeyler söylediğini zavallı beyefendiye yetiştirmiş. Cüzdanı çalınan beyefendinin yanından gelen başka bir bey Will'i kenara çekip konu hakkında neler bildiğini sormuş. Will ciddi, ağırbaşlı görünen bir gençti, bu işte eski kulağı kesiklerden olduğu hâlde yüzünde bunun en ufak bir izine rastlayamazdınız. Küçük yankesici çetelerin dadandığı bir yerde işi olduğunu, kuşkulandıkları kişinin şöyle küçücük bir tasvirini yapabilseler onu bulacağını söyleme cüretinde bulunabileceğini, belki çalınan malları da geri alabileceğini söylemiş. Bunun üzerine beyefendinin yanından gelen adam yukarı çıkıp onunla konuşmasını arzu etmiş. Will de aynen böyle yapmış. Dediğine göre adamcağız bir sandalyede başını arkaya atmış, yüzü bembeyaz, şaşılacak ölçüde avutulmaz bir hâldeymiş.

Durduğu yerin yakınlarında kılıksız adamların, bu tür çocukların gizlendiğini veya gidip geldiğini ya da benzeri bir şeyler görüp görmediğini sorduklarında, "Hayır, kimseyi görmedim" demiş. Yakınına gelen kişileri bile hatırlamadığını söylemiş. "Onları bulmak olanaksız değilse de çok zor olacak," demiş Will, "şayet zahmete değer diyorsanız, bu serserilerle buluşabilirim. Onların arasında görülmeye aldırmıyorum, aralarına girerim ve cüzdan bu çetelerden birindeyse, bire on koyuyorum ki mutlaka bir şeyler duyarım."

Bunun üzerine ona cüzdanın geri getirilmesi için beyefendinin neler teklif ettiğini duyup duymadığını sormuşlar. Kapıda bu kendisine söylenmiş olduğu hâlde, "Hayır" demiş.

100 sterlin teklif ettiğini söylemişler. "Bu çok fazla," demiş Will, "Bana bırakma inceliğinde bulunursanız, ya daha azına ya da hiçbir şey almadan getirebilirim." Bunun üzerine cüzdanı yitiren beyefendi yanındakilerden birine, "Söyleyin ona, daha ucuza geri getirebilirse, üstü onun olacak," demiş. William beyefendiye böyle bir hizmette bulunmaktan çok memnun olacağını, kendisine verilecek ödülü istemediğini söylemiş. Beyefendilerden biri, "Pekâlâ delikanlı, bu serseriliği yapan genç sanatçıya (kim olursa olsun, sanatçı olduğuna sizi temin ederim) sen ne dersen o ödenecek, yeter ki 100 sterlini aşmasın. Ayrıca gireceğin eziyet için beyefendi sana 50 sterlin vermek istiyor," demiş.

"İşin aslı beyefendi, kapıya tesadüfen geldim, kalabalığı görünce ne olduğunu sordum. Bu talihsiz beyefendinin cüzdanını içindekilerle birlikte geri almasına vasıta olabilirsem çok memnun olacağım; öyle zengin biri değilim efendim, 50 sterlin de harcayacağım zaman için çok iyi bir karşılık." Ardından bir şey öğrenirse nereye gelip kime bilgi vereceğine dair talimatlar almış.

Will uzun kalınca, kararlaştırdığımız gibi, ben eve gittim. Karanlık çökene dek yanıma gelmedi. Zira onlardan ayrılıp doğruca bana gelmesinin uygun olmayacağını düşünmüştük, onu takip edip beni enseleyebilirlerdi. Karşı tarafla anlaşmaya dair hiçbir ilerleme sağlayamamış olsaydı, anlaştığımız gibi yarım saat içinde dönecekti ama uzun kaldığından Rosemary Yolu'nda gece vakti buluştuk.

Geri dönünce aralarında geçen tüm konuşmayı, özellikle cüzdanı kaybeden beyefendinin şaşkınlığını işte bu şekilde anlattı. Cüzdanı geri götürürsek, iyi bir karşılık alacağımızdan kuşku duymuyordu.

Bütün akşam bu konuda görüş alışverişinde bulunduk. Bir şey duymadığına dair bilgiyi ertesi gün vermemesinde karar kıldık. Üçüncü gün gidecekti ama hiçbir şey bulamamış olacak, yalnızca bir şeylerin kokusunu aldığını, cüzda-

na ulaşabileceğini sandığını söyleyecek, bunun mümkün olmasının güçlüğünü gösterecek şekilde engeller sıralayacaktı. Kararlaştırdığımız gibi üçüncü gün görmeye gittiği beyefendi, onu uzun süre beklediği için huzursuzdu. Beyefendinin dediğine göre sadece bir şeyler elde etmek niyetiyle dalkavukluk ettiğinden ve fazla sorgulanmadan gitmesine izin verildiğinden kuşkulanıyorlardı.

O da ciddi bir tavır takınıp konuştu. Onlara hizmet edebileceğini düşündüğünü söyleyecek kadar açık davrandığına göre haksızlık ettiklerini, tekrar yanlarına geldiğine göre yanıldıklarını görmeliydiler; onu sorgulayarak bir şeyler elde edebileceklerini düşünüyorlarsa, arzu ettikleri takdirde bunu hemen yapabilirlerdi. Onlara söyleyebileceği tek şey şuydu: Bu tür işler yapmakla ünlü bazı tekinsiz yeni yetmelerin yerini biliyordu, birazcık soruşturmakla, bazılarına para falan teklif etmekle birbirlerine ihanet etmeye razı olacaklarına inanıyordu, bu yolla cüzdanı ortaya çıkarabilirdi, uygun görürlerse bunları bir sulh yargıcının önünde de söyleyecekti. Onlara söyleyeceği bir şey daha vardı: Bir-iki gününü onlara hizmet etmek için harcamıştı ve çektiği zahmetin karşılığında kuşkudan başka hiçbir şey kazanamamıştı, üzerine düşeni yaptığına göre kendi mallarını istedikleri yerde arayabilirlerdi.

Bu dediklerini biraz düşündüler ve kayıplarını geri getirecek bir umut verip veremeyeceğini sordular. Cüzdandakilere dair bazı yeni haberler duyduğunu anlatmaktan çekinmediğini söyledi. Yaptıklarıyla cüzdanın ve senetlerin yakılmasını önlemişti ama artık onun soracağı bir-iki soruya cevap verilene kadar kendisine soru sorulmamalıydı. İstediğini sorabileceğini, ellerinden geldiği kadar tatmin edici cevap vereceklerini söylediler.

"Beyefendi," diye söze başladı. "Kararlaştırdığınız ödülün haricinde bir de yakalanmayacaklarına, sorgulanmayacaklarına, hâkim karşısında hesap vermeyeceklerine dair teminat vermezseniz, bu kadar değerli malları çalan bir soy-

guncunun gelip kendini sizin elinize teslim etmesini, malların onda olduğunu itiraf etmesini ve geri vermesini nasıl bekleyebilirsiniz?"

Mümkün olan bütün teminatı vereceklerini söylediler. "İyi de ben nasıl bir teminat verebileceğinizi anlamadım" dedi, "Neden mi? Yoksul bir adam pençenize düşüp mallarınızı gösterince, onu hırsız diye yakalayabilirsiniz ve böyle görüneceği de açıktır. Sonra mallarınızı alır, onu hapse attırıp çekip gidersiniz, peki sizin ardınızdan o biçarenin elinden ne gelir?"

Bu zorluk karşısında büsbütün şaşırdılar, cüzdanı onun alıp alamayacağını sordular. Cüzdanı teslim etmeden önce ona ödemeyi yapacaklardı; gidişinin ardından yarım saatten önce de odayı terk etmeyeceklerdi.

"Hayır beyler," dedi, "bu artık işe yaramaz, hiçbir şey yapmadığım hâlde beni yakalamaktan söz etmeden önce bunu demiş olsaydınız sözlerinize güvenebilirdim ama şimdi açıkça görülüyor ki böyle bir şey hep aklınızın bir köşesinde varmış, şimdi ben veya bir başkası, kendini nasıl güvende hissedebilir?"

Bir sürü ayrıntı düşündüler, ne var ki hiçbiri işe yaramadı. Sonunda orada bulunan diğer insanlar araya girip söz konusu kişiye hiçbir şekilde zarar verilmeyeceğine dair 1.000 sterlinlik bir kefalet senedi verilmesi gerektiğini söylediler. O sanki senedi istemiyormuş gibi yapıp onların buna zorlanamayacağını, yükümlülüklerinin hiçbir değerinin olmayacağını, malları göründüğü anda el koyabileceklerini öne sürdü. "Zavallı bir yankesici ödülünü almak için dava açacak değil ya?" dedi. Ne diyeceklerini bilemediler. Sonra çocuktan, bir çocuk idiyse tabii, malları almasını, söz verdikleri parayı ona ödemeye zorunlu olduklarını söylediler. O gülerek, "Hayır beyler, hırsız olmadığım için kendimi hırsızların yerine koymaya, onları sizin insafınıza bırakmaya hiç niyetim yok" dedi.

O zaman ne yapacaklarını bilemediklerini, onlara hiç güvenmezse işin çok zorlaşacağını söylediler. O da onlara güvenmeyi, hizmet etmeyi çok istediğini ama hizmet edeyim derken hırsızlıkla suçlanıp hayatının mahvolmasından korktuğunu belirtti.

Nihayet ondan en ufak bir kuşku duymayacakları, hiçbir şeyle suçlamayacakları sözünü altına imzalarını atarak vermeyi teklif ettiler, malları onların isteği üzerine aradığını kabul edeceklerdi, malları getirirse, teslimden önce veya teslim anında vaat edilen parayı ödeyecekler, malları aldığı kişinin adını söylemesi için onu zorlamayacaklardı.

Orada hazır bulunan üç kişinin ve özellikle de parasını yitirmiş beyefendinin imzaladığı yazılı belgeyle delikanlı gidip cüzdanı ve içindekileri almak için elinden gelen her şeyi yapacağını söyledi.

Peşinen cüzdanın içindeki her şeyin ayrıntılı olarak yazılıp verilmesini istedi. Böylece cüzdanı getirince sahibi içinde eksik olduğunu iddia edemeyecekti. Söz konusu yazıyı mühürlü alacak, kendisine verildiği zaman cüzdanı da mühürlettirecekti. Bunu kabul ettiler. Beyefendi söylediği gibi cüzdandaki senetlerin ve de elmasların ayrıntısını hatırladığı kadarıyla şu şekilde kaleme aldı:

Sir Henry Furness imzalı 1.200 sterlinlik bir senet.

Sir Charles Duncomb imzalı, 250 sterlini cirolu, 800 sterlinlik, yani 550 sterlinlik bir senet.

Sarraf J. Tassel imzalı 165 sterlinlik bir senet.

Sir Francis Child imzalı 39 sterlin değerinde bir senet.

Bahis ve sigorta bürosu işleten Stewart isimli birinin 350 sterlinlik senedi.

Yaklaşık değeri 250 sterlin olan otuz yedi elmasın sarıldığı bir kâğıt.

185 sterlinlik üç adet işlenmemiş iri elmas ile bir adet parlatılmış kesilmiş iri elmasın bulunduğu küçük bir kesekâğıdı.

Bütün bunlar karşılığında malları versin diye hırsızla anlaşması için 50 sterlin (elbette bu miktar aşılmayacaktı), aracılık ettiği için de kendisine 50 sterlin vermeyi vaat ettiler.

Artık başlama işaretini almış olarak yanıma geldi ve yukarıdaki hikâyeyi dürüstçe bana anlattı. Ben de cüzdanı ona verdim. Dedikleri tutarın tamamını almamamızın makul olacağını söyledi, çünkü onlara hizmet etmiş gibi görünecek, bu onları daha da rahatlatacaktı. Söylediği her şeyi kabul ettim. Ertesi gün oraya gittiğinde, beyler onu tam vaktinde karşıladılar.

İşi arzu ettikleri gibi yapmış olmayı umut ettiğini söyleyerek söze başladı. Elmaslar olmasa hepsini hırsızdan 10 sterline alabileceğini ama elmasların oğlanın hayalgücünü kışkırttığını, Fransa'ya veya Hollanda'ya kaçıp beyefendiler gibi yaşamaktan söz ettiğini söyledi. Beyefendiler güldüler. "Neyse beyler, işte cüzdanınız burada" dedikten sonra sokağın kiriyle kararmış renkli bir mendil çıkardı, dürülmüş ve en adi mumla kapatılmış, mühür yerine çeyrek peni basılmıştı.

Bunun üzerine listenin de mührü açıldı, o da aynı anda kirli paçavrayı açarak beyefendiye cüzdanını gösterdi. Bütün hazırlayıcı konuşmalara rağmen, beyefendi cüzdanı görünce öyle sevindi ki bayılmamak için bir kadeh brendi veya şarap istemek zorunda kaldı.

Cüzdan açılınca ilk başta elmasların olduğu kâğıt torbalar ortaya çıktı, elmasların hepsi oradaydı. Küçük torbanın içi boştu, içindeki işlenmemiş elmaslar diğerlerinin arasındaydı; sahibi hepsinin orada ve sağlam olduğunu söyledi.

Ardından senetler teker teker denetlendi, bahsedilenlerin dışında 80 sterlinlik bir senet, ayrıca beyefendi için önemli ama parasal değeri olmayan kâğıtlar buldular. Beyefendi her şeyin dürüstçe iade edildiğini onayladı. "Şimdi delikanlı bizim de sana dürüst davranacağımızı göreceksin" dediler. İlk olarak ona 50 sterlin verdiler, benim için de 50 sterlin saydılar.

50 sterlinini aldı, hepsi altın olduğundan bir kâğıda sarıp cebine koydu, sonra diğer 50 sterlini saymaya başladı, 30 sterline gelince, "Bir dakika beyler" dedi, "size dürüst davrandım, bu şekilde davranmadığımı söylemek için bir nedeniniz olmamalı. Ben çocukla 30 sterline anlaştım, şu 20 sterlini geri buyurun."

Bu dürüstlük karşısında şaşırarak bir süre birbirlerine baktılar. Çünkü o zamana kadar hırsız olduğuna dair ufacık bir kuşkuları bile yoktu ama bu hareket tarzı itibarını artırdı. Senetlerini alan beyefendi diğer adama sessizce "Ona hepsini ver" dedi. Ancak diğeri (o da sessizce), "Hayır, hayır, madem verdiğiniz 50 sterlin yetiyor ve o da memnun, bu çok iyi, bırakın bu şekilde gitsin" dedi. Bu fısıltıyla söylenmediğinden Will duydu, "Hayır," dedi, "gayet memnunum, onları sizin için geri aldığıma seviniyorum." Böylece ayrılmaya hazırlandılar.

Daha uzaklaşmadan beyefendilerden biri, "Delikanlı gel biraz" dedi, "görüyorsun ki sana karşı adil olduk, senin de davrandığın gibi dürüst davrandık. Beyefendiden böyle bir ödülü alan bu marifetli herifin kim olduğunu söylemeni istemiyoruz, ancak rica ediyorum, onunla konuştuğuna göre bunu nasıl yaptığını bize anlatabilir misin, tekrar başımıza gelmesin."

"Beyler" dedi Will, "onların dediğini, bu özel hadisenin nasıl olduğunu anlatınca beyefendi herkesten çok ya da en azından o kadar kendini suçlayacaktır. Öyle görünüyor ki bu ödülü kapan genç serseri, Londra'daki birçokları gibi deneyimli ve hızlı bir yankesici dostuyla işe çıkmış. Ama olay sırasında asıl sanatçı uzakta bir yerdeymiş, bu çocuk daha önce hayatında hiç yankesicilik yapmamış; Exchange'e çıkan aralığın karşısında duruyormuş, doğu tarafında, beyefendi de tam bu aralığın yakınındaymış. Diğer beyefendilerle ciddi bir şeyler konuşuyor, sık sık cüzdanını durmadan çıkarıp açıyor, içinden kâğıtlar alıyor, içine kâğıtlar sokuyor, son-

ra yeniden cebine koyuyormuş. Son seferinde cüzdan cepte bir yere takılmış veya cebindeki bir başka şey yüzünden tam içeri girmemiş, birazcık dışarıya sarkmış. Epey bir süre bunu fark ederek izleyen çocuk beyefendiye yanaşmış, ona hiç hissettirmeden tereyağından kıl çeker gibi cüzdanı almış."

"İçinde bunca şey olan cüzdanlarını beyefendilerin bu bol ceplere böyle umursamadan koyması çok tuhaf" diye devam etti. Bunun üzerine, "Çok doğru" dedi beyefendi. Buna benzer önemsiz konuşmaların ardından Will ayrılıp yanıma geldi.

Şimdi parayı ne yapacağımızı bilemeyecek kadar zengindik. En azından ben bilmiyordum. Zira ne akrabam ne arkadaşım ne de cebimden başka parayı koyacak bir yerim vardı. Will'e gelirsek, yoksul ama kendisi gibi fena bir annesi vardı; bu başarıyla onu hem zengin hem mutlu etti.

Bu ganimet bana ait olsa da geliştirilmesi ona ait olduğundan, yani onun yönetimi parayı bize getirdiğinden eşit paylaştık. Çünkü o ya da ben bu ayarda bir şeyi başka türlü yapamazdık. Senetlere gelince, çalındığı dakikada sarrafa gidilip paraya çevrilmediği takdirde adamın ödemeyi durdurmak için ihbarda bulunacağına, belki de para tahsil edilirken çıkıp geleceğine, senedi getiren kişiyi yakalatacağına kuşku yoktu. Elmaslara gelince, bizim gibi fakir çocukların, bunları bildiğimiz alıcılardan başka birine teklif etmemiz çok zordu; değerleriyle kıyaslandığında bize hiçbir şey vermezlerdi. Daha sonraları, çalınan malların ticaretini yapanların hileli ağırlıklar kullandığını, onları çalan yoksul şeytanları her üç onsta bir ons aldattıklarını anladım.

Genel olarak birçok yönden en iyisini yapmıştık. İçimde öğretilmemiş tuhaf bir vicdan duygusu vardı, bu şekilde birisinden bir şey almayı vicdan meselesi saymadığım hâlde, bana en ufak bir yararı olmayan ama insanların onlar için çok şey ifade eden senetlerini ve evrakını yok etmeye katlanamıyordum. Öylesine eziyet çekiyordum ki mallarını

çaldığımız kişileri huzura erdirene kadar gece gündüz rahat edemiyordum.

Şimdi zengindim, hem de öylesine zengindim ki bunca parayla ne yapacağımı bilmiyordum. Kıt kanaat yaşıyordum, dediğim gibi yalnızca aç kalmamak için ara sıra 2 veya 3 peni harcadığım oluyorduysa da beni işe koşan, yaptığım işlerin karşılığında erzak, bazen de giyecek veren bir sürü insan vardı. Gümrükteki beyefendiden aldığım paradan ayırdığım 15 şilinin hepsini bu yüzden bütün bir yıl harcamamıştım, ondan önceki ilk ganimetten cebimde hâlâ 4 gine vardı, ağacın oyuğuna düşürdüğüm parayı kastediyorum.

Gözümü daha yükseklere dikmeye başladım. Will'le birkaç kez işe çıktık ama mendil, ıvır zıvır gibi küçük şeyler için tehlikeye girmek istemediğimizden bu işlere bulaşmadık. Günün birinde, bir cuma günü West Smithfield'ta gezinirken, pazarda çok iri boğalar satan yaşlı bir taşra beyefendisi karşımıza çıkıverdi. Boğaları Sussex'ten getirmişti anlaşılan, çünkü bütün Suffolk'ta böyle boğa yok dediğini duymuştuk. Efendi, ki ona öyle diyorlardı, bu boğaların parasını, adını unuttuğum bir meyhanede almış, paranın bir kısmını keseye koymuştu, bir elinde kese aniden bir öksürük nöbetine tutuldu, öksürmek için durdu, Smithfield'taki Cloister Gate'in hemen yanında, üç-dört kapı ötesinde, keseyi bırakmadan elini bir dükkânın mahzen girişine dayamıştı. Hemen arkasındaydık. Will bana, "Hazır ol" dedi. Mahsustan tökezliyor gibi yapıp, öksürürken neredeyse boğulacak gibi olan yaşlı beyefendinin üzerine balıklama düştü.

Bu sert darbenin etkisiyle yaşlı beyefendi yere serildi. Para kesesi o anda elinden uçup gitmedi, koşup yapıştım keseye ve bir çekişte elinden kopardım. Rüzgâr gibi Cloisters'tan aşağı indim, sola döndüm, oradan çıkar çıkmaz kestirmeden Little Britain'e indim, böylece Bartholomew Close'a varmış oldum. Paul's Alley'den geçip Aldersgate Caddesi'ni arkada bırakarak Redcross Caddesi'ne ulaştım, sayısız ara

sokağa saparak bütün caddeleri geçtim, Moorfields'ın ikinci mahallesine, kararlaştırdığımız buluşma yerimize varana dek hiç durmadım.

Bu arada Will yaşlı beyefendiyle yere kapaklanmıştı ama hemen kalktı. Bu ihtiyar şövalye, ki öyle görünüyordu, düşünce korkmuştu. Öksürük nöbetinden nefesi kesildiği için konuşabilecek duruma gelene kadar kendini bir süre toparlayamadı. Bu sırada çevik Will kalkıp uzaklaştı. Adam ne tutun hırsızı diye bağırabildi ne de kimseye bir şey yitirdiğini söyleyebildi. Şiddetle öksürüyordu, kıpkırmızı kesilmişti. Yüzü neredeyse kararırken, "Se... öhö,... ça... öhö, öhö, serseriler... çakallar... öh öhö" demeye başladı. Sonra bir parça nefes alınca "Serseriler... Çakallar... öhö öhö" diyerek yeniden nöbete girdi. Bir sürü öhö ve serserilerden sonra nihayet, "Para torbamı çalıp kaçtılar" diyebildi.

Bütün bunlar olup biterken insanlar hiçbir şey anlamadı. Serserilere gelirsek, ortadan kaybolmaya yetecek kadar zamanları oldu. Yaklaşık bir saat içinde Will buluşma yerimize geldi. Yine çimenlere oturduk. Parayı çıkarıp saydık. 8 gine, 5 sterlin ve 12 gümüş şilin olmak üzere toplam 14 sterlin. Oracıkta paylaştık, aynı gün daha fazlası için yine işe çıktık. Başarımızdan başımız döndüğü için artık dikkatli mi değildik, yoksa başka bir fırsat mı çıkmadı bilmiyorum ama o gece başka bir şey elde edemedik, denemeye değecek bir şey çıkmadı.

Bu tür birçok yürüyüş yaptık, bazen birlikteydik ama aramızda biraz mesafe bırakıyorduk. Birkaç ufak vurgun yapmadık değil ama başarıdan öylesine coşmuştuk ki daha önce söylediğim gibi başkalarını memnun edecek önemsiz şeylere gerçekten burnumuzu sokmadık. Bizi ancak cüzdanlar, evrak çantaları veya peşin para heyecanlandırabilirdi.

Sonraki maceramız akşamın alacakaranlığında Gracechurch Caddesi'nden Lombard Caddesi'ne açılan ve Quaker'ların toplanma yeri olan bir avluda gerçekleşti. Daha

sonra mefruşatçının çırağı olduğunu öğrendiğim genç bir çocuk vardı. Görünüşe göre hatırı sayılır miktarda bir para tahsil etmekteydi. Sonra Lombard Caddesi'nde bir sarrafa getirdi bu parayı. Çoğunu oraya ödedi. Hava öyle kararda ki sarraf dükkânı kapatmaya, mumları yakmaya başladı. Yolun karşı tarafında, ne yaptıklarını görebildiğimiz bir yerde durmuş onu izliyorduk. Niyetlenmiş olduğu paranın hepsini verdikten sonra dükkânda biraz daha kaldı, sanıyorum ne ödediğini not alıyordu. Bu arada hava daha da kararda. Sonunda dükkândan çıktığında koltuğunun altındaki kocaman kese hâlâ epey şişkindi. Artık iyice kararmış olan avluya yeniden seğirtti. Avlunun orta kısmında tahta perdeyle kapatılmış bir giriş, ilerisinde, sonda ise bir eşik vardı. O eşiği aşar aşmaz sola dönüp Gracechurch Caddesi'ne girdi.

Will bana, "Geride kalma tetikte ol," der demez genç çocuğa doğru atılıp onu öyle şiddetli itti ki düşmemeye çalışıp dengemi koruyayım derken, ayağı kapının eşiğine takıldı, Quaker'ların buluştuğu eve doğru âdeta havada uçup avluyu aştı. Ben tetikteydim, parayı değil canını kurtarmaya çalışırken elinden fırlayan paranın yere düştüğünü sesinden tahmin etmiştim. Parayı aldığım gibi fırladım. Adamı yere yıkan Will parayı kaptığımı anlayınca geriye, ters yöne koştu. Fenchurch Caddesi boyunca ilerlerken bana yetişti ve eve kadar birlikte koştuk. Zavallı genç çocuk daha sonra duyduğumuza göre düşmenin etkisiyle birazcık yaralanmış, efendisine onu birinin vurup yere düşürdüğünü söylemiş. Bu doğru değildi, çünkü ne Will'in ne benim elimde sopamız vardı. Bu gencin efendisi ise paranın kalan kısmını (100 sterlinden fazlaydı) sarrafa ödemeden evvel darbeyi yiyip yere yıkılmadığına çok memnun olmuştu. Sir John Sweetaple isimli efendisi, yaşadığı kayıptan dolayı bir gürültü koparmamış, çırağına bir daha karanlıkta öyle yerlerden geçmemesini, daha dikkatli olmasını tembihlemişti. Hâlbuki efendisinin hayal ettiği türden bir kurtuluş zaten mümkün değildi çünkü biz

onu önceden, bütün para üzerindeyken görmüştük ama yapacağımız iş için günün uygun saati değildi, o yüzden daha önce tehlikede değildi.

29 sterlin 16 şilin olan bu gasp payını bölüşünce bana 14 sterlin 18* şilin düştü. Bu tutarla birlikte birikimim yönetemeyeceğim bir büyüklüğe ulaşmış oldu. Sahip olduğum bu serveti nasıl koruyacağımı düşünmeye başladım. Paramın hepsini teslim edeceğim güvenilir bir dost arıyordum. Arıyordum aramasına ama hırsızlar arasında büyümüş yoksul bir çocuk böyle birini nasıl bulabilirdi? Dürüst birine o kadar çok param olduğu sırrını verseydim, bu parayı nereden bulduğumu sorarlar, günün birinde yaptığım diğer hırsızlıklardan dolayı yakalanırsam onlar da çalıntı mal almaktan ve hırsızlığa azmettirmekten suçlu duruma düşerler diye parayı almaya korkarlardı.

Biz bu arada türlü işlere girmiş, hepsinden başarıyla çıkmış, yakalanma tehlikesi bile atlatmamıştık. Gelgelelim artık koca adam olmuş, yaptığımız şeylerin meyvesini yiyerek cesaretini de katlamış olan Will, nerede iğrenç bir şey varsa orada biten sefil bir çeteyle arkadaşlık kurmak gibi kötü bir belaya düştü.

Will güçlü kuvvetli, tuttuğunu koparan, karşısına kim çıkarsa kavgaya tutuşacak, her işe girişecek kadar gözü pek bir adamdı. Yoksul cepçi çocuk rütbesini aşmaya başladığını fark ediyordum. Onu nadiren görüyordum. Bir gün yanıma gelip dostça durumumu sordu. Ben de hâlâ eski usulde çalıştığımı, iki-üç iyi iş yakaladığımı söyledim; bir işte cebinden 11 gine aldığım genç bir kadını soymuştum. Diğerinde taşralı bir kadının posta arabasından inip ücretini sürücüye ödemek için el çantasını çıkardığını görmüş, fırsatını yakalayana kadar onu izlemiş, hiç hissettirmeden cebinden çekivermiştim. İçinde 8 sterlin 17 şilin olan çantanın gittiğini ruhu bile duymamıştı. Epey voli vurduğum birkaç işten daha bah-

* 1 sterlin 20 şilindir. (ç.n.)

settim. "Hep söylerim Albay Jack, şanslı çocuksun. Lakin, artık büyüdün, koca bir adam oldun, *push pin** oynama yaşını çoktan geçtin" dedi. "Ben daha iyi bir işteyim, sen de bu işe gireceksin. Seni cesur bir çeteye sokacağım, göreceksin orada hepimiz beyefendi olacağız."

Sonra bana işin ne olduğunu anlattı. Kısacası bu iş, hırsızlık sanatındaki en vahim iki işe bulaşmış birtakım herifçioğullarıyla yapılacaktı. Akşamları yol kesen bu haydutlar, geceleyin evlere dadanan farelerdi. Will bana akla yatan bir sürü hikâye anlattı, öyle güzel şeylerden söz etti ki emrettiği şeyleri yapmaya alışkın olan ben hiç tereddütsüz onunla gittim.

Şimdiye kadar şundan daha kesin bir şey yoktu: kısmen, daha önce işaret etmiş olduğum eğitimsizliğimden dolayı içinde bulunduğum iğrenç cehalet, kısmen de düşüp kalktığım adamların kötülüğü ve haşinliği yüzünden, başlamak üzere olduğum şey hakkında bunun iyi mi kötü mü olduğuna dair herhangi bir düşünce taşımıyordum. Bunun sonucu olarak da yanlış yapmaktan vicdan azabı duymuyor veya kendimi suçlamıyordum.

Yine de içimde hangi gizli ilhamdan olduğunu bilmediğim, beni diğer günah ve sefilliklerden, kısaca söylemek gerekirse yol arkadaşlarımın hepsinde olan genel şer duygusundan koruyan bir şey vardı. Söz gelişi, hiç kötü söz kullanmadım, küfür ettiğimi kimse duymadı. Ne içkiye alıştım ne de keskin içkilerin bağımlısı oldum. Bu kötülüklere düşmemi engelleyen bir nedeni es geçmeyeyim: Daha önce yeri geldiği için söz ettiğim gibi, bir beyefendi olduğuma ilişkin o duygu. Kendime dair bu hayalimi besleyen tesadüfi olaylarla da karşılaşmıştım. Bu olaylardan biri Rosemary Yolu ile Ratcliff Highway arasındaki şişe fabrikasının avlusundayken gerçcklcşti. Çok güzel giyinmiş bir beyefendi çıkageldi. Yanında ona eşlik eden at arabasıyla öyle sanıyorum ki cam şişe veya satılan diğer mallardan almak istiyordu. Alacağı mallar

* İngiltere'de 16-19. yüzyılda toplu iğnelerle oynanan bir oyun. (ç.n.)

için pazarlık ederken iki-üç kelimede bir en çirkin yeminleri sıralayıp duruyordu. En sonunda, yaşını başını almış, ciddi bir beyefendi olan şişe fabrikasının ustası, onu azarlama cüretinde bulundu. Beriki yatışacağına daha sunturlu küfürlerle coştu. Bir müddet sonra, küfürbaz beyefendi biraz sakinleşti, ilk baştaki kadar değilse de hâlâ çok küfür ediyordu. Şişe fabrikasının ustası sonunda ona dönerek, "Çok küfür ediyorsun, boş yere Tanrı'nın ismini karıştırıyorsun, seni çekemeyeceğim. Mal almadan çekip gitmeni yeğlerim. Kötüye çekme ama ağzı bozuk biriyle pazarlık yapmayı istemiyorum. İçeride kalmaya devam edersen fabrikam kafana çökecek."

Küfürcü beyefendi böyle paylanınca uysallaştı. "Dur gitme, tamam, artık küfür etmeyeceğim" dedi. "Kendimi tutabilirsem tabii, itiraf edeyim ki bunu yapmamam gerekirdi."

Yaşlı beyefendi kafasını kaldırıp onu süzerek "İyi yetişmiş, iyi huylu, iki dirhem bir çekirdek giyinmiş sizin gibi bir beyefendinin bu nefret edilecek alışkanlığa kapılması ne kadar yazık" dedi. "Bir beyefendi küfür etmez, küfür şu fırında çalışan benim kara sefillere uyar veya (beni ve küllerin içinde yatan kirli tayfadan birkaç kişiyi göstererek) şu paçavralara bürünmüş, baldırı çıplak hergelelere. Aslında küfür onlar için de yeteri derecede kötüdür ve bunun için ıslah edilmeleri de gerekir, gelgelelim bir beyefendiden söz ediyorsak, küfrün ona erişememesi beklenir. Bir beyefendi daha iyi bilir, daha iyi düşünür, bu kadar basit işte. Rica ediyorum beyefendi, küfür etmek için ayartıldığınızda, kendinize daima 'bir beyefendi böyle yapar mı, böyle beyefendi olur muyum?' diye sorun. Bu soruyu sormaktan başka bir şey gerekmiyor, o zaman mantığınız üstün gelecek ve bu huyu terk edeceksiniz."

Hepsini dinledim. Küfrün ancak bizim gibilere uygun olduğunu söyleyince kanım dondu. O beyefendi üzerinde olduğu kadar, benim üzerimde de bu sözün büyük bir etkisi oldu. Azarlanan küfürbaz beyefendi bu sözleri iyi karşıladı ve yaşlı beyefendiye öğüdü için teşekkür etti. O günden

sonra kötü sözlere karşı düşkünlük göstermedim, küfür de etmedim. Diğer çocukların küfür ettiğini duyunca tiksindim. İçki içmeye gelirsek, pek fırsatım olmadı; cömertlik olarak kimilerinin zaman zaman verdiği bir miktar lager birayı saymazsak, ki yüksek alkollü bira nadiren ısmarlıyorlardı, sudan başka içecek bir şeyim olmadı. Param olduktan sonra da ne bira arzuladım ne de parama kıyıp almak istedim.

Aslında eğitim açısından bir temelimin olmadığı doğruydu, daha küçük yaşlardan itibaren kaderim beni şer yoluna ittiğinden, bu eğitimsizliğin kötü bir şey olduğuna dair aklımda kalan bir şey yoktu. Ne var ki olayları anlayabilecek bir yaşa gelip de her türlü alçaklık içinde büyümüş bir hırsız olduğumu, hızla darağacına doğru gittiğimi fark ettiğimde, yanlış yol tuttuğumu sık sık düşünmeye başladım. Bu yolun sonunda beni Şeytan bekliyordu. Bazen durup düşünür, bu bir beyefendinin yaşamı mı diye kendime sorardım.

Bu ufak tasalar geldikleri sıklıkla uçup gittiler, yukarıda anlattığım gibi özellikle de Will kışkırttığında eski işi yapmaya devam ettim. Tüm bu şeylerde bir bakıma kılavuzumdu. Bu işi nasıl yaptığını izleyerek, gözlemleyerek, kısaca elimden geleni yaparak ustam kadar yaman bir zanaatçı oldum.

Kaldığımız yere dönelim. Dediğim gibi, Will yanıma gelip ne kadar güzel bir işe girdiğini, beni de yanında götüreceğini, beyefendi olacağımı söyledi. Bu sözü benden çok farklı anlamış olduğunu görebiliyordum. Çünkü onun beyefendisi, eğsen de büksen de beyefendi bir hırsızı aşamıyor, yankesiciden üstün, daha kötü şeyler yapabilen, darağacına daha layık bir alçak oluyordu. Gözümü diktiğim kendi beyefendime gelirsek, nasıl tarif edeceğimi bilmemekle birlikte tamamıyla farklıydı.

Neyse işte, söz aklımı çeldi ve onunla gittim. İkimiz de çok büyük değildik. Will yirmi dört yaşında gibiydi, ben de on sekizime basmak üzereydim. Yaşıma göre bayağı uzundum.

Onunla gittiğim ilk seferde, beni iki delikanlıyla tanıştırdı. Günbatımına bir saat kala Gray's Inn Yolu'nun aşağı kısmında buluştuk. Pindar of Wakefield denen bir yerin civarındaki araziye doğru yürüdük. Orada yığınla tuğla fırını vardı. Buraya gelince araziden at arabalarının geçtiği ana yola yayılma kararı alındı. Ta Pancras Kilisesi'ne kadar açılıp, onların tabiriyle bir av şansı olur mu, bir kuş vurabilir miyiz, bunları gözetleyecektik. Kentish kasabasına giden yolun kenarından geçen patikada, bizim çeteden iki kişi, Will ile bir çocuk, kente doğru hızla yürüyen bir beyefendiye rastladılar. Neredeyse hava kararmış olduğundan, Will "Hey Mark!" diye bağırdı. Bu, biraz uzakta beklememizi, tehlikeli bir durum olursa ona yardım etmek için hareket geçmemizi belirten bir işaret sözüydü.

Will beyefendiye yetişti, onu durdurdu. "Ya paranı, ya canını" dedi. Adam baktı ki bizimki tek başına, bastonuyla ona vurdu ama çevik ve güçlü olan Will üzerine atılıp biraz mücadelenin ardından onu yere yıktı. Boğazını keseceğine dair yemin edince, adam hayatını bağışlaması için yalvardı. Bunlar olup biterken tam o anda, yoldan bir at arabası geldi. O taraftaki dördüncü adam "Hey Mark!" diye bağırdı. Bunun baskın olmadığını, ganimet olduğunu ima ediyordu. Plana göre hareket edip ona yardıma giden diğer adamla birlikte at arabasını durdurdular. Arabada ünlü bir hastaya yaptıkları ziyaretten dönen, tahmin ediyorum ki cepleri bu yüzden parayla dolu bir hekim ve cerrah vardı. Zira iki güzel cüzdan taşıyorlardı. Birinde 11-12 gine diğerinde 6 gine, cep harçlığı, iki saat, bir elmas yüzük. Bundan başka gümüş aletlerle dolu bir de cerrah çantası göze çarpıyordu.

Onlar bu işle meşgul olurlarken, Will altına aldığı adamın üzerinde durmaya devam ediyordu. Ses çıkarmazsa onu öldürmeyeceğine söz vermekle birlikte at arabasının teker sesini duymadan, ki bu o cenahtaki işin bitirildiği demek oluyordu, adamın kımıldamasına izin vermeyecekti. Ada-

mı yolun biraz dışına götürdü, ellerini arkasından bağladı, sessizce yatmasını, gürültü yapmamasını, yarım saat sonra gelip onu çözeceğini söyledi, buna söz verdi. Eğer bağırırsa, geri dönüp onu öldürecekti.

Zavallı adam sessizce yatacağına, hiç gürültü yapmayacağına söz verdi. Öyle de yaptı. Cebinden 11 şilin 6 peniden fazlası çıkmadı. Will parayı alıp diğerlerinin yanına geldi. Onlar beklerken Pindar of Wakefield tarafında pusuya yatmış olan ben, "Hey Mark!" diye bağırdım.

Biri sütanne diğeri hizmetçi, yoksul iki kadın görmüştüm. Kentish kasabasına gidiyorlardı. Daha bu işte yeniyetme biri olduğumun farkında olan Will, uçarcasına yanıma geldi. Bunun ne kadar kolay bir iş olduğunu görünce "Haydi işbaşı Albay" dedi. Hemen onlara yetiştim. "Sütanne, öyle koşturmayın, sizinle konuşmak istiyorum" dedim. Bunun üzerine ikisi de durdu, biraz korkmuş görünüyorlardı. "Korkma tatlım," dedim hizmetçi kıza, "cebinizdeki paranın bir kısmı her şeyi kolaylaştıracak, size hiç zarar vermeyeceğim." Bu sırada Will yanımıza geldi, onu daha önce görmediklerinden ortaya çıkmasıyla birlikte çığlık atmaya başladılar. "Durun," dedim, "ses çıkarmayın! Yoksa ister istemez sizi öldürmek zorunda kalırız. Konuşmadan parayı hemen verin ki size zarar vermeyelim." Bu sözümle zavallı hizmetçi kız 5 şilin 6 peni çıkardı, yaşlı kadın da bir gine ve bir şilin. Dünyadaki tüm mal varlığının bu para olduğunu söylüyor, iki göz iki çeşme ağlıyordu. Parasından ayrılırken yaşlı kadının çektiği azabı görmek yüreğimi parçalasa da tüm bu anlattıklarına aldırmadan parayı aldık. Nerede oturduğunu sordum. Adının Smith olduğunu, Kentish kasabasında oturduğunu söyledi. Şimdi kendi yollarına çekip gidebileceklerini söyledim. Parayı Will'e verdim. Birkaç dakika içinde hepimiz yeniden bir araya gelmiştik. Bizim serserilerden biri "Tek bir yol için bu kadarı yeter, toz olma zamanı" dedi. Patikadan çıkıp, tarlaları aşarak Tottenham

Court'a doğru koşar adımlarla uzaklaşmaya başladık. "Bir dakika durun," dedi Will, "gidip adamı çözmeliyim." "Canı cehenneme, bırak öyle yatsın" dedi biri. "Hayır, sözümün altında ezilemem, gidip çözeceğim." Böyle söyledikten sonra oraya geri döndü ama adam gitmişti. Ya kendi çözmüştü ya da yakından birisi geçerken ondan yardım istemiş, böylece iplerden kurtulmuştu. Zira Will iki kez bağırmaya cesaret ettiği hâlde ne onu bulmuş, ne de sesini duyurabilmişti.

Bu bizi daha da acele ettirdi. Tottenham Court'a ulaşınca, hâlâ olayın geçtiği yere yakın olduğunu düşündüklerinden, St. Giles'taki kasabaya yöneldiler, Piccadilly'yi geçtikten sonra Hyde Park kapısına geldiler. Burada bir başka at arabasını soyma macerasına giriştiler. Bu işi Park kapısı ile Knightsbridge arasında diğer iki serseriden biri ve Will yaptı. Arabada bir beyefendi ile biraz ötedeki Spring Garden'dan aldığı anlaşılan bir fahişe vardı. Beyefendinin parasını, saatini, gümüş kabzalı kılıcını aldılar, sıra sürtüğe gelince, kadın, beyefendinin bütün parasını alıp kendisine verecek hiçbir şey bırakmadıkları için onlara lanetler yağdırdı. Alımlı giyinmiş olmasına karşın üzerinden altı peni bile çıkmadı.

Bu maceradan sonra o yoldan da ayrıldık. Araziyi aşıp Chelsea'ye geldik. Westminister'dan Chelsea'ye giden yolda üç beyefendiyle karşılaştık, ne var ki dalaşamayacağımız kadar güçlüydüler. Bu kadar geç vakitte (çünkü şimdi saat sekizdi, ay çevreye az buçuk ışık saçıyorduysa da güvende olunmayacak kadar geçti saat ve hava karanlıktı) kırlıktan geçmeye korkmuşlar, o yüzden de Chelsea'den üç kişi kiralamışlardı. İkisinin elinde dirgen, kayıkçı olan üçüncüde ise filika kancası vardı. Elimizden gelse onlardan uzak durur, bizi görmemeleri için her şeyi yapardık. Ne var ki bizi gördüler. "Kim var orada?" diye bağırdılar. "Dostuz" diye cevap verince, bizi çok rahatlatarak yollarına gittiler.

Chelsea'ye geldiğimizde, sırrı bana verilmemiş başka bir işimiz daha vardı anlaşılan: soyulacak bir ev. Çetelerinden

olan ve o evde çalışan uşaktan bilgi almışlardı. İçerideki bu serseri uşaklık yapıyor, getir götür işlerine bakıyordu. Bizi içeri alması için şifreli bir mesaj gönderilmişti, hainlikte bir eksiği olduğundan değil ama kafayı çekip sarhoş olduğundan ve rolünü layıkıyla oynayamadığından bizi hayal kırıklığına uğrattı. Gecenin ikisinde kalkıp hepimizi içeri almaya söz vermiş ancak zilzurna sarhoş olduğu için saat on biri vurduğunda daha eve dönememişti. Efendisi de kapıların kilitlenip bu herifin dışarıda bırakılmasını emretmiş, diğer uşaklara da onu hiçbir şekilde eve almamalarını tembihlemişti.

Gözlem yapmak üzere evin civarına geldiğimizde saat birdi. Niyetimiz Beaufort House'un duvarının altında saat ikiyi vurana kadar beklemek, sonra soyacağımız eve yeniden gelmekti. Eve geldiğimizde bir de ne görelim? Bize kapıyı açacak olan adam kapının önünde, körkütük sarhoş hâlde sızmış uyuyor. Bu gibi işlerde hep önderlik yaptığını anladığım Will adamı uyandırdı. Beriki iki saattir uykuda olduğundan birazcık ayıldı, kendi deyimiyle başına gelen talihsizliği anlatıp içeri giremediğini söyledi. Üzerlerinde kapıyı kırıp zorla içeri girebilecekleri bazı aletler vardı ama Will başka bir zamanı kollayıp işi sessizce bitirmeleri gerektiğini düşündüğünden o an için vazgeçtiler.

Gelgelelim bu aile için mutlu bir sarhoşluk oldu. Çünkü bizim herifçioğlu onu içeri alsalardı çok iyi etmiş olacaklarını, bunu pahalıya ödeteceğini veya buna benzer şeyler söyleyince (hem sarhoş hem de sırnaşık biri olduğundan tuhaf konuşuyordu) evin reisi sabahleyin onu kovdu ve bir daha asla eve girmesine izin vermedi. Aile için mutlu bir sarhoşluk olduğunu söylüyorum, zira bu, onları soyulmaktan, belki de katledilmekten kurtarmıştı. Neden derseniz, bunlar Tanrı'nın belası gaddar bir çeteydi. Hepsi on üç kişiydi, üçü beyefendinin hizmetine girmeyi kendilerine iş edinmişti, böylece diğer serseriler aileyi soyup mahvetsin diye geceleyin kapıları açacaklardı.

Tüm gece onlarla birlikte dolaştım. Demin anlattığım gibi Chelsea'de hayal kırıklığı yaşadıklarından Kensington'a gittiler. Orada bir bira imalathanesine ve çamaşırhaneye zorla girdiler ve bu yolla bir beyefendinin dış kilerine ulaştılar. İçki damıtmakta kullanılan bakır bir kazanı çengelden indirip yanlarına aldılar ve yaklaşık 112 librelik kalay çalıp sıvıştılar. Hepsi kendi yoluna giderek, elden çıkaracakları şeyleri koymak için kullanabilecekleri gizli depolara sağ salim ulaşmayı başardılar.

Ertesi güne kadar işe çıkmadık. O gece çalınan malları paylaştık ki benim payıma 8 sterlin 19 şilin düştü. Kalay tartılıp hesaplandı. Bunu yarı fiyatına alacak bir adam elde mevcuttu. Öğleden sonra Will'le buluştuk. Will'in kazandığımız başarıdan başı dönmüştü, her gün buna benzer şeyler yaşayabileceğimizden emindi. Ne var ki, o gece gezintisinde elde edilen başarıdan eskisi gibi keyif almadığımı, onun gelecek güzel günler beklentisini umursamadığımı da gözlemledi. Yine de o sırada bu konuda fazla bir şey söylemedim ona.

Kentish kasabasındaki yoksul kadına yaptığımız şeyle doluydu yüreğim. Olacak bir şeyse, onu bulup parasını iade etmeye karar verdim. Ne kadar zalimce bir iş olduğunu düşününce tiksinti duyduğumdan, olayın kendisinden biraz soğumam kaçınılmaz bir şeydi. Bu yolun beni şeytana götürdüğünden, bunun kesinlikle bir beyefendinin yaşamı olmadığından iki kat fazla emindim şimdi.

Will ile o an için ayrıldık ama ertesi sabah yeniden buluştuk. Will yerinde duramıyordu, çok neşeliydi. "Ve şimdi Albay Jack" dedi, "çok çabuk zengin olacağız." "Peki zengin olunca ne yapacağız?" "Ne mi yapacağız? Bir çift iyi at satın alacağız, sonra yuvadan uçacağız."

"Yuvadan uçmaktan kastın ne?" "Beyefendilerin gittiği yoldan gideceğiz, tonla para kazanacağız." "Sonra ne olacak peki?" diye sorunca ben, "Sonra mı? Ne olacak, beyefendiler gibi yaşayacağız" dedi.

"Peki ama Will" dedim araya girerek, "çok paramız olunca bu işten ayrılıp, sessiz sedasız bir köşeye çekilip güven içinde olacak mıyız?"

"Elbette" dedi Will. "Çok paramız olunca bunu bırakmayı istiyor olacağız." "Tamam ama bu kahrolası işe devam edersek, bırakma zamanı gelmeden önce sence nerede oluruz?"

"Lütfen ama, bunları düşünme. Bu gibi şeyleri düşünmek bir beyefendiye uymaz." Bam telime dokundu bunu söyleyerek, çünkü hâlâ aklımda bir beyefendi olacağım düşüncesi dolanıp duruyordu. Bir süre ağzımı açamadım. Kendime gelince, epey nahoş bir tonla "Baksana Will" dedim, "sen buna beyefendi hayatı mı diyorsun?"

"Elbette diyorum, neden demeyecek mişim?"

"Evdeki hasta çocuğu ile kendisinin ekmek parasını, bu dünyadaki bütün varlığını almayayım diye diz çöküp bana yalvaran yaşlı bir kadının elinden 22 şilinini almakla nasıl beyefendi olunduğunu bana anlatabilir misin? Yanımda dikilip bana yaptırmasaydın bu kadar zalim olabilir miydim? Bunu yaparken yaşlı kadın kadar ben de ağladım ama görmenize fırsat vermedim."

"Seni aptal seni" dedi Will. "Bu gibi şeyleri kafana takarsan, asla bizim işe uygun biri olamazsın. Seni bu düşüncelerden hemen kurtarayım. İşimize uygun biri olacaksan, direndikleri zaman onlarla dövüşmeyi, boyun eğdiklerinde gırtlaklarını kesmeyi öğrenmelisin; daha fazla yalvarıp yakarmasınlar diye de soluklarını kesmeyi. Acımak ne işe yarar? Haydi söyle, Old Bailey'ye* düştüğümüzde bize kim acıyacak? Seni temin ederim ki, şu 22 şilin için içli içli yalvaran o zırıldak kadın, bizi diz çöküp yalvarttırır ve aleyhimize kanıtlar gösterip astırırdı. Darağacındaki bir beyefendiye birinin bile ağladığını hiç gördün mü?"

---

* Ağır Ceza Mahkemesi. (ç.n.)

"Bak ne diyeceğim Will, gel önceki yaptığımız işe devam edelim. O işte böyle vahşi şeyler yapmıyor, yine de bundan kazanacağımızdan fazlasını kazanıyorduk."

"Hayır, hayır" dedi Will. "Sersemlik ediyorsun, bir süre sonra ne kadar güzel şeyler yapacağımızı bilmiyorsun."

Bu konuşma üzerine o an için ayrıldık ve bir daha onunla içli dışlı olmamaya karar verdim. İşin gerçeği öyle korkunç bir çete, öyle dehşetli işler yapan alçaklardı ki onların arasına gireli daha çok az bir zaman olmasına karşın duyduklarım karşısında kanım donuyordu. Ağızlarından çıkan her sözde, kudurmuş gibi birbirlerine, kendi kendilerine sürekli lanet okuyorlardı ve farkına vardığım üzere karşılarına çıkacak her durumda boğaz kesmeye, öldürmeye kararlıydılar. Bu durum ilk kez Chelsea'de yaşadıkları hayal kırıklığıyla ilgili konuşmada açığa çıkmıştı. Orada bizimle birlikte olan iki serseri ve elbette Will, eve giremediklerine köpürmüş, sövüp saymışlar, içeri girebilseler beyefendinin gırtlağını kesmiş olacaklarına el üstüne el koyarak yemin etmişler, Tom (evin erkek uşağı) onları içeri alacak fırsatı bulur bulmaz bütün aileyi öldürmeyecek olmaları halinde kendilerine lanet okumuşlardı.

Bu olaydan iki gün sonra Will barındığım yere geldi; artık tek başıma kaldığım bir odam vardı. Kendime idare edecek kadar iyi giysiler, gömlekler aldığımdan diğer insanlara benzemeye de başlamıştım. O gün tesadüfen başka tür bir gözcülük için dışarıdaydım. Will'in olmamı istediği kadar vicdanı kara bir alçak değilsem bile, beni o kadar şiddetli ve hızlı olmamakla birlikte aynı mahvoluşa götürecek bu yeterince habis hayattan koruyacak bir ilkeye de ulaşamamıştım Odama döndüğümde ertesi akşam filanca yerde benimle buluşmak istediğini söyleyen bir not buldum. Tam vaktinde kararlaştırılan yere vardım ama onunla artık çete işlerine girmemeye, daha oraya gitmeden karar vermiştim.

Gelgelelim beni çok rahatlatan bir şey oldu ve buluşamadık, çünkü Will buluşma yerine gelmedi, ona bir ganimet

haberi uçuran çeteyle başka bir yerde buluşmuş, hep birlikte gitmişlerdi. Galiba aile yanına yerleştirdikleri yaratıklardan birinden bir davet gelmiş, herkesin diline dolanacak bir soygun fırsatı çıkmıştı karşılarına. Orada, Hounslow'un aşağısında bir yerlerde, bir beyefendinin bahçıvanını yaraladılar, sanırım adam öldü, onlar da evden epey miktarda para ve gümüş külçe kaldırdılar.

Bununla birlikte, bu ganimet öyle kolayca taşınamadı, eve de kolayca giremediler, hepsi tetikte olan komşuların direnişiyle karşılaştılar. Serseri beyler takip edildi, Londra'daki bir tanesi ganimetle birlikte yakalandı. Çetenin başı, maharetli Will kaçmayı başardı. Üzerinde giysileri olmasına, para ve külçenin ağırlığına rağmen Thames nehrine atladı, nehrin herhangi bir yol veya patika bulunmayan bir yerinden karaya çıktı, böylece hiç kimse birinin o yöne gittiğinden kuşkulanmadı. Belayı atlatınca hemen yakındaki ormanlık kesimin yolunu tuttu, daha sonra bana anlattığına göre Chertsey'den fazla uzak olmayan bu arazide, elbiseleri kuruyana kadar gizlendi. Gece olunca Kingston'a, bu vesileyle de Londra'ya bir tekne bulabileceği Mortlake'e ulaştı.

Yoldaşlarından birinin yakalandığından haberi yoktu; tek bildiği çok yakın bir takibata uğradıkları ve ayrılıp herkesin kendi başının çaresine bakmak zorunda kaldığıydı. Şansına, akşamüzeri polis memurları onu arayıp gittikten sonra eve geldi. Yakalanan yoldaşı, kendisine iyilik yapılacağı, darağacından kurtulacağı vaatlerine kanarak, arkadaşlarını ele vermişti ki bunların arasında girişimin elebaşı Will de vardı.

Will tam zamanında bunu haber almış, yakalanmadan kaçmayı başarmış ve beni aramak için evime gelmişti. Talihim beni de kolluyormuş ki evde değildim. Ne var ki bütün ganimeti benim barınağa getirmişti, yatağımın altındaki eski bir paltonun içine saklamış, oradaki birine haber bırakarak kardeş Will'in geldiğini, benden ödünç aldığı paltoyu bıraktığını bana söylemesini istemişti.

Ne yapacağımı bilmiyordum, yukarı çıkıp yatağa yöneldim. Paketi buldum, içinde sarılı hâlde, değeri yüz sterlini aşan para ve gümüşü görünce korkudan ölecektim, kendine verdiği isimle Will kardeşe ne olduğunu bilmiyordum, ondan üç-dört gün hiç haber alamadım.

Dördüncü günün sonunda, hep benimle birlikte görülen ve bana kardeşim diyen Will'in yakalandığını, asılacağını rastlantı eseri duydum. Bir gün sonra, beni ayak işlerine gönderen, kimi zaman yiyecek veren, iyilik yapan yaşlı bir kunduracı, tesadüfen Rosemary Yolu'nda yanından geçerken birden koluma sıkıca yapıştı: "Hey delikanlı, nasıl yakaladım ama seni!" Sanki ben tutuklanmış bir hırsız, o da polismiş gibi beni kendine doğru çekti. "Dinle beni Albay Jack" dedi. "Benimle gel, konuşmamız gerek. Sen de mi bu çeteye girdin? Sen de mi ev hırsızı oldun? Seni astırayım da gör."

Sözü edilen suçta parmağım olmadığı hâlde, daha önce çok korktuğumdan ve Will yakalandıysa ki, o sabah yakalandığını duymuştum, onunla ilgili olarak beni neyle suçlayabileceklerini bilmediğimden, bu laflar kulağıma daha bir dehşetle çarptı. Bunları söyledikten sonra, küçüklüğümde yaptığı gibi, beni çekiştirip sürüklemeye başladı.

Çok kışkırtılmış bir hâlde cesaretimi tekrar toplayarak, "Ne demek istiyorsunuz Bay ... ?" dedim. "Bırakın beni, yoksa ben bıraktırmasını bilirim." Aniden durdum, ayak işlerine baktığım zamanlardakine göre çekiştirilmek için artık biraz büyük olduğumu göstererek yüzüne bir yumruk geçirecekmiş gibi bir hareket yaptım.

"Nasıl yani Jack?" dedi. "Bana vuracak mısın? Demek eski dostuna yumruğu geçireceksin ha?" Kolumu bırakıp güldü. "Her neyse, beni dikkatle dinle Albay, çok ciddiyim. Seninle ilgili duyduklarım hiç hoş değil. Kalbi karanlık insanlarla düşüp kalkıyormuşsun, bu Will sana kardeşim diyormuş. Büyük bir alçak o adam, kanlı bir soygunla suçlandığını duydum, yakalanırsa asılacakmış. Umarım onunla

alakan yoktur. Varsa, başının çaresine bakmanı salık veririm çünkü polis ve mülki amirler bugün onun peşindeler, yarın sana bir suç atabiliyorsa atacağından emin olabilirsin. Kendini kurtarmak için seni astırtacaktır."

Beni düşünme inceliğinde bulunduğu için teşekkür ettim ama durumun çok ciddi olup daha öncekiler gibi şaka kaldırmayacağını, olayı bilmeyen bir yabancının, adamı tanımaktan başka hiçbir ilgisi olmayan beni suçluymuşum gibi yakalatabileceğini, yok yere başımın belaya girebileceğini anlattım. En azından ahali, doğru olup olmadığıyla ilgilenmeden suçlular arasında olduğumu düşünebilir, bu da beni, masum olduğum hâlde şüpheli durumuna düşürürdü.

Dediklerimi onayladı. Sadece şaka yapmak istediğini, benimle tıpkı eskiden olduğu gibi konuştuğunu söyledi.

"İşin gerçeği Albay Jack, böylesine önemli sonuç doğurabilecek bir şeyin seninle bir daha şakasını yapmam; tek tavsiyem, o arkadaş grubuyla daha fazla takılmaman."

Teşekkür edip uzaklaştım ama tahmin edersiniz ki çok şaşırmıştım. Şimdi, haksız yolla edinilmiş küçük servetimle ne yapacağını bilmez bir hâlde, hep yaptığım gibi Stepney'ye, ıssız araziye doğru yalnız başıma yürüdüm. Orada ne yapacağımı enikonu düşünmeye başladım. Bu yaratık ganimetini benim tavan arasındaki yerime bırakmış olduğundan, şayet yakalanırsa başıma nelerin gelebileceğini kestirmeye çalıştım. Suçu itiraf eder, polisleri malları bulsunlar diye tavan arasına gönderirse mahvolur, bu işte hiç parmağım olmadığı hâlde suç ortağı olarak tutuklanabilirdim.

Çaresiz bir hâlde derin düşüncelere dalmışken, birinin uzaktan selam verdiğini duydum. Etrafıma bakınınca, Will'in arkamdan koştuğunu gördüm. Önce ne düşüneceğimi bilemedim ama yalnız geldiğini görünce cesaretim arttı; durup onu beklemeye başladım. Yanıma gelince "Mesele ne Will?" dedim. "Mesele! Mesele şu ki işim bitti. Ne zaman evdeydin?"

"Bıraktığın şeyi gördüm" dedim. "Nedir onlar, nereden aldın, o yüzden mi işin bitti?"

"Evet, tüm o mallar yüzünden işim bitti, polisler peşimde. Beni yakalarlarsa ölü bir it olurum. George gözaltında, kendi hayatını kurtarmak için beni ve diğerlerini sattı."

"Hayatını kurtarmak için mi? Seni yakalarlarsa sen neden hayatından olasın ki? Ne yapacaklar sana, lütfen söyle."

"Ne mi yaparlar!" dedi acı acı gülerek. "Kralın muhafız alayında tek bir askeri kalmamış olsa bile beni asarlar. Nasıl şimdi canlıysam, o zaman öyle asılırım."

Bu sözler tüylerimi diken diken etti. "Peki ne yapacaksın o zaman?" dedim. "Bilmiyorum. Nasıl olacağını bilsem, ülkeden giderim. Ne var ki bu şeylerden hiç anlamam, ne yapacağımı bilmiyorum. Sen bana bir öğüt ver Jack" dedi. "Nereye gideyim lütfen söyle. Denize açılmaya çok niyetliyim."

"Uzaklara giderim diyorsun da tavan arama gizlediğin şeyi ne yapacaksın? Orada kalamazlar çünkü bu mallar için tutuklanırsam ve bu parayı senin çaldığın anlaşılırsa, ben mahvolurum."

"Paraya ne olacağı umurumda değil, hiç aldırmıyorum. Ben gideceğim, istiyorsan sen al, ne yaparsan yap, kaçmam lazım, yanımda götüremem." "Ben de alamam" dedim. "Ama götüreceksen gidip senin için getiririm. Ben bu işe karışmak istemiyorum. Üstelik bir de gümüş var. Onu bir yerde satmaya kalksam, beni hemen yakalarlar."

"Gümüş diyorsun... Elimde olsaydı onu iyi bir fiyattan okuturdum ama eski tanıdıklarımın arasında görülmemeliyim, niye dersen, açığa çıktığım için hepsi bana ihanet eder. Götüreceksen, nereye götürüp satman gerektiğini sana söyleyebilirim. Vereceğim parolayı söyle, hiç soru sormazlar." Bana parolayı ve Giysi Çarşısı'na yakın bir rehin dükkânının adresini verdi. Parola "Burç sancağı" idi. Bu talimatları verdikten sonra "Albay Jack, bana ihanet etmeyeceğinden eminim. Sana söz veriyorum, yakalansam, asılsam bile ben

senin adını vermeyeceğim. Filanca meyhaneye (Bow yakınlarında Bromley'de sık sık buluştuğumuz bir meyhaneydi) gidiyorum. Karanlık bastırana kadar orada kalacağım. Gece olunca, caddelere yakın yerlere ineceğim, tüm geceyi filanca samanlıkta (yine ikimizin de çok iyi bildiği bir yer) geçireceğim. Şayet işi bitirip orada yanıma gelemezsen, Bow'a döneceğim" diyerek sözlerini tamamladı.

Tavan arasına geri gittim, yükü aldım. Giysi Çarşısı'na indim, *burç sancağı* parolasını söyledim; başka hiçbir söz söylemeksizin gümüş külçesini aldılar. Tarttılar ve bana her onsu için 2 şilin ödediler. Buluşmaya gittim ama dediği ilk yerde buluşmak için çok geçti, o yüzden samanlığa gittim, orada onu derin bir uykuda buldum.

Yükünü teslim ettim. İçinde gerçekten ne kadar para olduğunu bilmiyordum, çünkü hiç saymamıştım. Kendi barınağıma, evime döndüğümde çok geçti, çok da yorgundum. Hemen uyumaya davrandım. Ne var ki çok bitkin olmama karşın, birkaç saat boyunca çok az uyudum, belki de hiç uyuyamadım. Uyku galebe çalınca daldım ama aniden kapıya vuran insanların gürültüsüyle uyandırıldım. Kıracakmış gibi güm güm kapıya vuruyorlar, evdekilere "Kalkın hemen polise kapıyı açın, tavan arasında yaşayan pansiyoner için geldik" diye bağırıp çağırıyorlardı.

Son derece korkmuştum, yatağımda doğruldum; ne var ki doğrulunca o gürültüden eser kalmadı, yalnızca değnekleriyle kapıları tıklatan, "Saat üç buçuk, yağmurlu bir sabah", ki gerçekten öyle bir sabahtı, diyen iki bekçinin sesi duyuldu. Bunun bir rüya olduğunu anlayınca pek mutlu oldum, yeniden yatağa döndüm. Çok geçmeden ikinci kez, aynı gürültüyü, aynı sözleri işittim. Hemen yataktan fırlayıp pencereye koştum, daha bir saat geçmişti, çünkü bekçiler "Saat dört buçuk" diyorlardı. Sessizce uzaklaştılar. Böylece yeniden uzandım ve gecenin geri kalan kısmında mışıl mışıl uyudum.

Rüya denen şeyin üzerinde hiç durmadım, şimdiye kadar da rüyaların önemli olduğunu anlamamıştım, ta ki ertesi gün kalkıp, kardeş Will'le buluşmak için kararlı bir şekilde dışarı çıkıp onun yerine kardeşim Yüzbaşı Jack'le buluşana kadar. Beni görünce, yanıma yaklaşıp o pervasız tavrıyla "Haberi duydun mu?" dedi. "Hayır duymadım, ne haberi," dedim. "Eski yoldaşın ve öğretmenin bu sabah yakalandı ve Newgate'e götürüldü." "Nasıl? Bu sabah mı?" dedim hayretle. "Evet bu sabah, saat dörtte. Brentford taraflarında yapılmış bir soygun ve cinayetle suçlanıyor. Daha da kötüsü, kendisini kurtarmaya çalışan, onu gammazlayan bir çete üyesi ona karşı şahitlik ettiği için ne yapman gerektiğini sen de iyi düşün" dedi. "Ne yapmam gerektiğini mi? Ne demek istiyorsun?" diye sordum. "Kızma Albay, en iyisini sen bilirsin. Şayet tehlikede değilsen buna memnun olurum ama onlarla birlikte olduğuna kuşkum yok." "Hayır, seni temin ederim ki onlarla değildim." "Pekâlâ ama bu cümbüşe katılmamış olsan da diğerlerinde onlarlaydın. Sen de çete üyesi sayılırsın." "Büyük bir yanılgı içindesin. Onların çetesinden değilim, ben onlarla aşık atamam." Buna benzer birkaç söz ettikten sonra ayrıldık. Yüzbaşı Jack gitti. Ne var ki giderken kafasını anlamlı anlamlı salladığını gördüm, beklendiği gibi sadece benim hesabıma değil, birazdan anlatacağım üzere kendisi için daha çok endişe ediyor gibiydi.

Will'in Newgate'te olduğunu duyunca çok korkmuştum. Nereye gideceğimi bilseydim, bacaklarımın beni taşıyabileceği en uzak yere giderdim. Dizlerimin bağı çözülmüştü, yerin dibine girmeye hazırdım. O akşam ve ertesi günün gecesine kadar dehşeti yaşadım. Aklıma Newgate ve asılmaktan başka hiçbir şey gelmiyordu, ki dediğim gibi başka hiçbir şey yapmamış olsaydım bile, o zavallı sütanneden aldığım 22 şilin için bunu hak ediyordum.

Bu şaşkınca düşünceler arasında kendime gelip düşünebildiğim ilk şey param oldu. Büyük bir sıkıntı yaratmıyordu,

nereye gidersem yanımda taşıyordum. Daha önce anlattığımdan da anlayabileceğiniz gibi 60 sterlinden (hiçbir şey harcamadığımdan) fazla biriktirmiştim ve şimdi bu parayı ne yapacağımı bilmiyordum. Sonunda aklıma velinimetime, gümrük dairesindeki kâtibe gitmek geldi. Belki onu bulabilir, paranın geri kalanını da almaya ikna edebilirdim. Tüm iş ona bu kadar parayı nasıl bulduğumu merak etmeyeceği akla yatkın bir öykü anlatmaya kalıyordu.

Yaratıcılığım, bu eksiğin üstesinden geldi. Buluştuğumuz evlerin birinde, özel durumlarda çete elemanları kılık değiştirsin diye bırakılmış bir kat elbise vardı. Bu, pembe renkli, sırmalı şeritle dantellenmiş, yine aynısıyla çevrelenmiş yeşil bir giysiydi; kenarlıklı bir şapka, bir çift çizme ve kamçıyla tamamlanıyordu. Kendimi bu kılığa sokup beyefendinin, Tower Caddesi'ndeki evine gittim. Karşımda tıpkı eskiden olduğu gibi dürüst ve sıhhatli bir beyefendi buldum.

Yanına gittiğimde önce bana dik dik baktı. Dantelalı şapkam koltuğumun altında, eğilip eğilip birkaç kez selamladığım hâlde beni hiç tanımayınca "Benimle konuşmak mı istiyorsun delikanlı?" diye sordu. "Evet efendim, sanırım zat-ı aliniz beni tanımadı (şimdi bir parça yol yordam öğrenmiştim), ben şu yoksul Jack'im." Bunun üzerine beni dikkatle süzdü, anımsamaya başlayarak, "Kimi görüyorum, Albay Jack! Nerelerdeydin bunca zamandır? Seni gördüğümden beri beş altı yıl geçti." "Altı yıldan fazla efendim," dedim.

"Peki, nerelerdeydin bu kadar zamandır?"

"Ülke içindeydim efendim, çalışıyordum."

"Pekâlâ Albay Jack, verdiğin paranın üzerinden uzun bir zaman geçti. Neden bunca zamandır gelip paranı almadın, faizini istemedin? Zamanla bu faizle o kadar zenginleşeceksin ki parayı ne yapacağını bilemeyeceksin."

Bu sözüne cevap vermedim ama yere kadar birkaç kez eğilip, saygımı gösterdim. "Gel Albay Jack, içeri gir de sana paranı, paranın faizini vereyim."

Saygıda kusur etmeyerek, ezilip büzülerek para için gelmediğimi, kalacak bir-iki güzel yerim olduğunu, para istemediğimi söyledim.

"Albay Jack" dedi birazcık durduktan sonra "kimin yanında kalıyorsun?"

"Somersetshire'daki Jonathan Loxham'ın yanında efendim." Bu ismi duymuştum ama ne o yeri biliyor ne de böyle birini tanıyordum.

"Ee, o zaman paranı almayacak mısın, Jack?"

"Hayır efendim, tabii uygun görürseniz, çünkü iyi bir yerim var."

"Yapabileceğim bir şey varsa lütfen söyle, paran hazır bak."

"Hayır efendim, iyi bir yerim var," dedim tekrar.

"O hâlde ne demek istiyorsun Jack? Seni anlamıyorum."

"Size şöyle söyleyeyim ki, eski efendim, yani Sir Jonathan'ın babası öldüğünde bana 30 sterlin ile bir yas giysisi bıraktı, ben de..."

"Sen de... evet söyle Jack ne, sen de parayı bana mı getirdin?"

Bunun üzerine demek istediğimi anlamaya başladı.

"Evet efendim, zat-ı aliniz bunu alma inceliğinde bulunup, diğerlerine eklerse... ücretlerimden de artırıp birazcık daha biriktirdim."

"Sana zengin olacağını söylemiştim Jack. Ne kadar biriktirdin? Haydi bana göster."

Öyküyü uzatmamak adına; parayı çıkardım, o da bunu memnuniyetle aldı. Bütün paranın faiziyle birlikte 94 sterlin olduğuna dair bir de senet hazırladı. Şöyle ki: 25 sterlin ilk param, 9 sterlin altı yıllık faiz, 60 sterlin de şimdi verdiğimle birlikte toplam 94 sterlin.

Önünde birçok kez yerlere kadar eğilerek saygımı sunduktan sonra, büyük bir sevinçle oradan ayrıldım. Hemen giysilerimi değiştirip Londra'dan kaçmaya, uzun bir süre

ortalarda görünmemeye karar verdim. Ne var ki ertesi sabah beni çok şaşırtan bir şey oldu: Rag Fair denen yerin bittiği yerde, Rosemary Yolu'ndan karşıya geçerken, birisinin "Jack," diye bağırdığını duydum. Daha önce de bir şey demiş, ben duymamıştım ama adımla seslenildiğini duyunca etrafıma baktım. Üç kişi gördüm, arkalarında da büyük bir hışımla bana doğru gelen bir polis vardı. Afalladım diyebilirim, hemen kaçmaya yeltendim ama içlerinden biri uzanıp beni yakaladı. Bir anda hepsi üstüme çullandı. Benden ne istediklerini, ne yaptığımı sordum. Burasının konuşma yeri olmadığını söylediler. Tutuklama belgesini gösterip, okumamı emrettiler, gerisini yargıcın huzuruna çıkınca öğrenirdim; böylece beni apar topar götürdüler.

Tutuklama belgesini aldım ama içim ezildi, hiçbir şey anlayamazdım çünkü okumayı bilmiyordum.* Bana okumalarını talep ettim, onlar da okudu. Rag Fair'in üç Jack'inden biri denen bir hırsızı yakalamaları gerekiyordu; çünkü bu hırsız, herkesin sözünü ettiği filanca yerde, filanca tarihte cinayet işlediği, ev soygununa karıştığı yeminli ifadeyle suçlanan bir grubun içindeydi.

Bunu inkâr etmemin, hiçbir bilgim olmadığını söylememin yararı yoktu, zira dediklerine göre hiç umurlarında değildi. Beni gammazlayan kişi bana karşı yeminli ifade vermişti, bunu tartışmak istiyorsam bir yargıcın huzuruna çıkmak zorundaydım, belki o zaman daha çok memnun olurdum.

Sabretmekten başka çarem yoktu. Kalbim suçluluk duygusu ve dehşetle dolu olduğundan, beni alıp götürdüklerinde, bunun ağırlığıyla ölmeye hazırdım. Sonuncudan olmadığı hâlde, birinci günün işinden suçlu olduğumu çok iyi bildiğimden, Newgate'e gönderilmem gerektiğine dair en ufak bir kuşku duymuyordum, sonra da asılacağım kesindi;

---

* Defoe daha önce kahramanının sadece okuma yazma bildiğini söylüyordu. (ç.n.)

benim için Newgate'e gitmek ve asılmak mutlaka birbirini izleyen şeylerdi.

Gelgelelim o aşamaya gelmeden aşmam gereken çetin bir durum vardı o da yargıcın huzuruna çıkmaktı. Mahkemeye gelip polisler beni karşısına çıkarınca, yargıç adımı sordu. "Bir dakika delikanlı, ismini söylemeden önce sana adil davranalım. İddia tarafı gelene dek ismini söylemeye zorunlu değilsin" dedikten sonra beni getiren polise dönüp tutuklama belgesini istedi.

"Şimdi siz bu genç adamı, bu tutuklama belgesi marifetiyle buraya getirdiniz, güzel. İyi ama bu belge bu kişi için mi çıkarıldı?"

Polis: Öyle sanıyorum, sayın yargıcım.

Yargıç: Öyle sanıyorsun! Yani emin değil misin?

Polis: Değilim efendim, onu yakaladığımız yerdeki insanlar öyle dediler.

Yargıç: Bu kişiye özel bir yakalama emri. Bu emirde, soy ismi olmayan, Jack isimli birinin yakalanması gerektiği söyleniyor. Yüzbaşı Jack veya ona benzer bir isim. Söyle bakalım delikanlı senin ismin Yüzbaşı Jack mi? Sana öyle mi derler?

O anda beni yakalayan adamların, hakkımda hiçbir şey bilmediklerini anladım. Beni buraya getiren polisler söylentiden yola çıkmışlardı. Cesaretimi toplayarak yargıca, uysal bir şekilde şunu söyledim: Doğru soru adımın ne olduğu değil, beni suçlayan bu adamların ya da suçlayacak herhangi birinin elinde ne gibi bir delil olduğu, onlara tutuklama yetkisi veren belgenin adıma çıkarılıp çıkarılmamasıydı.

Gülümsedi. "Çok doğru bu genç adam. Çok doğru. Seni tanımadan ve seni suçlayan biri olmadan seni tutukladılarsa, inan bana, suçsuz yere seni tutuklamaktan başları büyük derde girebilir."

Bunun üzerine sayın yargıca, beni suçlayan kişi gelip de suçumu söyleyene kadar ismimi söylemek zorunda olmadı-

ğımı umduğumu söyledim. Ancak o zaman gelince ismimi gizlemeyecektim.

"Çok makul," dedi iyi yürekli yargıç. Polislere dönüp, "Tutuklama emrinde kastedilen kişinin bu adam olduğundan emin misiniz? Değilseniz, onu suçlayanı ve emrin çıkarıldığı kişiyi gidip getirmelisiniz" dedi. Bunun üzerine polisler, benim o kişi olduğumu, bunu çok iyi bildiğimi, ismimi de söylemek zorunda olduğumu ima eden bir sürü şey söylediler.

Bunun mantık dışı olduğunda direttim. Kendimi suçlamak zorunda değildim. Yargıç da onlara, bunu yapmak için beni zorlayamayacağını, ancak istersem yapabileceğimi anlatan şeyler söyledi. "Ancak siz de görüyorsunuz ki, kendisine zorla kabul ettirilemeyecek kadar bu vakayı iyi anladı o." Kısaca yargıç hazretlerinin huzurunda benim dördüne karşı kendimi savunduğum bir saatlik tartışmanın ardından, yargıç onlara ya iddia sahibini getirmeleri ya da beni salmaları gerektiğini söyledi.

Bu sözle cesaretim artmış olarak kendimi daha bir kuvvetli savundum. Sonunda iddia sahibi getirildi, hapishaneden getirildiği için zincire vurulmuştu. Yüzünü görünce çok mutlu oldum çünkü onu tanımıyordum, yani, o gece o zavallı yaşlı kadını soymaya gittiğimiz o iki serseriden biri değildi.

Mahkûm odaya getirilince tam benim karşıma geçirildi.

"Sen bu genç adamı tanıyor musun?" diye sordu yargıç.

"Hayır efendim, hayatımda hiç görmedim," dedi tutuklu.

Yargıç şöyle bir "hımm" diye iç geçirdikten sonra "Peki sen, tutuklu bulunduğun soygun ve cinayetle ilgili olarak ismi Jack veya Yüzbaşı Jack diye geçen birini suçlamadın mı?" diye sordu.

Mahkûm: Evet sayın yargıcım.

Yargıç: O adam bu mu değil mi?

Mahkûm: Bu değil, bu adamı daha önce hiç görmedim efendim.

"Aferin Memur Bey! Şimdi ne yapmalıyız, söyle bakalım" dedi yargıç.

"Çok şaşırdım" dedi polis. "Ben filanca meyhanedeydim. (Meyhanenin ismini söyledi) Bu delikanlı da oradan geçiyordu. İnsanlar 'İşte Jack, aradığın adam!' diye bağırdılar. Peşinden koşup yakaladılar."

"Peki bu insanların onun hakkında söyleyecek bir şeyleri var mı, bunun o kişi olduğunu kanıtlayabilirler mi?"

Biri hayır dedi, diğeri de hayır dedi, kısaca hepsi hayır dedi. "Eh ne yapalım o zaman, bu delikanlı salıverilmeli, size gelince polisler ve onu yakalayan beyefendiler, ona böyle sert davrandığınız için isterse başınıza bela açabilir" dedikten sonra bana dönüp "Dinle delikanlı" dedi, "sana büyük bir zarar verilmedi. Polise gelirsek, yanılmış olduğu hâlde görevini hakkıyla yapmak dışında kötü niyetli davranmadı, bir tertibin içinde değildi. Sanırım bunu hoş görürsün."

Yargıç hazretlerine, emrine uyarak hoş görmeye dünden razı olduğumu söyledim. Bununla beraber polisin ve diğer kişilerin, en azından, beni küçük düşürdükleri yere gidip, onurlu bir şekilde aklandığımı ilan etmeleri, benim o adam olmadığımı söylemeleri gerektiğini düşünüyordum. Yargıç hazretleri bunu çok mantıklı buldu. Polis ve yardımcıları bunu yapacaklarına söz verdiler. Dostça ayrıldık, ben de zaferle temize çıkmış oldum.

Not: İşte yukarıda da söylediğim üzere, yargıç bana hitap ederek, kendimi çok iyi savunmamdan hareketle iyi eğitim aldığımın kuşku götürmez olduğunu, daha iyi şeyler için doğduğumu, böyle bir talihsizliğe düştüğüm için çok üzgün olduğunu, beri yandan onurlu bir şekilde beraat ettiğim için şerefime leke gelmeyeceğini umduğunu söyledi.

Sayın yargıç eğitimim konusunda yanılsa da üzerimde iyi bir etkisi oldu. Mümkün olursa okuma yazma öğrenmeye, tutuklama emrini bile okuyup yakalanması gereken kişi olup olmadığını anlayamayan bir yaratık olmamaya karar verdim.

Bu olayda önemsediğim bir nokta vardı: Endişelenmesi ve firar etmeyi düşünmesi gereken asıl kişi, bana çetede olup olmadığımı sorma cüretini gösteren ve başımın çaresine bakmamı tavsiye eden kardeşim Yüzbaşı Jack'ti.

Bunlar aklıma gelir gelmez, hemen arayıp onu bulmayı, olaydan haberdar etmeyi kendime görev edindim.

Bu arada güvenliğimden artık emin olduğumdan kendime dair bir kaygı duymuyordum. Özgürlüğün tadını çıkarırken, o sırada Newgate'te prangalanmış durumdaki kötülük ustam ve öğretmenim zavallı Will için endişelenmeye başlamıştım. Bu yüzden gidip onu görmeyi çok istedim, bunu yaptım da.

Onu perişan bir hâlde buldum. Ayağındaki ağır zincirler yetmiyormuş gibi, kurtulmaya dair hiç umudu da yoktu. Ölüme gittiğini biliyordu ama bana rahat olmamı söyledi. Zira onlarla tek bir sefer dışında işe çıkmayan beni suçlamanın ona hiçbir faydası olmayacaktı, başıma bela açmayacağından emin olabilirdim. Hepsine ihanet eden çocuğa gelince, o bana zarar veremezdi çünkü beni hiç görmemişti. "Bak ne diyeceğim Albay Jack," dedi. "Sana bizimle kimin birlikte olduğunu söyleyeyim, o kişi kardeşin Yüzbaşı. Bu alçak onun ismini de verdi, bu yüzden zamanında haber verebilirsen kaçabilir."

Beni içine sürüklediği yoldan dönmem için bir sürü şey söyledi. "Jack, hani sana meşhur bir hırsız olursak beyefendi gibi yaşarız demiştim ya, çok yanılmışım." Beyefendinin bahçıvanını öldürmüş olabileceklerinden korkuyordu, asıl endişesini bana böyle açıkladı. Adamın boynundaki yaraya o neden olmuştu, bu yaradan dolayı ölmesinden korkuyordu zaten.

Üzerinde, otlukta ona götürdüğüm aynı, yüklü miktarda altın para vardı. O kadar iyi saklamıştı ki onu buraya getirenler bulamamıştı. Büyük bir kısmını annesine teslim etmem için bana verdi, dürüst biçimde bunu yaptım ve yüreğim kan ağlayarak ayrıldım. Bir daha onu görmedim çünkü ölüm cezasına çarptırıldığı ilk celseden üç hafta sonra idam edildi.

Şimdi Yüzbaşı'yı bulmaktan başka işim yoktu. Zahmet çeksem de sonunda ondan haber aldım. Tüm hikâyeyi, yanlışlıkla onun yerine beni yakaladıklarını, kurtulmayı başardığımı, beri yandan yakalama emrinin onun için hâlâ yürürlükte olduğunu, fellik fellik arandığını anlattım. Ben tüm bunları söyledikten sonra, sanki suçlu olduğunu yeni öğreniyormuş gibi yaptı. Ancak birkaç kelam edince, hepsinin doğru olduğunu, onun da soygunda olduğunu, ganimetin en büyük parçasının da saklaması için ona düştüğünü, ganimeti ne yapacağını, nasıl bir yol tutacağını bilmediğini itiraf etti. Ne yapması gerektiğini bana sordu ki daha dünya hakkında hiçbir şey bilmeyen ben, bu öğüdün alınacağı biri değildim. Ardından, İskoçya'ya kaçma niyeti olduğunu, bunun kolaylıkla yapılabileceğini söyledikten sonra, onunla gelip gelmeyeceğimi sordu. Masrafı karşılayacak param olsa, tüm kalbimle gelmek istediğimi söyledim. "Masrafımızı yolculuk karşılayacak, seni temin ederim" dedi. Bunu söylerken işe devam etmek istediğini gözlerinden okuyabiliyordum. "Hiçbir şekilde maceraya atılmak istemiyorum" dedim. "Üstelik, beklenmedik bir talihsizliğe uğrarsak asla kurtulamayız, işimiz biter." "Burada yakalanırsak bize hiç acımayacaklar, yurt dışında daha kötüsünü yapacak değiller. Başıma gelecek her şeye, her türlü maceraya varım."

"İyi de Yüzbaşı," dedim, "vaktini o kadar mı kötü kullandın ki böyle bir zamanda geçinmeni sağlayacak kadar bile paran yok?" "Çok az param var, son zamanlarda işler kesattı." Yalan söylüyordu çünkü yukarıda da anlattığım gibi, son maceralarından kaldırdıkları ganimetten büyük pay almıştı. Berikiler şikâyet ederken, Will ile birlikte onların paylarına konarak neredeyse hepsini almışlardı, diğerleri de zaten o yüzden bizimkileri yakalatmaya can atıyorlardı.

Böyle dediyse de 22 sterlin parası, para getirecek bir başka malı (külçe olduğunu tahmin ediyordum) olduğunu itiraf etti, ancak ne olduğunu ve nerede olduğunu bana söy-

leyemezdi. Gidip almaya cesaret edemiyordu, çünkü ihanete uğrayıp yakalanabilirdi. Onu almadan maceraya girişecekti. "Elbette ki ileride bir gün geri geleceğiz" dedi.

Dürüst davranıp tüm paramı çıkardım. 16 sterlin ve birkaç şilin. "İdareli olur ve yolculukta tutumlu davranırsak bu para bizi tehlikeden uzak tutar" dedim. Çünkü ikimiz de İngiltere'den çıktığımızda teşhis edilsek bile bize kimsenin zarar veremeyeceği konusunda temin edilmiştik. Ne var ki İskoçya'ya gidene kadar bu kadar badire atlatacağımızı düşünmemiştik.

Kendimden, kardeşim Jack'le aynı koşullardaymışım gibi söz etsem de durum şuydu; onun kadar korktuğum hâlde onun kadar tehlikede değildim.

Bu olayların arasında, Tower Caddesi'ndeki beyefendiye paramı götürmeden birkaç gün önce Kentish kasabasına gidip, o yoksul sütanneye yaptığım haksızlığı gidermek üzere tek başıma kırlarda yürüdüğümü anlatmadan geçemeyeceğim. Farkında olmadan, kendiliğinden, o yoksul yaşlı kadını ve hizmetçisini soyduğum, daha doğrusu Will'in beni soymaya teşvik ettiği yere çıkan araziden geçtim. Böyle gaddarca bir eylem yaptığım için birçok kez kendimi paylamış, onun parasını verip hoşnut etmenin bir yolunu bulacağıma yüz kere söz vermiştim. O günü de bu işe ayırmıştım ama beni mutsuz eden o yer birden karşıma çıkınca şaşaladım.

Orası bana, yaptığım alçaklığı hatırlatmıştı. Ne anlama geldiğini bilmediğim için dua diyemeyeceğim ama arzu diyebileceğim bir hisle doldum; bu lanet olasıca işi bırakabilirdim. Kendi kendime "Geçinebileceğim bir işim olsaydı asla kimseyi soymazdım çünkü bu kötü, tiksinilecek bir iş" dedim.

O noktada her ebeveyn gibi çocukları işe girsin diye onlara bir meslek öğreten, öğretmesi gereken bir ebeveynin başımda olmamasının acısını hissettim. Ne yapacağımı, nasıl bir yöne yelken açacağımı bilmediğimden çok gözyaşı döktüm ama tuttuğum bu kötü yoldan ayrılmaya kararlıydım.

Neyse, yolculuğuma döneyim. Kentish kasabasına nasıl gideceğimi sordum. Tesadüfen karşıma çıkan yaşlı bir kadın orada yaşadığını söyledi. Bu bilgi üzerine, orada oturan ve adı Smith olan bir kadını tanıyıp tanımadığını sordum. Evet, çok iyi tanıyordu; kasabada yerleşik biri olmadığını, pansiyonda kaldığını, yoksul, dürüst ve çalışkan bir kadın olduğunu, çalışıp didinerek birkaç yıldır kendine bakmaktan aciz, yoksul ve hasta bir kocayı da geçindirdiğini söyledi.

"Böylesi yoksul bir kadını soyacak, çektiği ıstıraba gözyaşı, gam ekleyecek, evinin kederine keder katacak kadar rezil birisiyim işte" dedim kendi kendime. Parasını hemen geri verecek, üstelik kaybından fazlasını ekleyecektim. Bu duygularla dolu, kararlı adımlarla ilerleyip, aldığım tarifle pek zorlanmadan barındığı yeri buldum. Kadının ismini sorunca, kapıya gelmesi gecikmedi, çünkü önce kapıya gelen küçük bir kıza ismini sorduğumu duymuştu. Hemen ona hitaben şu soruyu sordum: "Hanımefendi, yaklaşık bir yıl önce, Londra'dan eve dönerken Pindar of Wakefield yakınlarında soyulmuş muydunuz?" "Evet soyulmuştum gerçekten ve de çok korkmuştum." "Peki ne kadar kaybettiniz?" dedim. "Bu dünyada sahip olduğum bütün paramı. Sütannesi olduğum bir çocuğa bakmak için çalışıp didinip o parayı biriktirmiştim, parayı almak için de Londra'ya gitmiştim." "Ne kadardı hanımefendi?" diye sordum. "Toplam 22 şilin 6 buçuk penim vardı. Bunun 21 şilinini almak için gitmiştim, küsuratı önceden cebimde olan paraydı."

"İyi yürekli hanımefendi, size bir şey diyeceğim, paranızı alabilmenin bir yolunu gösterseydim ne derdiniz? Onu alan herif çoktan toz olmuş, hapsi boylamıştır ama belki bu olayla ilgili olarak bir iyilik yapabilirim, zaten bu yüzden sizi görmeye geldim." "Aman Tanrım!" dedi yaşlı kadın. "Ne demek istediğinizi anladım ama adamın yüzünü gördüğüme yemin edemem, çünkü karanlıktı, üstelik paramı çaldı diye o yoksul sefil yaratığı astıramam, bırak yaşasın ve pişman olsun."

"Büyük bir iyilik bu, hak etmediği kadar naziksiniz ama buna dair endişe etmenize gerek yok, çünkü mahkemede ona karşı tanıklık edin etmeyin, o yine asılacak. Siz bana kaybolan paranızı almayı ister miydiniz, onu söyleyin." "Elbette isterim," dedi kadın. "Çok memnun olurum, çünkü uzun zamandır hiç bu kadar parasız kalmamıştım, erkenden kalkıp geç vakitlere kadar çalıştığım hâlde, yiyecek ekmeği bulmak için kırk takla atıyorum." Kelimelerle birlikte gözlerinden de yaşlar geldi.

Bu zavallı yaratığın, neredeyse altmış yıldır bir köle gibi nasıl çalıştığını, daha yirmisine basmamış bir delikanlı olan benim ise berduşluğu, kötülüklerle dolu hayatı sürdürmek için onun elinden ekmeğini çaldığımı düşününce yüreğim parçalandı. Ne kadar engellemeye çalıştıysam da gözyaşlarım yanaklarımdan aşağıya süzüldü. Kadın da bunu fark etti. "Bu tür bir yaratığın, sizin gibi acınacak durumda olan birini soyması ne üzücü. Yalnız sizi temin ederim ki, şimdi pişman olacak kadar zamanı var" dedim. "Gerçekten merhametli biri olduğunuzu hissediyorum. Tanrı'nın ona bağışladığı zamanı iyi kullansın, pişman olsun, Tanrı onu pişmanlık versin diye dua ediyorum. Kimse o, onu affediyorum. Zararımı telafi etsin etmesin, onu affetmesi için Tanrı'ya dua ediyorum. Ona önyargıyla yaklaşmayacağım." Bu sözlerin ardından, bana dua etmeyi sürdürdü.

"Hanımefendi buraya gelin" dedikten sonra elimi cebime attım. O da yanıma geldi. "Elinizi uzatın," dedim. Elini uzattı. Avucuna dokuz tane yarım kuron saydım. "İşte hanımefendi, kaybettiğiniz 22 şilin 6 peniniz. Yaptığı onca kötü iş arasında, bana, sizden bu parayı nasıl çaldığının öyküsünü anlattığı andan itibaren paranızı ondan almayı kafama koydum, zararınızı telafi edeceğine söz verdirtene kadar başının etini yiyip durdum." Ben bunları söylerken, elini uzattı, parayı avucuna bıraktım. Yüzüne baktığımda, rengi gitti geldi, tahmin edilebileceği gibi büyük bir şaşkınlığı ve sevinci aynı anda yaşıyordu.

"Tanrı onu kutsasın, yüce Rabbim dilerse, onu o korktuğu felaketten esirgesin. Bunun çok adil ve dürüst bir hareket olduğu besbelli ki asla böyle bir şey beklemezdim." Buna benzer bir sürü şey söyledi. Pek uzun yaşayacağını sanmadığımı söyleyince gözyaşı döktü. "O hâlde Tanrı'nın onu tövbe ettirip cennetine alması için dua edelim. Mutlaka onun da özünde iyi bir şey vardır; belki kötü arkadaşlıklar kurdu, şeytanı örnek aldı, başka şeylerle ayartıldı ve yanlış yollara saptı ama her insanın özünde dürüstlük ilkesi vardır. Öyle tahmin ediyorum ki ölmeden önce er ya da geç pişman olacaktır."

Hayal edebileceğinden çok daha derin yerlere dokundu bu konuşması. Çünkü, o bilmiyor olsa da deminden beri dua ettiği adam aslında bendim, içimden "Amin" diyordum. Zira bu durumdaki zavallı bir kadına saldırarak ve zar zor kenara koyduğu azıcık parayı almayalım diye bize yalvarmalarına kulak asmayarak dünyadaki en iğrenç şeylerden birisini yaptığımın farkındaydım.

Uzatmadan söylersem, bu iyi yürekli kadının hayırhah duaları öylesine içime dokundu ki elimi yeniden cebime attım: "Hanımefendi, siz bu sefil yaratık için öylesine şefkatli dualar ediyorsunuz ki, aklıma onun için bir şey daha yapabileceğim aklıma düşüyor: Böyle bir şeyi desin demesin, sizi soyan hırsızı affetmenizi istemek aklıma geldi. İncitmesinin yanında, bu size karşı yapılmış bir suç, günahtı. O yüzden onu bağışlamanızı rica edebilir miyim? Onu bütün kalbinizle, içtenlikle affedecek misiniz hanımefendi? Bunu sizden diliyorum" dedikten sonra ayağa kalkıp şapkamı çıkardım, bağışlamasını istedim. "Aman efendim, ayağı kalkıp öyle şapkanızı çıkarmayınız karşımda. Ben yoksul bir kadınım. Bağışlıyorum, onu ve onunla olan kim varsa, hepsini bağışlıyorum, çünkü birisi veya birileri daha vardı yanında. Tüm kalbimle hepsini affediyorum, onları bağışlaması için de Tanrı'ya yalvarıyorum."

"Tamam o zaman hanımefendi, bu hayırseverliğinizi ödüllendirmek için kaybınızdan büyüğü geliyor size." Bunu dedikten sonra bir kuron daha verdim.

Sonra, onunla birlikte soyulan kişinin kim olduğunu sordum. O zamanlar kasabada yaşayan bir hizmetçi kadın olduğunu ama evinden taşındığını, şimdi nerede yaşadığını bilmediğini söyledi. "Pekâlâ hanımefendi, ondan haber alacak olursanız, nerede yaşadığını size bildiriversin, ömrüm olur da sizi bir daha görmeye gelirsem, hırsızdan onun payını da alıp getireceğim, çok bir para değildi ya?" "Hayır, yalnızca 5 şilin 6 peniydi" dedi ki bu meblağı ben ondan daha iyi biliyordum! "Tamam o hâlde, fırsat bulursanız nerede olduğunu sorup soruşturun." Soruşturacağına söz verdi, ben de çekip gittim.

Çok memnun olmuştum ancak bunun hemen ardından eylemimin beni düşüncelere boğan sonucuyla yüzleştim; bu şekilde yanlış yaptığım herkesten aldıklarımı geri vermem gerekiyordu, peki bu yolda ne yapabilirdim? Bu soruya ne yanıt vereceğimi bilemediğim için bu düşünce zamanla dağılıp gitti. Kısaca söylemek gerekirse, bunun yapılması olanaksızdı, gücümü aşan bir şeydi; bu şekilde incittiğim insanlardan birini bile tanımıyordum. O an için memnun olduğumdan bunu boş verdim.

Şimdi sözde kardeşim Yüzbaşı Jack ile olan yolculuğuma dönüyorum. Londra'dan yaya olarak yola çıktık ve birinci gün Ware'e kadar seyahat ettik, yolumuzun bu kasabadan geçtiğini öğrenmiştik. Seyahat etmeye pek alışkın olmadığımızdan ilk gün epeyce yorulduk, ancak varınca kasabayı şöyle bir gezecek gücü bulabildik.

Bizimkinin kasabadaki gezintisinin basitçe nasıl bir yerde olduğunu görme merakını tatmin etmek için olmadığını, böylesi şeylere ilgi duymadığını, bir ganimete rastlamaya çalıştığını anlamakta gecikmedim. Neden derseniz, bir hırsız yola baktığında, tereyağından kıl çeker gibi neyi çalar, neyi çalamaz ona bakar.

O gün pazarın kurulduğu gün olmadığından, Ware'de aklına yatan bir şey olmadı. Bana gelince, onun yapacağı serserilikler sayesinde yiyip içmek vicdanımı pek sızlatmasa da bu camiadaki tabiriyle, ne bir işe el atacak ne de kimseden bir çöp alacaktım.

Yüzbaşı, olumsuz anlamda kararlı olduğumu görünce, nasıl yolculuk etmeyi düşündüğümü sordu. Ben de başına gelecekleri düşünüp düşünmediğini sordum; yakalansa, arandığı suç ne kadar küçük, önemsiz olursa olsun kesinlikle asılacaktı. "Böyle bir şey nasıl olabilir, bu ülkede beni tanımıyorlar ki?" dedi. "Ülkelerinde bir hırsız yakalar yakalamaz, bunu Newgate'e yetiştirmeyeceklerini mi sanıyorsun? Sonra, kimin kaçtığını ya da firar ettiğini soruşturup yakalamayacaklar mı? Şundan emin ol ki, zindancılar dakikası dakikasında birbirleriyle haberleşirler, burada bir sepet yumurta çalarken yakalanmış olsaydın bile, seni suçlayacak kişiyi seni teşhis etsin diye anında buraya gönderirlerdi."

Bu söylediklerim bir süreliğine onu dehşete düşürdü ve iki-üç gün dürüst kalmasını sağladı. Bu dürüstlük sahiden de birkaç günden uzun sürmadi zira bensiz bir sürü serserilik yaptı. Yeri gelince duyacağınız gibi, gününü görmesi için yılların geçmesi gerekse de ben yanında değilken cezasını buldu. Neyse, bu "serüvenler" benim değil, onun şu an okuduğunuzdan daha büyük bir kitap olacak hayat öyküsünün bir parçası olduğundan, bu meşakkatli yolculukta bizi ilgilendirenlerin dışındakileri kenara koyuyorum.

Ware'den yolumuz üzerinde olmadığı hâlde Cambridge'e gittik. Bu olayın aslı şuydu: Puckeridge denen bir köyden geçerken, Şahin tabelalı bir handa mola verdik. Biz oradayken bir taşralı geldi. Atını kapıya bağlayıp içki içmek için hana girdi. Birer kupa bira ısmarlamış, girişteki masalardan birinde oturmuştuk. Biralarımızı bitirdik. İskoçya'ya nasıl gidebileceğimize dair seyisle muhabbet etmeye başladık. Royston

yolunu sormamızı salık verdikten sonra "Burada, biraz ileride bir dönemeç var. O yöne sapmayın, orası Cambridge'e gider" dedi.

Bira paralarını ödemiştik ve kapıda oturmuş dinleniyorduk. O anda kapıya beyefendilerin bindiği türden bir at arabası ile üç-dört atlı yanaştı. Atlılar avluya girdiler, seyisin onlarla gitmesi gerekti. Yüzbaşı'ya, demin bahsettiğim taşralının atını kastederek, "Delikanlı, sana zahmet şu atı tutsana" dedi. "Onu yoldan çek ki at arabası yanaşabilsin." Bizimki bunu yaptı ve peşinden gelmemi işaret etti. Birlikte seyisin dediği dönemece doğru yürümeye başladık. "Önden yürüyüp, yola sapar mısın, ben sana yetişirim," dedi. Yol sapağına doğru yürümeye devam ettim, birkaç dakika içinde ata binmiş peşimden geliyordu. "Haydi bin, yürümekten kurtuluyoruz at da cabası," dedi.

Kolayca atının terkisine atladım, çok güçlü bir at olduğundan hızla uzaklaştık. Bir saati aşkın bir süre hiç ara vermeden at bindiğimizden, artık takip menzilinden çıktığımızı düşünüyorduk. Taşralı adama gelirsek, atını kaybettiğini anlayınca, bizim Royston'u sorduğumuzu duyduğundan Cambridge'e yönelmeyecek, arkamızdan gelmek için Royston'a sapacaktı. Bir saatlik yolculuğun ardından bir-iki kasabayı arkamızda bırakarak yavaşladık. Köylerden geçerken sırayla biniyor, atın üzerinde iki kişi olmuyorduk.

Elinin uzandığı bir şeyi almadan yanından geçmek Yüzbaşı için imkânsız olduğundan, üstelik üstünde ne varsa taşıyabilecek bir de ata sahip olduğundan şimdi işe girişmeye daha fazla meyilliydi. Bir köyden geçiyorduk. Evin hanımı çamaşır yıkamakta, yolun kenarındaki bir çitin üzerine asmaktaydı. Bizimki yarı ıslak birkaç kaliteli gömleği kapmaktan kendini alamadı ve atı topuklayıp bana yetişti çünkü önden yürüyordum. Hemen terkisine atladım, atın koşabileceği kadar hızla dörtnala gittik. Seferimizin bu bölümünde ya onun talihi ya da benimki bizi yoldan epeyce uzaklaştırdı-

ğından ve yolu soracak bir kişi bile görmediğimiz için, kaybolduk. Sağ koldan kaç mil gittik bilmiyorum ama kısmen bazı durumlar, kısmen de şu aşağıdaki özel durum yüzünden sonunda Bishop-Stortford'da Londra-Cambridge arasındaki at arabası yoluna rastladık. Başıboş dolaşmamıza yol açan özel durum şuydu; önümüzde uzanan arazi mısır tarlalarıyla doluydu, ucu bucağı görünmüyordu. Yükseltili bir araziye gelince, atı durdurmasını söyledim. Üzengisiz yaptığımız uzun yolculuk beni tüketmişti. Attan inip birazcık yürüyerek bacaklarımı gevşetebilirdim. Aşağıya atlayıp şöyle bir çevreme bakınca, geniş beyaz bir yol gördüm. Bizden yaklaşık iki mil uzaktaki bu yol tam takip etmemiz gereken yoldu.

Solumdan arkaya bakınca, o yol üzerinde, dört beş atlının takipteki insanların yaptığı gibi doludizgin gittiklerini gördüm. Baştakiler arayı epey açmıştı.

Ne olup bittiğini anladım: "Hey Jack kardeş, çabuk attan in, nedenini sonra sor!" Hemen attan atladı. "Mesele ne?" diye sordu. "Mesele mi? Şuraya bak, iyi ki yolumuzu kaybettik. Nasıl at bindiklerini görüyor musun? Bizi izliyorlar, bundan emin olabilirsin. Ya şu köyde en son çaldığın iki gömlek için ya da Puckeridge'te atı çaldığın için," dedim. Öylesine soğukkanlıydı ki daha ben lafımı bitirmeden atı hemen yakınındaki kocaman ve beyaz renkteki dikenli çalılığa götürdü; böylece atı görme ihtimalleri yoktu. Biz tam tepenin üzerinde olduğumuz için atı saklamasaydık görebilirler, bizi takibe girişebilirlerdi.

Gelgelelim atı görmeleri olanaksız olduğu gibi, güvenli bir yere çökmüş onları uzaktan gözetleyen bizi görmeleri de olanaksızdı.

Kıvrılarak giden yolda onları epeyce izleyebildik. Atların gidebileceği kadar hızlı ilerliyorlardı. Tamamen gözden yittiklerine kanaat getirdikten sonra, atımıza atladık ve bulabildiğimiz en iyi yoldan gitmeye başladık. Atın üzerinde iki kişi olduğumuz hâlde, yol el verdiği müddetçe hızımızı

hiç azaltmadık, iki saatlik bir binişin ardından bir kasabaya gelene kadar kimseye yol da sormadık. Soruşturunca bu kasabaya Chesterford dediklerini öğrendik. Burada mola verdik, o yolun nereye gittiği haricinde başka bir yol sormadık; bunun Cambridge'e giden at arabalarının geçtiği yol olduğunu, böylelikle aynı yolun Newmarket'e, Edmund's Bury, Norwich, Yarmouth, Lynn Ely ve o güzergâhtaki diğer kasabalara da gittiğini söylediler.

Güvende olduğumuzu düşündüğümüzden burada uzunca kaldık. Akşama doğru, Bournbridge diye bir yere doğru ilerledik. Cambridge'e giden yol burada Newmarket'e giden yoldan ayrılıyordu. Oradaki iki yapının ikisi de handı. Burada Yüzbaşı bana şöyle dedi: "Dinle beni, Cambridge yolunda izlendiğimizi biliyorsun, oraya gidersek bizi enselerler. Newmarket en fazla 10 mil mesafede, orada güvende oluruz, belki iş yapacak fırsatlar da yakalarız."

"Kulağını açıp beni iyi dinle Jack," dedim. "Artık iş yapmaktan bahsetme bana çünkü öyle bir şeyde asla yanında değilim. Boynuna ilmek geçmeden önce seni İskoçya'ya ulaştırmayı çok istiyorum. Elimden gelirse seni İngiltere'de astırtmayacağım, bu yüzden yanlış adım atmayacağına söz vermediğin sürece Newmarket'a gitmem." "Pekâlâ, madem atmamam gerekiyor atmam ama herhâlde bir at daha almamıza izin verirsin, daha hızlı seyahat ederiz, olur mu?" "Hayır olmaz," dedim. "Bunu kabul edemem ama bu atı dürüst bir şekilde geri göndermeme izin verirsen, sana, önce bir noktadan diğerine, sonra istediğimiz mesafeye kadar nasıl at kiralayacağımızı anlatırım. Sahibinin kim olduğunu yazan bir mektupla birlikte çaldığımız atı burada bırakmalıyız ki bizi yakalarlarsa mektup sayesinde zarar görmeyelim."

"Becerikli, uyanık bir beyefendisin" dedikten sonra Yüzbaşı şöyle devam etti: "Burada kalırsak daha iyi ederiz çünkü gidersek yolda durdurulma tehlikemiz var."

Biz bunu çok uzun tartışmamıştık ki gecenin körü olduğu hâlde, diğer hanın kapısına –önceden de dediğim gibi iki han vardı– adamın biri geldi, bir testi bira istedi: Ancak insanların hepsi yatakta olduğundan kimse kalkmadı. Adam da onlara, bu tarafa gelen bir atın üzerine binmiş iki herif görüp görmediklerini sordu. Adamlardan biri gördüğünü, öğleden sonra uğradıklarını, Cambridge yolunu sorup bir kupa içki içme dışında durmadıklarını söyledi. "Demek Cambridge'e gittiler ha? O zaman hemen onlara yetişirim" dedi. Bitişik handaki küçük tavan arasında uyanıktım, duyduğum her ses beni biraz rahatsız ettiğinden, adamın kapıda bağırdığını duyunca yataktan kalkıp pencereye gittim; böylece de tüm hikâyeyi dinledim. Şimdi her şey su gibi berraktı; zamanımız daha gelmemiş, kaderimiz bizim yerimize kararlar almıştı, biz de buna hazırdık. Olay şöyle olmuştu: Bournbridge'e ilk geldiğimizde ilk hana uğramış, Cambridge yolunu sormuş, bir kupa bira içmiş ve yolculuğumuza devam etmiştik. Bize tarif ettikleri yola gitmek için saptığımızı görebilmişlerdi. Ancak karanlık çöktüğünden, biz de çok yorgun olduğumuzdan yolu bulamayacağımızı düşünmüş, o yüzden de akşamın alacakaranlığında geri dönmüştük. Gittiğimiz yönün tersine geri gelirken, ikinci han, birinci han olmuştu.

Diken üzerinde olduğumdan emin olabilirsiniz, olmam için de sağlam bir neden vardı. Yüzbaşı yatakta, mışıl mışıl uyuyordu, onu uyandırdım, korkutacak kadar büyük bir gürültü yaptım. "Kalk Jack," dedim. "İkimiz de hapı yuttuk, arkamızdan buraya kadar geldiler." Onu bu kadar korkutarak hata etmiştim çünkü birden irkildi ve yataktan atladığı gibi pencereye koştu. Henüz tam uyanamadığından neredeyse pencereden aşağıya atlayacaktı, neyse ki onu yakaladım. "Ne yapıyorsun?" dedim. "Beni yakalayamayacaklar, bırak beni, neredeler?"

Her şey allak bullak olmuştu. Korkudan aklı başından gittiğinden, uykulu hâli de üzerinden atamadığından ken-

dinde değildi. Aşağı atlamasını önlemek için epey uğraştım. Onu sıkıca tutup uyandırmayı başardım. Nihayet kendine geldi, şimdi sakindi.

Sonra ona duyduklarımı anlattım. Yatağa oturup, birlikte ne yapacağımızı düşündük. Her şeyi hesaba kattığımızda, bağırıp çağıran adamın Cambridge'e gittiği aşikâr olduğuna göre korkmak için bir nedenimiz yoktu. Şafak sökene dek sessizce bekler, sonra atımıza atlayıp uzaklaşırdık.

Bu plana göre, gün ışığı göz kırptığında biz de ayaktaydık. Diğer handayken yol bilgisini bir şekilde edinmenin sevinci içindeydik; Cambridge'e giden yol sola dönüyor, Newmarket'a gidense dümdüz devam ediyordu. Yüzbaşı, Newmarket'a doğru yaya gideceğini, böylece ben yola düşmek için dışarı çıktığımda yalnız bir gezgin izlenimi vereceğimi söyledi. Bunu der demez dışarı çıktı ve yürüyerek uzaklaştı. Pergelleri öylesine açmış olacak ki peşi sıra gitmeye başladığımda, bir an beni terk ettiğini düşündüm çünkü atı hızlı sürdüğüm hâlde bir saat onu göremedim. Nihayet, Şeytan Çukuru denen bayırı geçtikten sonra onu buldum. Atımın terkisine atladı, neredeyse Newmarket kasabasını geçinceye kadar ata iki kişi bindik. Tıpkı Puckeridge'te olduğu gibi oradaki hanın kapısının önünde de bir at duruyordu. "Şu at, kasabanın diğer ucunda olsaydı, Puckeridge'te aldığım gibi onu da alırdım" dedi Jack. Böyle bir şey olmayacağından attan atladı ve yolun sağ tarafında, kasabanın bir ucundan diğerine yürümeye başladı.

Kasabanın yarısını geçmemişti ki bir şekilde serbest kalmış at, uysal bir şekilde tırısa kalktı. Kimse de peşine düşmedi. Bu tür işlerde eski kulağı kesiklerden olan Yüzbaşı, atın onu epey geçtiğini, kimsenin de izlemediğini görünce atın arkasından bir koşu tutturdu. Onun geldiğini duyan at daha hızlı koşuyordu. Yüzbaşı, "Atı yakalayın!" diye bağırdı. Bu dört ayaklı kasabadan çıkmak üzereydi ama bağlandığı handaki insanların atın gittiğinden bile haberi yoktu.

"Atı yakalayın" haykırışı üzerine, kasabanın yoksul halkı, bu emri bekliyormuş gibi her iki yandan koşup atı onun için kolaylıkla yakaladı, bizimki gelene kadar da tuttular. Ata ciddi bir yüz ifadesiyle yaklaştı, bir-iki tane patlattı. "Seni köpek, ne diye kaçıyorsun?" dedikten sonra, atı yakalayan adama 2 peni verdi. Ata binip, peşimden geldi.

Olabilecek en tuhaf maceraydı bu, çünkü Yüzbaşı atı değil, at Yüzbaşı'yı çalmış oluyordu. Bana yetişince, "Bu güzel talihimize ne diyorsun? Bineyim diye oldukça nazik bir biçimde, tıpış tıpış yanıma geldiğinde onu reddetmemi mi isterdin?" diye sordu. "Hayır hayır," dedim. "Bu atı hileyle değil aklınla kazandın, bence binmeye devam edebilirsin. Üstelik yakalanırsak, sen benden daha güvenli bir durumda oluyorsun."

Şimdi cevaplamamız gereken soru, hangi yolu tutacağımızdı. Önümüzde uzayıp giden dört yol vardı, hepsine yabancıydık. Birincisi sağ kolda, kasabadan ancak bir mil mesafedeki St. Edmund's Bury'ye gidiyordu; ikincisi önce düz gidip sonra sağa doğru meyillenen, Barton Mills ve Thetford'a, sonra da Norwich'e uzanan büyük yoldu; üçüncüsü Brandon ve Lynn'e uğruyordu, sol yanımızda da Ely şehrine ve bataklık arazilere giden küçük bir yol göze çarpıyordu.

Kısaca söylemek gerekirse, ne hangi yolu tutacağımızı ne de terk ettiğimiz büyük kuzey yoluna bizi tekrar çıkaracak güzergâhı bilmediğimiz için şansımıza Lynn'e kadar varan Brandon yolu çıktı. Brand'de, diğer adıyla Brandon'da; Downham Köprüsü diye bilinen bir yeri geçtikten sonra bataklıkları aşıp Wisbeach'e, oradan Nene nehri kıyısını izleyerek Peterborough'ya, oradan da yeniden kuzey yolunda olabileceğimiz Stamford'a ulaşabileceğimiz söylendi; benzer şekilde Lynn'deyken de Washes'tan geçerek Lincolnshire'a, dolayısıyla yine kuzeye doğru seyahat edebilirdik. Her şeyin ötesinde, benim bir kuralım vardı; belirli bir yol sorduğumuzda, kesinlikle o yoldan gitmiyor, lafın lafı açmasıyla dile

getirdiğimiz başka bir yol seçiyorduk. Burada da aynısını yaptık; asıl olarak kuzey yoluna nasıl gideceğimizi sorduktan sonra doğruca Lynn'e gitmeye karar verdik.

Oraya başımıza bir iş açmadan, kolayca ulaştık; hangi yöne gitmemiz gerektiğine kafa yorarken, Lincolnshire'a Washes'tan geçmek suretiyle girmekten başka çare kalmadığını gördüğümüz bir noktaya geldik. Bunun çok tehlikeli olduğunu söylediler. Sonunda bu bataklıkları aşacak bir adamla tanışma fırsatı bulunca onu rehber tuttuk ve birlikte Spalding'e gittik. Oradan Deeping adı verilen bir kasabaya ve böylelikle de Lincolnshire'daki Stamford'a vardık.

Kalabalık, büyük bir kasabaydı. Geldiğimizde de pazarın kurulduğu gündü. Kasabanın girdiğimiz ucundaki küçük bir hana yerleşip, kasabada gezintiye çıktık.

Burada Yüzbaşı'yı sanatının ustalıklarını sergilemekten alıkoymak imkânsızdı, kalbim onun için sızlıyordu. Onunla dışarı çıkmayacağımı söyledim, çünkü kendini tutmaya söz veremeyecekti. Gözükara mizacının başımıza açacağı belalardan öylesine kaygı duyuyordum ki barınağımdan dışarı adımımı bile atmadım. Bizimkini ikna etmeye çalışmak boşunaydı. Hemen pazara gitti. Orada bir şarlatan buldu ki, bu tam aradığı şeydi. Çeyrek saatte iki cebe nasıl daldığı, güzel bir ketenden yedi sekiz arşın uzunluğunda bir parçayı nasıl aşırıp kaldığımız yere getirdiği, iki saat dolmadan nasıl üç dört şeytanlık daha yaptığı, sonra bir doktoru nasıl soyduğu, hepsinden kazasız belasız nasıl sıyrıldığı, yukarıda da söylediğim gibi bunlar benim değil onun öyküsü.

Geri dönünce onu iyice haşladım, bu işi bırakmazsa kendini ve beni kesinlikle mahvedeceğini söyledim. Onu terk edeceğimi, geri dönüp o atı ödünç aldığım yere, Puckeridge'e götüreceğimi, Londra'ya yalnız başıma gideceğimi söyleyerek tehditler savurdum.

Islah olacağına söz verdi fakat (şimdi o büyük yoldaydık) geceleyin yolculuk etmeye karar verdiğimiz ama henüz gece

de olmadığı için beni yine atlattı. Gideli yarım saat olmamıştı ki elinde altın bir saatle geri döndü: "Haydi bakalım, gitmeye hazır değil misin? Sen hazır olur olmaz ben hazırım." Bunu söyledikten sonra altın saati çıkardı. Bir taşra kasabasında böyle bir şey görünce çok şaşırdım. Zannımca, kiliselerin birinde akşam duası vardı. Duracağı yeri iyi seçip kadının dibine kadar sokulmuş, saati çekmiş ve hiç hissedilmeden uzaklaşmanın bir yolunu bulmuştu.

Aynı gece, tellalın saati geri getirene on gine bağışlanacağını haykıran sesiyle içimiz rahatlamış olarak ay ışığında uzaklaştık. Saat yerine on gineden daha çok memnun olurdu ama onu geri götürmeye cesaret edemiyordu. "Sen korkuyorsun, korkmak için de nedenin var" dedim. "O hâlde bana ver, ben götüreyim." Bana da izin veremezdi. İskoçya'ya varınca orada, tehlikeye girmeden her şeyi satabilirdik; gerçekten bu doğruydu, çünkü orada bize hiç soru sormadılar.

Dediğim gibi, ay ışığında akşamleyin yola çıktık. Grantham'a gelene kadar, yol belirgin ve geniş olduğundan, çok hızlı yol aldık. Şimdi saat sabahın ikisi olmuştu, tüm kasaba âdeta ölüm uykusundaydı. Neyse, biz Newark'a doğru devam ettik. Sabahın sekizinde oraya ulaştık. Yattık, günün çoğunu uyuyarak geçirdik; gündüzleri uykuyla geçirmek suretiyle, onu yapabileceği fesatlıkların çoğunu yapmaktan alıkoydum.

Tesadüfen yolları karşılaştıran birinden Newark'ta aldığımız tavsiye üzerine Nottingham'dan geçen yolun bizim için en iyi olacağına hükmettik; o büyük yoldan ayrıldık, Notthingham'a gitmek üzere Trent tarafına, yukarıya çıktık. Çalarken yakalanmamasına, kazasız belasız hepsinden sıyrılmasına hayret ediyordum. Çaldıkları şeyler çoğalınca onları taşımak için bir bavul satın aldı. Onu dizginlemeye çalışmak boşunaydı, bildiğini okumaya devam ediyordu.

Nottingham'da öylesine büyük başarılara imza attı ki, aslında hiç niyetimiz yokken, durdurulup enselenmeyelim

diye çarçabuk gitmek zorunda kaldık. O andan itibaren kuzeye giden yoldan ayrıldık, Mansfield'ı geçip Yorkshire'daki Scarsdale'e yöneldik.

Kendi öykümü onun bu can yakan, bizzat anlatılmayı hak eden eşek şakalarıyla doldurmayacağım; yalnızca yolcuğumuzla ilgili olanları alacağım. Kısa kesmek gerekirse, Yorkshire'daki Leeds'e gelene dek onu âdeta kolundan tutup, mümkün olan en hızlı şekilde yanımda sürükledim. Büyük, kalabalık bir kasaba olduğu hâlde, burada pek bir şey yapamadı. Wakefield'ta da bir başarı gösteremedi. Ona göre bu kuzey insanlarının alayı hırsızdı. "Nedenmiş o, bana diğer insanlardan farksız göründüler." "Hayır, hepsi etraflarına bakıyor, cin gibiler, yanlarına yanaşan herkese yankesici gözüyle bakıyorlar, yoksa asla öyle tetikte durmazlardı" dedi. "Çok da yoksullar, onlardan alabileceğimiz bir şey yok. Ne kadar kuzeye gidersek, o kadar kötüsüne rastlayacağız." "Peki bundan ne anlamamız gerekiyor?" "Benim bundan anladığım, orada hiçbir şey yapamayacak oluşumuz, kuzeye gidip açlıktan öleceğime güneye gidip asılayım daha iyi."

Sonunda Tyne üzerindeki Newcastle'a geldik. Pazarın kurulduğu güne rastladığımızdan epey kalabalık bir insan kitlesiyle karşılaştık. Kasabalılardan bazıları da yiyecek satın almak için pazara gelmişlerdi; bizimki burada da oyunlarını oynadı. Bir dükkâncıyı aldatarak 15-16 sterlin değerindeki malla sıvışmayı bildi. Bir at çaldı, rastladığı birine bunu sattı. Onun adına ödümü koparan daha birçok hüner gösterdi. Kendim için değil ama onun için çok endişeleniyordum, zira ben barındığımız handan asla –en azından onunla ve handa çalışan, hakkımda bir şeyler söyleyebilecek biri olmadan– dışarı çıkmıyordum.

Bu tedbiri boşuna almamışım, çünkü yaptığı serseriliklerle kendisini öyle bir tanıttı ki gittiği her yerde yakalanmak üzere durduruldu; en başta İskoçya'dan gelip Londra'ya gittiğini ustalıkla söylememiş, yolu ve buna benzer gerekli şeyleri soruş-

turmamış olsa, ki bu peşindekileri ilk gün için oyalamaya yetmişti, yakalanmış ve muhtemelen orada idam edilmiş olurdu. Bu numarayla onlardan yarım gün önde olabilmişse de öyle bir duruma düşürüldü ki atı ve eşyalarıyla Tweed nehrine dalmaya mecbur kaldı. Karşı kıyıya yüzdü, bu sayede kaçabildi. Onların tabiriyle önce "İskoç topraklarında" olduğu doğruydu, birisi itiraz etse onu tutuklama yetkilerinin olmadığı gün gibi açığa çıkardı. Ne var ki aman vermez bir takibe girdiklerinden, daha sonra bu yüzden yargılanabilecek olmalarına aldırmıyor, bir an önce onu yakalayıp adalete teslim etmek istiyorlardı. Neyse, Tweed nehrini geçtiğinden, sağ salim karaya çıktı. Peşindekiler onu takip edemediler, zira karşıya hep geçilen noktada su çok yüksekti, onu yakalasalar götürmeye teşebbüs de edemezlerdi. Nehre daldığı yer, Kelso'nun aşağısındaki bir sığlıktı ama su yükseldiğinden geçilebilir değildi. Yüzbaşı hiç vakit yitirmeden, kasabanın karşısında, iki yüz yirmi yarda mesafedeki tekneye gitmek zorundaydı.

Böylece kaçtıktan sonra Kelso'ya gitti. Benim de oraya gelmemi söylemişti. Yolda giderken, içimden hep kötü şeyler geçiriyor, onu polisler veya buna benzer emniyet görevlileri tarafından gözaltına alınmış bulacağımı düşünüyordum. Belki de hapse atıldığını duyacaktım. Ne var ki Woller-haugh-head denen bir sınıra geldiğimde, orada nasıl takip edildiğini ve kaçmayı başardığını anladım.

Kelso'ya varınca onu kolayca buldum zira epeyce hızlı akan büyük bir nehri, Tweed nehrini yüzerek geçebilme cesaretini gösterdiğinden, herkes ondan söz ediyordu. Elbette bunu neden yaptığını, onun kişiliğini bilmiyorlardı; o da işin aslını gizleyip, ben onu bulana kadar münzevi gibi yaşayacak akla sahipti.

Sağ salim olmasına, yaptığı işe sinirlendiğim ölçüde sevinemedim. Üstelik bana söz verdiğinin tam aksine, içinde bulunduğu şartlara dair en ufak bir sağduyusu olmadığını keşfettim. Beri yandan, kafasına sözle bir şey sokmanın imkânı

yoktu. Güvenli bir yere adım attığına memnun olduğumu söylemekle yetindim. Bu ülkede nasıl geçinmeyi düşündüğünü sordum. Henüz bilmiyorum deyip kestirip attı. İnsanların çok yoksul olduğundan kuşkulanıyordu ama biraz olsun paraları varsa almaya da kararlıydı.

"Senin gibi suçlulara karşı, dünyanın en sert insanları olduğunu da biliyorsun değil mi?" dedim. Her zamanki kestirmeci tarzıyla, bunu önemsemediğini söyledi, işi deneyecekti. Bunun üzerine bu tür maceralara giriştiği için ona veda edeceğimi, İngiltere'ye geri döneceğimi söyledim. Somurttu böyle deyince, belki de evcilleştirilemez doğası yüzüne böyle sert bir şekilde yansımıştı. Ne istersem yapabilirmişim, fırsatını bulunca o da istediğini yaparmış. O an için hemen ayrılmadık, başkente doğru devam ettik. Yolda epeyce yoksulluğa tanık olduk; onun istediği tarzda kazanç sağlayabileceği pek az insana rastladık. Şahin gibi gözlerle çevresini kestiği hâlde, yapacak hiçbir şey olmadığı ayan beyan ortadaydı. Erkekler ceplerinde çok para varmış gibi durmuyordu, kadınlara gelirsek, öyle bir giyiniyorlardı ki paraları olsa, hatta cepleri olsa bile ulaşması olanaksızdı. Geniş, dizlerine kadar inen ekose etekleri vardı; eteklerin katları çok sıkı olduğundan, bu çeşit bir girişim için yanaşılabilecek durumda değillerdi.

Kelso sahiden de güzel bir kasabaydı, kalabalık bir nüfus barındırıyordu. Orada bir pazar günü kaldığı ve kilisenin insanlarla hıncahınç dolu olduğunu gördüğünü hâlde, bana söylediğine göre, soylulara ait iki sıra dışında, ekose etek giymeyen tek bir kadın bile yoktu. Bu kadınlar dışarıya çıktığında, uşakları ve getir-götürcüleriyle çevrili olduklarından, yanaşacak fırsat bulunamıyordu; bunun muhafızlarla çevrili bir krala yaklaşmaktan farkı yoktu.

Cesareti kırılınca, buna ben için için sevinmiştim, yola çıktık ve doğruca Edinburgh'a yöneldik. Yol boyunca kayda değer hiçbir kasabadan geçmedik. Buraların yabancısı

olan bizler için epey zorlu bir yolculuktu; Lauderdale denen bir yerde şiddetli yağmur nedeniyle geçilmesi çok tehlikeli hâle gelmiş sularla karşılaştık. Burada Yüzbaşı'nın atı akıntıya kapıldı, kendisi de ata tutunacağım derken suya gömüldü, neredeyse boğuluyordu. Newcastle'dan beri taşıdığı ve Tweed nehrini yüzerek geçerken tuhaftır ki tek koluyla suyun üstünde kuru tutmayı başardığı ganimetleri ıslanmıştı. Bereket onun ve atının boğulması henüz istenmiyordu herhalde, akıntı burada hızlı olsa da su derin değildi. Hem onun tarafını tutan o atasözü de vardı.* Epeyce zor olsa da sudan çıktı. Yeri gelince anlatacağım gibi, o boğulmak için doğmamıştı.

Kelso'dan çıktığımızın üçüncü gününde Edinburgh'e vardık. Bu arada Soutrahill denen bir yerde giysilerimizi kurutmak ve dinlenmek için bir handa tam bir gün konaklamıştık. Tuhaftır, Edinburgh'de hoş karşılandık. Oraya geldiğimizin ertesi günü, yürüyüş yapıp etrafı görmek isteyen Yüzbaşı kasabaya gelip gelemeyeceğini sordu. Tamam dedim, böylece dışarı çıktık. Nether Bow dedikleri bir kapıdan geçtikten sonra, Cross'a kadar uzanan muhteşem High Street'e geldik. Caddenin iğne atsan yere düşmez hâli karşısında çok şaşırdık. Yüzbaşım "Hay hay, bu benim işimi görür" dedi. Ne var ki o gün maceraya girişmemeye söz verdirtmiş, yoksa dışarıya onsuz çıkacağımı söylediğimden, yeninden tutup yanımdan ayrılmasına izin vermedim.

Sonra Market Cross'a kadar gittik. Gelip geçen sayısız insanın yanı sıra, tüm rütbelerden, mevkilerden beyefendinin birbiriyle fikir alışverişine bulunduğu bir buluşma, geçit töreni gibi bir şey gördük. Bu Yüzbaşımı yeniden cesaretlendirdi, manzara hoşuna gitti.

Etrafımıza hayran hayran bakarken, hiç ummadığımız, çok şaşırdığımız bir şey gördük. İnsanlar, yaklaşan tuhaf bir şeyi görmek için birden koşmaya başladılar. Gerçekten de

* Asılmak için doğduysan asla suda boğulmazsın. (ç.n.)

tuhaftı: Belden yukarısı çıplak iki adam rüzgâr gibi koşarak yanımızdan geçti. İki adamın bahse tutuştuklarından, kim kimi geçecek yarışına giriştiklerinden başka bir şey hayal edemedik. Sonra birden gördük ki adamlara bağlı ve gevşek durumdaki sicime benzeyen iki uzun ip aniden çekildi, iki yarışçı zınk diye durdu, sonra da birbirine yakın vaziyette durup hiç kımıldamadılar. Neler oluyordu acaba? Okuyucu, bu iki adamın peşinden elinde iki ipin ucunu tutarak gelen ve onlara yetiştiğinde de diğer elinde tuttuğu kırbacı ya da kamçıyı sırtlarında şaklatıp, korkunç darbeler indiren adamı fark ettiğimizde kapıldığımız şaşkınlığın büyüklüğünü anlayabilir. Bu zavallı sefil adamlar, orada sıcak bir karşılama beklerken, iplerinin ya da urganlarının uzunluğunun izin verdiği ölçüde, yaklaşık yarım mil olan cadde boyunca sıçraya sıçraya koştu.

Bu sahne, burada yalnızca mesleğinde tökezlerse başına neler geleceğini gösterdiğinden değil, aynı zamanda Bridewell denen o meşhur zindanda çocukken çektiği acıyı da aklına getirdiğinden, Yüzbaşımın umutlarını pek yeşertmedi.

Ne var ki hepsi bu değildi; cezanın uygulanışını gördüğümüzden, suçun ne olduğunu da öğrenme merakı sarmıştı bizi. Yanımızda dikilen genç adama, bu iki adamın böyle bir cezayı çekmek için ne yaptıklarını sorduk. Huysuz ve aksi tabiatlı İskoç, aksanımızdan İngiliz, sorumuzdan da yabancı olduğumuzu sezerek, hınzırca, adamların İngiliz olduğunu, yankesicilik ve buna benzer önemsiz suçlar işledikleri için kırbaçlandıklarını, sonra da İngiltere sınırına götürüleceklerini söyledi.

Bu söylediğinin her kelimesi yalandı ve İngiliz olduğumuz için bize hakaret etmek amacıyla o anda uydurulmuştu, zira biraz daha soruşturunca ikisinin de İskoç olduğunu, tıpkı bizim de İngiltere'de verdiğimiz cezalara benzer şekilde, o bildik suçlar için kırbaçlandıklarını öğrendik. İpi elinde tutup bunları kırbaçlayan adam da kasaba celladıydı ki

unutmadan söyleyeyim, devamlı maaşı olan, varlıklı, önemli bir memurdu. Üstüne üstlük, işinde ondan ustası yoktu, bu sayede epey para biriktirmişti.

Diğer yandan, gördüğümüz bu manzara bizi çok sarstı, Yüzbaşım bana dönerek "Haydi gel uzaklaşalım, burada daha fazla kalamayacağım" dedi. Bunu duyduğum için çok mutlu olmuştum ama gerçekten niyetinin bu olduğunu düşünmüyordum. Her neyse, barındığımız yere döndük. Çoğunlukla içeride kaldık, sadece akşamları yürüyüşe çıktık. O zaman bile ne bir şey çalabildi ne fırsat bulabildi. Kumaş ve tuhafiye türünde kimi ganimetler bulduysa da bunları ne yapacağını bilemedi, kısacası niyeti belli olmasına rağmen bu kez dürüst davranmaya mecbur kaldı.

Orada bir ay kadar kaldık. Sonra bir gün aniden, Yüzbaşım at dâhil her şeyi alıp sırra kadem bastı. Başına ne geldiğini bilmiyordum. On sekiz ay boyunca onu ne gördüm ne de hakkında bir şey duydum. Nereye gittiğini, Edinburgh'e geri dönüp dönmeyeceğini bile bana bildirmemişti.

Beni bırakıp gitmesini büyük bir hainlik olarak görmüştüm. Hiç bilmediğim, yabancı olduğum bir yerde tek başıma kalmıştım. Üstelik param hızla eriyordu. Bu zamanın çoğunu atıma bakmakla geçirdim. Atlar İskoçya'da fazla para etmediğinden, ondan faydalanacağım büyük bir fırsat bulamadım. Diğer yandan, bir karar almıştım: İngiltere'ye geri gidebilseydim, Ware yoluyla Puckeridge'e giderek atı sahibine geri verecektim. Ata uzun süre binmekten başka bir zararım olmayacaktı; neyse ki bu atı kazanıma çevirme niyetime cevap olacak bir fırsat kendiliğinden ayağıma geldi.

Ahırcının –atlara bakan insanlara Edinburgh'de böyle diyorlar– yanına bir adam geldi. İngiltere'ye at iade edildiğini duymuş muydu? Ev sahibim de –ona öyle diyorduk– bir gün gelip, durup dururken atın bana ait olup olmadığını sordu. Şartlarım göz önüne alındığında bu tuhaf bir soruydu, önce biraz şaşaladım, nedenini sordum. Mesele neydi? "Mesele

şu; İngiltere'den kiraladığın bir atsa, çünkü İskoçya'ya gelen İngilizlerin çoğu böyle yapıyorlar, onu geri göndermen için sana yardım edebilir, o sürüş için de para almanı sağlayabilirim" diyerek durumu açıkladı.

Bu duruma çok sevindim. Oradaki adamdan atı sağ salim götüreceğine dair güvence aldıktan sonra, atın sürüş parası olarak da 15 şilin aldım. Bu anlaşma üzerine atı Puckeridge'te Şahin Han'a bırakması emrini verdim. Yıllar sonra atın dürüst bir biçimde oraya teslim edildiğini, sahibinin ona kavuştuğunu ama onu ödünç vermesi karşılığında tek metelik alamadığını öğrendim.

Atımın masrafından böylece kurtulduktan sonra uğraşacak bir şey de olmadığından, ne yapacağımı, ne iş tutacağımı düşünmeye başladım. Biriktirdiğim parayı çok fazla harcamamıştım, yol boyunca Yüzbaşı'nın korku bilmez seferlerine katılmama konusunda hep çok kararlı olsam da ondan geçinmeyi bir vicdan meselesi saymamıştım. İskoçya'ya sadece ona eşlik etmek için geldiğimden, bana harcadığı paranın yoksul insanları soyarak elde edildiğini, benim de o süre zarfında çalınan malları kabul eden birisi olduğumu bilmemiş olsam bu adildi. Gelgelelim bunu bir vicdan meselesi yapacak noktaya henüz erişememiştim.

İkinci olarak, param azaldığı için çok endişeli değildim, zira Londra'da ne kadar birikmiş param olduğunu biliyordum. Hâlen geçinmek için dürüstçe çalışabileceğim bir işe girmeye can atıyordum; sürmüş olduğum bu aylak hayattan bıkmıştım, artık hırsızlık yapmamaya kararlıydım. O sıralar karşıma çıkan birkaç fırsatı okuma yazma bilmediğim için değerlendiremedim.

Bu durum beni uzun süre üzdü. Sonra ahırcı –ona öyle sesleniyordum– bu yöndeki endişelerimi giderdi: Beni, özen gösterirsem kısa zamanda ve az bir ücret karşılığında okuma yazma öğretebilecek olan yoksul, dürüst ve genç bir kadınla tanıştırdı. Mümkün olan en büyük gayreti göste-

receğime söz verdim, tüm gücümle işe koyuldum, ne var ki yazmak okumaktan daha zormuş.

Altı ay gibi bir sürede okuyabildim, hatta bayağı da iyi yazabiliyordum. O kadar ki artık iş hayatına atılabilirmişim gibi geliyordu. Bu sayede, gümrük dairesinde beni bir süreliğine işe alan bir memurun hizmetine girdim. Oradaki gümrük tahsildarları için tuttuğu hesaplar ile Leeds ve Edinburgh arasındaki getir-götür işiyle beni görevlendirdiğinden, ücretlerimin ödeneceği zaman gelene dek kendi hesabımdan geçinmeye mecbur olmuştum. Kalan azıcık param da yemek ve giyeceğe gitmişti. Yılın bitmesine kısa bir süre kala, tam 12 İngiliz sterlini alacağım zaman, efendim görevinden çıkarıldı; daha da kötüsü, zimmetine para geçirmekle suçlandığından İngiltere'ye sığınmaya mecbur oldu, biz uşaklar da –ki üç kişiydik– kendi başımızın çaresine bakmak zorunda kaldık.

Yabancısı olduğum bir yerde bunun altından kalkması çok güçtü; bu olay nedeniyle meteliksiz kaldım. Orada bir İngiliz gemisi olduğundan İngiltere'ye dönebilirdim. Geminin kaptanı (sıkıntımı ona anlatmam üzerine) 10 şilin olan yolculuk ücretini limana vardığımızda ödeyeceğim sözünü alarak, beni gemisine almayı kabul etti. Ancak benim Yüzbaşı kimi koşulların onu oradan ayrılmamaya zorlamasıyla yeniden ortaya çıktı; ben de ondan ayrılmaya gönülsüzdüm. Kaderimizin peşinden birlikte biraz daha gidecek gibiydik.

Beni terk ettiğinden, on sekiz ay onu hiç görmediğimden size bahsetmiştim. Bu zaman zarfında pek çok macerası olmuştu. Glasgow'a gitmiş, orada can yakan işler yapmış, asılmaktan mucizevi biçimde kurtulmuştu. Ardından İrlanda'ya geçmiş, oralarda sürtmüş, haydut olmuş, berbat şeyler yapmıştı. Daha sonra Londonderry'den kaçmış, İskoçya'nın kuzeyindeki Highlands'e gelmişti. Leith'te patronum beni perişan hâlde bırakıp denize açılmadan bir ay kadar önce bir de ne göreyim: Fife'tan yola çıkmış bir teknede, soylu Yüzbaşım Jack, onca başarı ve maceranın ardından Doug-

las alayı için kuzeyden askere alınanlara katılıp piyade olma şerefine erişmiş hâlde oraya gelmesin mi?

Başıma gelen felaketin ardından, ben de Yüzbaşı kadar sıkıntıya düştüğümden, en azından şimdilik asker yazılmaktan daha iyi bir geçim olanağı bulamadım. Böylece omuzlarımızda birer misket tüfeği, ikimiz de askere yazılmış olduk. Tüfeğin, üstümde öncesinde düşündüğüm kadar kötü durmadığını itiraf ediyorum. Çok kötü yediğim, çok kötü barındığım hâlde, (bu sonuncusu özellikle de dünyanın bu bölgesindeki yoksul askerlerin kaderidir) şişe fabrikasında küllerin üzerinde yatan benim için bu öyle aman aman bir mesele değildi. Sırtımda şaklayacak bir cellat kırbacı –ki Edinburgh'da gördüğüm zamandan beri, titremeden düşünemiyordum– ve hapishane korkusu olmadan, çalmak zorunda kalmadan yaşayacaktım ya, bu bana gizli bir mutluluk veriyordu. Şimdi kesin bir şekilde, dürüst bir yolla yaşayacağımı biliyor olmak anlatılmaz bir huzurdu; beyefendi olmamak diyemezdim buna.

O noktada böyle bir memnuniyetim vardı ama diğer koşullar, bu hayatı bana uygun hale getirmek için eşit biçimde bir araya gelmedi. Bu hâlde yaklaşık altı ay kaldıktan sonra, bize, askerlerin İngiltere'ye yürüyüş kolunda gidecekleri, oraya vardıklarında ise Newcastle'dan ya da Hull'den, o sırada Flandre'da olan alaya katılmak üzere gemiye bindirilecekleri söylendi.

Bundan önce, askerlik hayatından son derece hoşlandığımı size söylemem gerekir: İdmanları öylesine doğal yapıyordum ki bize tüfek tutmayı öğreten çavuş, hareketlere dünden hazır olduğumu görünce daha önce tüfek taşıyıp taşımadığımı sordu. Hayır, dedim. Şakayla karışık bir küfür salladı. "Sana albay diyorlar" dedikten sonra şöyle devam etti: "Senin bir albay olacağına bütün kalbimle inanıyorum ya da bir albayın piçisin, yoksa bir-iki göstermeyle tüfeği böyle kullanamazdın."

Bu beni son derece mutlu etti, cesaretimi artırdı. Askerlik yaşamı denen şeyden ziyadesiyle hoşlanmıştım. Ne var ki benim Yüzbaşı, İngiltere'ye yürüyeceğimiz, oradan da Newcastle'da gemiye binip Flandre'a gideceğimiz haberini getirince çok şaşırdım. Yeni düşünceler kafamı kurcalamaya başladı; öncelikle Yüzbaşının özel bir durumu vardı; Newcastle'da alenen görünmeye cesaret edemiyordu, çünkü taburla birlikte yürüse herkesin önünden geçecekti. Sayımız dört yüzü aşkın olduğundan kendimize tabur diyorduk; oysa ülke dışındaki çeşitli bölüklere ait acemi erlerden başka bir şey değildik. Dediğim gibi, bunu yapsa, bu durumda hemen yakalanabilir, tutuklanabilirdi. Sonra aklıma Londra'da neredeyse 100 sterlinim olduğu geldi; alaydaki bütün askerlere, ceplerinde yüz sterlin olsa hangisinin muhafız eri olarak Flandre'a gideceği sorulsaydı, buna kimse olumlu cevap vermezdi. O sıralar 100 sterlinle istenen herhangi bir birliğe girmek mümkündü. Bu durum hevesimi biledi, hem beyefendi bir asker hem de beyefendi bir subay olmayı hayal etmeye başladım.

Bu ikisi böyle bir araya gelince, huzursuz olmaya başladım. Flandre'a, tüfeği sırtında, haftada 3 şilin 6 peniye tamam deyip kafasından kurşunu yiyecek olan zavallı bir er olarak gitmeyi hiç istemiyordum. Her gün gönderilme koşullarını, ne yapacağımı, yukarıda da anlattığım gibi düşünürken Yüzbaşım bir akşam çıkıp geldi: "Dinle Jack, seninle konuşmalıyım; gel şu evlerden uzağa, tarlalara doğru bir açılalım." En yakın yola göre Tweed nehrinden 16 mil kadar, Tweed üzerindeki Berwick'ten ise 20 mil kadar uzaktaki Dunbar kasabasının yakınında Park End denen bir yerde konaklıyorduk.

Civarda bir yürüyüşe çıktık ve mesele üzerinde ciddi ciddi konuşmaya başladık. Yüzbaşı durumunu şöyle anlattı: Newcastle'a taburla birlikte yürüyerek girmeye cesaret edemiyordu, bunu yapsa, birliğinden alınıp ölümle yargılanacağını onun kadar benim de iyi bildiğimi söyledi. "Newcastle'a

gizlice gidip, kasabadan pekâlâ geçebilirim ama oraya alenen gitmek kendini bile bile ateşe atmak olur." "Bu çok doğru" dedim. "Peki ne yapacaksın?" "Ne mi yapacağım? Şerefine ölümüne bağlı beyefendi bir asker gibi onlar için asılır mıyım sence? Hayır dostum, ben gitmeye kararlıyım. Seni de bizimle birlikte götüreceğim." "Bizimle derken neyi kastediyorsun?" diye sordum. "Dürüst bir adam daha var, o da İngiliz. Firar etmeyi aklına koymuş. Uzun zamandır onların hizmetinde olduğundan, orada bize nasıl davranacaklarını biliyor, Flandre'a gitmeyecek, kesin kararlı."

"Yakalanırsanız, asker kaçağı olduğunuz için kurşuna dizilirsiniz. Sabah olur olmaz, ülkenin her tarafında sizi arayacak izcileri peşinize takarlar, mutlaka ellerine düşersiniz." "Sen onu düşünme. Arkadaşım yolu avucunun içi gibi biliyor, onlar yetişmeden bizi Tweed'in kıyısına götürme işini üstlendi; Tweed'in öte yakasına geçince bizi yakalayamazlar."

"Ne zaman gideceksiniz?" dedim. "Hemen, şu dakika, yitirecek vaktimiz yok, ay bu gece güzel parlıyor."

"Yanımda hiç eşyam yok, gidip giyeceğimi ve diğer şeyleri getireyim."

"Giysi önemli değil, İngiltere'de eski usulümüzle çok buluruz."

"Hayır. Artık şu eski usullerin olmayacak. Şimdi böylesine sıkıntıda olma nedenimiz zaten o eski usuller."

"Niyeymiş o, açlıktan ölen bir beyefendi olacağına eski usuller daha iyidir demiyor muyduk?"

"Cebimizde hiç para yok. Nasıl seyahat edeceğiz?"

"Bende biraz var" dedi Yüzbaşı. "Newcastle'a gitmemize yetecek kadar. Yolda hiç para bulamazsak, bizi alıp Londra'ya götürecek kömür gemileri buluruz."

"Şimdiye kadar ileri sürdüklerinden en çok bunu beğendim" dedim. Gitmeye razı oldum ve vakit yitirmeden onunla yola koyuldum. Bu kurnaz serseri, arkadaşını bir mil kadar

ileride tepenin eteğine gönderdiğinden, konuşurken beni yavaş yavaş o yöne sürüklemişti. Tam ben razı olduğum anda o da ortaya çıktı. "Bak işte dostum!" Eskiden gördüğüm biri olduğundan onu hemen tanıdım.

Yoldan bir mil kadar uzakta, dağların eteğindeydik şimdi, hava da kararmıştı, peşimizdekiler gittiğimizi anlamadan ve yokluğumuzu fark etmeden, bize yetişebilecekleri menzilden çıkmaya karar vererek hızlandık.

Zamanımızı öylesine iyi değerlendirdik, öylesine çabuk yol aldık ki sabahın beşi olduğunda, şimdi adını unuttuğum küçük bir köye ulaşmıştık. Bize Tweed'in sekiz mil yakınında olduğumuzu söylediler, nehri geçer geçmez İngiliz toprağındaydık.

Biraz dinlendikten sonra, fazla da uzatmadan yürüyüşümüze devam ettik. Tweed'e erişmeden önce saat sabahın sekiz buçuğu olmuştu. Demek ki bize sekiz demelerine karşın, en az on iki mil uzaktaymışız. Burada, bizim birlikteki acemi erlerin bir kısmının konakladığı Haddington'tan kaçmış iki kişi bulduk.

Ceplerinde metelik olmayan bu yoksul adamlar İskoç'tu. Kaçtıklarında da ceplerinde 8 şilinden başka para yoktu. Bizi görünce, aynı birlikten olduğumuzu anladıklarından, onları yakalayıp geri götürmekle görevli iz sürücüler sanmışlardı. Bunun üzerine, kendilerini savunmaya giriştiler. At ve üniforma yoktu ama onlarda da bizde de kılıç vardı. Flandre'daki birliğe gidene kadar üniforma verilmemişti.

Bizim de onlarla aynı koşullarda olduğumuzu anlamalarını sağlamamız uzun sürmedi, böylece hep birlikte bir ekip olduk. Nehrin İngiliz kıyısında biraz dinlendikten sonra (biz resmen bitmiştik, diğerleri de en az bizim kadar yorgundular) dediğim gibi, işte biraz dinlenmenin ardından Newcastle'a doğru yola çıktık. Oradan deniz yoluyla Londra'ya gitmeye karar vermiştik, daha ötesi için yeteri kadar paramız yoktu.

Paramız suyunu çekmişti. Cebimde en kötü durum için ayırdığım bir altın olsa da yarım gineden fazla değildi. Yüzbaşım parası yetene kadar bütün masraflarımızı kendi cebinden harcadı; Newcastle'a geldiğimizde cebimizde 6 peni kalmıştı. İki İskoç ise bütün yol boyunca dilenmişlerdi.

Akşamın alacakaranlığı çökerken, Newcastle'a girmeyi başardık. O zaman bile halkın olduğu kesime girmeye cesaret edemedik. Birkaç şişe fabrikasının olduğu, kasabanın az aşağısındaki nehre inmeyi sürdürdük. Burada ne yapacağımızı bilemedik, ipleri kaderin eline bırakıp hiç bozuntuya vermeden bir meyhaneye girdik, bir pint* bira ısmarladık.

Bu meyhaneyi bir kadın işletiyordu; daha doğrusu biz başka kimseyi görmemiştik. Yüzünde güller açarak bizi ağırladığından ve çok da samimi göründüğünden sonunda durumumuzu ona anlattık. Acaba bizi deniz yoluyla Londra'ya götürecek iyi yürekli bir kaptan tanıyor muydu? Oltasına takılmış en güzel balığı o anda bulduğunu anlayan zeki şeytan, ağzından bal damlayarak konuşmaya başladı. Çok üzgündü; keşke bir gün önce gelmiş olsaydık, çünkü kaptanını çok iyi tanıdığı bir kömür gemisi daha bu sabah, ilk deniz kabarmasında demir alıp gitmişti. Gemi, Shields'a doğru yelken açmıştı ama daha kum setini aştığını sanmadığını, evine adam yollayıp gidip gitmediğine baktıracağını, çünkü bazen kaptanların geminin ardından deniz yeniden kabarana kadar gitmediklerini, şayet gitmediyse hepimizi gemisine almaya onu ikna edebileceğinden emin olduğunu, ne var ki ikna ederse hemen aynı gece yola çıkmamızın gerektiğini söyledi.

Ne yapacağımızı bilemediğimizden, eve birisini göndermesi için kadına yalvardık. Kaptanı bizi gemiye almaya ikna ederse, gecenin hangi saatiymiş bunu hiç umursamıyorduk. Paramız ve kalacak bir yerimiz olmadığından gemide olmaktan başka bir çaremiz yoktu.

---

* Yaklaşık yarım litrelik bir hacim birimi. (ç.n.)

Bunu muhteşem bir iyilik sayıyorduk. Kaptanın evine birini yolladı. Yaklaşık bir saat sonra bizi çok mutlu eden haber geldi. Kaptan daha gitmemişti, kasabadaki tavernadaydı. Onu bizim olduğumuz yere çağırsın diye kamarotu oraya gönderilmişti, kaptan da kamarota eve dönerken yanımıza uğrayacağını söylemişti.

Biz tam bunu istediğimizden çok mutlu olduk. Bir saat kadar sonra han sahibesi, yani meyhaneci kadın yanımızdayken, hizmetçi kız, kaptanın aşağıda olduğu haberini getirdi. Kadın, gidip durumumuzu ona anlatacağını söyledi. Bakalım hepimizi gemiye alması için onu ikna edebilecek miydi, aşağıya indi. Biraz zaman geçtikten sonra kaptanla birlikte göründü, meyhaneci kadın, kaptanı odamıza getirdi. "Neredeymiş böylesi sıkıntıya düşmüş şu dürüst beyefendi askerler?" diye sorunca, hepimiz ayağa kalkıp onu saygıyla selamladık. "Peki beyler, bütün paranızı harcadınız mı?"

"Gerçekten hepsini harcadık efendim" dedi içimizden biri. "Bize bir yolculuk hakkı bağışlarsanız, size sonsuza kadar minnettar kalırız. Gemici değiliz ama gemide ne iş varsa canla başla çalışmaya hazırız."

"Nasıl yani? Daha önce aranızda denize çıkmış biri yok mu?"

"Hayır," dedik. "Hiçbirimiz."

"O hâlde bana hiçbir şekilde hizmet edemezsiniz, çünkü hepinizi deniz tutar. Neyse, şu iyi yürekli han sahibemin hatırı için bunu yapacağım. İyi de hepiniz gemiye binmeye hazır mısınız? Çünkü bu gece gidiyorum."

"Evet efendim, şu dakikada hepimiz hazırız," dedik.

"Olur mu canım öyle şey," dedi pek nazikçe. "Birlikte içeceğiz. Gel hanımcığım, şu dürüst beyefendilere bir tas punç getir."

Birbirimize baktık, zira hiç paramız yoktu. Kaptan bunu sezerek, "Gelin gelin, parayı kafanıza takmayın, han sahibem ve ben buradan asla kurumuş dudaklarla ayrılmayız. Gel hanımcığım, sana buyurduğum gibi yap şu puncu."

Ona teşekkür ettikten sonra, böylesine iyi bir talihle kendimizden geçerek, sayısız kez "Tanrı seni kutsasın, soylu kaptan," dedik. Biz puncu içerken, han sahibesini çağırdı. "Ben iki dakika eve gideceğim, öteberimi alıp evdekilerle vedalaşacağım, sular yükselince beni buradan gelip alması için sandalcıya emir vereceğim. Sen de lütfen dua et bana ve akşam yemeği için bir şeyler hazırla. Madem bu dürüst adamların yolunu karşılıyorum, o hâlde bir parça erzak da verebilirim, belki akşam yemeği için fazla yiyecekleri yoktur."

Bunu söyledikten sonra kaptan gitti. Kısa bir zaman sonra kap kacak gürültüleri geldi. İçimizden biri ne olup bittiğini anlamak üzere aşağıya indi. Koca bir parça koyun budunun ocakta kaynadığı haberiyle döndü. Bir saat olmadan kaptan göründü. Yanımıza gelince puncun hepsini içmedik diye bizi ayıpladı. "Yahu utanmayın! Bu bitince bir daha içeceğiz. Yoksullara iyilik yapıyorsam bunu cömertçe yapmaya bayılırım," dedi.

İçmeye devam edip hepsini bitirdik. Yeni punç geldi, sırayla içmeye devam ettik, arkasından koyun budu geldi. Birkaç kez hiç para ödemeyeceğimiz ısrarla vurgulandığından, iştahla mideye indirdiğimizi söylememe gerek yok. Yemek bitince, han sahibesinden teknenin gelip gelmediğini öğrenmesini rica etti. Kadın gelmediği haberiyle geri döndü; sular daha o kadar yükselmemişti. "Demek yükselmemiş, o hâlde sen biraz daha punç getir bize," dedi. Daha çok punç getirildi ve bize sonra itiraf edildiği gibi, punca bir şey, belki de gerektiğinden fazla brendi katılmıştı. Çünkü puncu içip bitirdiğimizde hepimiz zilzurna sarhoş olmuştuk, bana gelirsek, sızdım kaldım.

Zamanımız tükenirken teknenin geldiği söylendi. Hepimiz ayağa fırlayıp, neredeyse birbirimizi çiğneyerek tekneye doluştuk, kaptanla birlikte yol almaya başladık. Hepimiz değilse de çoğumuz uykuya daldık. Ne kadar süre veya mil gittiğimizi bilmiyorduk ki tekne durdu. Uyandırıldık, asıl geminin yanına geldiğimiz söylendi. Bu doğruydu. Tekne-

den yuvarlanıp denize düşeriz diye korktuklarından, elimizden tutup bizi çekerek gemiye bindirdiler. Tüm hatırladığım şuydu: Gemiye biner binmez, kaptanımız –ona böyle diyorduk– şöyle bağırdı: "Lostromo, buraya gel. Bu beylerle ilgilen, onları iyi kamaralara götür, yataklarına yatıp temiz bir uyku çeksinler çünkü çok yorgunlar." Gerçekten hem yorgun, hem de sarhoştuk. Hayatımda ilk kez punç içmiştim.

Neyse, alınan emrin hakkı verildi, bizi, hemen uykuya dalacağımız çok güzel kamaralara götürdüler. Bu arada gemi sahiden gitmeye hazırdı. Shields'ta bizi almak üzere demir atması emredildiğinden, demir alınca kum setinin üzerinden geçti, denize açıldı. Uyanıp etrafımıza bakmaya başlayınca –ki bu öğleye doğruydu– kendimizi denizde epey bir mesafe katetmiş bulduk. Kara hâlâ görünüyordu ama çok uzakta. Anladığımız kadarıyla Londra'ya doğru, hepimiz neşeyle yolumuza devam ediyorduk. Bize çok iyi davrandılar. Üç gün boyunca, daha gelip gelmediğimizi, nehre girmek için daha ne kadar gitmemiz gerektiğini sorana kadar durumumuzdan oldukça hoşnuttuk. Adamlardan biri "Hangi nehir?" dedi. "Thames nehri, hangisi olacak?" dedi Yüzbaşı. "Thames mi?" dedi denizcilerden biri şaşkınlıkla. "Ne demek istiyorsun sen, herhâlde daha ayılmadınız." Bu söz üzerine Yüzbaşı Jack bir şey demeden adama aptal aptal baktı. Bir müddet sonra bir diğerimiz yine benzer bir soru sorunca, aldatmadan hiçbir haberi olmayan denizci bir bit yeniği sezmeye başladı ve bizimle gelen diğer İngiliz'e dönüp, "Durmadan soruyorsunuz da siz nereye gitmenin hayalini kuruyorsunuz acaba?" "Nereye olacak? Londra'ya. Kaptanla bizi Londra'ya götürmesi için anlaştık."

"Anlaştığınız kişinin kaptan olmadığı kesin! Zavallılar, hepiniz aldatıldınız! Adam kaçıran serseri Gillıman ile gemiye bindiğinizi görünce anlamıştım. Sizi gidi zavallılar!" dedikten sonra şunu ekledi: "Hepiniz ihanete uğradınız. Zira Virginia'ya gidiyorsunuz, bu gemi Virginia'ya yelken açtı."

Bunu duyan İngiliz öfkeden kudurarak, deli gibi bağırıp çağırmaya başladı. Etrafına toplanan bizlerin de durumu öğrendiğimizde ne kadar şaşırdığımızı, afalladığımızı tahmin edebilirsiniz. Kılıçlarımızı çekip sağa sola sallamaya başladık, gemide öylesine büyük bir gürültü ve karmaşa çıkardık ki denizciler yardım çağırmaya mecbur kaldı. Kaptan önce silahlarımızın alınmasını emretti. Ne var ki bu karşılıklı yaralanmalar olmadan gerçekleşemedi, sonra kaptan kamarasında karşısına çıkarılmamızı buyurdu.

Kamarada bizimle çok sakin konuştu. Başımıza gelen şeyden dolayı çok üzgündü; aldatıldığımızı seziyordu. Bizi gemiye bindiren herifin, kendisi gibi kimi rezil tüccarların emrinde çalışan bir serseri olduğunu, kendisini muhtemelen bize bu geminin kaptanı olarak tanıttığını, öyle olup olmadığını sordu. Dediği gibi olduğunu onayladıktan sonra, başımıza gelenleri uzun uzun anlatmaya başladık; Londra'ya bedava gitmek için bir kömür şilebi kaptanı bulmak umuduyla kadının meyhanesine gittiğimizi, bu adamın kendi gemisiyle bizi taşıma işini üstlendiğini, kısaca yukarıda anlattığım diğer ayrıntıları ona anlattık.

Buna çok üzüldüğünü, bu işte parmağı olmadığını söyledi; ne yazık ki bize yardım etmek gücünü aşıyordu. Ne durumda olduğumuzu basit bir dille açıkladı: Biz, ismini bize söylediği filanca bir şahsa Maryland'te teslim edilecek olan uşaklardık. Gemide kurallara uyup sessiz dursak, yolculukta bize iyi davranacağı gibi, oraya gittiğimizde de iyi davranılmasına özen gösterir, gücünün yettiği ölçüde bizim için her şeyi yapardı, yok ona kafa tutar, serkeşlik yaparsak, yola gelmeye mecbur kalacağımız önlemler alırdı; ellerimiz kelepçelenip alt güverteye götürülür, orada tutsak edilirdik. Ne de olsa onun işi gemide huzuru sağlamaktı.

Yüzbaşı öfkeden kudurdu, kaptana küfür etti. Kıyıda olsun gemide olsun, ne zaman eline geçirirse gırtlağını kesmekten onu hiçbir şeyin alıkoyamayacağını söyledi; diyelim

şimdi yapamadı, İngiltere'ye döndükten sonra hele onu bir görsün, oracıkta işini görecekti. Virginia'ya götürülseydi bile İngiltere'ye yeniden dönecek, yirmi yıl geçse de intikamını alacaktı. Kaptan gülümseyerek: "Çok dürüstçe söyledin delikanlı, madem burada elimdesin, önce senin icabına, sonra da başımın çaresine bakarım." "Elinden geleni ardına koyma, bunu sana er geç ödeteceğim." "Bunu göze alıyorum delikanlı," dedi kaptan sakinliğini koruyarak. "Gel de şimdi seninle biraz konuşalım." Yanında duran lostromoya onu etkisiz hâle getirmesini söyledi, o da söyleneni yaptı. Ben de rahat durmasını, sabırlı olmasını, kaptanın bu işle ilgisi olmadığını söyledim.

"İlgisi yokmuş! Kahrolası herif," diye bağırdı yüksek sesle. "Bu alçaklığın suç ortağı olmadan yapıldığını mı sanıyorsun? Hangi dürüst adam, masum insanların durumlarını sorup soruşturmadan, onlarla hiç konuşmadan böyle gemisine alır da götürür? Bize zalimce davranıldığını öğrendi, o hâlde neden karaya çıkarmıyor? Ben sana söyleyeyim nedenini, çünkü alçağın teki. Alçaklığını tamamına erdirip bizi öldürürse, intikamımızdan kurtulur. Hepimizi şeytanın yanına göndermediği ya da oraya kendisi gitmediği sürece intikamımdan kurtulamaz. Lafı ağzımda gevelemeden açıkça söylüyorum bak, ben ona karşı onun bana olduğundan daha dürüstüm."

Kaptan onun bu cesareti karşısında biraz afalladı, çünkü bizimki, sakin durduğu hâlde geri adım atmayarak epey sert şeyler söyledi. Ben de gerçekten şaşırmıştım çünkü onu bu kadar iyi, bu kadar isabetli konuşurken hiç görmemiştim. Diyorum ya, kaptan bir parça afalladı ama yine de onunla güzel bir tonda konuşmayı sürdürdü: "Bak delikanlı, sana katlanıyorum çünkü durumunun çok zor olduğunun farkındayım ama beni tehdit etmene izin veremem. Sana karşı niyet etmediği kadar sert olmaya zorluyorsun insanı. Hayatımı tehdit etmenin beni zorladığı şey dışında sana bir şey yap-

mayacağım." Lostromoya, Yüzbaşı Jack'i onların tabiriyle tekere bağlamalarını, dokuz kuyruklunun tadına bakmasını emretti; bu tabirlerin ne olduğunu, ta ki onun kırbaçlanıp, yaralarına tuz basılmasının gerektiği bize söylenene kadar anlamadık. Söyledikleri hoş görülemezdi. Kaptan "Hayır hayır, delikanlı sahiden incinmiş, kışkırtılmak için yeterince nedeni var ama onu ben incitmedim" dedi. Bu işte parmağının olmadığını söyleyerek durumu açıklamaya girişti; Yüzbaşı'nın ve bizim, geminin acentesi tarafından gemiye bindirildiğimiz doğruydu, gemi sahibi ve acentesi hesabına köle işi yaptıkları, her yolculukta bunlardan bir sürü taşıdıkları da doğruydu ancak geminin kaptanı olarak ona bir kârı yoktu bu işlerin. Bu kişiler her zaman sahipleri tarafından gemiye bindiriliyorlardı, kim olduklarını sorgulamak onun işi değildi. Bununla ilgisi olmadığını, böyle adice yapılmış bir şeyden çok rahatsız olduğunu söyledi. İradelerimize karşı bizlerin taşınmasına aracılık etmeyeceğini kanıtlamak için de rüzgâr ve hava koşulları izin verirse bizi yeniden kıyıya bırakacağını söyledi. Gel gör ki rüzgâr, o anda güneydoğu yönünden, sert bir bora şeklinde estiğinden, Orkney Adaları'na kadar zaten gelmişlerdi, işte bu yüzden olanaksızdı.

Ne var ki Yüzbaşı aynı adamdı. Rüzgâr nereden eserse essindi, rızamız olmadan bizi götürmemesi gerekiyordu, yok geminin sahipleriymiş de patronlarıymış da, bu tür bahanelere gelince, vız gelir tırıs giderdi! Gemisiyle taşıyan kişinin o, yani kaptan olduğunu, bizi tuzağa düşürerek gemiye bindiren hangi serseriyse, onu da şimdi öğrendiğine göre, bizi ne götürmeye ne öldürmeye hakkı vardı. Bizleri kıyıya bırakmazsa, kaptanın bir hırsız ve katil olacağını söyledi.

Kaptan ılımlı duruşunu korudu; sonra ben, hava koşulları sahiden engellememiş olsa hepimizi geri götürebilecek bir fikirle tartışmaya girdim ki denizden sonraları daha iyi anlayınca, havanın gerçekten berbat olduğuna kanaat getirdim, yeniden karaya bırakılmamız olanaksızdı. Kaptana,

kardeşim öfkeli konuştuğu için üzgün olduğumu, ancak bize çok vahşice davranıldığını, bunu inkâr edemeyeceğini söyledim. Sonra mizacıma pek uymayan bir şey yaptım. Köle olarak satılacak insanlar olmadığımızı söyledim. Flandre'a gitmeye gönüllü olmadığımızdan ordudan kaçmak için kılık değiştirmiş, kendimizi gizlemek zorunda kaldığımız talihsiz bir duruma düşmüştük. Köleliğe gelince, kendimizi bundan kurtarabilecek, kayda değer kimselerdik; bu konuda onu ikna etmek için de kardeşim ve kendim için 20'şer sterlin ödeyebileceğime dair yeterli güvenceyi vereceğimi, Londra'ya vardığımızda, haberi salar salmaz bu parayı alabileceğini söyledim. Bunu yapabileceğimi kanıtlamak için de gümrük dairesindeki beyefendiden aldığım 94 sterlinlik senedi cebimden çıkardım. Senedi görür görmez ismi tanıması bende müthiş bir tatmin duygusu yarattı. Çok şaşırdı. Ellerini havaya kaldırarak, "Yahu hangi cadı büyü yaptı da sizi buraya yolladı?" dedi.

"Ona dair öyküyü sana zaten anlattık ve ekleyecek bir şeyimiz yok ama şimdi bize adil davranman konusunda ısrar ediyoruz" dedim. "Bunun için çok üzgünüm ama gemiyi geri döndüremem, üstelik bu elimde olsaydı bile uygulanması olanaksız bir şey" dedi.

Bu konuşma sürerken iki İskoç ile diğer İngiliz sessizce bekliyorlardı, benim boyun eğmeye başladığım havası doğunca, İskoçlar, birazdan okuyacağınız neşeli bir kısım haricinde bahsetmeyecek olduğum ve tekrar etmeye ihtiyaç duymadığım şekilde, aynı amaç için dil dökmeye başladılar.

İskoçlar dilleri döndüğü kadar konuştuktan, kaptan da itaat etmeleri gerektiğini söyledikten sonra aralarında şöyle bir konuşma geçti: "O hâlde bizi Virginia'ya götüreceksin." "Evet." "Ve vardığımızda, orada satılacağız." "Evet" dedi kaptan yine. "O zaman, şeytan bu işin sonunda seni cehenneme postalar." "Dilin kemiği yok" dedi kaptan gülümseyerek. "Neyse, bırakın da şeytanla ben tek başıma o

konuda anlaşayım. Sessiz olup, uygarca davranırsanız –ki zaten böyle yapmanız gerekiyor– hem burada hem de orada size kibar davranılır, elimden geldiği kadarıyla" dedi. Zavallı İskoçların artık söyleyecek fazla bir sözleri kalmadı. Tabii ki bizim de öyle; şeytan ile kaptanın aralarında anlaşmaya varmalarını, bu anlaşmanın da dürüst olmasını beklemekten başka çare yoktu.

Yüzbaşı hariç, hepimiz bu şekilde boyun eğmek zorunda kaldık. Benim böyle bir teklif yapmak için kaynağım olduğunu anlayınca inat damarı iyiden iyiye kabardı, onu ikna etmeyi bir türlü başaramadım. Geminin kaptanıyla yolculuğun geri kalanında çocuk hırsızı ve alçak sözcükleriyle süslemediği, ondan intikamını alacağından bahsetmediği tek bir cümlenin bile geçmediği hoş bir sohbete giriştiler! Çok eğlendirici olduğu hâlde, öykümün bir parçası olmadığından bu bölümü atlıyorum.

Uzatmadan söylersek rüzgâr, denizcilerin deyimiyle İskoçya'nın kuzeyindeki adaları geçene kadar, oldukça elverişli olsa da sert esmeyi sürdürdü. Şimdi batıya doğru gidiyorduk ki bunu daha sonra anlamıştım. Yüzlerce fersah karayı hiç göremeyeceğimiz için, sabırlı olmaktan, elimizden geldiği kadar rahat durmaktan başka çaremiz yoktu; Yüzbaşı Jack'e gelince, somurtmaktan hiç taviz vermedi, sonuna kadar aynı adam olmayı sürdürdü.

Yolculuğumuz çok iyi geçti. Yolda hiç fırtınaya yakalanmadık; neredeyse yirmi gün boyunca esen bir kuzey rüzgârını arkamıza alıp, dümeni batıya kırdıktan sonra 32 gün içinde Virginia burunlarına ulaştık. Daha önce dediğim gibi Büyük Britanya adasının kuzeyinde, 60 derece 30 dakika enleminde olduğumuzdan; bunun epey kestirme bir yolculuk olduğunu söylediler.

Yolculukta başıma önemli bir şey gelmedi; oraya vardığımda dar bir çerçevede hareket etmeye mecbur olduğumdan önemli bir şey olmadı.

Potomac dedikleri büyük bir nehirden kıyıya çıktığımızda, kaptan, ona özellikle bir şey teklif edip etmediğimizi sordu, soruyu özellikle bana yöneltmişti. "Evet, bir teklifim var kaptan," dedi Jack. "Dediğim gibi gırtlağını keseceğim, sözümü tutacağımdan emin olabilirsin." Kaptan, "Tabii tabii, elim armut toplarsa yaparsın" dedikten sonra bana döndü. Ne demek istediğini çok iyi anlamıştım ama o anda bir çare bulamıyordum; senede gelirsek, benim dışımda kimsenin paraya çeviremeyeceği değersiz bir kâğıt parçasından başka bir şey değildi. Naçar kaldığımdan, umurumda değilmiş gibi soğuk cevaplar verdim. Sahiden de artık umurumda değildi, çünkü yol boyunca birçok şeyin muhasebesini yapmıştım; bir serseri olarak yetişmiştim, yankesicilik yapmış, askerliğe bulaşmış, birliğimden kaçmıştım. Dünyada ne yerleşik bir ikametgâhım ne de ardında gölge gibi darağacını taşıyan o kötü yol dışında iş bulabileceğim bir meziyetim vardı. Baktığımda, bu hizmetin, diğer iş kadar iyi olabileceğinden başka bir şey göremiyordum. Beş yıllık kölelik hizmetimi bitirdiğimde, onların tabiriyle ülkenin lütfuna sahip olabileceğim yani kendi adıma ekip biçeceğim bir miktar toprağa sahip olacağım söylendiğinde özellikle tatmin oldum. Şu halde, anlattığım üzere, Kentish Kasabası'ndaki o yoksul dulu soyduğum o iğrenç günden beri bıraktığım ve tüm ruhumla nefret ettiğim hırsızlık denen o sefil işi yapmadan yaşayabileceğim bir şeye başlamak üzereydim.

Virginia'ya vardığımda bu fikirdeydim. İşte o yüzden, geminin kaptanı niyetimi, bir teklifim olup olmadığını –yani kapmayı çok istediği senedi ona verip vermeyeceğimi– sorduğunda pek oralı olmamış, soğuk bir şekilde, senedimin şimdi bir yararı olmadığını, çünkü hiç kimsenin bu senede istinaden bana para vermeyeceğini söyledim. Beni ve Yüzbaşı Jack'i İngiltere'ye götürürse, her birimiz için, senedimden 20 sterlin vereceğimi söylemekle yetindim. Buna niyeti yoktu. "Kardeşine gelirsek" dedi. "40 sterlin versen bile gemime

almam. Öylesine iflah olmaz bir rezil ki oraya götürürken ayağına zincir vurmak zorunda kalırım, tıpkı buraya getirirken yaptığım gibi."

Kaptanımızla ya da artık nasıl adlandırırsanız, bizi kaçıranla bu şekilde ayrıldık. Satılmak üzere tüccarlara teslim edildik, onlar da bizi uygun gördükleri şekilde elden çıkardıklarından, birkaç gün içinde ayrı düştük.

Yüzbaşım Jack'e gelirsek, hikâyeyi kısa kesmek adına şunları söyleyebilirim: Bu gözükara serseri, uysallığını ve iyi niyetini sonuna kadar sömürdüğü uslu bir efendiye sahip olacak kadar şanslı çıktı. Bir seferinde, efendisinin, nehrin aşağısındaki diğer çiftliğe götürmek üzere ona ve başka bir köleye daha emanet ettiği erzakı bir tekneye yükleyip ortadan toz oldular. Bu tekne ve erzakla, kendi ifadeleriyle koyun dibine, kuzeye doğru yelken açtılar, Susquehanna denen bir nehre ulaştılar. Oraya gelince tekneyi bıraktılar. Ormanları aşıp Pensilvanya'ya geldiler. Burada bir şekilde New England'a gitmenin yolunu buldular. New England'dan da yuvasına, eski işine dönmesi, eski yoldaşlarının arasına karışması zor olmamıştı. Nihayetinde ben Londra'ya gelmeden bir ay kadar önce, yani tam yirmi yıl geçtikten sonra, yakalanıp asıldı.

Benim durumumu soracak olursanız, sona yaklaştığımda iyileşmiş olsa da başlangıçta çok zordu. Dunbar'dan ayrıldığımızda Jack'in yanımıza getirdiği firari ortağım diğer İngiliz'le birlikte elden çıkarıldık, yani Smith adında zengin bir çiftlik sahibine satıldık.

Şimdi iki uşaktık artık. Payımıza, büyük nehre sekiz mil mesafedeki Potomac nehrine dökülen küçük bir ırmak ya da dere üzerinde yolculuk etmek düştü. Burada bizi bir çiftliğe getirip, hem zencilerden hem de diğerlerinden oluşan elli uşağın arasına koydular. Çiftliğin başkanı, yöneticisi, reisi, artık ne derseniz, yetkiliye teslim edildikten sonra, bu kişi, bize çalışmaktan, hem de ölesiye çalışmaktan başka bir beklentiye girmememiz gerektiğini, efendisinin sırf bu amaçla

uşak satın aldığını üzerine basa basa söyledi. Boynu bükük şekilde, şu anda içinde bulunduğumuz bu sefil duruma talihsizlik eseri düştüğümüz için başka bir şey beklemediğimizi, yalnızca işimizin gösterilmesini arzu ettiğimizi, ağır işlere alışkın olmadığımızı muhtemelen bilmesi gerektiği için yavaş yavaş işi öğrenmemize izin vermesini rica ettikten sonra, özellikle de nasıl bir ihanet ve yöntemle bu duruma düşürüldüğümüzü öğrendiğinde, fazlasını değilse de en azından bu iyiliği yapmasının makul olduğunu anlayacağını sözlerime ekledim. Başımıza gelenlerin ayrıntılarını merak ettirecek kadar dokunaklı bir tonla konuştuktan sonra, öykümüzü, uzun uzadıya ama biraz kendimize yontarak anlattım.

Öykü, umut ettiğim gibi, yöneticiyi biraz yumuşatsa da efendisinin işinin yapılması gerektiğinde diretti. Az önce dediği gibi bizden çalışmamız bekleniyordu; ne olursa olsun bundan asla vazgeçemeyeceğini söyledi. Biz de buna göre çalışmaya gittik. Bizi bekleyen üç zorluk vardı; çok sıkı çalışıyor, kötü barınıyor, kötü yiyorduk. Birincisi son derece yabancısı olduğum bir şeyken, sonuncusu pekâlâ idare edebildiğim bir şeydi.

Hayatımın bu perdesinde geçmiş günlerimi, dünyada ne yaptığımı derinlemesine düşünecek zamanım oldu. Net bir yargıya ulaşacak kabiliyette olmadığım ve vicdanımdan pek az huzursuzluk yükseldiği hâlde, bu derin düşüncenin üzerimde bazı etkileri oldu. Gençlik yıllarımda yaptığım kötülüklerin cezası olarak, tuhaf ve hâkim bir güç tarafından özellikle sefil bir köle durumuna sokulduğumu düşünüyordum. Bu düşünce aşağıda anlattığım olayla iyice katmerlendi. Hizmetine girdiğim efendi ülkenin önde gelen, nüfuzlu bir adamıydı. Hem İngiliz hem de zenci, bir sürü uşağı vardı; toplamda sanıyorum iki yüze yakındı. Yıllar geçtikçe, bunlardan bazıları ölüyor, bazıları yaşlandığından çalışamaz hâle düşüyor, diğerleri de hizmet zamanlarını doldurduklarından çekip gidiyordu. Bu nedenlere bir de kazalar ekle-

nince, sık sık yeni uşaklar yazılıp saflar doldurulmazsa sayı giderek azalıyor, bu da Efendi'yi her yıl daha çok uşak satın almak zorunda bırakıyordu.

Ben oradayken de böyle bir şey oldu. Londra'dan köle taşıyan bir gemi geldi. Aralarında elleri dağlanmış kimi suçlular da vardı. Efendim, nakledilme belgelerinde belirtilmiş süreler için, bunlardan sekizini, yıllarla ifade edilen, bazıları daha uzun bazıları daha kısa dönemler için satın aldı.

Sulh yargıcı olan Efendim, ülkede büyük bir adam olarak tanınırdı. Bulunduğum çiftliğe pek seyrek gelirdi. Ne var ki yeni uşaklar kıyıya çıkarılıp teslim edildiğinde, zatıalileri onları görmek ve kabul etmek üzere çiftliğe geldi. Köleler önüne getirilip efendimiz de gördükten sonra, onları bir anlamda muhafız gibi gözetime alıp işe götüreyim diye diğer uşakların arasından beni seçti. Bunlar, geminin üçüncü kaptanı da aralarında olmak üzere denizcilerin gözetiminde getirilmişler, yukarıda da andığım nakil belgeleriyle efendimize teslim edilmişlerdi.

Saygıdeğer Efendim, belgelerin hepsini okuduktan sonra adlarıyla onları çağırdı. Her birinin teslim belgesini yüzüne karşı okuyarak, hangi suçlardan nakledilmiş olduklarını bildiğini onlara belli etti. Her birisiyle tek tek ve ciddiyetle konuştu; işledikleri suçlar için yasaya göre gönderilmeleri gereken darağacından kurtarılmakla ne kadar büyük bir iyilik görmüş olduklarını, çünkü yasaya göre asılmalarına hükmolunduğunu, bu nakil işinin onların isteği ve yalvarmaları sonucu onlara bağışlandığını söyledi.

Az sonra girecekleri hayata, dünyaya yeniden geliyormuş gibi bakmaları gerektiğini, ayık ve gayretli olmayı şiar edinirlerse, zorunlu hizmet süreleri bittikten sonra ülkenin anayasasına göre ekip biçmeye teşvik edileceklerini, hatta hizmet sürelerini sadakatle doldurduklarını görecek kadar yaşarsa, onlara bazı iyiliklerde bulunacağını, ülkeye yerleşmeleri için kölelerine yardım etme âdeti olduğunu, ne var ki buna layık

olmanın kendi davranışlarına bağlı olduğunu, eskiden onlarla aynı durumda ve aynı yerden, yani Newgate'ten gelen, eski hayatlarının izlerini dağlanmış ellerinde taşısalar da şimdi dürüst insanlar olarak çok iyi koşullarda yaşayan namlı çiftlik sahiplerinin bulunduğunu söylediği bir konuşma yaptı.

Yeni gelen uşaklar arasında, henüz on sekizinde genç bir adam vardı. Bu genç delikanlı nakil belgesine göre kıdemli bir suçluydu. Birkaç kez ölüm cezasına çarptırılmış, cezası ertelenmiş ya da affolunmuş, ne var ki uslanmaz bir cepçi olmayı sürdürmüştü. Şimdi nakledilmesine yol açan suç ise bir tüccarın yüklü tutardaki senetlerini koyduğu evrak cüzdanını cebinden aşırmaktı. Bu senetlerin bazılarının üzerinde yazan rakamları paraya çevirebilmiş, ne var ki bir başka senetle Lombard Caddesi'ndeki bir sarrafa gidip parayı talep edince, senetlerin yitirildiği ihbarı yapıldığından orada yakalanmış, bu suç için ölüme mahkûm edilmişti. Kıdemli bir suçlu olarak adı çıktığından, şayet tüccar bütün senetlerini geri vermesi şartıyla (suçlu sonra buna uygun davranmıştı) nakledilmesini talep etmeseydi kesinlikle ölmüş olacaktı.

Efendimiz bu delikanlıyla uzunca bir süre konuştu. Böylesi kötü bir işi genç yaşta namlı bir sabıkalı olacak kadar uzun süre yapmasına çok şaşırdığını, belli ki iflah olmaz diye anıldığını, iki-üç kez kırbaçlanmasına, birkaç kez hapis cezası yemesine, elinin kızgın demirle dağlanmasına rağmen hiçbirinin işe yaramadığını, bunların onu hiç değiştirmediğini söyledi. Bu çocukla epey dindarca konuşarak, Tanrı'nın onu yalnızca darağacından çekip almadığını, merhametini de esirgemeyip, onu aynı suçu işleme fırsatından yoksun kıldığını, daha önce muhtemelen nasıl yürüteceğini bilmediği dürüst bir hayatı yaşama fırsatını eline verdiğini; yeni hayatının bazı açılardan zahmetli olabileceğini ama bunu ticarete çırak olarak başlamaktan farklı görmemesi gerektiğini, çıraklık süresini tamamladığında kendi hayatını kurup onurluca yaşayabileceğini sözlerine ekledi.

Uşaklığı süresince şerefsizlik yapmaya fırsatının olmayacağını, bu süre bitip kendisi için yaşamaya başladığındaysa aklına ayartıcı bir düşünce gelmeyeceğini, buna benzer güzel ve yararlı şeyler söyledikten sonra, bütün uşaklar yerlerine götürüldüler.

Herkesin tahmin edebileceği gibi, efendimizin bu söylevinden son derece etkilenmiştim. Tıpkı benim gibi hırsız olarak doğmuş, yankesici olarak büyümüş böylesi bir gence hitap ettiği hâlde, efendimin söylediği her şeyi üzerime almıştım. Bazen aklıma efendimin olağanüstü bir adam olduğu, hayatta yaptığım her şeyi kesinlikle bildiği gelirdi.

Uşakları şuraya buraya dağıtırken, efendimiz başkâtibine beni işaret ederek, "Şu delikanlıyı bana getir" dediğinde son derece şaşırdım.

Bir yıla yakındır çalışmaktaydım, işi öylesine iyi kıvırmıştım ki başkâtip veya kâhya, bana yağ çekmiyor idiyse hâl ve hareketimin çok iyi olduğuna sahiden inanmıştı. Gel gör ki, adım böyle alenen suç işlediğinde kırbaçlanmak ya da başka türlü ıslah edilmek için çağrılan kölelerinki gibi uluorta söylenince ölümüne korktum.

Bir caniymişim gibi içeri girdim, suçüstü yakalanmış ve adaletin önüne çıkarılmış biri gibi göründüğümü düşünüyordum. Sahiden de içeri girdiğimde, evdeki bir iç odaya, görüşme odasına götürülmüştüm (Herkese çektiği söylev büyük salondaydı, gömüldüğü koltuğunda kürsüsüne kurulmuş bir yargıç ya da tahtındaki bir kral gibiydi), dediğim gibi içeri girdiğimde adamına çekilmesini emretti. Elimde çapa, şapkasız, dökülen üstüm başımla, yani iş kılığımla kapının yanında dikilirken çapamı bırakıp yakına gelmemi buyurdu. Yüzüne baktığımda onu hayal ettiğimden daha az sert ve korkunç buldum, belki de önceki ve şimdiki görünüşünü farklılaştıran şey benim hayal gücümdü. Çünkü bu gibi şeylerde ölçütümüz kişinin mizacı değil kendi kaygılarımızdır.

"Söyle bakalım delikanlı, kaç yaşındasın sen?" dedi Efendim ve konuşmamız böylece başladı.

Jack: Aslında bilmiyorum efendim.

Efendi: Adın ne?

Jack: Beni burada Albay* diye çağırıyorlar ama adım Jack'tir izninizle efendim.

Efendi: Lütfen ismini söyle.

Jack: Jack.

Efendi: Ne? Vaftiz ismin Albay, soy ismin Jack mi?

Jack: Efendi hazretlerime doğrusunu söylemem gerekirse kendime dair çok az şey biliyorum.** Gerçek adımı da bilmiyorum. Kendimi bildiğimden beri beni böyle çağırırlar. Vaftiz adım ne, soyadım ne, vaftiz edildim mi edilmedim mi bunları size söyleyecek durumda değilim.

Efendi: Her neyse, dürüstçe cevap verdin. Peki o hâlde söyle bakalım, buraya nasıl geldin, nasıl oldu da uşak oldun?

Jack: Keşke efendimiz tüm hikâyemi dinleyecek sabrı gösterebilseydi; zira bugüne kadar böylesine zalim ve adaletsiz bir şey duymamışsınızdır.

Efendi: Demek öyle, peki kısmadan anlat o zaman genişçe. Hepsini dinleyeceğim, isterse bir saat sürsün, sana söz veriyorum.

Bu beni yüreklendirdi. Asker olduğumla ve Dunbar'da firar etmeye ikna edilmemle başlayıp, yukarıda size aktardığım gibi, kıyıya çıktığım zamana ve kaptanın ben buraya vardıktan sonra senedime dair ne söylediğine kadar bütün ayrıntıları anlattım. Hikâyemi anlatırken, Newcastle'da karşılaştığım tavırdan ne kadar tiksindiğini göstermek üzere birkaç kez ellerini havaya kaldırdı, gemi kaptanının adını sordu. "Tüm o güzel sözlerine karşın o kaptan alçağın biri

---

* Londra'da Albay Jack olarak değil, sadece Albay diye çağrılırdım. Beni başka bir adla bilen yoktu. (yazarın notu.)

** Çocukluğumda veya gümrük memuru ismimden bahsettiğinde olduğu gibi körü körüne veya çocukça konuşmadım. (yazarın notu.)

olmalı" dedi. Ben de kaptanın, geminin adını ona söyledim, defterine not aldı, sonra aramızda şöyle bir konuşma geçti:

Efendi: Peki sana bir soru daha soracağım ama dürüstçe cevap vereceksin. Ben orada o çocukla, o yankesici çocukla konuşurken, neden bu kadar çok ilgilendin?

Jack: Efendimiz, sizin böyle yoksul bir köleyle bu kadar nazikçe konuştuğunuzu görmek bana çok dokundu.

Efendi: Hepsi bu mu? Doğru söyle.

Jack: Hayır, aslında gizli bir istek doğdu içimde; efendimiz böyle bir yaratığa bu kadar iyi davrandığına göre, bir şekilde durumumu bilseydi, mutlaka bana acır, benim için bir şey yapardı.

Efendi: Peki onun durumunda, böylesine etkilenmene yol açan, senin başından geçene denk düşen hiç mi bir şey yoktu? Gözlerinden aşağı süzülen yaşları gördüm ki aslına bakarsan bu yüzden seni çağırttım.

Jack: Efendim ben de yoldan çıkmış, dünyada yüzüstü bırakılmış aylak bir çocuktum. Ne var ki o çocuk bir hırsız, ölüm cezasına çarptırılmış. Ben hayatımda hiç mahkemeye çıkmadım.

Efendi: Seni o kadar uzun boylu sorgulamayacağım. Daha önce hiç hâkim karşısına çıkmadıysan, nakil verilmiş bir suçlu değilsin, daha fazla sorgulamamı gerektiren bir şey yok. Sana kötü davranmışlar, burası kesin; seni etkileyen bu mu oldu?

Jack: Evet, efendi hazretleri (Hepimiz ona ya sayın efendim ya da efendi hazretleri derdik).

Efendi: Şimdi durumunu bildiğime göre, senin için ne yapabilirim? 40 sterlinini özgürlüğün karşılığında kaptana vereceğin 94 sterlinlik bir senetten söz ettin, o hâlâ yanında mı?

Jack: Evet efendim, işte buyurun.

Hep güvenli bulduğum için iç çamaşırımın bel kısmına sakladığım senedi çıkardım. İğneyle tutturmuştum, kâğıda sarılıydı ama durmadan takılıp çıkarılmaktan biraz yıpranmıştı. Okusun diye ona verdim, o da okudu.

Efendi: Senedi verdiğin bu beyefendi hâlâ hayatta mı?

Jack: Evet efendim. Ben Londra'dan geldiğimde hayattaydı, sağlığı da yerindeydi. Senedin tarihine bakarsanız bunu görebilirsiniz, çünkü bir gün sonra yola çıkmıştım.

Efendi: Burada karaya çıktığınızda geminin kaptanının senden bu senedi almayı çok istediğine şüphe etmiyorum.

Jack: Beni ve kardeşimi İngiltere'ye geri götürseydi, bizden bunun için istediği tutarı düşmek suretiyle senedin onun iyeliğine geçmesine izin verirdim.

Efendi: O kadar aptal değil ya. Orada dostlarınızın olabileceğini, yaptığı şey için ondan intikam alacaklarını biliyordu. Sen denizdeyken zorla veya hileyle nasıl oldu da senedi almadığını merak ediyorum.

Jack: Buna hiç yeltenmedi.

Efendi: Pekâlâ delikanlı, bir fikrim var, bu vakada belki sana bir iyiliğim dokunur. Şayet para ödenir, emin bir şekilde geri alabilirsen, dürüst ve çalışkan olman şartıyla seni efendinden daha iyi bir duruma gelebileceğin bir yola sokma sözü veriyorum.

Jack: Size nasıl hizmet ettiğime bakarak gerisine hüküm verebilirsiniz efendim.

Efendi: Belki de İngiltere'ye dönmek burnunda tütüyordur, ne dersin?

Jack: Hayır efendim, burada ekmeğimi dürüstçe kazanabileceğim sürece, İngiltere'ye gitme niyetim yok çünkü orada ekmeğimi nasıl kazanacağımı bilmiyorum. Bilsem askere yazılmazdım.

Efendi: Bundan sonra sana olayın o bölümüne dair sorular sormam lazım, çünkü cebinde 94 sterlin varken askere yazılman gerçekten tuhaf.

Jack: Efendi hazretlerime bunu da hayatımın diğer bölümü kadar ayrıntılı anlatırım arzu ederseniz ama bu çok uzun olur.

Efendi: Başka bir zaman. Şimdi önümüzdeki konuya dönelim. Sana bu senedi veren beyefendiyle konuşması için

Londra'da yaşayan birine mektup göndermemi ister misin? Parayı ondan almak için değil, sadece elinde sana ait o kadar çok para olup olmadığını, sen emir verdiğinde, senedin aslını veya suretini (açıklaması çok iyi olmuştu çünkü suret kelimesini anlamamıştım), yani aynısından bir tane daha yaptırıp gönderir mi diye sormak için.

Jack: Evet efendim. Arzu buyurursanız senedi size vereceğim, göndereceğiniz kişiye güvenemeyeceğim hâlde size emanet edebilirim.

Efendi: Hayır hayır genç adam, senedi almayacağım.

Jack: Keşke Efendim onu benim için saklasa, çünkü kaybedersem hapı yuttum demektir.

Efendi: Madem istiyorsun saklayacağım onu Jack ama altında imzamın olduğu, istediğinde geri vereceğimi söyleyen bir pusula vereceğim sana, sen bu pusulayı ben de senedi saklayacağız, başka türlü onu almam.

Böylece Efendime senedi verdim o da pusulayı verdi. Yeri gelince göreceğiniz bana sadık bir rehber oldu. Konuşmamız bitince odadan çıktım ve işimin başına döndüm. Ne var ki daha iki saat geçmeden, çiftliğin kâhyası veya ustabaşısı atına atlayıp çalıştığım yere bir uğradı. Ben çalışırken cebinden bir şişe çıkardı ve beni yanına çağırıp bir yudum rom verdi. Terbiyeli davranıp küçük bir yudum almıştım, tekrar uzatıp bir yudum daha almamı buyurdu, öncekinden çok farklı biçimde olağanüstü kibar konuşuyordu.

Bu cesaretimi artırıp beni yüreklendirmekle birlikte, daha bir şey anlamamış, ne bakımdan rahatlamam gerektiğini bilememiştim.

Bir iki gün sonra, hepimiz sabahleyin işe gidiyorduk. Ustabaşı beni yine çağırdı. Bana bir yudum içki ile iyi undan pişirilmiş bir parça ekmek verdi, saat bir gibi işi bırakmamı, eve gelmemi buyurdu, benimle konuşması gerekiyormuş.

Yarı çıplak yoksul bir köle nasıl giderse o şekilde yanına gittim. "Buraya gel delikanlı" dedi. "Çapanı bana ver." Çapamı ona verince, "Artık sen bu çiftlikte çalışmayacaksın" dedi.

Sanki çok korkmuşum gibi şaşkın gözlerle baktım. "Ne yaptım efendim, beni nereye göndereceksiniz?" diye sordum.

"Hayır hayır," dedi pek sevecen. "Korkma, bu senin iyiliğin için, sana bir zararı olmayacak. Seni kâhya yapmam emredildi, artık köle olmayacaksın."

"Eyvah, kâhya mı! Durumum buna uygun değil ki. Ne giyecek bir üst başım var, ne bir çarşafım, kendime ayıracak hiçbir şeyim yok."

"Belki de umduğundan iyi olur. Gel benimle," dedikten sonra beni büyük bir ambara, daha doğrusu birbirine açılan ambarlara götürdü. Ambar memurunu çağırdıktan sonra, "Bu adamı giydireceksin, ne gerekiyorsa ver, beş numaralı ambardan. Sonra faturayı bana getir. Efendimiz bu tutarı batı çiftliğinin hesabına dâhil etmemi emretti" dedi.

Emre uyan ambar memuru beni alıp bir iç ambara götürdü. Orada efendisinin sözünü ettiği tarzda birkaç çeşit giysi vardı. İngiltere'de yardası* 11 şilinden satılan kaliteli bir çuhadan yapılmış, oldukça iyi hazır giysilerdi. Bunun yanında, üç güzel gömlek, iki çift ayakkabı, çorap, eldiven, bir şapka, altı boyun bağı, uzatmadan söylersek, neye ihtiyacım varsa hepsi. Giysilerin hepsini dışarı taşıyıp hazırladıktan sonra, beni, müstakil ama küçük bir odaya götürdü. "Haydi bakalım köle olarak gir, beyefendi olarak çık şuradan." Elbiseleri odanın içine koydu. Kapıyı kapattı, giyinmemi söyledi. Seve seve bunu yaptım. Artık okur, sıradan hayatımın dışına çıkarak, geleceğe daha umutla bakmaya başladığımı tahmin edebilecektir.

Ustabaşı bir süre sonra yine geldi, yeni giysilerimin bana çok yakıştığını söyledi. Şimdi onunla gitmem gerekiyordu. Böylelikle, çalıştığımdan daha büyük bir çiftliğe götürüldüm. Bu yeni çiftlikte biri içeride diğeri dışarıda görevli iki kâhya, bir başka deyişle iki kâtip daha vardı. Bu sonuncusu bir başka çiftliğe gönderildi, ben de onun yerine, dışarıdaki

---

* Yaklaşık 1 metreye eşdeğer ölçü birimi.

işleri yapmak üzere geçtim. Görevim kölelere ve zencilere bakmak, işlerini yapıp yapmadıklarını denetlemek, yemeklerini vermekti. Kısacası onları hem yönetip hem de yönlendirecektim.

Bu gelişme beni en ulvi düşüncelere götürdü. Olayın bende yarattığı mutluluğu tarif edebilmem olanaksız. Ne var ki karşıma bir güçlük çıktı. Doğama tamamen zıt olan bu şey beni öylesine sarstı ki neredeyse bu yüzden yerimden, bana karşı çok cömert davranmış Efendimin nereden baksan iyiliğinden mahrum kalacaktım. Göreve başladığımda bana bir at ve İngiltere'de av kırbacı dediğimiz şeye benzeyen bir at kamçısı verdiler. At, ona binip bütün çiftlik boyunca uşaklar ve zenci köleler işlerini yapıyorlar mı denetlemek içindi. Çiftlik kocaman olduğundan denetleme işi yayan yapılamıyordu, en azından gerektiği kadar sık ve etkili biçimde... Kamçıya gelince, işlerini savsaklayan, birbiriyle kavgaya tutuşan, kısaca herhangi bir suç işleyen köleleri ve uşakları terbiye etmek, yani kırbaçlamak için verilmişti. İşte bunları düşündükçe kanım çekiliyor, geriliyordum. Daha dün, aynı kamçının terbiyesi altında onlar gibi köle ve uşaktan başka bir şey olmayan ben, şimdi, dün kâbusum olan aynı zalim işe bulaşacaktım. Dediğim gibi bunu yapamıyordum, o derece ki zenci köleler onları cezalandıramadığımı fark ettiler, çok geçmeden de otoritemi küçümsemeye başladılar ve hiçbir düzenimiz kalmadı.

Onlara gösterdiğim merhamete nankörlükle karşılık vermeleri beni kışkırttı ve itiraf ediyorum ki bir parça yüreğimi katılaştırdı. Zencilerle işe başladım. Bunlardan, ıslah etmekle görevlendirildiğim ikisini en zalim biçimde terbiye ettim; indirdiğim darbeler sanki bana da iniyor, onlarınki kadar benim de canımı yakıyordu, kırbaçlarken neredeyse kendim de bayılacak hâle gelmiştim ki bu serseriler bana güldüler. Bir tanesi arkamdan şunu söyleme küstahlığında bulundu; bendeki kamçı elinde olsaymış, bir zenci nasıl kırbaçlanırmış bana gösterirmiş.

Gelin görün ki iş yaptırmak için gerekli olduğunu anladığım gaddarlığa gücüm yoktu. O yüzden de bu kusurum efendimin işine zarar vermeye başladı. Virginia, Barbados ve diğer sömürgelerde zenci köleleri kırbaçlarken başvurulduğundan sıkça bahsedilen zalimliğin, söylendiği gibi mizaç bakımından zalim sayılamayacak ve gerçekten de öyle olmayan İngilizlerin despotluğu, bu işe bayılmaları veya gaddarlıkları yüzünden değil de tatlı sözden ve kibarlıktan anlamayan, Kutsal Kitap'ta yazdığı gibi demir çubuklarla güdülüp akreplere sokturulması gereken,* tıpkı köle sahiplerinin davrandığı gibi davranılması gereken, yoksa sayıları göz önüne alındığında, zalim ve öfkeli mizaçlarına denk düşen silahlara ve cephanelere sahip olsalar ayaklanıp tüm sahiplerini öldürmeleri hiç de zor olmayacak olan zencilerin o söz dinlemez, hayvanca doğası yüzünden olduğunu görmeye başlamıştım.

Aynı zamanda zencilerin bu hayvani mizacının doğru idare edilmediğini de görmeye başlıyordum. Merhametle olsun, cezayla olsun, akıllarını başlarına getirmek için en iyi yöntemin hangisi olduğunu bilmiyorlardı. En kötü huylu olanların bile kırbaca başvurulmaksızın ya da en azından, hep maruz kaldıkları ölçüde şiddetle kırbaçlanmadan yola getirilmesi bana aşikâr görünüyordu.

Efendimiz gerçekten de çok insancıldı; bazen öylesine şefkatle dolardı ki ustabaşıların ya da kâhyalarının yaptığı sertlikleri yasaklardı, ancak zorunlu olduğunu gördüğünden, bunu daha kıdemli hizmetkârlarının takdirine bırakıyordu. Beri yandan ustabaşılara sık sık merhametli olmalarını buyurur, zencilerin vücut yapılarındaki farkı gözetmelerini, bazılarının cezanın gerektirdiği işkenceye diğerlerine oranla çok daha az dayanabilecek yapıda olduklarını, bazılarının daha az inatçı olduklarını fark etmelerini isterdi.

Gelgelelim fırsattan istifade, işgüzar birisi çıkıp, işleri aksattığımı, kölelerin artık benim yönetimimi takmadığını,

* Eski Ahit, Krallar, 12:14. (ç.n.)

bu vesileyle de çiftliğinin gerektiği gibi yönetilmediğini, her şeyin birbirine girdiğini efendiye yetiştirdi.

Genç bir kâhya için bu ağır bir suçlamaydı. Efendi hazretleri ne olup ne bittiğini kendi gözleriyle görmek, kulaklarıyla duymak için tüm hizmetkârlarını da yanına alarak bir yargıç gibi çıkıp geldi. Beri yandan o kadar adil davrandı ki kıyasıya eleştirmeden önce, başından sonuna kadar, hem insanların içinde hem de yalnız başımızayken beni dinlemeye karar verdi. Bu son hareketi, benim açımdan iyi bir fırsat oldu: Daha önce özgür bir şekilde onunla nasıl konuştuysam, şimdi de serbest, hiç sakınmadan, istediğim gibi kendimi savunabilecek, gerekli açıklamaları yapabilecektim.

Aslına bakılırsa, onun ağzından duyana kadar ne hakkımdaki şikâyeti biliyordum ne de bizzat görene kadar çiftliğe geleceğinden haberim vardı. Yeni ekilmesi emredilmiş arazilere baktıktan, at üzerinde dört bir yanı dolaşıp her şeyin olması gerektiği düzende, uşakların ve zenci kölelerin olmasını düşündüğü şekilde işinde gücünde olduğunu gördükten sonra eve girdi.

Tarlalara giden dar patikadan geldiğini görünce hemen koşup önünde saygıyla eğildim. Yaptığı iyiliğe teşekkür ettim; içinde bulunduğum berbat durumdan beni kurtarmış, çalışmamı sağlamış, işini bana emanet etmişti. İlkin fazla konuşmadıysa da hâlinden yeteri kadar hoşnut görünüyordu. Bütün çiftliği ona gezdirdim. Birlikte yol alırken, her şeyin hesabını veriyor, anlaşılacağı üzere bütün sorularına, karşı çıkışlarına hiç ummadığı cevapları veriyordum ki daha sonra onun da onayladığı gibi, her şey onu fazlasıyla tatmin etmişti.

Daha önce de bahsettiğim üzere, bu çiftlikte görevli bir başka kâhya daha vardı. Amirim olmadığı hâlde benden üst bir işte çalışıyor; tütünleri balyalattırıp efendimizden aldığı emirlere göre şalupalara yükletiyor veya başka şekillerde teslimatını yapıyor, kıyıya en yakın çiftlikteki ana ambara gelen

İngiliz mallarını kabul ediyordu, kısaca söylemek gerekirse, hesap işlerinin hepsi onun elinden geçiyordu.

Bu kâhya şerefli, düzgün bir adamdı. Çok sıkı bir şekilde sorguya çekildiği hâlde, yukarıda anlattığım gibi, efendinin işinin benim tarafımdan ihmal edildiğine veya buna benzer şeylere dair bir şikâyette bulunmadı.

Şunu anlatmadan geçemem: Atla çiftliği gezerken, efendimizin yolu kölelerin suç işlediklerinde ıslah edildiği yere düştü. İki zenci, hüküm yemiş gibi elleri arkadan bağlı vaziyette duruyorlardı. Efendi onlara yaklaşınca diz çöküp acınacak hareketlerle merhamet dilemeye başladılar. "Eyvah eyvah" dedi bana dönüp. "Neden beni bu yoldan getirdin? Böyle manzaralara bayılmıyorum. Şimdi ne yapayım? Onları bağışlamalıyım; söyle bakalım ne yaptılar?" Buraya getirilip bu şekilde bağlanmalarını gerektiren özel suçları ona söyledim. Birisi bir şişe rom çalmış, kafayı bulmuştu. Sarhoş olunca bir sürü şey yapmış, eline geçirdiği bir demirle beyaz uşaklardan birinin beynini dağıtmaya çalışmış, beyaz adam darbeyi savuşturup onu yere yıkmayı başardıktan sonra derdest edip buraya getirmiş, böylece bütün gece burada kilit altında tutulmuştu. Ben de o günden başlayıp, sonraki üç gün boyunca günde iki kez kırbaçlanması gerektiğini söyledim.

"Bu kadar zalim olabiliyor muydun?" dedi efendi hazretleri. "Bu zavallı adamcağızı öldürürdün. Döktüğün kanın hesabını vermek bir yana, en azından 30-40 sterline mal olmuş, güçlü kuvvetli bir zencimden beni mahrum bırakırdın, tüm çiftliğime de leke çalmış olurdun. Hepsinden de önemlisi, onun öcünü almak isteyenler, bunu yapmaya güçleri yettikleri anda beni öldürürdü."

"Efendimiz, sırtlarından sopayı eksik ederseniz, bu heriflere hiçbir şey yaptırılamayacağından emin olduğunuzu varsayıyorum. İşinizi görürken layık oldukları şiddeti onlara uygulamakta yetersiz kalmakla, dehşet estirmek yerine onlara şakalar yapmakla şikâyet edildim. Ben de tabiatıma

ne kadar ters olursa olsun, yersiz hoşgörüm nedeniyle hizmetinize hiçbir halel gelmemesine karar verdim. Bu adamı öldüresiye kırbaçlasaydım..." "Orada dur!" diye sözümü kesti. "Benim ölçülerime göre hiçbir şekilde böyle bir sertlik olmaz. Delikanlı, bir zamanlar uşak olduğunu ne çabuk unuttun! Onun durumunda olsaydın sana adil gelecek olan neyse, ona da o şekilde davran ve mutlaka merhametli ol. Ben bunu arzu ediyorum, çok yumuşak olmanın sonucu da benim hesabıma yazılsın."

Ancak bu kadarını isteyebilirdim. Bu konuşma insanların içinde gerçekleşmişti. Beni suçlayan birkaç kişinin dışında hem zenciler hem de beyaz uşaklar, ben farkında değildim ama hepsi bu sözleri duymuşlardı. Arkadaki beyaz uşaklardan biri şöyle diyordu: "Efendimiz tesadüfen çıkıp gelmeseydi, bu zalim kâhya köpeği bizim zavallı mermi kafayı –cezalandırılacak zencinin lâkabı buydu– kırbaçlayarak öldürecekti."

Bu herifin adını çıkaran suçtan ve müsamaha gösterildiği takdirde zencilerin düzeltilemez huylarından, inatçı yapılarından doğacak tehlikede ısrar ettim. İbretlik olması üzerinde durdum ama efendim, "Neyse, bir dahaki sefere yaparsın, şimdi değil" diyerek kestirip attı.

Bununla karşılaştırıldığında diğerinin suçu eften püften di. Efendimiz, bu suçtan bahsederken önden gidiyor, ben de takip ediyordum. Nihayet eve geldik. Bir müddet oturup dinlendikten sonra beni çağırttı. Savunmamı dinleyene kadar beni suçlayanları yanına çağırma zahmetine girişmedi. Aramızda şöyle bir konuşma geçti:

Efendi: Şimdi kulaklarını açıp beni dinle delikanlı, konuşmamız gerekiyor. Seni bu çiftliğin başına verdiğimden beri hakkında işe dair şikâyetler alıyorum. Sana verdiğim sorumluluğun, gayret ve sadakat olarak bana dönmesini bekliyordum.

Jack: Hakkımda şikâyet yapılmasına çok üzgünüm, çünkü efendimize karşı duyduğum yükümlülük (ki bunu özgür

irademle itiraf ediyordum) beni sizin çıkarınızı, akla hayale gelebilecek en güçlü bir biçimde korumaya itiyor. İşimi yaparken yanılmış olabilirim ama bilinçli bir şekilde ihmal etmediğimden eminim.

Efendi: Seni dinlemeden hakkında hüküm vermeyeceğim, zaten bunu söylemek için içeri çağırdım.

Jack: Teşekkürümü kabul buyurunuz efendim. Sizden tek bir ricam var, suçumu ve beni kimlerin suçladığını öğrenebilir miyim?

Efendi: Önce birincisini öğreneceksin. Özel olarak konuşmamın nedeni bu. Bir oturum daha gerekirse suçlayanların kim olduklarını o zaman öğrenirsin. Suçlandığın şey, benim gördüğümün tam aksi; o yüzden yeni bir anlaşma yapmalıyız, neden dersen, senden kurnaz olduğumu sanıyordum, şimdi görüyorum ki sen benden hinmişsin.

Jack: Tam olarak anlamadıysam Efendimizin gücenmeyeceğini umut ediyorum.

Efendi: Bence de anlamadın. Şimdi dürüstçe söyle bakalım, sahiden de şu zavallı zenciyi, dört gün boyunca günde iki kez kırbaçlamaya, yani onu kırbaçlayarak öldürmeye –ki bu açıkça bu anlama gelir– niyetin var mıydı?

Jack: Durun tahmin edeyim efendim, bana karşı getirilen suçlamanın ne olduğunu şimdi anladım galiba. Efendimize, uşaklara olduğu gibi zencilere de çok yumuşak davrandığım, ülkenin âdeti olan sertliği hak ettiklerinde bunun yarısını bile göstermediğim, bu yüzden işlerinize özenmedikleri, çiftliğinize iyi bakılmadığı ve benzeri şeyler söylendi.

Efendi: Doğru tahmin ettin. Devam et.

Jack: Suçlamanın ilk bölümünün doğru olduğunu itiraf ediyorum ama son bölümünü yani işlerin ihmal edildiğini inkâr ediyor, Efendimizden bunu en titiz biçimde araştırmasını rica ediyorum.

Efendi: Son kısım dediğin gibi olsa, ilk kısmın da doğru olmasına pek memnun olurdum; işimin ihmal edilmediğine,

güvenliğimizin tehlikede olmadığına, bu zavallı adamlara insanca davranılabileceğine dair içim rahatlardı; zulmetmek doğamın kaldıramayacağı bir şey; bolluk bereket içinde canımı sıkan tek şey.

Jack: İlk başta bu berbat işe kendimi verebilmem olanaksızdı, kabul ediyorum Efendim. Dehşetinden kendim yeni kurtulmuşken, dün çıplak, acınası bir uşakken, yarın aynı duruma düşürülebilecekken, nasıl olur da bu dehşetli silahı benim gibi uşakların ve diğer kölelerin çıplak etinde kullanabilirdim? Görevim yapmayı zorunlu kıldığında, en azından dehşete kapılmadan bunu yapamazdım. Doğamda bir yumuşaklık varsa beni bağışlamanızı rica ediyorum, zira hizmetkârınız olmaya uygun olduğum hâlde kendim de bir suçlu olduğumdan, cellat olamam.

Efendi: İyi de o zaman benim işim nasıl görülecek? Başka türlü idare edilemeyeceği bana söylenen son derece inatçı zenciler nasıl olacak da işlerini ihmal etmekten, hatta küstahlık ve isyan etmekten alıkonabilecek?

Jack: Efendim bu beni savunmamın ikinci bölümüne getiriyor, umut ediyorum ki efendimiz iddia sahiplerini huzurlarına çağırır, ya da kendisi, çiftliklerinin ne durumda olduğunu görme zahmetine girerek, oraya kendisi gider. Böylece savsaklanan bir şey var mı, işi bir zarara uğramış mı, zenciler veya uşaklar eskiden olduklarından daha az mı buyruk altındalar, yoksa tam aksine, düzeni koruyacak, çiftlik işlerini gayretli ve hızlı bir şekilde yaptırtacak, zencilerin saygıyla karışık bir korku içinde zapt edildiği, doğal öfkelerine boyun eğdirildiği, ailenizin güvenliğinin, huzurunun, kaba araçlarla olduğu kadar nazik araçlarla, barbarlık ve azapla nasıl sağlanıyorsa, ılımlı bir ıslahla da aynı şekilde, katlanılmaz işkencelerin dehşetiyle sağlananlar kadar, zorunlu bir disiplinden kaynaklanan münasip bir saygıyla teminat altına alındığını sağlayacak bir yol bulup bulmadığımı kendi gözleriyle görür veya zatıalilerine gös-

terilmesini sağlar. Umut ediyorum efendimiz bunun günahını bana yüklemez.

Efendi: Hayır, aksine şimdiye kadar çalıştırdığım en makbul yönetici olurdun. Ne âlâ! Peki o zaman bu dediklerin, dört günde sekiz kez kırbaçlanması gereken şu zavallı adama verdiğin zalim cezayla çelişmiyor mu?

Jack: Şöyle söyleyeyim Efendim. Evvela, o, daha önce hiçbir zencinin almadığı böylesine sert bir cezanın dayanılmaz endişesini taşıyor. Ben bu adamı, yüksek izniniz olursa, işlediği suça dair kendi yöntemimle konuştuktan ve bağışlanmanın değerli olduğu duygusunu aklında uyandırdıktan sonra, yarın tek bir fiske vurmadan serbest bırakmaya niyetliydim. Şayet yöntemim, onu acımasızca vurulan kırbaçların yaptığından daha iyi bir köle yaparsa, o zaman bana bir puan bağışlamış olduğunuzu varsayarım.

Efendi: Hay hay, ama ya öyle olmazsa? Bu heriflerin minnet duygusu yoktur.

Jack: Bu asla affedilmedikleri için oluyor efendim. Suç işlediklerinde asla merhamet görmüyorlarsa o zaman ne için minnet duysunlar ki?

Efendi: Doğru söyledin. Merhametin olmadığı yerde, yükümlülük de olmaz.

Jack: Efendim, üstelik serbest bırakıldıklarında –ki bu durum pek seyrek– bunun nedeni kendilerine söylenmiyor. Ona nasıl bir iyilik yapıldığı, ne için minnettar olması gerektiği, bununla sonunda ellerine ne geçeceği öğretilmiyor, minnettarlığın ilkelerini akıllarına kazıma zahmetine girilmiyor.

Efendi: Böyle bir tavrın işe yarayacağını düşünüyor musun? Etkisi olur mu? Kendini kandırıyor olmayasın? Biliyorsun ki bu dediklerin bütün ülkenin benimsediğinin tam zıddı.

Jack: Millet çapında ya da halkın iş görme biçiminde bazı hatalar, yanlışlar olabilir, bu da onlardan birisi.

Efendi: Sen denedin mi? Öyle olduğunu deneyip kanıtlamadıkça hata olduğunu söyleyemezsin.

Jack: Tüm çiftliğiniz bunun bir kanıtı. Kafası romla dumanlanmamış, kendini yönetmekten aciz duruma düşmemiş olsa, bu herif asla böyle davranmazdı. İşte bu yüzden onu yalnızca bir şişe rom çalıp, hepsini içip bitirmekten cezalandırmam gerekirdi ki bu durumda o da Nuh gibi, içkinin kuvvetini bilmiyordu.* Damarlarına gittiğinde o artık, öfkeden kudurmuş, aklı karışmış, çılgın biriydi. İşte o yüzden daha sonra yaptıkları için cezalandırmak yerine ona acımak gerekirdi.

Efendi: Haklısın, kesinlikle haklısın. Bu görüşlerini uygulamaya sokabilirsen senin gibisi bulunmaz. Keşke bir zenci üzerinde deneseydin, bir örnek görebilseydim. Uygulanabilseydi sana 500 sterlin verirdim.

Jack: Size iyilik yapma ayrıcalığından, lütfunuzdan başka bir şey dilemem efendim. Zenci kölelerinizin arasında örneğini göstereceğim, tüm çiftlik de yöntemimi kabul edecek.

Efendi: Kalbimi sevinçle doldurdun Jack. Bunu gerçekleştirebilirsen, sana söz veriyorum, yalnızca özgürlüğünü vermekle kalmayacağım, yaşadığın sürece bu dünyada namı yürüyen bir adam yapacağım seni.

Bu söz üzerine, önünde yerlere eğilerek saygımı gösterdikten sonra ona şu hikâyeyi anlattım. "Efendimiz, çiftliğinizde ben gelmeden birkaç yıl önce aldığınız bir zenci köle var. Kendi başına düşünüldüğünde aslında hiçbir önemi olmayan bir suç işledi ama diğerleri bu herifi izleseydi daha kötü sonuçları olabilirdi. Onu o bildik yere getirmiş, ıslah etmek için ellerinin başparmaklarından bağlatmıştım. Kendisine çok korkunç bir şekilde kırbaçlanıp, yarasına tuz basılacağı söylenmişti. Aklında ona verilecek cezanın ne kadar dehşetli olduğuna dair izlenim uyandırdıktan, burnunun epeyce sürtüldüğünü gördükten sonra eve girdim. Bu gibi durumlarda zencileri ıslah edecekleri zaman yaptıkları gibi,

* Eski Ahit'te küçük oğlu Nuh'a içki içirir, kendine gelen Nuh yaptıklarından utanır. Tekvin: 9-21. (ç.n.)

dışarıya çıkarılmasını istedim. Giysileri soyulup bağlandı, kırbaç iki kez havalanıp sırtına şiddetle inince, durun diye bağırdım. Bu zavallı herifi benzetmeye başlamış iki adama, 'Durun da onunla konuşayım,' dedim.

Böylece çözüp aşağıya indirdiler. Büyük Efendi* olan zatıalinizin, ona ne kadar nazik davrandığını söyleyerek konuşmama başladım. Hiçbir zararınızın dokunmadığını, ona nazik davrandığınızı, daha önce de benzer kusurlar işlemiş olduğu halde yıllardan beri bu cezanın kendisine uygulanmadığını, ne var ki bunun azılı bir suç olduğunu, çünkü rom çalıp, kendisiyle birlikte iki zenciyi daha sarhoş edip deliye çevirdiğini, kocaları Efendimizin diğer çiftliğinde çalışan iki zenci kadına sarkıntılık ettiğini, başka şeytanlıklar da yaptığını, o yüzden bu cezayı ona uygun gördüğümü makul bir dille anlattım.

Başını salladı ve 'şok üjgüün,' olduğunu işaretlerle anlattı. 'Büyük efendiyi, seni affetmesi için ikna edersem, ne yapar veya ne söylersin? Ona gidip senin için yalvarmaya niyetliyim.' Bunu yaparsam önüme yatıp benim tarafımdan öldürülmeye sesini çıkarmazmış. 'Ben yaşadığı sürece, koşuyor, gidiyor, alıp geliyor, getiriyor senin için.' Ben de böyle bir fırsat bekliyordum, çünkü bu sayede, diğer aklı başında yaratıkların tüm yetilerine sahip bu zencilerde kibarlık duygusu ve doğal cömertlik ilkelerinin de olup olmadığını görebilirdim. Bu aslında minnettarlığın temelidir; minnettarlık ise cömertliğin bir sonucudur."

"Hikâyenin başı hoşuma gitti, umarım gerisini getirmişsindir."

"Evet Efendim," dedim. "Gerisini getirmekle kalmadık, ileriye gittik, belki de böyle bir durumda akla hayale gelmeyecek kadar ileriye.

Buna layık olduğumu düşünecek kadar kibirli değildim. 'Hayır' dedim, benim için koşmanı, paralanmanı istemiyo-

* Zenciler çiftliğin sahibine böyle diyordu çünkü iki-üç büyük çiftliği olan önemli bir kişiydi. (yazarın notu.)

rum. Sen her şeyi Büyük Efendimiz için yapmalısın, suçun ona karşı olduğundan, affedilip affedilmeyeceğin tamamıyla ona bağlı. Ne diyeceksin? Ona minnettar olacak mısın? Bana yapacağın gibi ona da yaşadığın sürece, koşup, gidip, gelip, alıp getirecek misin?'

'Evet' dedi. 'Şok yapacak, şok yapacak senin için de (beni de es geçmiyordu). Benim için ona yalvarıyor sen.'

Bana vaat ettiği minnettarlığı, bu asli görevim olduğundan, kendi hesabımdan çıkarıp sizin hesabınıza yazdım. Sizin *şok iyi, şok merhametli* olduğunuzu bildiğimi, edebilirsem sizi ikna etmeye çalışacağımı, şimdi sizin yanınıza gideceğimi, geri dönene kadar da kırbaçlanmaması gerektiğini ona söyledim. 'Dinle beni Muçat' diyerek söze başladım. 'Buraya geldiğimde siz zencilerden hiçbirisine en ufak bir kibarlık gösterilmiyordu, bana dediler ki, sizi kırbaçlanmaktan kurtarırsak bize minnet göstermez, gülüp alay edermişsiniz.'

Çok ciddi bir şekilde yüzüme bakıp 'O değil öyle, efendiler öyle diyor, öyle olmamak, olmamak, hakkaten' dedi ve konuştuk.

Jack: Peki neden öyle diyorlar o zaman? Hepinizi denedikleri kesin.

Zenci: Hayır, onlarda denemek yok, öyle söylüyorlar ama denemek yok.

Jack: Hepsinin öyle söylediğini duyuyorum.

Zenci: Ben şimdi sana gerçek söylüyor; onlarda hiç *merhamek* yok. Bizi zalim dövüyorlar, hep zalim, asla *merhamek* göstermiyorlar. Bizim daha iyi olmayışımız nasıl söyleyebilirler?

Jack: Nasıl yani? Dövmedikleri hiç mi olmuyor?

Zenci: Efendi, ben doğru konuşuyor, onlar asla *merhamek vermiyorlar*, daima *kırvaşlıyo*, *kamşılıyo*, yere yıkıyo, hep zalim. Zenci *şok* iyi adam olur, *şok* iyi iş yapar ama onlar *merhamekle* konuşmuyor bize.

Jack: Size hiç merhamet göstermiyorlar mı?

Zenci: Hayır, asla. Hiçbir zaman. Durmadan *kırvaşlıyo*, hep *kırvaşlıyo*, zalim. Bizi attan köpekten *şok kırvaşlıyo*.

Jack: Peki dediğini yapsalardı, daha mı iyi olurdunuz?

Zenci: Evet evet! Onlar *merhamekli* olsa, zenci *şok* iyi olur. Onlar *kırvaşlıyınca* zenci *şok* ağlar, *şok* nefret eder, tabancası olsa öldürür ama onlar *merhamek* yapınca, o zaman zenci büyük *teşükkür* yapıyor, çalışmaya bayılıyor, *şok* iş yapıyor, çünkü o iyi efendi oluyor onlara.

Jack: Onlar bu fikirde değiller, merhamet gösterirlerse yüzlerine gülüp alay edileceğini düşünüyorlar.

Zenci: *Merhamek* gösterdiklerinde bunu nasıl söylerler? Onlar asla *merhamek* göstermiyor, hayatımı yaşadığımdan beri, onların tek bir *merhamek* gösterdiğini görmedi ben.

Şimdi Efendim, eğer durum buysa, sizin eğiliminize tamamen zıt olduğunu söyleme cüretinde bulunuyorum, zira sefalet çekenlere çok acıdığınızı görüyorum. Bunu kendi vakamda gördüm; aslında ben, mümkünse olmadık şeyler için kölelerin kanını dökmeden, korkudan çok sevgiyle iş yaptırtma ilkesine sahip olduğunuz varsayımına dayanarak bu Muçat'la uğraştım ki birazdan nasıl olduğunu anlatacağım."

Efendi: Çiftlik sahibi olduğumdan beri neredeyse kırk yıl oldu, buna benzer bir şeyle karşılaşmadım. Bu hikâyeden çok hoşlandım. Devam et, hoş bir son umut ediyorum.

Jack: Efendim, sonun da başlangıç kadar sizi tatmin edeceğine inanıyorum çünkü bu son, her bakımdan beklentilerime cevap verdi, sizinkine de verecek, arzu ettiğiniz takdirde, size nasıl daha sadık hizmet edeceklerini göreceksiniz ki, şu an kesinlikle böyle değiller.

Efendi: Doğru, bana hizmet ediyorlar ama tıpkı şeytana hizmet ediyorlarmış gibi, onlara zarar veririm korkusuyla... Böylesi bir hizmetten zevk almak insan ruhuna aykırıdır. İğreniyorum, keşke bu hizmeti alabileceğim başka bir yol bilseydim.

Jack: Efendimiz, daha doğru prensiplere göre hizmet alabileceğinizi, bunun sonucunda daha iyi, içinize daha çok sinecek hizmetler görebileceğinizi kanıtlamak zor değil; sizi buna ikna etmeyi üzerime alıyorum.

Efendi: Peki, hikâyene devam et.

Jack: Aramızda geçen bu konuşmadan sonra ona dedim ki "Muçat, Ulu Efendimizi bu kez sana merhamet göstermeye ikna edebilirsem, senin nasıl olacağını göreceğiz."

Zenci: Evet göreceksin, *şok* göreceksin, *şok*.

Bunun üzerine atımı getirtip yanından ayrıldım ve bir sonraki çiftliktc olduğunuzu bana söylediklerinden sanki size geliyormuşum gibi uzaklaştım. Dört beş saat sonra geri dönüp tekrar konuşmaya başladım. Sizi beklediğiimi, onun suçunu duyduğunuzu, buna çok sinirlendiğinizi, çiftlikteki diğer zenci kölelere ibret olsun diye vahşi bir şekilde kırbaçlanmasını emrettiğinizi ama benim araya girerek onun ne kadar pişman olduğunu, affederseniz çok iyi biri olacağını söyleyerek sonunda sizi razı edebildiğimi anlattım. Bana güya dediniz ki zenciler, kendilerine merhamet gösterenlerle dalga geçer, önemsemez, bunu herkes böyle söylüyor. Beri yandan, Muçat'ın kendisi hakkındaki düşüncesini size söylediğimi, zencilere dair söylenen şeyin doğru olmadığını, bunu beyaz adamların söylediğini ama aslında bilmediklerini, çünkü asla merhamet göstermediklerini ve bu yüzden hiç denememiş olduklarını, oysa kibarlığın gaddarlık kadar etkili olup olmayacağını denemek için sizi merhamet göstermeye razı ettiğimi söyledim. "Ve şimdi Muçat"' dedim, "Gidebileceksin. Lütfen, Ulu Efendimize doğru söylediğimi göster." Çözülmesini emrettim, cebimdeki şişeden bir yudum rom içirdikten sonra, ona yiyecek verilmesini buyurdum.

Adamcağız serbest bırakılınca, yanıma gelip önümde diz çöktü, bacaklarıma sarılıp ayaklarıma kapandı. Islah edilmiş bir çocuk gibi hüngür hüngür ağlıyordu, uzun bir süre

konuşamadı, epey devam etti bu. Bana kalsa onu yerden kaldırırdım ama o kalkmıyordu. Şimdi ben de onun kadar yüksek sesle hıçkırıyordum, çünkü ben daha dün onun gibi bir köleden başka bir şey değilken, önümde diz çökmüş zavallı bir adam görmeye daha fazla katlanamıyordum. Nihayet, bir çeyrek saat yerde kaldıktan sonra, onu ayağa kaldırttım, o zaman ağzından şu sözler döküldü: "Ben Büyük Efendiyi *şok* iyi tanıyor, sen efendiyi tanıyor. Zenci hiç nankör olmaz. Ben onlar için ölüyor, *şok* iyilik yapıyor sen."

Onu gönderdim, karısının yanına gitmesini (evliydi çünkü), o öğleden sonra çalışmamasını emrettim. Tam uzaklaşıyordu ki yeniden çağırıp şunları söyledim:

"Muçat, bak gördün mü beyaz adam merhamet gösterebiliyormuş. Şimdi gidip tüm zencilere onlar hakkında söylenilenleri anlat; kamçıdan başka hiçbir şeye saygı göstermediklerini, onlara kibar davranılırsa iyiye değil daha kötüye gittiklerini, beyaz adamların o yüzden merhamet göstermediklerini anlat. İşkenceden sonra nasıl alçakgönüllü oluyorlarsa, kibar davranıldığında da minnet gösterirlerse, kendilerine daha iyi, daha nazik davranılacağına dair onları ikna etmeli, bunun işe yarayıp yaramayacağını görmelisin."

"Ben gidiyor, onlarla şok konuşuyor. Onlar şok memnun oluyor, aynı ben gibi, Büyük Efendi onlara iyi davransın diye harika iş yapıyor" dedi.

Efendi: Peki bahsettiğin minnettarlığın kanıtı nedir, onlarda bir değişim gördün mü şimdiye kadar?

Jack: Ona birazdan geliyorum efendim. Bu olaydan bir ay kadar sonra, çiftlikte bir söylenti yayıp sizi, yani Büyük Efendi'yi gücendirdiğimi, çiftlikten kovulduğumu ve asılacağımın insanlara bildirilmesini emrettim. Efendimizin de bildiği gibi, bir müddet önce, Patuxent Nehri'ne özel bir iş için gönderilmiştim, on iki gün ortalarda yoktum; işte o süreyi zencilerin arasında bu söylentinin yayılmasını izleyip, işe yarayıp yaramadığını anlamak için kullandım.

Efendi: Ne! Yani Muçat'ın buna nasıl tepki vereceğini görmek için mi?

Jack: Evet Efendim ve bu gerçekten de yeni bir şeyi ortaya çıkardı. Zavallı adamcağız o anda buna inanmamış ama hâlen ortaya çıkmadığımı görünce, başkâtibe gidip kapısında on yaşında aptal bir çocuk gibi dikilmiş, hiçbir şey dememiş. Bir müddet sonra, başkâtip dışarı çıkarken onun öylece dikildiğini görmüş. İş için gönderildiğini varsaydığından önce bir şey dememiş. Ne var ki iki-üç kez daha aynı noktadan geçerken bizimkinin hâlen aynı durumda ve yerde kaya gibi kımıldamadan durduğunu görünce en son geçişinde aniden durmuş. "Ne istiyorsun? Ne zamandır böyle aylak aylak dikiliyorsun!" demiş.

"Ben konuşuyor, bir şey söylüyor" demiş Muçat.

Kâhya bir sırrın döküleceğini anladığından kulak vermiş. "Ne söyleyecektin bana?" diye sormuş. "Lütfen söyle, diğer efendi nerede olsun?"

Yani onun nerede olduğunu sormayı istiyormuş. "Hangi diğer efendi?" diye sormuş bu kez başkâtip. "Nasıl? Sen Büyük Efendi'yle mi konuşmak istiyorsun? O seninle konuşamaz. De bakalım ne işin var onunla? Bana söyleyemez misin?"

"Hayır, ben Büyük Efendi'yle değil, öteki efendiyle konuşacak" demiş Muçat.

"Öteki mi? Albay'la mı?" diye sormuş başkâtip.

"Evet evet, Albay'la."

"Sen onun Büyük Efendi'yi kızdırdığı için yarın asılacağını bilmiyor musun?" demiş başkâtip.*

"Evet, ben biliyor, ben biliyor ama ben konuşmak istiyor, bir şey söylemek istiyor" diye üstelemiş Muçat.

"İyi bakalım, peki ona ne diyecektin?" diye sormuş başkâtip.

---

* Başkâtip buradaki dümeni anlayıp bunu söylüyor ki, adamın nasıl davranacağını görmek istiyor. (yazarın notu.)

"Büyük Efendi'yi kızdırtmayacağım ona" dedikten sonra başkâtibin ayaklarına kapanmış.

"Seni rahatsız eden ne? Söylüyorum işte onun asılması gerekiyor" demiş başkâtip.

"Hayır hayır," demiş Muçat. "Efendiyi asmak yok. Ben onun için Büyük Efendi'ye diz çökecek."

"Onun ayağına mı kapanacaksın?" demiş başkâtip. "Büyük Efendi'nin sana aldıracağını mı sanıyorsun? Büyük Efend'iyi kızdırdı, asılması gerekli diyorum. Senin yalvarmanın ne önemi var?"

Muçat: Ah şey, ben Büyük Efendi'yle konuşuyor, onun hayatı için yalvarıyor.

Başkâtip: Neden? Seni rahatsız eden ne ki, onun için konuşmak istiyorsun?

Muçat: O, Büyük Efendi'ye benim için yalvardı, şimdi ben ona yalvaracak. Büyük Efendi şok iyi, şok iyi. Diğer efendi benim için yalvarınca o beni affediyor, şimdi ben de tekrar onun için yalvarıyor, Büyük Efendi onu affediyor.

Başkâtip: Hayır, yalvarman işe yaramayacaktır. Onun yerine asılır mısın? Bunu yaparsan belki bir şeyler olur.

Muçat: Evet, benim için yalvaran zavallı efendim için ben evet, ben asılacak. Muçat asılacak. Büyük Efendi beni asacak, *kırvaşlayacak*, benim için yalvaran zavallı efendimi kurtarmak için ne gerekiyorsa bana yapsın, evet yapsın.

Başkâtip: Sen ciddi misin Muçat?

Muçat: Evet, sahiden. Ben doğruyu söylüyor. Büyük Efendi gerçeği söylediğimi bilecek, beyaz adamın beni, Muçat'ı astığını görecek. Zavallı zenci Muçat asılacak, *kırvaşlanacak*, benim için yalvaran zavallı efendim için her şeyi yapacak.

Bu sözlerden sonra, zavallı adamcağız yürekleri parçalayacak şekilde ağlamaya başladı. Olan biteni göreyim diye haber verildiğinden aniden ortaya çıktım. Adamın ciddi olduğuna kuşku yoktu. Beni gönderdiğiniz görevden daha yeni dönmüştüm, daha başındayken dışarıdaydım ama içeri

girip konuşulanların hepsini duydum. Ne ben ne de başkâtip buna daha fazla katlanamadık, başkâtip yanıma gelip "Bir zencinin de minnettar olabileceği gibi asla unutulmayacak bir örnek yarattın, artık ona git görün, ben daha fazla konuşamayacağım" dedi. Ben de böylece ortaya çıkıp onunla konuştum, özgürlüğüme kavuştuğumu söyledim. Bu zavallı yaratığın siz Efendimizi memnun edecek şekilde davrandığını da gördüm.

Efendi: Lütfen devam et. Hepsi çok hoşuma gitti. Zencilerin hayatının daha önce hiç tanık olmadığım, çok dokunaklı bir sahnesi gözlerimin önünde şimdi.

Jack: Uzun bir müddet, yıldırım çarpmış gibi, aptallaşmış gibi durdu. Benden gözünü ayırmıyor ama tek kelime konuşmuyordu. Nihayet sanki gülüyormuş gibi bir şeyler mırıldandı. "Tabii tabii Muçat görüyor, yok Muçat görmüyor. Ben uyanıyor, hayır uyanmıyor, asılma yok, asılma yok, o yaşıyor, capcanlı yaşıyor." Bunları dedikten sonra birden üzerime koştu, on yaşında bir çocukmuşum gibi ayaklarımı yerden kesti, beni sırtına aldı ve koşmaya başladı, dur diye ona haykırana kadar da beni bırakmadı. Nihayet beni aşağıya indirdi, yeniden bana baktı ve sanki büyülenmiş gibi, neşelendiklerinde karılarıyla ve çocuklarına yaparken görebileceğiniz gibi etrafımda dans etmeye başladı.

Neyse, benimle konuşmaya başlayıp, kendisine söylenenleri, nasıl asılacağımı anlatmaya başladı. "Peki Muçat, beni kurtarmak için asılmaya razı olur muydun?" diye sorunca "Evet evet, senin için affın için yalvaracak, gerçekten ben asılacaktı" dedi.

"Neden beni bu kadar çok seviyorsun Muçat" diye sordum.

"Sen Büyük Efendi'ye, yalvarmadı mı? Sen beni kurtarıyor, Büyük Efendi'yi *şok* iyi yapıyor, o beni *kırvaşlamıyor* ben bunu unutmadı, sen asılma diye ben asılıyor, *kırvaşlanıyor*, sen ölme diye ben ölüyor, ne zaman ben yaşıyor, sana kötülük olmaya izin vermiyor."

Şimdi Efendi Hazretlerimiz, iyi idare edilen bir kibarlığın bu insanları zalimlik kadar minnettar yapıp yapamayacağına, onlarda da gönül borcu ilkeleri olup olmadığına karar verebilirler zannederim.

Efendi: Peki daha önce böyle olabileceğine inanmamamızın nedeni ne olabilir?

Jack: Aslına bakarsanız efendim, bunun gerçek nedenini Muçat verdi.

Efendi: Neymiş bu neden, lütfen söyle? Çok zalim olmamız mı?

Jack: Onlara hiç merhamet gösterilmemesi. Minnettar olup olmayacaklarını asla denememiz, onların da bir hata yaptıklarında asla bağışlanmayıp en vahşi şekilde cezalandırılmaları. Bu yüzden içlerinde hiçbir tutku ve şefkat kalmadığından sadece korkuyla hareket ediyorlar ki bu da hiç şüphesiz nefret getiriyor. Ne var ki onlara merhametle davranılmış olsaydı, diğer uşaklar gibi onlar da sevgiyle hizmet edeceklerdi. Doğa kimseyi kayırmaz, mantık bütün insanlarda doğru oranda işler. Merhametin ne olduğunu hiç tatmadıklarından, hareketlerinin merkezine sevgi ilkesini koymayı hiç bilmiyorlar.

Efendi: Öyle olduğuna ikna oldum ama lütfen söyle, şu bağlı duran zavallı zencilerle bunu nasıl uyguladın? Sen değil miydin, o zalim emri, dört gün boyunca günde iki kez onların kırbaçlanması emrini veren? Merhamet göstermek böyle mi oluyor?

Jack: Yöntemim yine aynıydı aslında, uşağınız Bay ...'ya sorma zahmetinde bulunursanız, yöntemimin öyle olduğundan emin olacaksınız çünkü onunla Muçat'ta aldığım önlemlerin aynısında mutabık olduk. Şöyle ki; önce onları duyup duyabilecekleri en zalim cezalarla korkutup endişeye düşürerek, bizim aracılığımızla sizden gelecek bağışlanmanın değerini artıracaktık; sonra ben onlara gösterilen merhameti akıllarına sokmak, etkisini kalıcı kılmak için onlarla

konuşup, minnettarlığın anlamını, minnet borcunun doğasını ve bunun gibi şeyleri Muçat'ta olduğu gibi onlara da açıklayacaktım.

Efendi: Ben cevabımı aldım. Yöntemin kesinlikle doğru. Bu yöntemle devam edebilmeni arzu ediyorum çünkü bu gök kubbenin altında, tüm kölelerimin, onlara gösterdiğim nezakete hürmeten bana minnetle hizmet etmesinden başka bir dileğim yok. Benden bir aslan, bir despot gibi korkmalarından nefret ediyorum. Bu her bakımdan doğaya aykırı, şu yaşadığımız dünyada cömert bir aklın asla benimseyemeyeceği bir şey.

Jack: Şu var ki Efendim, bu zavallı adamlara, bu şekilde davranma niyetim olduğuna inanmayabileceğiniz kuşkusunu taşıyorum. Size yalvarıyorum Bay ...'yi çağırtın, sizinle konuşmadan önce neye karar verdiğimizi söylesin.

Efendi: Bundan kuşku duymak için bir nedenim mi var?

Jack: Umarım yoktur, ancak onlara bu cezayı verdiğimi itiraf ettiğimi duyduğunuz için böylesi bir hükmü uygulayabilecek biri olduğumu düşünmeniz beni çok üzerdi, üstelik bu kuşkuyu ortadan kaldırmanın daha etkili bir yolu da yok.

Efendi: Madem bu kadar önem verdin, peki o hâlde çağrılacak.

[Kâtip çağrıldı, aralarında kararlaştırılmış önlemlerin neler olduğunu söylemesi emredildi, o da Jack'in anlattığıyla hiç çelişmeden aynılarını anlattı.]*

Jack: Efendim, şimdi umuyorum ki sadece başkâtiple kararlaştırdığımız yönteme dair anlattıklarım doğru olduğundan değil, bu amacınıza uygun bir yöntem olduğu için de tatmin oldunuz.

Efendi: Evet son derece tatmin oldum, bunun amaca hizmet ettiğini görmekten çok memnun olacağım. Zira daha önce de söylediğim üzere, bundan daha çok benimseyebileceğim başka bir şey olamaz. Benim adıma bu zavallı kölele-

* Yazarın notu.

rin bedenlerine uygulanan vahşet yüzünden, servetimden bir tat alamadım.

Jack: Şiddet kesinlikle yanlış Efendim, yalnızca barbarlık ve vahşilik olduğundan değil, işinizi yaptırtmanın, işi idare etmenin de en kötü yolu olduğu için.

Efendi: Tiksinti duyduğum bir şey, ruhumu dehşete düşürüyor. Bu zavallı yaratıklara bu vahşet yapılırken rastlayıp görmüş olsaydım, yetkime dayanılarak yapıldığı hâlde ya utançtan yerin dibine girer ya da öfkeden kudurup bunu icra eden adamı gebertirdim.

Jack: Efendim ayrıca bunun menfaat açısından da yanlış olduğuna sizi ikna edeceğimi, işinizin, acımasız bir işkencecinin zincirleriyle, kırbaçlarıyla sürüklenip oraya getirilmiş kölelerdense yumuşak başlılıkla ve merhametle işe koşulmuş köleler tarafından çok daha iyi görüleceğini, çiftliğinizin daha iyi düzene gireceğini söyleme cüretinde bulunuyorum.

Efendi: İşin doğası bunu emrediyor zaten. Kuşkusuz öyle yapılması gerekir, ben de sık sık böyle olması gerektiğini düşünmüşümdür. Bin kez böyle olabileceğini de arzu ettim ama İngiliz dostlarım hep tersi olacağı iddiasındalar; zencilere kibarlıkla bir şey yaptırılamayacağını, bunun sonucunda da sevgiye dayalı bir bağlılığın elde edilemeyeceğini savunuyorlar.

Jack: Bu doğru olabilir Efendim, şurada burada duygusuz, aptal, menfur huylu, asla yola gelmez, boyun eğmez, özellikle anlattığım cömertlik gibi ilkelerden yeterli derecede etkilenmekten aciz bir zenci olabilir. Siz de çok iyi bilirsiniz ki zencilerin arasında olduğu gibi, Hristiyanların arasında da böyleleri vardır. Yoksa şu İngiliz atasözü çıkar mıydı? "Bir hırsızı darağacından kurtarırsan, önce senin boğazını keser." İyi ama Efendim, böyle dik başlı, uysallaştırılamaz bir herif yolumuza çıkarsa, ona göre cezası kesilir. Önce düzgün yollarla uğraşılır, sonra da tıpkı at evcilleştirir gibi öfkesini kırmak için şiddet yöntemine başvurulur. Hiçbir şey

işe yaramazsa, bu sefil satılır, şeytan huylu bir adam yüzünden çiftliğin huzurunun bozulmaması için de yerine yenileri alınır. Dediğim yapılsaydı, tüm çiftlikleriniz işlemeye devam eder, işleriniz yürür, bu çiftlikteki bütün köleler sizin için çalışmakla kalmaz, tıpkı zavallı Muçat'ın benim için yapmayı göze aldığı gibi gerektiğinde uğrunuzda canlarını verirlerdi.

Efendi: Peki, yöntemine devam et, umarım başarılı olursun. Sana bunun karşılığını tastamam ödemeye söz veriyorum. Nicedir bu zalimliklerin ortadan kalkmasını istiyordum, özelikle kendi çiftliğimde. Diğer çiftlik sahiplerine gelirsek, bırak bildiklerini okusunlar.

Efendimiz ayrıldıktan sonra tutsakların yanına gittim. Büyük Efendi'nin az önce burada olduğunun ve onları bağışlama niyeti taşıdığının tutsaklara söylenmesine izin verdim. Ne var ki Efendimiz suçlarını öğrenince, bunun çok büyük bir kabahat olduğunu ve cezalandırılması gerektiğini söylemişti! Üstelik onlarla konuşan başkâtip, Büyük Efendi'nin onları affetmiş olsa daha kötü olacaklarını bildiğini, işkenceden esirgenen zencilerin asla minnettar olmadıklarını, onları uysallaştırmanın şiddetten başka bir yolunun olmadığını söylediğini de aktardı.

Bu zavallıların arasında, diğerlerinden daha aklı başında olan biri, nazik davranılan bir zenci fenalıkla karşılık verirse, *şok* iyi olana kadar *kırvaşlanması* gerektiğini söyleyerek karşılık verdi ama bunu asla bilemeyecekti, çünkü bir zenciye iyi davranıldığına asla tanık olmamıştı.

Daha önceki zencinin söylediğinin aynısını söylüyordu ve bu çok doğruydu. Zira kâhyalar merhamet denen şeyden bihaberdi. Zencilerin ancak zalimlikle idare edilebilecekleri fikri, geleneksel bir fikir olagelmiş, onlara karşı başka hiçbir yöntem denenmemişti.

Kölelere yumuşak davranıldığında ise bu basiretle veya merhametin bir göstergesi olarak yapılmamış, neden onlara böyle davranıldığı ve bu davranışın doğası açıklanarak ikna

yoluna gidilmemiş, bu merhametli tavrın karşılığında ne yapmaları gerektiği asla gösterilmemişti, bu belki de ihmal, kötü yönetim, çiftlik işlerini özensiz biçimde uygulamaktandı; zencilerin de bundan faydalanmasında şaşılacak bir şey olamazdı.

Neyse, bu iki zenci köleye Muçat'a davrandığımla aynı şekilde davrandım. O yüzden ayrıntıları yinelemem gerekmiyor. Kurtulmalarını sonsuz teşekkür ve şükran sözleriyle, bu gibi durumlarda bu tür insanlarda görülen aşırı sevinç hâlleriyle ifade ettiler. Bağışlanan bu iki herifin minnettarlığı öylesine büyük oldu ki, Muçat hariç, çiftlikteki bütün kölelerin arasında en çalışkan ve sadık kişiler oldular.

Çiftliğin idaresini Efendimin tamamen hoşnut olacağı şekilde sürdürdüm. Bir yıl daha geçerken çiftlikte kırbaçla ıslah diye bilinen bir şey neredeyse hiç yaşanmadı. Bunun tek istisnası, farkı anlayabilecek yaşa gelinceye kadar iyi davranışın kendi üzerlerindeki etkilerini bile anlayamayacak olan birkaç gençti.

Bu görüşmeden bir süre sonra, bizim hitap ettiğimiz şekliyle Büyük Efendimiz beni yeniden evine çağırttı. Mektup yazıp senedimi danıştığı İngiltere'deki arkadaşından cevap gelmişti. Önce senedi göndermek için benden izin isteyeceğini sandığımdan birazcık korktum ama öyle bir şeyden söz etmedi. Arkadaşının beyefendinin yanına gittiğini, beyefendinin senedi kabul ettiğini, senedin üzerinde yazan paranın hepsini elinde tuttuğunu ancak senedi getirseler bile, parayı ona veren genç adama (yani bana) söz verdiğinden parayı ondan (yani benden) başka kimseye vermeyeceğini söylediğini bana iletti. Bunun nedeni olarak da senedi benim adıma kimin aldığını bilemeyebileceğimi göstermiş.

"Albay Jack, şimdi duruma bakarsak, nerede olduğunu, hangi şeytani yollarla tuzağa düşürüldüğünü, parayı eline alana kadar özgürlüğüne kavuşmanın imkânsız olduğunu söylemene cevaben Londra'daki arkadaşım bana şöyle yazdı: şayet senedinin noter onaylı bir nüshasını çıkarır, buna

bir de aynı şekilde noter onaylı bir mesuliyet belgesi, yani sana para ödendikten sonra senedini onun kullanımına vereceğini taahhüt ettiğin belgeyi ekleyerek gönderirsek parayı ödeyecekmiş."

Efendimiz nasıl emrediyorsa onu yapmaya dünden hazır olduğumu söyledim, böylece, bana zorunlu olduğu söylenen nüshalar uygun biçimde hazırlandı.

"Peki bu parayla ne yapacaksın Jack?" diye sordu gülümseyerek. "Benden özgürlüğünü satın alıp çiftçiliğe mi başlayacaksın?"

Artık kurnazlıkta onu sahiden de geçmiştim, zira bana vermiş olduğu sözü hatırlıyordum. İlkeleri söz konusu olunca ne kadar dürüst olduğunu, sözünün eri olduğunu, bana çok iyi davrandığını biliyordum. O yüzden konuşmanın seyrini değiştirip, başka şeylerden söz açtım. Özgürlüğümü satın alıp çiftçiliğe mi başlayacağımı sorduğunda, aslında onu terk edip etmeyeceğimi sınadığını biliyordum. "Efendim, özgürlüğümü satın almaya, yani hizmetinizden çıkmaya gelirsek, size daha uzun süre hizmet etmeyi tercih ederdim, ne yazık ki yalnızca iki yılım kaldığından çok mutsuzum."

"Gel Albay, gel" dedi. "Beni pohpohlama. Pazarlığın gizli saklı olmayanına bayılırım. Özgürlük herkes için değerlidir. Paranı buraya getirtmek gibi bir fikrin varsa, hayata başlama özgürlüğün olacak, bu ülkenin sana iyi davranması için elimden geleni yapacağım, sana iyi bir çiftlik alacağım."

Maryland'teki en iyi çiftliği de verseler, onun hizmetinden ayrılmayacağımı söyleyerek direttim. Bana çok iyi davrandığını, benim de ona çok yararlı olduğuma inandığımı söyledikten sonra, hizmetinden ayrılamayacağımı, bir zenci kadar minnet duyduğuma da inanmasını umduğumu ekledim.

Gülümsedi. O şartlarda kendisine hizmet edilemeyeceğini, bana verdiği sözü, çiftliğinde onun için yaptıklarımı unutmadığını söyledi. Öncelikle özgürlüğümü vermeye kararlıydı.

Bir kâğıt çıkarıp bana doğru fırlattı. "İşte kıyıya geldiğinin, bana beş yıllığına, ki bunun üç yılını benimle geçirdin, satıldığının belgesi. Şimdi kendinin efendisisin." Önünde saygıyla eğildim. Kendi kendimin efendisi olsaydım da kabul ettiği sürece ona hizmet edeceğimden emin olduğumu söyledim. Nezakette birbirimizden geri kalmadık. Hâlâ onun uşağı olabileceğimi, ne var ki bunun iki koşula bağlı olduğunu söyledi. Birincisi, o zaman hangi çiftlikte çalışıyorsam onu yönetmemin karşılığında yılda 30 sterlin verecek, yeme, yatma ondan olacaktı. İkinci olarak, aynı zamanda bana kendi hesabıma ekip biçeceğim yeni bir çiftlik temin edecekti.

Onun işini ihmal etmedikçe kendi çiftliğimde başarılı olamayacağımı söyleyerek buna cevap verdim ki hiçbir şart altında bunu yapmamaya kararlıydım, yaşadığı sürece sadakatle ona hizmet etmeye devam edecektim. "Tamam, edeceksin işte," dedi yeniden. "Kendine de hizmet edeceksin." O an için bu şekilde ayrıldık.

Burada aynı öykü üzerinde ısrarla durmamak adına genel olarak şuna işaret etmek istiyorum. Cezadan kurtardığım iki zenci, yukarıda da anlattığım gibi Muçat haricinde (ki ondan birazdan yine bahsedeceğiz) bütün çiftliğin en çalışkan, en gayretli adamları oldular. Kendilerine iyi davranıldığı için minnettar olmakla kalmadılar, tüm çiftliği etkilediler; öyle ki, onlara gösterilen hâlden anlar nazik tavır, onları darbelerin, tekme tokatların, kamçıların, alışkın oldukları diğer tüm işkencelerin yapacağından bin kat gayretli kıldı. Benim çiftliğim bu yeni idareyle ünlenince başka çiftlik sahipleri de aynısını yapmaya başladılar. Ne var ki kölelerine yeteri derecede itina göstermedikleri ve onların duygularını doğru şekilde yönlendiremedikleri için de aynı başarıyı yakaladıklarını söyleyemeyeceğim. Görüldüğü kadarıyla, zenciler de diğer insanlar gibi mantıklı olabiliyorlardı, onlara iş yaptırabilmenin yolu da mantık yürütme tarzlarına hitap edebilmekten geçiyordu.

Gerçekten de Maryland'teki çiftlikler bu işe girişmek için daha uygunlardı, zira Barbados ve Jamaika'dakilerle karşılaştırıldıklarında zencilerine o kadar zalim ve barbarca davranmıyorlardı. Bu sömürgelerdeki zencilerin o kadar gözü kara olmadığı, diğerlerindeki gibi efendilerine karşı dalavere çevirmedikleri, fesat çıkarmadıkları, durmadan firar etmedikleri gözlenmişti.

Bu konu üzerinde böyle uzun durmanın nedeni, mümkün olursa, gelecek kuşaklar bu zavallı yaratıklara daha nazik bir yöntemle yaklaşmaya ikna edilebilsin, insanca davranabilsinler. Böyle yaparlarsa karşılaştıkları her vakanın onları bu sonuca götüreceğine ek olarak, zencilerin işlerini sadakat ve neşeyle yapacaklarına, kölelerin mizaçlarında şimdi şikâyetçi oldukları o somurtkanlıktan, dik başlılıktan eser kalmayacağına, daha fazla minnettar ve alçakgönüllü olmak dışında Hristiyan uşaklarından hiçbir farklarının kalmayacağına onları temin ederim.

Bu olayın ardından, beş-altı yıl bu hâlimi sürdürdüm. Daha önce de işaret ettiğim üzere, tüm bu süre zarfında, arada sırada, önemsiz konularda, meymenetsiz bir çocuk ortaya çıkıp sorun çıkarmadıkça tek bir zenciye kırbaç vurmadık. Asla yola gelmez, huysuz zencilerimizin olmadığını söyleyemem. Böyle biri suç işlediyse, yukarıda anlatılan tarzda, ilk seferinde affediliyordu, ikinci kez olursa çiftlikten gönderiliyordu. Bu çok kayda değer bir cezaydı; gönderilme kaygısıyla kendi kendilerine işkence ediyorlardı. Kırbaçlanmalarından daha iyiydi, çünkü kırbaç yediklerinde somurtuyor ve çok yavaş çalışıyorlardı. Nihayetinde çiftlikten atılma korkusunun, onları düzene koymak, yani daha çalışkan yapmak için bir işkenceden çok daha fazla etki yaptığını gördük. Nedeni çok açıktı; bizim çiftliğimizde onlara insan gibi, diğerlerinde köpek gibi davranılıyordu.

Efendim, yaşadığı sürece, kendi ifadesiyle bu kutsal değişimden tatmin olduğunu itiraf etti. Zencilerin minnettar

olduğunu görmenin cazibesine öylesine kapılmıştı ki, aynı minnettarlık ilkesini uyguluyordu; hizmet eden insanların ona duymasını istediği gibi, o da kendisine hizmet eden insanlara minnettarlık duyuyordu, özellikle de bana. Kısaca o bölüme geliyorum. Yukarıda işaret ettiğim gibi özgürlüğümü verdikten, bana aylık tahsis ettikten sonra yaptığı ilk şey, ülkenin cömertliğini göstermek oldu; yani kendi adıma ekip biçebileceğim bir arazi parçası temin etti.

Üstelik daha sonra keşfettiğim gibi bunu kendi başına yapmanın bir yolunu buldu; bana tahsis edilebileceğinden çok daha iyi bir yerde, benim adıma yaklaşık 300 akre* toprak aldı; bunu arazi sahibiyle olan ilişkisini kullanarak yaptı. Bitişiğinde olmasa da çiftliklerine çok yakın bir yerde, sınırları benim adıma çizilmiş bir arazim oldu. Ona şükranlarımı sununca beni düşündüğünden değil, kendi çiftliğimin işlerini yaparken onunkini ihmal etmek zorunda kalmayayım diye yaptığını söyledi, bana ödeyeceği paraya da çok aldırmayacaktı zira ülkenin âdetine göre 40 veya 50 sterlini geçmeyecekti zaten.

Büyük bir alicenaplıkla bana özgürlüğümü verip, bu parayı da peşinen ödedi. Beni kendi çiftliğimin başına geçirdi, çiftliklerinden birisine bakmam için de yılda 30 sterlin ücret verdi.

"Albay bak ne diyeceğim, ekip biçmen için sana yardım etmeyecek, destek vermeyeceksem, bu çiftliği sana vermem hiçbir şey ifade etmez. O yüzden bunu sürdürebilmen için sana gereken şeyleri borç vereceğim; alet edevat, köleler için erzak, işe başlaman için birkaç köle, köle barakaları yapman için malzeme. Çiftlik için gereken her çeşit kolaylığı sağlayacağım, domuz, inek ve at almana yardım edeceğim; senedinde yazan paranın karşılığı olarak Londra'dan gelecek yükünden bunları düşeceğim.

Bunun ne kadar büyük bir iyilik ve kibarlık olduğu daha sonra ortaya çıktı. Marangoz olan iki uşağını bu niyetle ya-

* 1200 dönüm. (ç.n.)

nıma gönderdi. Neredeyse her şeyin ahşaptan yapıldığı bir ülkede, kereste, tahta, kalas gibi şeylerin eksik olması düşünülemezdi. Üç hafta bile dolmadan bana ahşap bir ev dikiverdiler. Üç odası, bir mutfağı, dışarıda ek binası, evden az ötede de ambar olarak kullanılmak üzere her iki ucunda ahır kısmı bulunan iki geniş barakası vardı. Bu şekilde yeni bir hayata başladım ve kısaca söylemek gerekirse, sizin de bildiğiniz gibi yavaş yavaş bir yankesiciden Virginia'ya (çünkü uzaktan konuşursak, Maryland, Virginia'dır) kaçırılmış sefil bir köleye, bir köleden başkâtibe veya köle kâhyasına, oradan da çiftlik sahibi bir efendiye dönüşmüştüm.

Bir ahırım, iki ambarım, 300 akre arazim vardı doğru ama hani biz deriz ya, bomboş duvarlar kızı hoppa yapar, benim de ağaçları kesmek için ne bir baltam ne de nacağım vardı. Ne arazime bırakacağım bir domuzum, ineğim, ne toprağı eşmek için çapam, bel küreğim, ne de kendi ellerimden başka işe koşacak bir çift elim.

Tüm bunların eksikliğini çeken gayretli bir uşağın imdadına Tanrı ve iyi efendiler koşar. Bundan neden bahsediyorum? Çünkü bu gibi yerlerde tuzağa düşürülmüş, zorla nakledilmiş insanların sefil hâle geldiği, işlerinin bittiği düşünülür; hâlbuki ben tam aksine, kendi deneyimimle onları cesaretlendirmeyi isterim. Şundan emin olunuz ki hizmeti boyunca gösterdikleri gayret sonucunda iyi bir kişilik edinirlerse buralara gönderilmiş en zavallı, en acınacak bir suçlu bile yoktur ki hizmet süresini doldurduğunda eğer layıksa, kendine ait yeni bir hayata başlayamasın ve esaslı bir çiftlik kuramasın.

Söz gelimi yedi yıllık bir cezayla gönderilmiş, beş veya yedi yıllık hizmetini tamamlamış en berbat koşullardaki bir köleyi örnek vereyim. Bulunduğumuz yerin âdetine göre, o zamandan beri değişti mi bilmem, hizmet süresini sadık bir şekilde tamamladığını efendisi bir belgeyle kanıtladıktan sonra, söz konusu köleye ekip biçmesi için 50 akrelik bir toprak tahsis edildi ki bu plana göre hayata başladı.

Bazılarına, çiftliğinde sürü yapsın diye verilmiş, daha doğrusu borç verilmiş bir at, bir inek, üç domuz olabilirdi ki bunlar için belli bir zaman ve oranda anlaşma yapılırdı.

Geleneğe göre, yeni başlayan bu gibi insanlara alet edevat, giysi, çivi, demirden eşyalar ve ekip biçme işine yarayacak diğer gerekli şeyleri borç vermek bir iş hâline gelmişti. Onlar da bu borcu kendilerine veren kişilere, ektikleri tütün satıldığında ödemek zorundaydılar. Bu şekilde borçlunun alacaklıyı aldatıp ödeme yapmaması mümkün değildi; tütün hem onların parası hem de ürünleri olduğundan, fiyatı da öyle belirlendiğinden bütün her şey belirli bir miktar tütün karşılığında alınmak zorundaydı.

Böylece dımdızlak olan yeni çiftlik sahibinin en başta ödünç parası oluyor, hemen işe koyuluyor, toprağı işleyip tütün ekiyordu. Virginia ve Maryland'teki en değme çiftlik sahipleri bu küçük başlangıçtan kendi kendilerini var etmişlerdir. Yani ayağında pabuç, kafasında şapkası olmayan bu adamlar 40 bin, 50 bin sterlinlik mala mülke ulaşmışlardır. Çalışmak için sağlığı yerindeyse ve iyi bir çiftçiyse bu yöntemle hiç kimsenin başarısız olmayacağını ekleyebilirim. Neden derseniz, her yıl bir miktar artış kaydeder, her yıl toprağına toprak katar, daha çok tütün eker ki bu aslında paradır, gittikçe maddi olarak güçlenmeye başlar öyle ki zenci köleleri, diğer uşakları satın alacak hâle gelir, bir daha asla kendisi çalışmaz.

Tek kelimeyle, Newgate'in her sefilinin, ümitsiz ve kahrolmuş her yaratığın, dünyanın en perişan, en alçak adamının avcuna, tamamen dürüst bir yöntemle kazanç elde edip geçmişin hiçbir şekilde lekeleyemeyeceği bir ünle hayata yeniden başlamaya yetecek adil bir fırsat konur. Nice insan var ki dünyadaki en kötü şartlardan, yani Newgate hücrelerinden çıkıp kendilerini böyle yetiştirmişlerdir.

Öyküme dönüyorum. Ben şimdi, iyi yürekli koruyucusunun cesaretlendirdiği bir çiftlik sahibi olmuştum. Çiftli-

ğin işleri tamamen bana kalmasın diye, hiç düşünmeksizin minnettar zencim Muçat'ı bana bedava vermişti. Efendim o zavallının bana hep beslediği şefkate karşılık bunu bir borç bildiğini söyledi. Bu sahiden de doğruydu, çünkü bu adam bir seferinde nasıl benim için asılacaktıysa, şimdi de öyleydi, hayatının sonuna kadar bundan vazgeçmedi. Beni o kadar çok seviyordu ki benim için yaptıklarını zevkle yaptığı açıktı. Kölem olacağını duyduğunda öylesine sevindi ki, çiftlikte insanlar aklının başından gideceğini, delireceğini düşündüler.

Bunun dışında, bana biri kadın biri erkek iki uşak gönderdi ama dediğim gibi bunları hesabıma yazdı. Muçat ve bu ikisi hemen benim için çalışmaya başladılar. Üzerinde kesilmiş ağaçların köklerinden başka hiçbir şey olmayan 2 akre tarlayla başladılar. Bu ağaçlar çoğu benim evimi, barakamı desek daha doğru, yapan marangozlar tarafından kesildi.

Bu 2 akreyle büyük gelişme kaydettim. Bir kısmına patates, havuç, lahana, bezelye, fasulye gibi gıda olabilecek bahçe ürünleri ekmemize karşın, arazinin çoğuna tütün diktik.

Karşılaştığım her durumda bana yardım eden, böylesine eli açık bir efendiye sahip olduğumdan büyük bir üstünlüğüm vardı; çünkü o ilk yılda müthiş bir darbe yedim. Yukarıda da işaret ettiğim üzere, senedim usulüne uygun olarak çoğaltılıp, onayım eklendikten ve İngiltere'ye gönderildikten sonra, kibar dostum, gümrük memuru beyefendi paramı ödedi. Londra'daki tüccar da iyi yürekli efendimin emri uyarınca paranın hepsini, beni adam edecek türden bir gemi kargosuna harcadı. Gel gör ki tarif edilemez bir dehşete ve şaşkınlığa düştüğüm bir şey oldu: Tam burunda, yani körfezin ağzında gemi battı. Bazı mallar kurtarıldıysa da mahvolmuştu. Kısaca söylersek, çivi, el aletleri ve demirden malzemeler dışında hiçbiri işe yaramazdı. Kurtarılanlar gidenlerden daha değerli olsa da kaybım telafi edilemeyecek kadar büyüktü; kaybımın büyüklüğü, telafi edilemeyecek olmasında yatıyordu.

Mallarımı yitirdiğimi ilk duyduğumda, patronuma yani efendime borçlu olduğumu bildiğimden dilim tutuldu. Zarar öyle büyüktü ki birkaç yıldan önce borcu ödeyemezdim. Bu kötü haberi bizzat getirdiğinden aklımın nasıl karıştığını, nasıl bir çaresizliğe düştüğümü kendi gözleriyle görmüştü. Sahiden öyleydim çünkü gırtlağıma kadar borçluydum. Gel gör ki neşeyle konuştu: "Haydi canım, bu kadar cesaretin kırılmasın. Bu zararı telafi edebilirsin." "Nasıl edeyim Efendim, sahip olduğum her şey gitti. Asla bu borçtan kurtulamayacağım." "Benden başka alacaklın yok. Bir zaman önce seni adam edeceğimi söylediğimi hatırlıyorum. Bu felaket yüzünden seni hayal kırıklığına uğratmayacağım" diye konuştu efendim.

Ona her zamankinden daha büyük bir törenle, saygıyla teşekkür ettim zira kendimi öncekinden daha büyük bir sıkıntıda, borca batmış hissediyordum. Efendim dediği kadar iyi biriydi, istediğim en ufak bir şeyi bile vermeyi reddetmedi. Bana gereken demir alet edevatın istediğimden fazlası kurtarıldığından, bunların bir kısmını ona verip karşılığında çarşaf, giysi ve diğer gerekli eşyaları aldım.

Gözle görülür biçimde gelişmeye başladım. Şimdi ekilmiş, yani ağaç köklerinden temizlenmiş, epeyce büyük, tütünlerin boy verdiği bir tarlam vardı. Üç uşağım bir zencim daha olmuş, böylece beş beyaz uşak ile iki zenciye çıkmıştım, işlerim gayet iyi gidiyordu.

Birinci yıl, ücretimi, yani 30 sterlinlik yıllık maaşımı aldım çünkü buna çok ihtiyacım vardı ama ikinci ve üçüncü yıl ne olursa olsun bu parayı almamaya ve sözleşmeden doğan borcumu kapatmak için velinimetime bırakmaya kararlıydım.

Şimdi konu dışı birkaç söz etmek zorundayım. Berbat bir eğitimin eksilerini haneme yazmış olmama karşın, kendi başıma buyruk hale gelmiş, zamanla bu dünyada daha önemli biri olabileceğimi hissetmeye başlamıştım. Çevremdeki olayları farklı değerlendiriyordum. Bir kere sağlam bir adalet ve

dürüstlük ilkem vardı. Eski yaşamımı düşündüğümde, geçmişteki olayların gizli dehşeti içimde canlanıyordu. Gençliğimin ilk alçaklıklarını yapmamı engelleyen, hep bir beyefendi olacağımı bana belleten o özümdeki şey, bilemediğim o şey, şimdi de tarif edemediğim bir şekilde üstümdeki etkisini sürdürüyordu. Hep o ihtiyar camcının, küfürlü konuştuğu için payladığı beyefendiye söylediği sözler aklıma geliyordu; beyefendi biri olmak demek şerefli olmak demekti, insan şerefli olmazsa doğası bozulur, soysuzlaşırdı. O beyefendi doğuştan gelen saygınlığını yitirip, kendini şerefli bir dilenciden aşağıya koymuştu. Şu anda içinde bulunduğum koşullarda aklımda yeşeren bu ilkeler, bana tarifi imkânsız bir tatmin duygusu verdi. Herhangi bir adam değil de şerefli bir adam olabilme olasılığım ruhuma anlatılmaz bir neşe kattı. Çocukluğumdan bu yana içinde bulunduğum serserilik, hırsızlık ve suçluluktan kurtarılmak, Virginia'ya satılmış sefil bir köle durumundan kurtarılmaya göre bana çok daha büyük bir mutluluk verdi. Uşak veya köle olmanın ne derece zor olduğunu anlamaya yetecek kadar düşünebiliyordum, çünkü hissetmiş, içinden geçmiştim; bunu sürekli çalışma ve hizmet etme, cefa ve zorluklara katlanma hâli olarak hatırlıyordum. Ne var ki diğeri, yani şerefsizce yaşamak benliğimi altüst ediyor, kanımı donduruyor, ruhumu parçalıyordu. Bunu düşünmek cehennemi ve lanetli ruhları düşünmek gibiydi. Geçmişe bakmak tiksinti uyandıran korkunç bir şeydi, nöbet gelmiş gibi çarpılıyor, sinir krizleri geçiriyordum, bu da beni çok huzursuz ediyordu.

Gelgelelim ileriye bakmak, her şeyin nasıl değiştiğini, kendi emeğimle yaşadığım için ne kadar mutlu olduğumu, ekmeğini kazanmak için şerefli aileleri perişan edecek alçaklıklara mecbur kalmadığımı uzun uzadıya düşünmek sadece hoş ve iç açıcı olmakla kalmıyor, bana özellikle de o zamana kadar varlığından hiç haberdar olmadığım bir haz veriyordu. Başka türlü karşılayamayacağım geçimimi temin etmek

için şeytani işler yapmak zorunda olmak, açlıktan ölmektense asılma tehlikesi altında yaşamak, aç kalma korkusundan dolayı daima kötülük yapmak üzücü bir şeydi.

Ciddi ciddi dinî bir tefekküre daldığımı veya bu şeylerin, vicdani bir rahatsızlıktan kaynaklandığını ileri süremem, ancak kendi kendime akıl yürütmemden, olayları öncekilere göre çok daha iyi yargılayacak bir düzeye ulaşmış olmaktan kaynaklanmış olabilir. Yine de sürdürdüğüm kötü hayattan öylesine bir tiksinti duyuyordum ki, geminin başına gelen felaketten dolayı içimde gizli bir huzur olduğunu itiraf ediyorum. Hesabıma zarar yazıldığı hâlde, kötü yolla edinilmiş, çaldığım malların kaybolmasına sevindim desem yeridir. O malları benim olmayan bir şey saydığımdan, kötü yolla edinilmiş bu mallar, servetimi tüketecek bir güveyken, şimdi şereflice edinilmiş, âdeta refahımın temel taşı olsun diye Tanrı tarafından gönderilmiş mallarıma katsaydım, keten tarlama düşmüş bir ateş olurdu.

Diğer taraftan, düşüncelerim, bunun yeni hayatımın temeli olduğu hâlde gövdesi olmadığını, bundan daha büyük şeyler için doğmuş olabileceğimi, yalnızca şeref ve meziyetin insanları zengin ve önemli hale getirip onlara dünyada bir ün ve kişilik verdiğini, bu yüzden temelimi bunların üzerine kurmam gerektiğini, gerisini zamana bırakmak gerektiğini söylüyordu.

Bu düşüncelerimi pekiştirsin diye, İskoçya'dayken okuma yazmayı öğrendiğimden şimdi kitaplara sevdalanmaya başlamıştım. Özellikle de Livius'tan Roma Tarihi, Türklerin Tarihi, Speed'den İngilizlerin Tarihi, 80 Yıl Savaşı, İsveç Kralı Gustavus Adolfus, İspanyolların Meksika'yı fethetmesi ve bunların yanında, yakın zamanda öldüğünden malları satılan bir çiftlik sahibinin evinden satın ve ödünç aldıklarımı da eklersek, birçok kayda değer kitabı okuma fırsatı bulmuştum.

Şu an otuz yaşını aşkın olduğum hâlde, hayatımın sadece bu dönemini gençliğim olarak adlandırıyordum çünkü genç-

liğimde hiçbir şey öğrenmemiştim. Şimdilerde harika giden işlerim izin verseydi, okula gitmekten pek memnun olurdum. Gel gör ki bağrında başka bir şey saklayan felek bana bir fırsat verdi; akıllı bir adamı, Bristol'dan nakledilen bir suçluyu, köle olarak kucağıma attı. Kendisinin de onayladığı gibi aylak bir hayat sürmüştü, açlıktan ölecek hâle gelmiş, yol kesmişti ki bu yüzden yakalansaydı asılmış olurdu. Daha ciddi suçlara karışacak fırsat bulamadığından düşük ödüllü hırsızlıklara yönelmiş, yakalanmış, hüküm giymiş ve nakledilmişti. Kendisinin de söylediği gibi böyle yırttığı için memnundu.

Dört dörtlük bir mektepliydi. Bunu sezince, bir seferinde, Latinceyi öğrenebileceğim bir yöntem istedim ondan. Gülümseyerek olur dedi. Kitaplara ulaşmasına izin verirsem, üç ayda bana öğretebilirdi. Hatta zamanı olsa, kitapsız da bunu yapabilirdi. Çapa tutup eli nasırlanacağına kitap okumasının çok daha iyi olacağını söyledim. Okuyacak ve böylelikle diğer dilleri de anlayacak kadar Latince öğretmeye söz verirse, özellikle iyi bir efendiden bu iyiliği görmeyi hak eden biri olduğuna beni inandırması şartıyla, şimdi üzerine yüklemek zorunda olduğum işlerden onu kurtaracaktım. Kısaca söylemek gerekirse, hamim bana ne yaptıysa ben de ona yaptım. Ondan bir kölenin ederinin kat kat üstünde, son derece değerli, birçok bilgi aldım ki, karşılığını ödediğim bu şeyden sonra söz edeceğim.

Kafamda bu düşüncelerle ve neşeyle işime koyuldum. Şimdi beş uşağım olduğundan çiftliğim yürüyordu. Yavaş olsa da emin adımlarla büyümeyi sürdürüyordu. Yaşlı koruyucumun kol kanat germesiyle, üçüncü yıl iki zenci daha satın aldım, yedi uşağım oldu. Yemelerine yetecek kadar ürün ektiğimden, onları doyururken sıkıntı çekmiyordum. Çiftliğim kendiliğinden genişlemeye başladı. Kişisel hiçbir harcamam olmadığından, bunları Yaşlı Büyük Efendimiz yıllık 30 sterlin haricinde de karşıladığından, tüm kazancım birikiyordu.

Bu şekilde on iki yıl geçti, çiftliğimde çok başarılı oldum. Artık dostum diye seslendiğim Efendimin iyilikleri sayesinde Londra'da bir aracı bulmuştum. Onunla ticaret yapıyor, tütünlerimi gemiyle ona yolluyor, karşılığında ise çiftliğimde bulundurmayı isteyeceğim türden, fazlasını da başkalarına satabildiğim Avrupa malları alıyordum.

Bu zaman aralığında, iyi yürekli arkadaşım ve koruyucum öldü. Bu kaybım yüzünden avutulmaz hâldeydim, zira benim için çok büyük bir kayıptı. Bana babalık etmişti. Bu ülkeyi ve ticareti yeteri kadar bildiğim, tüm işini bir süre yürüttüğüm hâlde onsuz kendimi terk edilmiş bir yabancı gibi hissediyordum. Ne yapacağımı bilemiyordum. Akıl öğretmenim, baş destekçim ölmüştü. Eskiden olduğu gibi başıma gelen her şeyde derdimi anlatabileceğim bir sırdaşım yoktu artık. Ne yazık ki bunun çaresi de yoktu. Aslında tek başına ayakta durmak için hiç olmadığı kadar iyi durumdaydım. Çok büyük bir çiftliğim, yetmişe yakın zenci kölem ve uşağım vardı. Tek kelimeyle sıfırdan başladım desem hiç de yanlış olmaz; başlangıçtaki koşullarımı düşünürsek, gerçekten zengin olmuştum. Şöyle diyebiliriz, birikimim yoktu ama harika bir başlangıca sahiptim, çünkü daha en baştan böylesi bir adamın arkadaşlığını ve desteğini kazanmıştım. Başka bir sermayeye ihtiyacım yoktu; ilk başta 500 sterlinim olsa ama böyle bir adamın yardımından, öğütlerinden ve onayından yoksun olsaydım şimdikinden daha iyi bir durumda olmazdım. Beni adam edeceğine söz vermiş, bunu da yapmıştı. Bir açıdan bu yardımı almaya layık olduğumu söyleyebilirim, zira çiftliğini öyle bir düzene sokmuş, zenci kölelerinin yönetimini öylesine kurallı hâle getirmiştim ki bunu yaptırtmak için 500 sterlin harcamış bile olsaydı, parasının karşılığını en iyi şekilde aldığını düşünürdü. İşinin düzeni bozulmuyor, istediği gibi her şey tıkırında gidiyor, zenci köleleri ve diğerleri dâhil bütün uşakları onu seviyor; buna karşın kimse acımasız bir şekilde cezalandırılmıyor, sertlik görmüyor, eski usulleri duyan olmuyordu.

Benim kendi çiftliğimde de aynı şey oluyordu. Zenci kölelerime öylesine çok şefkat göstermiş, öyle akıllıca davranmıştım ki, bana neşeyle hizmet ediyorlar, sadakatle ve büyük bir gayretle çalışıyorlardı. Hâlbuki komşu çiftlikte ya işkence gördüklerinden ya da işkence görmekten korktukları için kölelerin tüyler ürperten çığlıklar atmadıkları, ağlamadıkları, bağırmadıkları bir hafta geçmiyordu. Bizimkilerle konuştuklarında, bu zenci köleler ölüp gitmeyi arzu ediyorlardı. Görünüşe bakılırsa, öldükten sonra kendi ülkelerine gide ceklerine inanıyorlardı.

Aksi, aptal bir herifle karşılaşmışsam, ki bu bazen kaçınılmazdı, iyi davranışın yola getiremeyeceği hiç kimseyi tutmayacaksın ilkeme göre onunla hemen ilişiği kesiyor, satıyordum. Ancak böyle kötülerle nadiren karşılaştım; mantıklı ve doğrudan doğruya konuştuğumda, en sert huylu olanların bile yumuşadığını keşfediyordum. Bunun kendi çıkarlarına olduğu hissi er geç onları ikna ediyordu; etmediğindeyse bunların karşısındaki ruh hali öyle yaygın oluyordu ki kendi arkadaşlarının ve hemşerilerinin karşı çıkması, başka şeylerin de katkısıyla onları mantıklı düşünmeye itiyordu. Zahmete değeceğini düşünenler, kolaylıkla bir yolunu buluyordu; yani önde gelen adamlardan birini söz dinler, mutlu ve minnettar olmaya ikna edince, o da diğerlerini, hayal edilebilecek en kolay biçimde ve en kısa sürede kendisi gibi yapıyordu.

Şimdi bir çiftlik sahibi, aynı zamanda da bir öğrenciydim. Yukarıda sözünü ettiğim öğretmenim çok çalışkan biriydi ve sahiden sıradışı bir adam olduğunu kanıtladı. Dili bana yalnızca konuşarak öğretmekle kalmıyordu, hayran olunacak bir muhakeme gücü de bu eğitimin bir parçasıydı. O zamandan beri her iyi âlimin öğretmenliğe uygun olmadığına dair birçok örnek gördüm. Öğretme sanatı, öğretilen dili bilmekten çok farklı bir şeydir.

Bu adamda ikisi birden vardı, zaman içinde bana çok yararlı oldu. Şartlarını göz önüne aldığımda, onun gibi iyi

bir kişiliğe karşı nazik olmanın mantıklı olacağını düşündüm. Bir seferinde, insanı epey ileri taşıyabilecek iyi bir eğitimi ve meziyetleri olan onun gibi birisinin, nasıl olup da içinde bulunduğu şu sefil koşullara düştüğünü sormaya cüret ettim. Bunu anlatmak hoşuna gitmeyebileceğinden, sanki sorguluyormuşum gibi olmamasına özen gösterdim. Anlatmak istemiyorsa, onu hoş görmeye hazır olduğumu, bunu kötüye yormayacağımı söyledim. Çünkü böylesine acılar içinde olan birisine insan mutlaka yumuşak davranmalı, onlar için üzücü olan ve saklamayı tercih ettikleri bir şeyi zorla anlattırmamalıdır.

Geçmiş hayatına dönüp bakmanın *renovare dolorem** olduğunu söyleyerek beni onayladı. Ne var ki bu çileler şimdi işine yarıyor, büyük bir içtenlikle çektiği pişmanlığı ilerletmesine yardımcı oluyordu. Cömert bir Yaratıcı'nın daha iyiye kullanması için bağışladığı ama onun kötüye kullandığı yeteneklerine, yanlış harcanmış zamanına bakarken büyük bir dehşet duyuyor olsa da, bahtını çizen Tanrı'yı memnun etmek için kendisini mümkün olduğunca utanç verici suçla doldurması gerektiğini, hâlâ merhametini umduğu Tanrı'nın araya girip aşağılanması için onu toplum önüne çıkarması gerektiğini düşünüyordu. Çünkü o zaman adalet önüne çıkarılması gerektiğini söyleyemezdi; çaresizlik içinde ebediyete intikal eder, insanın yaşayabileceği en kötü hayattan pişman olması için Virginia'ya da gönderilmezdi. Daha böyle devam edebilirdi ama acısıyla ve gözyaşlarıyla amansız bir mücadeleye giriştiği için konuşmasının kesildiğini gördüm.

Bunu sorduğum için çok üzgün olduğumu, ne var ki meraktan sorduğumu söylemekle yetindim. Cahil, eğitimsiz, söz dinlemez yaratıklar berbat ve utanılacak durumlara düştüklerinde, başlarına gelenleri, ne işler çevirdiklerini sorgulamam; ancak on parmağında on marifet, böyle adımlar atmayı bilen insanlar gördüğümde, inanılmaz kötü bir şe-

* Acıyı tazelemek. (ç.n.)

yin onları zorladığı sonucuna varırım. "Yargıçtan Latince af dileyince, o da bana aynısını söyledi. Böyle bilgili bir insan böyle suçlara bulaşıyorsa, diğer insanlardan çok daha affedilmezdir çünkü bilgisi ona yol gösterir, bunları suiistimal edemez, suç işlemek için daha az ayartılır."

"Ne var ki efendim," dedikten sonra şöyle sürdürdü konuşmasını: "Durumumun dünyada kötü dediğimiz birçok insanın durumuyla aynı olduğunu, çaresiz kalmanın kötü olmak anlamına geldiğini keşfettim. Neden derseniz, çaresizlik yalnızca ayartılma değil, aynı zamanda insan doğasının direnme gücünü aşan bir kışkırtılma durumudur. O zaman Tanrı'nın bizlerden çaresizliği alarak, ayartılmamızı önlemesi ne kadar iyi efendim!"

Bunu kendi durumumdan da bildiğimden, söylediklerinin ne kadar doğru olduğunun farkındaydım. Ben bir şey demedim, kendi isteğiyle şöyle devam etti: "Efendim, düşürüldüğüm bu durumun daha önce sürdürdüğüm hayattan daha az sefil olduğunun çok iyi farkındayım. Çünkü böylece, sadece ekmek bulmak için bile beni perişan eden, mahvım anlamına gelen kötü şeyler yapmanın insanı dehşete düşüren zorunluluğundan kurtuldum. Şimdi onu bunu dövüp, kargaşa yaratıp, ekmeklerini ağızlarından almaya mecbur değilim, emeğimle, kendi ellerimle bunu kazanmak zorunda olsam bile karnım tok, böyle bir fark yarattığı için Tanrı'ya şükürler olsun." Bir süre sustu sonra konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Virginia'daki bir kölenin yaşamı, dünyanın en tasasız yaşayan hırsızınkine ne kadar tercih edilebilir? Burada acınacak hâldeyim ama dürüstüm, bana yanlış yapılıyor ama ben kimseye yapmıyorum, bedenim cezalandırılıyor ama vicdan yükü taşımıyorum. İçime dönmek için zamanımın olmadığını, kendime ayıracak azıcık boş vakit bulduğumda bu işe başlayacağımı söylüyordum, bu zamanı, şimdi tövbe etmem için Tanrı bana bağışladı." Uzunca bir süre bu min-

valde konuştu. Eskisinden on kat daha berbat bir durumda olsa da yaşadığı o rezil hayattan onu kurtardığı için Tanrı'ya birçok kez gönülden teşekkür ediyordu.

Sözleri yüreğimi yaralamıştı. Köle olmak ile hırsız olmanın gerçek farkını çok iyi bildiğimden, etkilenmem doğaldı. Şimdiye kadar dinî kısmı hakkında hiçbir şey bilmediğimi itiraf ediyorum. Tamamen aynı derecede olmasa da hayatımın bir bölümünü suçlu olarak geçirmiştim, ne var ki tövbekârlık hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Yaptığım hiçbir şeye suç olarak bakmamıştım, daha önce de birkaç kez andığım gibi, bu, aklımda beyefendiliğe yakışmayan, şerefsizce bir yaşam olarak belirip durmuştu.

"Şimdi pişmanlıkla konuşuyorsun, senin içten olduğunu umut ediyorum, peki şu an içinde bulunduğun durumdan, yani para için satılan bir köle olmaktan kurtulsaydın, nasıl bir hâl alırdın? Yine aynı suçlu adam olmaz mıydın?" diye sordum.

"Ulu Tanrım, öyle olacağımı düşünsem, kurtulmayayım diye içten dua ederdim ki günahkâr olmaktansa sonsuza dek köle kalayım."

"Güzel ama tut ki aynı gereksinim içindesin, aynı açlıktan ölme durumun var, o zaman yine aynı yolu izlemen gerekmez miydi?"

Hiç düşünmeden şöyle yanıtladı: "Bu da bizi İsa Mesih'in 'Ayartılmamıza izin verme' ya da Süleyman'ın veya Agur'un duasındaki 'Bana yoksulluk verme ki çalmayayım' duasındaki temenni ihtiyacına götürür. İnsan doğasının asla direnemeyeceği böyle tuzaklarla beni bir başıma koymasın diye ona hep yalvaracağım. Beri yandan çalmaktansa açlıktan ölmeye cesaret edebileceğime dair umudum var; aynı zamanda tehlikeden beni esirgemesi için de yalvaracağım, çünkü kendi gücümü bilmiyorum."

Dürüstçe yaptığı konuşmasında öylesine samimiyet işaretleri vardı ki, ondan hiç kuşkulanmadım. Bu konu üzerin-

de konuşmamızın bir yerinde, küçük kirli bir defter çıkardı. Sayfaların üzerine öyle bir dua yazmıştı ki altına imzasını atabilecek pek az Hristiyan çıkardı. Hayatımda böyle bir şey görmediğim için buraya almaktan kendimi alıkoyamadım. Dizeler şöyleydi:

Ey Rab! Kederler göğsümü parçalasın
Günahım geçene dek kalbim huzur bulmasın
Karanlıkta ben durayım, acımı bile,
Tükenmesin dertlerim, silinmesin günahım
İsa'nın yüzü suyu hürmetine ezam kalsın
Ne ki günahlarım o tahtı boş bıraksın
Ve inayetin muzaffer geçsin yerine,
Kalbimin tutsağı kalayım ta ki
İnayetin ruhuma boyun eğdirene dek.

Fethin daim, itaatim daim olsun

Aynı konuyu işleyen başka satırlar da vardı, bunlar başlangıç dizeleriydi ve bana öylesine dokunmuştu ki o zamandan beri hatırlarım, zannediyorum ki kendi kendime bin kez tekrarlamışımdır.

Böylesine etkileyici ve özel bir cevabın ardından, artık üzerine gitmediğimden emin olabilirsiniz. Bu adamın içten bir tövbekâr olduğu kolaylıkla görülüyordu; çarptırıldığı cezaya üzülen biri değildi çünkü acı çekmiyor, yukarıda da anlattığım gibi buna şükrediyordu. Onun derdi, sürdürdüğü kötülüklerle dolu iğrenç hayattan hem Tanrı'ya hem de insanlığa karşı işlediği iğrenç suçların yarattığı bir duygudan kaynaklanıyordu. Buraya gelmeden önce ve hatta şimdiye kadar içinde bulunduğu bu acınası durumunun farkında olmadığına yanıyordu.

Hüküm giymeden önce bu gibi şeyler düşünüp düşünmediğini sordum. Bana Newgate'in (anlaşılan Bristol'daki

hapishane de tıpkı Londra'daki gibi aynı isimle anılıyordu) insanları pişman etmek yerine hainleştiren bir yer olduğunu, orada kalanların hem Tanrı'ya hem Şeytan'a kafa tutmaya kadar gittiklerini söyledi. Neyse ki kendisi geriye dönüp baktığında o zaman bile bu pişmanlıktan habersiz değildi; elbette bunun gökyüzüne başını kaldırıp oradan medet ummakla alakası yoktu. Sık sık içine yönelmiş, kötü yaşanmış hayatı üzerine kafa yormuştu. Daha hapse girmeden önce, suç işlemesinin kesintiye uğradığı sıralarda, berbat geçen hayatını düşünüyor, kendi kendine, "Nereye gidiyorum? Tüm bunlar sonunda beni nereye götürecek? Nerede sonlanacak? Günah ve utanç birbirini izleyip duruyor, kesinlikle sonunda darağacını boylayacağım" diyor, sonra da göğsünü yumruklayarak, "Seni kötülük abidesi sefil yaratık! Ne zaman pişman olacaksın? Hiçbir zaman! Hiçbir zaman! Elbette darağacını saymazsak" diye söyleniyordu.

Sözlerine şöyle devam etti: "Ardından ağlar, iç çeker, sefil hayatımı, dünyayı şaşkına çevirecek hikâyemi düşünürdüm: Ah ne yazık! Gelecek nasıl da kapkara ve beni dehşete düşürüyor, buna katlanamam der, rahatlamak için şarap içer, arkadaşlarıma giderdim. Şarap aşırılığı doğurur, insan hep kendi gibi kötü kişilerle düşüp kalktığından ayartılır, o zaman da o derin düşüncelerin hepsi buhar olup uçar, önceki kadar şeytanlaşırdım."

Öylesine şefkatle konuşuyordu ki yüzüne belli belirsiz bir gülüş konuyor, aynı zamanda da gözyaşları konuşma boyunca eksik olmuyordu. Bunları anlatırken, deyim yerindeyse kederinden zevk alıyordu.

Çok tuhaf bir hikâyeydi, anlayamadığım bir şekilde beni etkilemeye başladı. Pişmanlıktan böyle söz etmesini çok sevdim ama bu konuşmadan sonra boğazım düğümleniyordu, nedenini bilmiyordum, nereye varacağını da. Nasıl tarif edeceğimi bilmediğim bir biçimde ruhum külçe gibi ağırlaştı, beni rahatsız eden şeyi de bilemiyordum.

Hikâyesine şöyle devam etti:

"Bundan sonra, önemsiz bir mesele yüzünden, işlediğimiz suçlara göre eğlence sayılabilecek bir şey için adaletin pençesine düştüm; anlatmaya kalksam ayrıntıları bir kitabı dolduracak, yol kesmenin ve başka zararlı şeylerin de içinde olduğu yüzlerce suçtan dolayı yakalandığı anda zincire vurulup asılması gereken, halka duyurulsa en az yirmi kişinin aleyhine tanıklık edeceği ben, yanlış isimle alelacele bir şehir hapishanesine götürüldüm. Orada, asıl suçlusu olmadığım önemsiz bir davada idamım istenmeden yargılandıktan sonra nakledilme lütfunu elde ettim.

Peki size göre beni en çok ne etkiledi? Tanrı'nın ruhuma işlediğini umduğum kutlu değişimi bana getiren neydi? Suçlarımın büyüklüğü değil ama bağışlayıcı Yaratan'ın kerameti bir adam için merhamet barındırıyorsa, o adamı daha basit suçlar için dikenlere dolar, kedere ve sefalete sürükler ki işledikleri büyük suçlar için insanların cezadan nasıl esirgendiğini görsün. Sizce, nakledilme izni bağışlandığında, birçok bakımdan asılmayı hak etmiş birisine, yani bana, gerçek ismim bilinmiş veya benim gibi ünlü bir sefilin tutuklu olduğu fark edilmiş olsa şimdiye kadar ölmüş olacağım kesinken, ilahi lütfun bir mucizesinin denk gelmesine kayıtsız kalabilir miydim? Pişmanlığın ilk kıvılcımı orada başladı işte. Hayatımızı O'nun adaletine bıraktığımızda hiç kuşku yok ki Yaratıcımızın iyiliği bizi bağışlıyor, gark olduğumuz ıstıraplardan kendimizi çekip çıkarmamızın hiçbir yolu yokken O'nun merhameti bizi kurtarıyor; acıları kurtuluşumuzun yolu olarak getiriyor, biz O'nun iyiliğinden kötülük çıkardığımızda kötü de bize iyilik ediyor. Bu yüzden diyorum ki bunlar dünyada pişman olmak için en güçlü hislerdir ve de hırsızları darağacından kurtarmak, onları darağacının yapacağından daha çok pişman eder."

"Ceza görmenin yarattığı dehşetin akıl üzerinde büyük etkisinin olduğu doğrudur" diye devam etti. "Ölümü gö-

rünce insanın ruhu can korkusuyla dolar ve buna derhal pişmanlık adını verirler ki ben bunun başka bir şeyle karıştırıldığını düşünüyorum, aslında çekilecek olan ceza karşısında koyu bir üzüntü duymaya yol açan bir tür ıstıraptır bu; başına ne geleceğine dair duyulan dehşetin yarattığı şaşkınlık duygusu. Ne var ki merhamet duygusu bambaşka bir şeydir; bütün duygu ve hırslara el koyar, suça karşı hakiki bir tiksinmedir, suç işlemeyi bizi mahvetmesi için kışkırttığımızda bile bizi fethederek iyilik yapmaya devam eden Velinimetimize karşı, bize tüm hayatı ve hayatın nimetlerini vermiş olan O'na karşı bir hakaret, aşağılık bir davranış, bir nankörlük eylemi olarak görür.

İşte efendim, benim kana kana içtiğim tövbe çeşmesi bu olmuştur. Az önce bahsetmiş olduğum tatlı keder budur. Gözlerim yaşla doluyken, yüzümde bir gülümseme bırakır, buna sevinçten başka bir şey diyemem. Bu ülkeye ayak basana, sizin çiftliğinizde çıplak, aç, bitmiş, yorgun, bir mevsimde soğuktan büzülmüş, bir mevsimde sıcaktan bunalmış olarak çalışana kadar, bu dünyada iş görecek yaşa geldiğimden beri tek bir mutlu günüm olmadı. Sonra kendi tuttuğum yolları gözden geçirmeye, bedenin katlandığı güçlükler ile aklın çektiği işkence arasındaki farkı görmeye başladım. Önceleri zevk ve sefa dolu bir hayatım vardı, oysa şimdi kıt kanaat yaşıyordum; o zamanlar bolluk içinde, aylak bir hayat sürüyordum, burada ise dünyanın bütün yükü üzerime yıkılana kadar çalışıyordum ama bu iki durumdan aldığım mutluluk arasında fark vardı. Orada ruhum dehşet ve şaşkınlık dolu bir cehennemi yaşıyordu. Her günüm korkularla geçiyor, daima büyük ıstıraplarla sona eriyordu. Hâlbuki burada, beni şeytanın pençesinden çekip alan merhamete en derinden bağlanmış hâlimle cennetin müjdecisi ve simgesi olan sakin bir ruhum vardı; minnettar, alçakgönüllüydüm. Aklımı bu düşünceler esir aldı, en yıpratıcı saatlerimi hoş kıldı, yükümü hafifletip kalbime neşe saçtı. Sert döşeğime

yattığımda, en aşırı sevgi sözcükleriyle Tanrı'ya şükretmediğim hiç olmuyordu; barındığım yer lanet bir zindan olmadığı, hak etmiş olduğum ölümden kurtulduğum için değildi sadece, burası Shooter's Hill ve ben de bir hırsız olmadığım, dürüst ve adil insanlara karşı terör estirmediğim, masumların ve yoksulların yağmacısı olmadığım, başkalarının güvenliği açısından yeryüzünden kazınması gereken bir alçak, bir soyguncu olmadığım içindi. Şatafatlı yaşamımı sürdürmek için günahın çirkin yüzlü ayartmasından, bir günahın arkasından bir diğerini işlemekten kurtulduğum içindi. Bu da en acı kederi tatlılaştıracak, Virginia veya ondan daha kötü bir yer varsa orada yaşayan bir adamı bile minnettar yapmaya yetecektir ki, bizzat ben şahidim."

Sonra bir fikrini bana açıp beni eğlendirdi: Cennet ve cehennemin kapıları mümkün olup açılsaydı, insanlar birindeki neşe, ihtişam ve sonsuz mutluluğu, diğerindeki dehşeti görebilseydi ve insanın mantık gücüne göre her ikisini de değerlendirseydi, birincisi yani cennet, ikincisine göre dünyayı düzeltme konusunda çok daha güçlü bir etkiye sahip olurdu; bundan sonra pek çok kez yeri geldiğinde yine bu konudan bahsettik.

Tüm bunları nasıl olup da dinleyebildiğimi, üzerimde etkisi olup olmadığını merak ediyorsanız, özellikle birçok bakımdan benim durumuma, eski hayatıma oturduğundan, buna hemen yanıt vereceğim. Ne var ki bunu ona fark ettirmedim, çünkü benim hakkımdaki kanısı, benim kendi hakkımdaki kanımdan farklıydı. Üstelik bu gibi durumlarda âdet olduğu üzere, hayat hikâyemi ona anlatacak kadar içli dışlı bir sohbete girişmedim. Ancak Virginia'ya bir suçlu sıfatıyla gelmediğimi, nakledilmiş bir hükümlü olmadığımı söyleme fırsatı bulduğum zamanlar oldu. Burada iyi şartlarda yaşayan onca insanın olduğunu göz önüne alırsak, bu yapılması gereken bir şeydi.

Bana gelecek olursam, içinde bulunduğum durum yeter de artardı, geçmişte nasıl biri olduğumdan kime neydi? Beni

buraya getiren asıl felaketin ne olduğu giderek unutulduğundan, gönüllü gelmediğimin, bir uşak olduğumun önemi yoktu, kendimi ortaya dökmek benim işim değildi. Bütün bunlara rağmen, o bu tür şeylerden bahsederken içine düştüğüm kafa karışıklığını gizlemem olanaksızdı. Şimdiye kadar, beni iyi veya kötü etkileyen olayları sadece dış görünüşüne göre değerlendirmiş, hayatın mutlu ve mutsuz taraflarını bana huzur veya keder veren şeyler olarak varsaymıştım. Yaşamın gelgitlerinde Hayat Veren'in ne kadar eli olduğunu, dünyayı ve yarattığı mahlukatı yöneten Tanrı'nın bunlara nasıl yön verdiğini hiç düşünmemiş, daha doğrusu anlamamıştım.

Size anlatmış olduğumdan başka eğitimim olmadığından ne dinî bilgim ne de uymam gereken bir emir vardı, bunların anlamını bile bilmiyordum. Şimdi bir din arayışında olduğum hâlde, bu yalnızca, deyim yerindeyse nasıl bir şey, nasıl bir yer olduğunu, içinde nelerin yapıldığını görmek istermiş gibi dünyaya bakmaktan ibaretti. Dünyayı var etmiş olana gelince, yarattığı yaratıklar içinde, benim kadar Tanrı'yı bilmeyen ve çok az araştırmış biri yoktu.

Gelgelelim delikanlının böylesine sevgiyle, ağırbaşlılıkla çektiği bu söylev beni etkilemeye başlıyordu, kendi kendime, "Bu adamın daldığı düşünceler ne kadar doğru. Peki ya ben? Ben ne yapıyorum? Hayatımda böyle bir şeyi asla yapmadım; 'Rabbim, beni belalardan kurtardığın için ya da bu dünyada kavuştuğum nimetler için sana minnettarım' bile demedim. Yine de hayatım epey renkli geçmiş, ben de onun gibi mucizevi biçimde birçok tehlikeden, işlediğim suçtan kurtulmuştum. Bütün bunlar, yaptıklarıma ve nerede yaşadığıma acıyan görünmez bir el tarafından meydana getirilmişse, o zaman Tanrı'nın kulları arasındaki en düşüncesiz, en nankör kişi ben olmuyor muydum?" diyordum.

Bu duygu içimde büyümeye başladı, beni aşırı hüzünlü biri yaptı. Dine gelirsek, dinî bir değişim başlatmak, yeni bir hayat yolu seçmek üzere böyle bir şeye karar verseydim bile,

o kadar az bilgim vardı ki nereden başlayacağımı, ne yapacağımı hiç bilmiyordum.

Bir gün, öğretmenimin, ona hep öyle sesleniyordum, elinde İncil olduğunu gördüm. Ne için olduğunu bilmesem de her gün birkaç kez açıp okuyordu. İncil'i görünce elinden alıp rastgele sayfalarını çevirdim. O güne kadar bunu çok az yaptığımdan, hayatımda tek bir bölüm bile okumamış olduğumu rahatlıkla söyleyebilirdim. İncil'den sadece bir kitap olarak söz ediyor, nereden aldığını, Virginia'ya nasıl getirdiğini anlatıyordu. Konuşurken arada bir de kitabı öpüyordu: "Şu mübarek kitaba bakın!" dedi. "İngiltere'den getirdiğim tüm hazinem bu. Hep avutmuştur beni. Dünyada başka hiçbir hazineyle bunu değişmezdim, kederlendiğim zaman biricik teselli kaynağımdır", sonra uzun uzadıya konuşmaya devam etti.

Ne demek istediği hakkında, yukarıda da söylediğim gibi, Takdiri İlahi'nin işleri ve bana gösterdiği merhamete dair yeni filizlenmeye başlayan düşüncelerimi saymazsak, hiçbir fikri olmayan ben, kitabı elinden aldım, rastgele bir yerini açtım. Karşıma Elçilerin İşleri 26:28 çıktı. Burada Feliks,* Aziz Pavlus'a şöyle diyordu: "Neredeyse beni Hristiyan olmaya ikna edecektin". Bunun üzerine ona dedim ki: "Sonuna kadar bana uyan bir dize. Kendinden söz ettiğin o uzun hikâyeden sonra, tıpkı buradaki vali gibi bunları ben de sana söylemeliyim." Dizeyi ona okudum. Yüzü kızardı, bana dönüp şöyle dedi: "Keşke ben de o Havari'nin bir sonraki dizede söylediği sözlerle size karşılık verebilseydim, 'Yalnız sen değil, bugün beni dinleyen herkes, bu zincirler dışında benim gibi olsun'!"

Hesabıma göre, şu an otuzumu aşmıştım, ne zaman doğduğumu bilmediğimden, soracak kimse de kalmadığından otuz yaşımı aştığımı, şu dünyada birçok şey gördüğümü söylüyorum. Beri yandan, bebekliğimde terk edildiğimden ve gençliğimde hiçbir şey öğretilmediğinden, dünyada din adına

* Agrippa olacak. Vali değil kral. (y.h.n.)

kıymetli olan ne varsa onun zırcahiliydim; kalbime dinî düşünceler ilk kez şimdi giriyordu. Bu adamın sözlerine, özellikle de geçmişte yaşadığı koşullardan duygulu biçimde söz etmesine çok şaşırmıştım; bunlar benim yaşadıklarıma öylesine benziyordu ki kendi durumuna ilişkin dinî bir çıkarım yaptığında, yaşadığı bir koşuldan hareketle diğerini ileri sürdüğünde, bunlar silahtan çıkan bir mermi gibi kafama giriyordu. Onun kadar minnettar olacağım daha iyi şeylerin varlığından habersiz olsam da onun kadar pişman ve minnettar oluyordum. Fakat bunun karşılığında, ruhum kurtulmuş olarak yeni bir hayata başlatılmış, efendi yapılmıştım. Tıpkı onun yaşadığı sıkıntılı, kötü koşullardan, yani satılmış bir köle olmaktan kalkarak iyi koşullara kavuşmuş, rahata ermiştim, ne var ki o aynı kalmıştı; o hâlde işlediği günah benimkinden büyük idiyse, çektiği sıkıntı da büyük olmaya devam ediyordu.

Bu şükranlık öyküsü beni derinden etkilemiş, aklıma yer etmişti. Beni o kötü durumdan kurtaran eski efendime minnettarlığımı hatırladım. Onun ismine, hani nasıl derler, bastığı toprağa kurban olurdum. Ne var ki başka birine karşı daha yüksek bir sorumluluğumun olduğu aklıma hiç gelmemiş, Takdiri İlahi olarak bütün işlerime nüfuz ederken, bir zamanlar Ferisiler gibi "Tanrım, sana şükrediyorum" bile dememiştim.

O anda, işte tüm bu şeylerin İlahi Kudret'in emri olmadan başımıza gelmeyeceği düştü aklıma. Yeni öğretmenimin uzun uzadıya anlattığı gibi, Tanrı'nın hayattaki en küçük ve önemsiz olaylar dâhil olmak üzere her şeye kadir olduğu, izni olmadan tek bir saç telinin yere düşmeyeceği, benim için nice şey yapmış Takdiri İlahi'ye karşı nankör bir köpek gibi davrandığım aklıma geldi ve şu yargıya varmam zor olmadı; böylesine gücendirilmiş bu Kudret, üzerimdeki yapağı ve ketenini çekip alsa,* beni ilk sefil şartlarıma geri döndürse bu ne kadar adil olurdu.

---

* Hoşea, 2:9. (ç.n.)

Kafam karışmıştı, üzülüp kara kara düşünmeye başladım. Neyse ki yeni öğretmenim imdadıma yetişti, her daim beni avuttu. Her gün ondan bir başka şey öğreniyordum, bir sabah artık bana Latince öğretmeyi bırakıp din öğretmesini istedim. Alçakgönüllü bir biçimde, bilmediğim yeni bir şeyi bana öğretecek durumda olmadığını söyledi. Her gün, tek ve emin bilgi kaynağı olarak kutsal kitabı okumamı salık verdi. Ben de buna Havari Aziz Filipus hadıma okuduğunu anlayıp anlamadığını sorduğunda, hadımın ona cevabıyla karşılık verdim: "Biri bana yol göstermedikçe nasıl anlayabileyim."*

Bu konuda sık sık sohbet ettik. Onun içten bir tövbekâr olduğuna inanmak için epey nedenim vardı, nasıl biri deseler başka bir şey diyemezdim. Beri yandan kendi düşüncelerimin tövbe edecek kadar olgunlaştığını söyleyemezdim. Eskiden sürdürdüğüm hayattan dolayı huzursuzdum ve tıpkı onu tanımadan önce olduğu gibi, şimdi de içkiden uzak, düzenli bir yaşam sürüyor, işime gücüme bakıyor, aşırı hiçbir şey yapmıyordum. Bu adam gibi tövbekâr bir hayatı başlatmaya gelirsek, içimde bunu başlatmaya yetecek kanaat, bu işte beni desteklemeye yetecek dinî bilgim yoktu. İlk izlenimlerin yeterince derin olmadığı durumlarda olduğu gibi, bu da o şekilde dağılıp gitti.

Bu arada, kendi başından geçen felaketlere dair uzun uzun söylevler çekip bunları benim ders almam için kullanırken, aramızdaki konuşma ciddi ve ağır bir havada geçerdi. Dinî konular dışında bile aramızda tek bir şaka geçmiyordu. Bana tarihî kitaplar da okuyordu. Kitapların yetmediği yerlerde modern tarihimizin kaydetmediği, en azından elimizdeki kitaplarla ulaşamayacağımız olaylar hakkında da fikirler veriyordu. Bu gibi şeylerle dünyada olup bitenleri gördükten sonra ve daha da ötesinde, Fransız kralının bütün Avrupa devletleriyle savaşa tutuştuğunun söylenebileceğinden bütün

* Resullerin İşleri, 8:31. (ç.n.)

dünyanın bir harp meydanı olduğuna tanıklık ettikten sonra içimde dindirilemez bir susuzluk uyandı.

Şimdi kendime dünyanın uzak bir diyarında canlı canlı toprağa gömülmüş biri olarak bakıyordum. Hiçbir şeyi göremiyor, hiçbir şeyi duyamıyordum. Bir haber kırıntısı, ancak altı ay, bir yıl, hatta bir yılı geçtikten sonra kulağıma geliyordu. Kısaca söylersek, o eski serzeniş sık sık karşıma çıkıyordu; bu bile henüz bir beyefendinin yaşamı değildi.

Evet doğru, bir yankesicinin ve satılmış bir kölenin hayatından beyefendiliğe daha yakındı ama özetle bu hayat beni beyefendi yapamaz, tatmin edemezdi. Şimdi ikinci bir çiftliğim olmuştu, hem de hatırı sayılır büyüklükte ve çok da iyi gelişmişti. Neredeyse her çeşidinden yüz uşağım, gözüm arkada kalmayacak kadar güvendiğim bir kâhyam ve yeni doğmakta olan üçüncü bir çiftliğim daha. İstediğim yere gitmekten beni alıkoyacak hiçbir şey yoktu.

Mümkünse dünyayı daha fazla tanımaya ve şimdiye kadar kitapların sayesinde hayalini kurduğum düşünceleri gerçekleştirmeye içten içe niyetlenerek, İngiltere'ye seyahat için bir neden bulmaya kararlı bir biçimde bütün bunları kafamda şekillendirmeye başlamıştım.

Bu plana uygun olarak ya bir kiracıya ya da fırsatını bulursam güvenilir bir kâhyaya bırakabilecek bir duruma getirebileyim diye, üçüncü çiftliğimin hazırlıklarını ilerlettim.

Üçüncü çiftliğimi bir kâhya veya gözetmene bırakmaya karar vermiş olsaydım, bu dünyada öğretmenimden daha uygun biri olamazdı; ne var ki ondan ayrılmayı istemiyordum, çünkü seyahat etme tutkumun nedeni oydu, gezilerimde yanımda götürmeye karar vermiştim.

Her şeyi düzene koyup ülkeyi terk etmeye hazır hâle gelene kadar üç yıl geçti. Bu zaman zarfında onu kölelikten kurtardım, bana kalsa özgürlüğünü de verecektim, ne var ki beni hayal kırıklığına uğratan bir şey oldu; nakil belgesine göre, süresi bitinceye kadar İngiltere'ye gitmesine izin

veremiyordum. Ben de onu kâhyalarımdan biri yaptım. Bu şekilde iyi kalpli koruyucumun tıpkı bana yaptığına benzer adımlar atarak, onu giderek daha refah içinde yaşayacağı bir hayata yükselttim. Tek farkı, bana yardım edildiği halde ben ona ekme biçme konusunda yardım etmemiştim, yardım etmek için orada bulunuyor da değildim. Beri yandan, söylediğim gibi onu kâhya yapmaktan daha ileriye gitmemiş olduğum halde, ki bu yalnızca onu bir köle olarak katlandığı ağır işlerden ve kötü beslenmeden o an için kurtaran anlık bir hediyeydi, bu adam gayretkeşliği, dürüst çalışması sayesinde kendisini kurtarmasını bildi.

Görevini öylesine sadakatle, öylesine büyük bir çabayla yaptı ki, bu sayede bütün ülkede tanındı ve ben ülkeye geri döndüğümde, yeri gelince anlatacağım gibi, neredeyse yirmi yıllık baş kâhyam olması dışında onu bıraktığımdan çok farklı bir durumda buldum.

Bunları böylesine enine boyuna anlatıyorum ki kendisini bu gibi koşullara düşürebilecek bir felaket yaşayan mutsuz bir düşkün, olur da bu hikâyeye rastlarsa, şu aşağıda yazdıklarımdan bazı dersler çıkarabilir:

I. Virginia ve oraya nakledilmeleri hayatta karşılaşabilecekleri en iyi yer, en iyi durum olabilir, şöyle ki, içtenlikle tövbe eder, verildikleri işte gayretle çalışırlarsa, bu onları berbat olduğu besbelli bir hayattan kurtarıp iyi bir duruma getirebilir. Böylece eskiden işledikleri suçlara akıllarının çelinmeyeceği, yeniden kışkırtılmayacakları, daha umutlu bir geleceğe kavuşurlar.

II. Virginia'daki en aşağılık, en hor görülen yaratık, köle olarak çalışması gereken süre bittikten sonra ülkedeki işlere dört elle sarılır ve çok çalışırsa (sağlığı elverdikçe) kesinlikle hem iyi yaşıyor hem de zenginleşiyor.

Yaşayan en sefil yaratık bile bu hakka kavuşabildiğinden, bana kalırsa, ülkedeki yakalanmamış en zengin hırsıza kıyasla nakledilmiş bir suçlu daha mutludur. Bu zavallı genç

insanlar o ülkelere gönüllü gitmekle, özellikle de ellerine düştükleri insanlar onlara şereflice davranırlarsa oraya götürülüp yerleştirilmelerine hiç itiraz etmeden ellerinin kollarının bağlanmasına ses çıkarmamakla bazılarının düşündüğü kadar büyük bir yanlış yapıyor değiller. Çünkü varsayılabileceği üzere bu zavallı insanlar önceden nasıl bir yol tutacaklarını bilmediklerinden ve yanlış işler yaptıklarından, burada geçimlerinin sağlanacağından, hizmet sürelerinin bitiminden sonra kendi geçimlerini sağlayabilecekleri bir duruma kavuşacaklarından eminler. Neyse yeni bir manzaraya kavuşan kendi öyküme döneyim ben.

Şimdi İngiltere'ye gitme hazırlıkları içindeydim. İçim rahat bir şekilde çiftliğimi en güvendiğim adamıma teslim ettikten sonraki ilk işim, yurt dışında başıma gelecek olaylarda bana yeterli olabilecek, Maryland'e geri döndüğümde çiftliklerimin ihtiyacını karşılayacak miktarda mal ve parayla kendimi donatmaktı. Ne var ki yolculuk koşullarımı daha ayrıntılı düşününce, yükümün tamamını bindiğim gemiye yüklemek gözüme tedbirli görünmedi. Ben de bunun üzerine birkaç seferde İngiltere'ye gidecek birkaç gemiye, ayrı ayrı 500 büyük fıçı tütün yükledim, Londra'daki aracıma önceden haber verip, aynı vakitlerde orada olacak şekilde benim de yola çıkmak üzere olduğumu bildirerek, yükümün değeriyle orantılı bir sigorta biçmesini buyurdum.

Bu olaydan iki ay kadar sonra yerimi terk edip, yirmi dört topu bulunan ve 600 fıçı tütünümü taşıyan sağlam bir gemiye atlayıp, İngiltere yolculuğunu başlattım. Virginia burunlarından 1 Ağustos itibarıyla ayrıldık. İlk iki hafta, iyi havasıyla meşhur bir mevsimde olduğumuz hâlde çok tatsız ve zorlu bir yolculuk oldu.

Çoğunlukla batıdan, daha doğrusu batı-kuzeybatı arasından çok sert esen rüzgârla, normalde İngiltere rotasına göre epeyce doğuya taşındığımız on bir günün ardından, çok şiddetli bir boraya tutulduk. Çoğunlukla aman ver-

meden estiğinden bizi beş gün uğraştırdı, denizcilerin deyimiyle rüzgârdan kaçtık, şansımıza neresi çıkarsa oraya kaçtık. Bu fırtına yüzünden gemimiz büyük hasar aldı, çatlaklardan sular girdi. Bereket versin çok geniş olmadıklarından, denizcilerin gayretiyle bu çatlakları kapattık. Diğer yandan hava koşullarına elinden geldiğince direnen, ters rüzgâra karşı elinden geleni yapan kaptan, denizin çok yükseldiğini görünce, dümeni Bermuda Adaları'na kırmaya karar verdi.

Ne için tartıştıklarını anlayacak kadar denizci değildim ama adalara doğru giderlerken, enlemi ıskaladıklarından Bermuda Adaları'na ulaşamayacaktık. Kaptan ve ikinci kaptan, tahminleri alışılmıştan epey farklı olunca nerede olduğumuz konusunda taban tabana zıt düşmüşlerdi, fırtına onları hiç bilmedikleri bir bölgeye sürüklemişti. Kendinden emin olan kaptan, ikinci kaptana hakaretler yağdırıp İngiltere'ye vardığında onu bu yüzden afişe etmekle tehdit ediyordu. Deneyimli, deniz kurdu bir denizci olan ikinci kaptan alçakgönüllü biriydi; haklı olduğunda ısrarcı olmasına karşın, kendisine yakışanı yaparak, düşüncesini saygılı sözcüklerle ifade etti. Birkaç günlük tartışmanın ardından, hava birazcık dinip gözlem yapabilecekleri, nerede olduklarını görebilecekleri kadar gökyüzü açılınca, ikinci kaptanın hesabının doğru olduğu, kaptanın yanıldığı ortaya çıktı; çünkü 29 derece enlemindeydiler ve Bermuda Adaları'nın çok uzağına düşmüşlerdi.

İkinci kaptan haklı çıktığı için böbürlenmedi, ikna olan kaptan da bu keşfin ona ait olduğunu kibarca kabul etti, kızgınlıklar eridi gitti. Şimdi ne yapılması gerektiği sorusu ortada duruyordu. Kimi şu yöne kimi bu yöne gidelim diyordu, hepsinin üzerinde anlaştığı tek konu, güneydcn veya güneybatıdan esen bir rüzgâr yakalamadıkça, ki denize açıldığımızdan beri kaderimizde olmamıştı, doğrudan İngiltere rotasını tutacak durumda olmadığımızdı.

Bütün her şey hesaplandığında, herkesin onayını alarak, mümkünse epeyce güneyimize düşen Cape de Verde Adaları haricinde en yakın kara parçası olan Kanarya Adaları'na dümen kırmaya karar verdiler.

Bunun üzerine, kuzeydoğuya yelken açtık. Rüzgâr hâlen batıdan, daha doğrusu kuzeybatıdan estiğinden, epey yol aldık. Yelkenlerimiz on beş gün boyunca şiştikten sonra Kanarya Adaları'ndaki koca tepelerden birine, Pico Teneriffe'ye vardık. Burada dinlendik, içme suyu ve taze erzak tedarik edip kendimize geldik. Mükemmel şaraplardan fıçı fıçı aldık. Çok kötü havalara maruz kaldıktan sonra şimdi de su alan, döşemeleri gevşeyen gemimizi onarmak için çekebileceğimiz bir liman olmadığından, durumu idare ederek dört gün Kanarya'da demir attıktan sonra yeniden denize açılmak zorunda kaldık.

Kanaryalar'dan itibaren hoş görülebilir bir hava ve dalgasız bir denizle iskandillere –Manş Denizi'nin ağzına böyle diyorlar– gelene dek devam ettik. Bu noktadan sonra rüzgâr kuzey ve kuzeydoğudan sert estiğinden, kanala girerken, denizcilerin deyimiyle açıkta seyretmek zorunda kaldık. O da ne! Birden sabahın kurşuni ışıkları arasında, yirmi altı toplu bir Fransız savaş gemisi ya da devlet emriyle hareket eden bir korsan gemisi belirdi! Yelkenler fora üzerimize geliyordu. Çok geçmeden bizim kaptanla bir-iki kez, karşılıklı borda ateşi açtılar. Daha önce böyle bir şey görmediğimden benim için bu berbat bir durumdu. Fransız topları bizi tarumar etmiş, en iyi altı adamımız ölmüştü, yaralılarımız vardı.

Kısa kesmek gerekirse, bu savaştan sağ çıkma umudumuzun olmadığını anladığımızdan, yakalanmak istemiyorsak gemiyi batırmak zorunda olduğumuzu gösteren ve kaptanın itibarını korumaya yetecek kadar uzun süren bir çarpışmanın ardından teslim olduk ve gemi St. Malo'ya götürüldü.

Gemideki mallarımı kaptırmama fazla üzülmüyordum. Dünyanın şurasında burasında yeteri kadar malım oldu-

ğunu biliyordum. Üzerimdeki her şeyden, hatta sırtımdaki giysilerden bile yoksun bırakılmıştım ama yine de aldırmıyordum. Bereket versin ki biri korsan gemisinin kaptanına, benim yolcu ve tüccar olduğumu bildirince, kaptan yanına çağırtıp durumumu öğrenmek istedi; nasıl davranıldığını bizzat benim ağzımdan dinleyince, denizcilere benden aldıkları palto, şapka ve kundurayı geri vermelerini emretti. Gemisinde giymem için de kendi sabahlığını verdi. Hakkını teslim etmeliyim ki bana çok iyi davrandı.

Savaş gemisinin güvertesinde tutsak olarak gidiyor olmamın ve içine Fransızların doluştuğu kendi gemimin de yukarıda anlattığım gibi St. Malo'ya götürüldüğünü görmemin utancı yetmiyormuş gibi bir de, St. Malo'ya götürüldüğümde kendi gemimin St. Malo'ya giderken yolda bir İngiliz savaş gemisi tarafından bir kez daha ele geçirildiğini ve Portsmouth'a götürüldüğünü duydum, bu çok daha büyük bir utanç kaynağı oldu.

Bizim gemi çekip gittikten sonra, korsan gemisi Manş Denizi'nin ağzında bir süre daha av kovaladı ama bir ganimete rastlamadı. Sonunda bir yelkenli gördüler. Ne var ki bu da onlarla aynı milletten, kendileriyle aynı işi yapan bir korsan gemisiydi. Onlardan, iskandillerde bazı Fransız korsan gemilerinin devriye gezdiği haberleri duyulduğu için, üç İngiliz savaş gemisinin, Manş Denizi'nde devriye gezmek amacıyla Plymouth'tan yola çıktığını ve bu gemilerin kesinlikle bize rastlayacaklarını öğrendiler. Bu haber üzerine, gözü pek, cesur biri olan Fransız, yapacağı işten kaçmak yerine St. George's Channel'a gitmek üzere kuzeydoğu yönüne açıldı ve ne yazık ki, 48,5 derece enleminde, Jamaika'dan yurda dönüş yolunda olan büyük, zengin bir İngiliz gemisine rastladı. Şafak sökerken, berrak bir gökyüzü altında, gözetleme direğindeki adam, "*Au Voile,*" yani bir yelkenli diye bağırdı. Bunun İngiliz savaş gemisi olmasını umut ediyordum, ki Fransız gemisinde savaş hazırlıkları yapılırken

çıkarılan patırtı ve hayhuya bakılacak olursa durumun bu olduğu sonucuna vardım. Neler olduğunu görebilmek amacıyla hamağımdan (çünkü içinde uyuyacağım bir kamaram yoktu) kalktım. Çok geçmeden umutlarım suya düştü, neden derseniz, iskele tarafında olduğundan yanlış taraftaydı. İrlanda kıyısına gitmek için kuzeye doğru yönelmişti. Hamağımdan kalkıp baktığımda, Fransızların yelkenlerin hepsini açıp, kovalamaya başladıklarını ve epey de yol aldıklarını fark edebiliyordum. Diğer yandan, İngiliz savaş gemisi de onları görmüş, ne olduklarını da anlamıştı. Onlardan kurtulup limana sığınabilmek için yelkenler fora vaziyette İrlanda sahiline dümeni kırmışlardı.

Beni esir alan korsan gemisinin, peşine düştüğümüz bu gemiden epey hızlı olduğu açıktı. O bir adım gidene kadar bizimki iki adım gidiyordu. Bu yüzden akşama doğru onlara yetiştik. Altı saat daha dayanabilseler Limerick Nehri'ne ya da kıyıya yakın olacakları bir yere varacaklardı ve biz de onları izleme macerasına girişemeyecektik. Ne var ki onlara yetiştik, kaptan da baktı ki başka çare yok, cesur davranıp savaşmaya hazırlandı. Aslında otuz topu olan bir gemiydi, gelgelelim suya iyi gömülmüştü, güverteler mallarla dolu olduğundan* alt güverte topları lombozlara sürülemiyordu, sular da epeyce yüksek bir hizaya ulaşıyordu. Yine de lombozları açıp, bir taraftaki üç topu ateşlemeye çalıştılar. Ancak en kötü kaderi daha gelmemişti; epey yüklü ve çok yavaş hareket ettiğinden, Fransız korsan gemisi süratle yanaşıp, bordasını topa tuttu ve yeniden atışa hazırlandı. Beri yandan, epeyce adamı olan İngiliz gemisinin tayfaları da gayrete geldiklerinden, cesur davranıp, çevik ve çabuk bir şekilde karşı ateş açmaktan geri durmadılar. İlk temasta Fransız gemisinin onlardan epeyce öldürdüğünü fark ettim. Sonra daha kötü bir şey oldu. Fransız gemisi kadar hızlı olmasa da İngiliz yelkenlisi daha büyük ve sağlam bir gemiydi;

* Savaş gemisi değil, topları olan bir ticaret gemisi. (y.h.n.)

biz (Fransızlar) üzerlerine gittiğimizden, onlar da gemilerini cesurca pruva loçasından bordalayıp palamarladılar. İşte o zaman İngiliz kaptan alt güvertedeki topları lombarlardan sürüp Fransız gemisini öylesine hırpaladı ki, bu ateşi sürdürebilseydi korsan gemisi hapı yutardı. Ne var ki hayran olunacak bir atiklik ve cesaretle bir oraya bir buraya koşturup kılıç sallayan cesur kaptanlarını görerek gayrete gelen Fransızlar, uzun sırıklarla iterek kendilerini İngiliz gemisinden kurtardıktan sonra öylesine yoğun bir tüfek ateşi açtılar ki diğerleri güvertede kafalarını kaldıramadı. Kendilerini bu şekilde kurtardıktan sonra iki gemi bordalarından hizalandı ve uzun menzilli top ateşiyle İngiliz gemisi nihayetinde işlemez oldu, mizana direği ve cıvadrası parçalandı, en kötüsü de kaptanı öldürüldü. Gece boyunca ve sonraki gün de belli bir süre devam eden bir çarpışmanın ardından, nihayet teslim bayrağını çekmek zorunda kaldılar.

Savaş devam ederken, Fransız kaptan nazik bir şekilde benim aşağıya, gemi ambarına inmemi istemişti. Önerinin nazikliği bir tarafa, güvertede olmamı istemiyor gibiydi. Nasıl olurdu bilmiyorum ama belki de adam yaralamak için bir fırsat bulacağımı düşünmüştü. Hele de arkadaşlarım tarafından öldürülmeye hiç niyetim olmadığından inmeye dünden razıydım. Aşağıya inip cerrahın yanında oturdum. İngilizlerin açtığı ilk borda ateşinde yaralanmış yedi adamın cerrahın yanına indirildiğini gördüm. İngilizlerin pruvadan bordaladıklarında 33 yaralı, İngiliz gemisinden kendilerini kurtardıklarında ise 11 yaralıları daha vardı. Böylece toplamda 51 yaralı, 22 ölü etmekteydi. İngilizlerin ise aralarında kaptanlarının da olduğu toplamda 18 ölü ve yaralısı vardı.

Beri yandan Fransız kaptan, İngiliz gemisi epeyce gümüş yüklü olduğundan bu zafere çok sevindi. Gemi ele geçirilip kaptan kamarasındaki her şey yağmalandıktan sonra, ki epeyce maldan söz ediyoruz, İngiliz gemisinin ikinci kaptanı, özgürlüğü bağışlanırsa kendisinden başka

hiçbir adamının bilmediği 6 bin sikkenin yerini göstereceğine söz verdi. Kaptan karaya çıkar çıkmaz onu özgür bırakacağını bildiren bir belgeyi imzalayarak bunu kabul etti. Buna göre, gece olunca, onların deyimiyle hepsi kıvrılıp yatmaya ya da nöbet görevine gidince, bizim kaptan ve ganimet gemisinin ikinci kaptanı güverteye çıkıp zulada yatan parayı buldular ve kaptan karaya ayak basana dek onun orada durmasına karar verdi. Karaya çıkınca da bu parayı, ne gemi sahipleri ne de denizciler hak iddia edemesin diye kendi kullanımı için kıyıya gizlice nakletti ki, bu da kaptanı bir dolandırıcı yapmaktaydı. İkinci kaptan yaptırdığı bu keşifle fidyesini ödeyince, kaptan da verdiği söz uyarınca ona özgürlüğünü bağışlamakla kalmadı, İngiltere'ye gidecek olan ikinci kaptana uğradığı zararların telafisi olarak 200 sikke verdi.

Bu ödüle konduktan sonra, kaptanın tek düşüncesi gemiyle birlikte sağ salim Fransa'ya varmaktı, çünkü bu gemi, bütün adamlarını ve uğrunda çalıştığı gemi sahiplerini zengin etmeye yetecek bir servet taşıyordu. Kaptanın, benim de bir nüshasını aldığım kaydına göre gemide şunlar vardı:

260 büyük fıçı şeker.

187 küçük fıçı şeker.

176 varil çivit.

28 küçük fıçı kırmızıbiber.

42 balya ham pamuk.

112 libre fildişi

60 küçük fıçı rom.

18 bin İspanyol sekizi,* gizlenmiş olan 6 binin haricinde.

Paketlenmiş eczalar, bağa, şekerleme, çikolata, misket limonu suyu ve başka değerli şeyler.

İngiliz tüccarlar açısından bu ne kadar büyük bir kayıpsa, onu alan serseriler için de o kadar soylu bir ganimetti. İlan edilmiş bir savaşta, adil çarpışma dedikleri şeyle elde

* 8 İspanyol reali değerindeki gümüş sikke. (y.h.n.)

edildiğinden buna itiraz edilmesi mümkün değildi, haklarını vermek gerekirse de bu ganimet için kelle koltukta savaşmışlardı.

İngiliz savaş gemileriyle karşılaşacak kadar cesur olmayan kaptan şimdi daha bir tedbirliydi. Elinin altında böylesine değerli bir ganimet olduğundan, her çareye başvurup bunu yitirmemeye kararlıydı. Böylece güneye doğru yelken açtı. O kadar güneye gittik ki, ben önce Cebelitarık Boğazı'na oradan da Marsilya yoluyla eve gitmeye karar verdiğini düşündüm. Gelgelelim 45 derece 15 dakika enlemine doğru yol aldıktan sonra, dümeni doğuya kırıp Biscay Körfezi'ne girdi ve hepimizi Bordeaux Nehri'ne getirdi. Kaptanlarının böylesi bir ödülle geldiği önceden bildirilen gemi sahipleri veya işverenler karayoluyla oraya gelip gemiye ne yapacaklarına dair birbirlerine akıl danıştılar. Parayı ve yükün bir bölümünü aldılar ama gemi, sahilde dolanan birkaç Fransız savaş gemisinin Ouessant'a kadar onlara eşlik etme fırsatını değerlendirerek St. Malo kıyısı boyunca yolculuğuna bir süre daha devam etti.

Oraya varınca, dediğim gibi kaptan, İngiliz ikinci kaptanı ödüllendirip yol verdi, o da deniz yoluyla Dieppe'ye geçti. Oradan bir pasaport sayesinde Flandre yoluyla Ostend'e geçerek İngiltere'ye ulaştı. Fransız kaptan, kendisine keşfettirdiği şeyi başkalarına da açıklamaması için ikinci kaptanı seve seve yolcu etti.

Şimdi Fransa'nın Bordeaux şehrindeydim. Bir sabah kaptan yanıma gelip niyetimi sordu, ne yapmak istiyordum? İlkin ne dediğini anlamadım ama o anlamamı sağladı. Ya İngiliz tutsak olarak devlete teslim edilecek ve Brötonya'daki Dinan'a gönderilecektim ya da takas edilmeme yarayacak araçlar bulacaktım, yani fidyemi ödemem gerekecekti. Bu fidyenin de ilk başta 300 kuron olduğunu söyledi.

Ne yapacağımı bilmiyordum. İngiltere'deki dostlarıma mektup yazmak için bana süre vermesini istedim. Arkadaş-

larımda Virginia'dan gönderdiğim mallar vardı ama onunki gibi kötü ellere geçmişse kaderimin ne olacağını hiç bilemiyordum. Bu izni gecikmeksizin bağışladı, ben de hemen bir mektup yazdım, aldığım cevap beni çok tatmin etti çünkü benim ele geçirildiğim gemiyi bir başkası tekrar ele geçirmiş ve gemi Portsmouth'a götürülmüştü. Bu durumun yeni efendimi bana karşı daha sert veya küstah yapıp yapmayacağına dair kuşkular taşıyor olsam da o buna dair konuşmadı, ben de bir şey demedim. Sonradan anladığıma göre, meğer önceden biliyormuş.

Gelgelelim bu olayın bana yardımı oldu. Kaptana fidyemi ödemekten çok daha fazla işime yaradı. Benim Bordeaux'da sağ olduğumu duyan aracım, Bordeaux'daki bir İngiliz tüccara, her türlü ihtiyacım için kullanabileceğim bir itibar mektubu gönderdi. Mektup elime geçer geçmez, tüccarın yolunu tuttum, itibar mektubunu onayladı ve istediğim kadar para alabileceğimi söyledi. Burada ne yöne gideceğini bilmeyen bir yabancıyken, şimdi âdeta akıl danışabileceğim, işlerimi sorabileceğim bir dostun sahibi olmuştum. Ona durumumu anlatır anlatmaz, "Dur bakalım, şayet durumun buysa, belki fidye vermeden seni buradan kurtarmanın bir yolunu bulabilirim" dedi.

Anlaşılan, Fransa'ya, memleketine gitmek üzere Martinique'ten hareket etmiş ama ne var ki Finisterre Burnu açıklarında bir İngiliz savaş gemisi tarafından ele geçirilmiş bir gemi vardı. Bu gemide yolcu olarak bulunan Rochelle adındaki tüccar Plymouth'a götürülmüştü. Bu adam arkadaşları aracılığıyla takas edilmek için epey yalvarmış, yoksul olduğunu iddia ediyormuş ve fidye verecek parası yokmuş. Arkadaşım ayrıntılara girmeden buna dair bir şeyler söyledi. Kaptana para verecek kadar ileri gitmememi, henüz İngiltere'den haber alamamış gibi yapmamı salık verdi. Ben de kaptan sabırsızlanana kadar böyle yaptım.

Bir müddet sonra kaptan, iyi niyetini kötüye kullandığımı, fidye ödeyecekmişim gibi onu umutlandırdığımı, çok

kibar davrandığını, beni beslemek için onca masrafa girdiğini ama onu sürüncemede bıraktığımı dile getirdikten sonra kısa kesti; parayı temin edemeyeceksem beni on gün içinde Dinan'a gönderecekti, takas edilene kadar orada kralın tutsağı olarak yatacaktım. Tüccar dostum ne demem gerektiğini bana belletmişti. Onun talimatlarına uyarak, kaptana, bana gösterdiği nezaketin tamamıyla farkında olduğumu, girdiği masraflardan dolayı çok üzgün olduğumu ama arkadaşlarımın beni unuttuğunu, ne yapacağımı bilmediğimi söyledim. Ona daha fazla yük olmaktansa, Dinan'a ya da o her nereyi uygun görüyorsa oraya gitmeye razıydım. Beri yandan özgürlüğümü elde eder de İngiltere'ye ulaşırsam, beni beslemek için yaptığı masrafları mutlaka telafi edeceğimi sözlerime ekledim. Kısaca öyle bir konuştum ki durumum olduğundan kötü göründü. Başını salladı, bir-iki sözcük çıktı ağzından ama ertesi gün, kralın mesuliyetine geçmek üzere mülki âmirin de onaylamasıyla Brötonya'ya gönderilecek İngiliz tutsakların listesine beni de dâhil etti.

O zaman kaptanın yetkisinden çıktım ve tüccar arkadaşım, Plymouth'ta esir olan tüccarın iki arkadaşıyla birlikte hemen idareye gidip bir takas emri çıkarttı. Arkadaşım diğer adam salıverilmezse, benim hapse gireceğime dair teminat verince özgürlüğümü elde ettim ve onunla birlikte evine gittim.

Böylece kaptanın fidyesinden paçayı sıyırmış olduk. Ne var ki arkadaşım kaptana gitti, valinin emriyle takas edildiğimi bildirdikten sonra benim için harcadığı bütün parayı ona ödedi. O noktada itiraz etmek ya da fidye için bir hak iddia etmek kaptanın gücünü aşıyordu.

Bundan sonra bir Fransız teknesine binerek Dunkirk'e geldim. Bordeaux'daki müdürden aldığım takaslı tutsak belgem olduğundan, İspanyol Hollandası'na, oradan da istediğim yere gitmem için gereken pasaportu verdiler.

Devamında, nisan ayında tam orduların savaş meydanına çıkacakları bir zamanda Gent'e geldim. Orduya karşı sevgisiz

değildim ama şimdi bu mertebeyi aştığımı düşünüyordum, gözetmem gereken başka şeyler vardı, çünkü bana kalırsa evinde yaşayamayanlar dışında hiç kimse savaş meydanına gitmez. Yine de bu askerlik adabını birazcık görmeye kararlıydım. Gent'e yerleşmiş bulunan bir İngiliz subayıyla tanıştıktan sonra niyetimi ona açtım, o da bir davet yaparak kendisiyle gidebileceğimi söyledi. Beni gönüllü olarak koruyacaktı. Onun çadırında konaklayabilecek, istediğim kadar kalabilecektim, silah taşır veya taşımazdım, bu benim bileceğim işti.

Bu sefer en zorlu seferlerden biri değildi, olacak gibi de görünmüyordu. O yüzden fazla tehlikeye maruz kalmadan askerlik hizmeti görerek oyalandım desem doğru olur. Kayda değer bir hareketlilik görmedim, çünkü bu seferberlikte çok fazla çarpışma olmuyordu. Hangi tarafın haklı olduğuna ilişkin hiçbir şey bilmiyordum, buna dair tartışmalara hiç kulak asmadım. Orange Prensi İngiltere Kralı yapılmıştı ve İngiliz birliklerinin hepsi onun tarafındaydı; askerler arasında, Kral William'a lanet okumalar, sövgüler gırla gidiyordu. Savaşa gelirsek, Fransızların onları birkaç kez yendiğini gözlemledim. Özellikle de arkadaşımın bağlı olduğu alay, konuşlandığı bir köyde kuşatılmıştı ve nasıl olduğunu bilmiyordum ama hepsi tutsak edilmişti. Ne güzel bir tesadüfle askerlik hizmetinde, dolayısıyla da buyruk altında olmadığımdan o ülkeyi görmek için gelişigüzel dolaştım. Korunaklı kasabaları görmek, tahkimatın güzelliğini gözlemlemek büyük zevkti. Kendimi böyle oyalarken, bir yandan da Fransızlar tarafından o zamanda ele geçirilmemiş olmanın mutluluğunu yaşıyordum.

Geri döndüğümde kasabayı düşman tarafından ele geçirilmiş buldum ama asker olmadığımdan bana zarar vermediler. Cebimde Fransız pasaportum olduğu için, bana Nieuport'a gitme izni verdiler. Orada posta gemisine bindim ve İngiltere'ye geldim. Hava şartları bizi Downs'a doğru zorladığından, Dover yerine Deal'da karaya çıktım ve kısa se-

ferim böylece sona erdi, bu da benim askerlik işindeki ikinci tecrübem oldu.

Londra'ya gelince, mallarımı emanet ettiğim arkadaşım tarafından çok iyi karşılandım, kendimi çok iyi şartların içinde buldum. Yukarıda da sözünü ettiğim gibi, ona emanet etmek için birkaç gemiyle yolladığım mallarım sağ salim varmıştı. Arkada bırakmış olduğum kâhyalarım, yurt dışında geçireceğim süre için çeşitli kerelerde ve deniz yoluyla aracıma 400 büyük fıçı tütün göndermişlerdi. Böylece bu vekilimde 1000 sterlinden fazla param ile çiftliğimin ürünü veya en azından ürünlerinden biri olan tütünden satılmamış 200 balya daha vardı.

Şimdi, beni önceden tanıyan herkesten kendimi saklamak dışında yapmam gereken bir şey yoktu. Bunu yapmaktan daha kolay bir şey yoktu çünkü beni herkes unutmuştu, tanıdığım kişilerin çoğunu da ben hatırlamıyordum. Benimle gelen, daha doğrusu beni götüren Yüzbaşımı doğru yerlerde soruşturunca, dünyayı turladıktan sonra Londra'ya geldiğini, kendini tutamayarak aynı işi yapmaya başladığını, meşhur bir haydut olduğunu, daha önce belirttiğim gibi değme hırsızlıklarla dolu, ayrıntıları insanı hayran bırakacak bir başka öyküye konu olabilecek 14 yılın ardından hayatını darağacında sonlandırdığını öğrendim. Diğer kardeşime, binbaşı diye çağırdığım Jack'e gelirsek, o da benzer şekilde kötü işlere devam etti ama daha cesur ve cömert bir adamdı. İnsanlığa epeyce bir tahribat yaptıktan sonra, kendini bu işlerden sıyırmakta çok usta olmasına karşın, sonunda kendisini Newgate'te prangalara vurulmuş buldu. Yüzbaşı'nın uğradığı akıbete uğraması işten bile değildi aslında ama öyle yaman bir serseriydi ki onu tutacak bir hapishane, zincir daha icat edilmemişti. Yanına iki kişiyi de alarak zincirlerini kesmenin bir yolunu buldu, sonrasında da hapishane duvarını delerek geceleyin dışarı çıkmayı başardılar. Kaçtıktan sonra kapağı bir şekilde Fransa'ya attılar. Bizimki ora-

da aynı işe devam etti. Çok başarılı oldu, Anthony ismiyle ünlendi. Soydukları kişileri öldürmeden, yaralamadan veya kötü davranmadan, İngiliz usulü cömert soygun dedikleri yöntemi öğrettiği üç yoldaşıyla birlikte Paris'teki Grevè'de bir tekere gerilme* onuruna eriştiler.

Bu bilgilerin hepsini elde etmenin bir yolunu buldum; talihleri yaver gidip kaçabilen, kim olduğumu ve neden bunları soruşturduğumu tahmin bile etmelerine fırsat vermediğim arkadaşlarından yaptıkları işleri bütün ayrıntılarıyla öğrendim.

Artık talih yüzüme gülmüştü. Gerçekten çok iyi durumdaydım. En baştan itibaren tutumlu bir yapım olduğundan, para geldikçe biriktirmiş olmama karşın yine de çok iyi yaşıyordum. Beni burada daha çok, Virginia'dan gelmiş çok zengin bir tüccar biliyorlardı. Oradan kendileri için bir şeyler isteyen aileler ve çiftliğim için sık sık tedarik malları aldığım için, büyük bir tüccar diye biliniyordum.

Tek başıma konaklıyordum. Aracıma, ismimi Jack olarak kaydettirdiğim halde, önceden de bahsettiğim gibi, neredeyse bir yıl aralarında yaşadığım Fransızlar, Jack'ten bir şey anlamadıklarından bana önce Mösyö Jacques demeye başlamışlardı, sonra da Albay Jacques. Diğer tutukluyla takas belgemde ismimi böyle yazdılar. Flandre'a bu isimle gittim. Bunun üzerine, yukarıda anlattığım gibi takas belgemi de görünce, İngiltere'de aracım dediğim arkadaşım tarafından da Albay Jacques olarak çağrıldım. Böylece bir yabancı, Fransız olarak kendimi yutturdum. Herkesin beni Fransız sanmasından son derece büyük keyif alıyordum. Epey aralarında kaldığım için Fransızcayı çok iyi konuşuyordum, o yüzden Londra'daki Fransız kilisesine sık sık gidiyor bulabildiğim tüm fırsatlarda Fransızca konuşuyordum. Görünüşü tamamlamak amacıyla, işimi görsün diye bir Fransız uşak

* Grevè, idamların infaz edildiği ünlü meydan. Mahkûmun tekerin üzerine bağlanıp kalın bir sopayla kemikleri kırılarak öldürülmesi. (y.h.n.)

tuttum. İşim derken, ticari malımı, çiftliklerimden bana gönderilen yıllık beş-altı yüz fıçı tütünü alıp satmayı, çiftliğimde yaşayan insanlarımın ihtiyaçlarını karşılamak için benden istedikleri şeyleri onlara göndermeyi kastediyorum.

Bu mahrem durumda iki yılı aşkın süre yaşadım. Bu noktada, bir hırsız olmayı reddettiğimden beri bana garezi olan iblis bunu bana faiziyle ödeterek yoluma öyle bir tuzak kurdu ki neredeyse mahvıma neden oluyordu.

Kaldığım evin karşısında bir kadın yaşıyordu. Endamı yerinde, hep çok güzel giyinen, alımlı biriydi. Kibardı. İnsanı kendisine hayran bırakacak kadar güzel bir sesi vardı. Lombard Caddesi'ndeki Three King Court'tan pek de farklı olmayan dar bir avluda karşı karşıya bakan evlerde olduğumuzdan sesini bazen çok net bir şekilde duyabiliyordum.

Sık sık yoluma çıktığı için, görgü kuralları gereği fark etmiyormuş gibi yapamıyordum. Onu pencerede veya kapıda gördüğümde ya da avluda yanımdan geçerken mutlaka şapkamla selam verirdim. Böylece neredeyse uzaktan birbirimizi tanır olduk. Arada kaldığım binaya ziyarete gelirdi. Bu ziyaretler o geldiğinde sanki tanıştırılmam gerekiyormuş gibi danışıklı bir şekilde yapılırdı. Derken yavaş yavaş daha yakından birbirimizi bilmeye, konuşmaya başladık. Bu konuşmalar hep başkalarının yanında gerçekleşti, hiç değilse epey uzun bir süre asla yalnız başımıza kalmadık.

Gönül işinde daha bir çocuktum. Avrupa'da benim yaşımdaki bir erkeğe kıyasla kadınlara dair hiçbir şey bilmiyordum. Bir metresim, günün birinde bir karım olabileceği aklımın köşesinden bile geçmemişti. Karşı cins hakkında bir şey bilmiyordum. On yaşında, şişe fabrikasındaki kül yığınında yattığımda nasılsa, şimdi de kadınlara karşı ilgisizdim.

Gelgelelim konuşmasında mı bir büyü vardı yoksa beni seçmesinde mi bilmiyorum, nasıl ve neyle sonuçlanacağını bilmediğim bir tuzağa düşmeye başlıyordum. Âdeta büyülenmişim gibi hep onu düşündüğüm için mahcupluk hisse-

diyordum, hep yakınlarındaydım. Dünyadaki en zeki kadınlardan biri olmasaydı ona zerre önem vermezdim. Benden çok daha temkinli birini alt edebilecek, olağanüstü birisinin büyüsüne kapıldığımdan ona direnmek olanaksızdı.

En kibar tavırlar ve etkilenmemenin mümkün olmadığı oyunlarla bana saldırıp duruyordu. Daima gözümün önünde, sıklıkla da yanımdayken araya hep birtakım engeller koyarak kendisini öyle uzak tuttu ki, onunla konuşmak için fırsat kolladığımı fark ettikten aylar sonra bile buna imkân vermedi; kendini öylesine iyi korudu ki, bu görünmez duvarı bir türlü kıramadım.

Onu görmemi veya herkes varken onunla konuşmamı asla reddetmediğini düşünürsek, bu katı tavır açıklanması güç bir muammaya dönüşüyordu. Buna epeyce devam etti. Eline bir kâğıt tutuşturuyum, kulağına bir şey fısıldarım diye asla yanıma oturmamaya özen gösteriyor, ona ulaşamayayım diye mutlaka aramıza birini alıyordu. Benimle sahiden de ilişki kurmamaya karar vermiş gibi, birkaç ay yanına yanaştırmadı.

Tüm bunlar olurken, kesin olan bir şey vardı; gafil avlayabilirse beni elde etmek istiyordu. Tüm hünerini devreye sokup, sanki beni hiç istemiyormuş gibi geri durarak aklımı çeldiğinden, buna kanmamak neredeyse olanaksızdı. Öte yandan, hiç de acınacak bir kadın gibi görünmüyordu. Ne yoksul bir kadındı ne de bir erkeğin aklını çelmek için onca hünere başvurmasını gerektirecek bir durumdaydı; aslında hile yapan biri varsa bu bendim çünkü ne yazık ki ona aşırı zengin, büyük bir tüccar olduğum, benimle bir kraliçe gibi yaşayacağı söylenmişti; ne var ki bunu onun aklına sokma konusunda hiçbir dahlim olmamıştı, o niyetle hareket ettiğini de hiç bilmiyordum.

Ne kadar kolay lokma olduğunu anlamama izin vermeksizin beni çok kurnaz bir şekilde izliyordu. Dünyadaki hiçbir kadın böyle yapmaz dedirtecek bütün çareleri deniyor, onu temelli bırakmamı göze alıyordu. O zamandan beri hep

merak etmişimdir; onun bu tavrı beni soğutabilirdi. Karşı cinse karşı o zamana kadar tamamen kayıtsızdım, hiçbir niyet beslemiyordum, kadınlar benim için duvarda asılı bir resimden farksızdılar.

Herkesin içinde konuştuğumuzdan, eline geçirdiği her fırsatta erkekleri bir araya getiriyordu; erkekler de hep yaptıkları gibi, kadınların onlara hakaret etmesine izin vermekten kabahatliydiler. Ona göre, erkekler sersem olmasalardı, evlilik, iki komşu arasında kimi zaman görüşmeler veya kişisel antlaşmalar* yoluyla kurulan ve elçiler, vekiller, ulaklar aracılığıyla yürütülen barış antlaşmaları veya saldırma veya savunma ittifakları gibi olurdu; ne var ki kadınlar bizden daha zeki olduklarından, bizi ayaklarına kapandırdıklarından, peşlerinden gözyaşı döktürdüklerinden, kısaca alçalmamıza neden olduklarından bir daha eşitliğimizi kazanmış gibi yapamazdık.

Hayır deme üstünlüğünü biraz kadınlara vermenin iyi olacağını, böylece onlara kur yapılabileceğini söyledim, beni reddeden bir kadını daha az sevmezdim. Niyetimin ne olduğunu ona çıtlatarak, "Yarın ziyaretinize geldiğimde bunu umuyorum," dedim. "Bunda yanılmayacaksınız beyefendi," dedikten sonra şöyle konuştu; "çünkü sizi şimdi, bir teklif yapmadan önce reddedeceğim."

Bu şeytani, her tarafından kötülük akan cevapla öylesine hayal kırıklığına uğradım ki "Hanımefendi sizi çiğneyip geçmedim henüz, bunu yaptığım zaman sizi gücendirmemeye çok özen göstereceğim" derken suratımdan düşen bin parçaydı.

"Beyefendi, bu, bana bağışlayabileceğiniz saygının en büyük işareti, çok da hoşuma giden bir şey, ancak sizden çok kısa bir zamanda elde etme umudunu yitirmediğim bir şey daha var."

---

* Modern uluslararası hukuk öncesinde devletler arasında yapılmasına karşın devletin temsilcisi olan monarkın ölümüyle sonlanan antlaşma. (y.h.n.)

"Sizi mecbur bırakmaya nasıl bir gücüm olabilir, hele de bu konuştuğumuz şekilde." Bunu söylerken dargınlığımı gizlemeyecek kadar samimiydim.

"Beyefendi benim de sizin kadar içtenlikle yapmaya çalışacağım kadar benden nefret etmeye söz verin."

"Ben o sözü siz daha bunu sormazdan yedi yıl önce verdim hanımefendi" dedim. "Bütün kalbimle kadınlardan nefret ettim. Sizinle konuşacak, iltifat edecek kadar nasıl oldu da yelkenleri suya indirdim bunu pek anlamadım ama bu iniş öylesine küçük ki önerinize hiçbir zarar vermeyecektir."

"Gerçekten gizemliymiş efendim," dedi. "Çünkü kadınlara karşı olan tiksintinizde size özel bir şekilde yardım etmeyi arzu ediyorum, kanatlarımın altında bu nefretin asla dinmeyeceğini umuyorum." Ardı arkası kesilmeyen acı şeyler söyleyip birbirimizi iğneleyip durduk. Can yakan sözler bulmakta hiçbir kadın eline su dökemezdi. Gelgelelim, tüm o süre boyunca, konuşmanın her aşamasında en hoş ve en nazik olan yine o idi; söylediği tek bir kelimeyi bile kastediyor olamazdı! Tek bir kelimeyi bile! Şunu itiraf etmeliyim ki işine yaramadı, çünkü bu dil sahiden ondan soğumama yol açtı ve hayatının bütün dönemlerini kadınlara karşı tam bir kayıtsızlıkla geçirmiş olan ben kolaylıkla aynı duruma geri dönerek, nerede karşılaşırsak karşılaşalım, her zamanki saygılı hâlimle çok soğuk davranmaya, onu görmezden gelmeye başladım.

Benimle çok ileri gittiğini, hesabında çok yanıldığını, mızmız âşıklar listesinde henüz olmayan, sonradan ona bunun acısını çektirmek için âşığına tapmanın gerektiğini bilmeyen birisiyle uğraşmak zorunda olduğunu, yani kendilerine soğuk davranılınca ateşlenen, kadınlar onlara sırtlarını döndüğünde tutkuları yükselen, bildiğimiz âşıklarda işleyen kuralın bende işlemediğini çok geçmeden anladı. Tam aksine, bunun tamamen farklı olduğunu keşfetti. Ona karşı önceden olduğu gibi yine kibardım ama ileri atılmadan. Pencereyi açtığını görünce, eskiden yaptığım gibi hemen konuşmak üzere

kendi penceremi açmıyordum. Salonda şarkı söylediğinde, ki orada onu çok rahat duyabiliyordum, dinlemiyordum. Kaldığım evi ziyarete geldiğinde her zaman aşağıya inmiyordum. Ya da iniyorsam, dışarıda mutlaka işim oluyor, çekip gidiyordum. Tüm bunlara karşın, onun arkadaş ortamına girersem, her zamanki kadar içten davranıyordum.

Bu tavrımın onu delirttiğini kolaylıkla görebiliyordum. Son derece şaşırmıştı, tüm oyunu baştan oynamak zorunda kalmış, kendini kabalık ve terbiyesizliğe varacak denli geri çekmesi biraz fazla kaçmıştı. Ne var ki o sadece âşık kadın pozundaydı, istediği şekle kendini sokabiliyordu.

Kibarlık olarak görülebilecek bir şefkat veya cüret göstermeyecek kadar kurnazdı. Bunun, bir kadının atması gereken en son, en bayağı adım olduğunu, seviyormuş gibi yaptığı adama kendisini tamamen bırakmak anlamına geldiğini biliyordu. Şefkatli olmak lütufların sonuncusu değildir ama bir kadının bağışlayabileceği en son lütuftur, onu neredeyse yerle bir eder; demek istediğim, şefkat gösterdiği adam kimse, kendisini onun merhametine bırakır. Ne var ki o buna da gelmedi. Bu bukalemun, renk değiştirip aniden en ciddi, en ağırbaşlı, en görkemli hanımefendiye dönüştü; öyle ki bir hafta içinde yirmi iki yaşından elli yaşına geçtiğine insanın inanası gelirdi. Bu tavrını kendisini denetleyerek ve yöneterek öylesine başarıyla sürdürdü ki bir kurnazlık gösterisine benzemedi. Bu sadece bir rol idiyse o kadar iyi oynanıyordu ki, kimse buna rol diyemezdi. Sık sık salonda şarkı söylüyordu. Bazen yalnız başına, bazen de onu sık sık görmeye gelen iki genç hanımla birlikte. Ellerinde kitaplarıyla, onu da elinde gitarıyla şarkı söylerken görüyordum ama şimdi, eskiden hep yaptığı gibi pencereyi açmıyordu. Ben pencereye gelince, hep kapalı tutuyordu. Yok diyelim pencere açık idiyse, bir işin başında oluyor, kafasını belki yarım saat geçmeden kaldırmıyordu.

Diyelim yine de beni kazara gördü, o zaman hep alışıldığı gibi gülümsüyor, neşeyle konuşuyordu. Bu bir-iki kelime-

yi geçmiyor, saygılarını sunuyor ve gidiyordu. Kısaca söylemek gerekirse, başa dönmüştük, ben orada bir haftalıkken konuştuğumuz yere!

Bu iş beni epeyce bezdirmişti. Tuhaf davranmayı başlattığım hâlde, uzatmayı tasarlamamıştım. Hâlbuki o tıpkı başladığı şekilde, bunu sonuna kadar sürdürdü. Her zamanki gibi kaldığım eve geliyordu; sık sık birlikte bulunuyor, akşam yemeği yiyor, iskambil oynuyor, dans ediyorduk. Fransa'da, çocukluğumdan beri inandığım şey olmamı, yani bir beyefendi olmamı sağlayacak her şeyi öğrenmiştim. Yukarıda da anlattığım gibi, konuşuyorduk ama ne konuşursak konuşalım bu kez öylesine bambaşka biriydi ki daha önceki davranışının bir öfke nöbeti veya ağız kalabalığı olduğunu düşünmeye başlamıştım; ya aşırı bir laubaliliğin sonucuydu ya da beni Fransız zannettiğinden ya da hoşuma gideceğini düşünerek kasabaya özgü cilveleri taklit etmekten kaynaklanmıştı. Ama bu yeni ağırbaşlı hâl doğal mizacıydı. Bu ona daha çok yakıştı ya da o kadar iyi oynadı ki eskisi kadar ilgi göstermekle kalmadım, daha çok bağımlısı oldum.

Olaylar böyle gelişirken, asıl kimliğimi açıklamadan önce epeyce bir zaman geçti. Bu değişikliğin sahici mi yoksa yapmacık mı olduğunu mümkünse anlayabilmek için bir süre daha bekledim. Önceden büründüğü o neşeli ruh hâlinin yapmacık olduğuna kolay inanamıyordum. Hakkında bir karara varabilmem için bir yıl üç ay daha bekledikten sonra, bir gün tamamıyla tesadüf eseri aramızda küçük bir konuşma geçti.

Her zamanki gibi kaldığım eve ziyarete gelmişti ve o gün de bütün kadınların dışarıya gideceği tutmuştu. İşe bakın ki, o kapıyı çalarken ben de tam binanın girişinde, merdivenlere yönelmek üzereydim. Bunun üzerine geri döndüm ve kapıyı açtım. Hâl hatır sormadan içeri girdi. Kadınların orada olduğunu varsaydığından doğruca salona daldı. Başka bir seçeneğim olmadığından ben de ardından içeri girdim, çünkü ev halkının dışarıda olduğunu bilmiyordu.

Benim de salona girdiğimi görünce hanımların nerede olduğunu sordu. Hanımların hepsi dışarıda olduklarına göre, beni görmeye geldiğini umut ettiğimi söyledim. Sanki şaşırmış gibi "Demek gittiler ha?" dedi, ki daha sonra hem bunu hem de benim evde olduğumu bildiğini anlayacaktım, kalkıp gitmeye yeltendi. "Hayır hanımefendi, lütfen gitmeyin. Ziyaretime gelen hanımları, arkadaşlığımla öyle çabuk bıktırma gibi bir huyum yoktur." "Ne kadar da iğneleyicisiniz" dedi, "sizi ziyaret için gelmişim gibi yapmayın lütfen. Kimi ziyarete geldiğimi çok iyi biliyorum, siz de iyi biliyorsunuz." "Hanımefendi, evde bırakılmış tüm aile ben olduysam şu anda, o zaman beni ziyarete geldiniz demektir."

"Nefret ettiğim insanların ziyaretlerini asla kabul etmem" dedi.

"Bak bu doğru," dedikten sonra konuşmamı şöyle sürdürdüm. "Ancak neden sizden nefret ettiğimi söyleme izni hiç vermediniz. Sizden nefret ediyordum çünkü sizi sevdiğimi söyleme fırsatını bana bir kez bile vermediniz. Sizi sevdiğimi kulağınıza fısıldamama yetecek bir mesafeye bile girilmeyecek kadar korkunç bir yaratık saydınız beni."

"Böylesine nahoş bir şeyi duymaya tahammül edemem, isterse çok yumuşak söylensin."

Birbirimize laf yetiştirerek bir saat konuştuk. Uzatmadan söylersek, o zekâsının ne kadar engin olduğunu, ben de ne kadar kıt olduğumu sergiledik. Üç-dört kez beni sonuna kadar kışkırttı ki, birinde arkadaşlığından sıkıldığımı, arzu ediyorsa onu kapıya kadar uğurlayacağımı söylememe karşın o tılsımlı konuşmasıyla bu durumdan sıyrılmasını bildi. Hikâyemizi uzatmamak adına, sonunda ikimiz de ciddi ciddi evlilik hakkında konuşmaya başladık. Açık açık evlenme teklif ettim, o da birkaç duruma göre buna cevap verdi. Örneğin onu Fransa veya Virginia'ya götüreceğimi söyledi ama ana vatanı İngiltere'yi terk etmeyi düşünmüyordu. Beni adam kaçıranlardan zannetmediğini umduğumu söyledim

(Bu arada nasıl kaçırıldığımdan söz etmedim). Hayır, dedi. Ne var ki görünüşe bakılırsa, işlerim çoğunlukla yurt dışında olduğundan bu beni gitmeye zorlayacaktı, oysa, dünyanın dört bir yanına beraberinde gitmekten memnun kalmayacağı bir adamla evlenemezdi; hele bir de bu adamın kendi başına gitme fırsatı varsa. Bundan daha iyi açıklanamazdı gerçekten. Onu bu noktada rahatlattım ve "büyük barış antlaşmasına" başladık ki aslında bu antlaşmaya, kendisine özgü dilbazlıklar ve kurnazlıkla beni sokan o olmuştu. Evlilik usulünde her şey onun istediği gibi olmuş, değme bir ustalıkla benimle cilveleşirken bu gizli niyetini son ana kadar belli etmemeyi başarmış, bu hüneri sayesinde, sanki onun peşinden koşan hep ben olmuştum.

Uzatmadan söylersek, her buluştuğumuzda daha da yakınlaştık. Onunla yalnız konuşabilecek kadar büyük bir lütuf elde ettiğim bir ziyaret sonrasında onu konutunda da ziyaret etmeye başladım. Bir ay içinde kararımız doğrultusunda işe koyulduk. Düğünün külfetinden, aleni yapılmasının doğurabileceği sakıncalardan kurtulmak için herkesi atlatıp gizlice evlendik.

Çok geçmeden oturacağımız uygun bir ev bulup dayayıp döşedik. Gelgelelim, birlikte yaşadığımızın üzerinden çok geçmeden, karımın neşeli huyunun geri döndüğünü fark ettim. Ağırbaşlılık ve iyi hâlden oluşan maskeyi fırlatıp attı ki çok uzun zamandır bunu onun gerçek mizacı olarak hayal etmiştim. Artık bir şeyi gizleme gereği kalmadığından, olduğu gibi görünmeye karar verdi. Yabani bir tay gibiydi; evcilleşmemiş, başına buyruk. Hiçbir şeyi saklama gereği duymuyordu, yaptığı en kötü işi bile.

Vurdumduymaz, hoppa hayatını öyle bir düzeye getirmişti ki masrafının altından artık kalkamıyordum; sevmediğim insanlarla arkadaşlık ediyor, gücümün ötesinde bir hayatı yaşıyor, bazen kumarda ödeme sınırlarımı aşacak miktarda para kaybediyordu. Bunun üzerine, bir gün biraz

da şakaya vurarak bunu dile getirme fırsatı buldum ama hafifçe iğneleyerek olabildiğince uzun bir süredir mutlu yaşadığımızı söyledim. "Ne demek istiyorsun?" diyerek sözümü kesti. "Neden sordun? Rahatsız mı oldun?" "Hiç olmadım hanımefendi. Karımın ne kadar para harcadığı, benim gücümü aşan miktarları havalara saçtığı benim işim olur mu, bu onun işi! Sadece şunu bilmeme tenezzül buyurun, beni öteki dünyaya göndermeniz ne kadar zaman alır acaba zira çok uzun sürmesini istemem de."

"Neden bahsediyorsun bilmiyorum. İstersen hemen öl, istersen yavaş yavaş tadını çıkararak ecelin ne zaman gelirse, nasıl istersen, bildiğim bir şey varsa, o da seni öldürmeyecek oluşum."

"Ama beni açlıktan öldüreceksiniz hanımefendi ve açlıkla ölmenin teker üzerinde ölmekten geri kalır tarafı yoktur, yavaş yavaş ölürsün."

"Seni açlıktan mı öldürürüm! Nedenmiş o? Sen Virginialı büyük bir tüccar değil misin? Sana 1500 sterlin getirmedim mi? Daha neyin olacaktı? Bu kadar parayla karını geçindirebilirsin herhâlde, öyle değil mi?"

"Evet hanımefendi. Bir eşi geçindirebilirdim, bir kumarbazı değil. Yılda 1500 sterlin getirmiş olduğunuz halde, hiçbir mülk zar ve kutuya yetecek kadar büyük değildir."

Bu sözüme çok sinirlendi, öfkeyle kendinden geçti. Can yakan suçlamaların ardından lafı uzatmadan, hareket tarzını değiştirmek için bir neden göremediğini, geçim meselesine gelince de onu artık besleyemeyecek duruma gelirsem, şu ya da bu şekilde kendisini idare edecek çareyi bulabileceğini söyledi.

Didişmelerimizin ilkinin ardından bir süre geçmişti ki hanımefendi bana çocuk sahibi olmaktan çok mutlu olacağını söyleme lütfunda bulundu. İlk başta, yaptığı çılgınlıklara gem vuracağını umut ederek buna memnun oldum ama her şey eskisi gibi gitti, çocuk sahibi olması mevcut dertleri artırmaktan başka işe yaramadı. Lohusalık için öylesine hazır-

lıklar yaptı ki, doğumun getireceği ek maliyetlerle birleşince tamamıyla dengesini yitireceğini anladım.

Bir gün cesaretimi toplayıp, kendisini ve beni bir yok oluşa sürüklediğini, yukarıda andığım rakamlar bizim sınıfımızdaki insanların boyunu aştığından bunları asla karşılayamayacağımızı söyledim, bir kez daha düşünmesini rica ettim. Kısadan söylersek, bu tür masrafları karşılamayacağımı, hoş da göremeyeceğimi söyledim. İki-üç çocuk olursa bu kadar masraf beni kesinlikle mahvedeceğinden hâline hareketine bakmasını rica ettim.

Tepeden bakan bir edayla, para pul meselesine kafa yormanın onun işi olmadığını söyledi. Ben karşılamıyorsam, kendisi karşılayacaktı. Elimden geleni ardıma koymayabilirdim.

Bütün bu konuştuklarımıza karşın, durumu bir daha gözden geçirmesi, beni bunca maddi sıkıntılara sürüklememesi için ona yalvardım. Ne de olsa sevmek, üzerine titremek, iyi bir kadına nasıl davranılırsa ben de ona öyle davranmak için evlenmiştim; beni mahvetsin, işimi bitirsin diye değil. Tek kelimeyle özetlersek, onu hiçbir şey yatıştırmıyor, hiçbir fikir ılımlı olmasına yetecek kadar ikna edemiyordu. Tam aksine iğrenç bir dille konuşarak, onu kısıtlamak istediğime yordu bunu. Yükünü bana bırakacağını, beğenmiyorsam kendi başının çaresine bakacağını, bir saat bile benimle kalmayacağını, çünkü kimsenin onu kısıtlayamayacağını söyledi, bu şekilde epeyce konuştu.

Çocuğuna ilişkin olarak, ki buna o yük diyordu, bana yük olmayacağını söyledim. Geri kalan ne varsa nasıl arzu ediyorsa öyle yapabilirdi. Buna karşın bana bir iyilik şunu yapabilirdi, bana artık onun şu andaki niyetinin gösterdiği gibi bir seferde 136 sterlinlik başka bir lohusalık masrafı kalmamalıydı. Bunu bilemezmiş. Benden artık çocuk yapamazsa, başka birinden yapmayı umut ediyordu. "Demek öyle hanımefendi" dedim. "O hâlde çocuğun babası kimse

parayı o öder." Bunu da bilmediğini söyledi ve suratıma gülerek de alaylarını sonlandırdı.

İtiraf etmeliyim ki bu son konuşma beni çok sinirlendirdi, aynı tartışmayı yapıp durmamız üzerine tuz biber ekiyordu. Sonunda arkadaşça nasıl ayrılabileceğimizi konuşmaya başladık.

Bu konu üzerine giriştiğimiz öyle konuşmalar vardı ki bunlardan daha çok suça meyleden bir şey bulamazdınız. O benden yılda 300 sterlin tutarında bir ayrılık nafakası istiyordu, ben ondan beni borca batırmayacağının teminatını. Çocuğu yetiştirmek için yıllık 100 sterlin harçlık talep etti, ben ise beni tehdit ettiği üzere başkasından doğuracağı çocuklardan sorumlu tutulmayacağımın teminatını istedim.

Bu arada, bu çatışmalar sırasında kendi tabiriyle *yükü düşürdü*, bana güzel bir erkek evlat doğurdu.

Niyetlendiği o büyük masrafın çok azını aldığı halde, loğusalığı süresince halinden memnundu. Hatta 60 sterlinlik bir şey istediği halde, biraz uğraşı sonucu ikna edildikten sonra çocuğun yatağı için alınan 15 sterlinlik çarşafa da sesini çıkarmadı, üstelik abartarak, kendi deyimiyle benim gibi açgözlü olmadığını, böyle şeylere tenezzül etmeyeceği için buna razı geldiğini söyledi.

Ne var ki ayaklanınca yine aynı şey oldu, asıl mizacına döndü. Çok kısa bir zaman içinde, bunu başka aşırılıklar yapacak kadar ileriye götürdü. Birtakım adamlar onu ziyarete geldiler ki bundan hiç hoşlanmadım. Bir seferinde de bütün geceyi dışarıda geçirdi. Ertesi gün eve geldiğinde önce o bağırmaya başladı; nerede olduğunu, nerede (kendi tabiriyle) yattığını söyledi. Bir vaftiz törenindeymiş. Birlikte olduğu arkadaşları bir şölen vermişler, çok geç bitmiş. Tatmin olmadıysam oraya bizzat gidip, nerede uyuduğunu, ne yaptığını, her şeyi sorabilirmişim. Soğuk bir şekilde "Hanımefendi," diyerek söze başladım. "Kendiniz zaten tatmin olmadığımı pekâlâ tahmin edebildiniz, çünkü olmadığımı iyi biliyorsu-

nuz. Uğrak yerinize gidip bizzat bilgi almama gelince, bu benim işim değil, aksine, masum davrandığınıza delil olması açısından nerede kiminle birlikte uyuduğunuza dair kanıt getirmek sizin göreviniz. Kocanızın izni veya bilgisi olmaksızın, evinizden başka bir yerde uyumanız benim için yeterli. İkimiz yeniden konuşmaya başlamadan önce, bazı ayrıntılara dair içimin rahat olması gerek."

Bütün kalbiyle şöyle cevap verdi; ben ne kadar umursamıyorsam o da o kadar umursamıyormuş. Madem olağanüstü bir durumda arkadaşının evinde uyumasını bu kadar kötüye yormuştum, benden de o bunu beklermiş, bundan sonra neyi uygun görüyorsa onu yapmakta özgürmüş.

"O hâlde hanımefendi izin vermediğim şeylerle karşılaşmayı bekleyeceksem, siz de geceleyin kapımdan uzak duran insanlara karşı gündüz de kapımı kapayacağımı beklemelisiniz."

Hemen beni denemeye kalktı. Ona kapıları kapatırsam, bana onları açtırtmanın bir yolunu bulacaktı.

"Beni alenen tehdit ediyorsunuz hanımefendi ama böyle hareketlere girişmeden önce iyi düşünmenizi salık veririm, neden derseniz, sözümün eriyimdir." Bu şartlarda yaşayamayacağımızı anlamamız uzun sürmedi. Çünkü onun kimlerle yakınlık kurduğunu öğrendim, katlanmamam gereken bir yol tuttuğunu keşfettim. Ayrılışı da ilk ben başlattım ve yatağımı ayırdım. Aslında, benden olmayan veletlere babalık yapmayacağımı ona açıkça söylediğimden, yaklaşık iki aydır karı koca olarak konuşmayı kesmiştik. Derken meseleler giderek büyüyüp, sürdürülemeyecek bir noktaya gelince, bir öğleden sonra bana aramızdaki ilişkinin artık kapıyı yüzüne kapatıp onu içeriye almayacağım bir aşamaya geldiğini, bana bu fırsatı vermek istemediğini, kendisi kadar kepaze bir tanışının –ismini de vererek– yanına (çekilmeye) gittiğini, hukukun doğal akışı içinde nafaka için kendisini dava açmak zorunda bırakmayacağımı ve durumu gerekti-

rip de bana senet ciro ederse reddetmeyeceğimi umduğunu söylediği küçük bir mektup bırakarak çekip gitti.

Mektubuna cevap vermediğim halde, olayın böyle gelişmesinden son derece memnun olduğumu duymasına özen gösterdim. Bundan daha önce de ne zaman bu tür bir oyun oynamaya kalksa, yanına fazla bir şey almaması gerektiğine özellikle dikkat ettiğimden, o gittikten sonra hemencecik evi dağıttım, sokaklarda gezip bağırarak mobilyalarımı, özellikle ona ait olan her şeyi sattım. Kapının üzerine köprüleri yaktığını, kendi arzusuyla böyle bir adım attığından geri dönmeyi düşünmesine bile yer olmadığını belirten bir not astım.

Onda ıslah olma, değişim olasılığı görmüş olsam, böyle yapmamam gerektiğini düşünebilirsiniz. Ancak o katlanılamaz hoppalığını savunması başta olmak üzere, kocasından soğuduğunun öyle somut kanıtlarını vermişti ki artık anlaşma olasılığımız tamamıyla ortadan kalkmıştı.

Beri yandan kendi hakkımda Fransa'ya geçtiğim haricinde hiçbir bilginin ona gitmesine izin vermezken, yaptıklarının her ayrıntısını bana bildirmekten geri durmayacak birkaç güvenilir ajan takmıştım peşine. Göndereceğini söylediği senetlere gelirsek, sözünün eri çıktı ve 30 sterlinlik bir senedi bana ciro etti, bunu ödemeyi reddettim, başka senet göndermesine de izin vermedim.

İtiraf etmeliyim, evet doğru, tüm bu olanlar, hayatımın en hüzünlü sahnesini oluşturuyordu. Son derece kışkırtıcı olmaya büyük özen gösterdiği, sürekli bana hakaret ettiği hâlde, böylesine büyük bir kararlılıkla ayrılma noktasına asla gelemezdim, neden derseniz onu bütün içtenliğimle seviyordum, Her isteğine boyun eğebilirdim ama dön diye yalvaran bir dilenci ve boynuzlu olmak katlanabileceğim şeyler değildi, özellikle de bu kadar hakarete ve kabalığa maruz kalıyorken.

Gelgelelim karım her şeyi çok kolaylıkla gerçekleştirebileceğim, hafife alabileceğim bir evreye taşıdı. Uygun

gördüğü kişilerle görüşmeye devam etti, bir yıllık ayrılığın ardından yeniden çocuk sahibi olmakta sakınca görmedi. Bu sefer benimle bir ilgisi olduğunu ileri sürmeyecek kadar şerefli davrandı. Bundan sonra ne kadar düşkün bir hayat sürdüğünden, kendisini sıkıntının ve sefaletin kucağına nasıl düşürdüğünden daha ileride bahsetmem uygun olur.

Ayrıldığımızın üzerinden çok geçmeden, ilk yapacağım işin onun tarafından istemediğim bir şeye zorlanmayacağım bir konuma geçmek olduğunu anladım. Bunun için epeyce nedenim vardı, yaptığı borçlardan benim sorumlu olduğumu varsayarak, birkaç yerde borca batmıştı. Oysa ben gitmiştim, böyle yapmam da bir zorunluluktu. İyi ki böyle yapmışım çünkü bu kez, artık hangi kötü yollardan edindiğini bilemediğim kazançlarla kendi borçlarını kendisi temizlemeye mecbur oldu.

Çocuğu doğurur doğurmaz, yeterli kanıtım olacak kadar istihbarat kaynağım sağlamdı, boşanma elde etmek için kilise mahkemesinde ona dava açtım. Bundan kaçınmanın olanaksız olduğunu görünce savunmayı reddetti, böylece bu işlerin olağan süresi içinde boşanma hakkı veya artık yasal adı neyse ondan elde etmiş oldum. Şimdi kendimi yine özgür bir adam olarak hissediyordum ve evlilik hayatını küçümsemeye başlamıştım.

Eve kapanmış bir şekilde yaşıyordum, neden derseniz ödemem gereken yeni borçlara girdiğini biliyordum. Elimden geldiği kadar hızlı bir şekilde bana ulaşamayacağı bir yere gitmeye karar verdim. Ne var ki Virginia filosu gelene kadar kalmak zorundaydım. Bütün açıklarımı kapatacağını bildiğim en azından üç yüz balya tütün bekliyordum. Bu hanımla son derece savurgan geçen bu üç yıl beni ciddi ölçüde batırmıştı, dediği gibi tam 1500 sterlin olmayan servetini çok çok aşan bir zarara uğramıştım.

Ne yazık ki bu evlilik nedeniyle başıma gelen kötü olaylar henüz bitmemişti. Onunla ayrılmamızın üzerinden

üç ay kadar geçmiş, yukarıda anlattığım gibi, 30 sterlini ödemeyi reddetmiş ve kaldığım ilk yerden çıkmıştım. Kesinlikle beni bulamayacaklarını düşünüyordum ki, bir gün oturduğum yere kılığı kıyafeti düzgün bir beyefendi çıkageldi. Haberim olmadan içeri girmişti, yoksa onu biraz zor kabul ederdim.

Salona buyur edildi, üzerimde sabahlığım ve terliğimle aşağıya indim. Odaya girdiği zaman, sanki beni yirmi yıldır tanıyormuş gibi senli benli konuştu. Cebinden büyük bir cüzdan çıkarıp, karımın bana ciro ettiği, benim reddettiğim 30 sterlinlik aynı senedi gösterdi.

"Beyefendi," diyerek sözüme başladım. "Bu senet daha önce ibraz edilmişti, ben de o zaman cevabımı vermiştim."

"Cevap vermişmiş," dedi alaylı, sataşırmış gibi. "Cevap derken neyi kastettiğinizi anlamıyorum. Bu bir soru değil beyefendi, ödenmesi gereken bir senet."

"Beyefendi senet olduğunu biliyorum, cevabımı daha önce verdim."

"Beyefendi beyefendi," dedi şımarık bir tonla. "Ne cevabı yahu! Senede cevap verilmez, ödenir. Faturalara ve senetlere cevap verilmez, ödenir. Sizin için tüccardır demişlerdi beyim, tüccarlar daima senetlerini öderler."

Kızmaya başlamıştım ama adamı sevmedim, kavgaya yatkın biri olduğunu sezinlemiştim. Beri yandan şöyle konuştum: "Senet ibraz etmeye pek alışkın olmadığınızı algılıyorum beyefendi. Önce senet ibraz edilir, ibraz etmek sormak anlamına gelir, bunu ödemeyi kabul ediyor muyum etmiyor muyum? Ben de evet veya hayır derim ki her iki şekilde de bu bir cevap olur. Kabul edildikten sonra, artık cevap gerekmez, vadesi gelince ödenir. Birazcık öğrenme zahmetinde bulunursanız, üzerlerine senet ciro edilen, tacir ve her türden ticaret erbabının hareket tarzı budur."

"E beyim ne olmuş? Bana ödeyeceğiniz 30 sterlinle bunun ne ilgisi var?"

"Nasıl yok beyefendi. İlgisi var, onu getiren kişiye ödememem gerektiğini söylemiş oldum."

"Ödememekmiş" dedi. "Ödeyeceksin, elbette ödeyeceksin."

"Bu senedi düzenleyen kadının üzerime bir şey ciro etmesinin haklı bir nedeni yok, bundan eminim ve bana gönderdiği hiçbir senedi ödemeyeceğim, sizi temin ederim."

Bunun üzerine lafımı ağzıma tıktı: "Bu senedi ciro eden kişi nedensiz yere senet ciro etmeyecek kadar onurlu biri. Bunu söyleyerek ona hakaret ettiniz. Bunun ayrıca intikamını sizden alacağım ama önce şu senedi halledelim senedi! Bu senedi ödemelisiniz beyim."

Kısa kestim: "Kimseye hakaret etmiyorum beyefendi. Onu sizin kadar benim de tanıdığımı umut ediyorum; ona dair söylediğimse hakaret değil. Bana ödemem için senet ciro edemez çünkü ona borcum yok."

Yazımı kirleteceğini düşündüğümden konuşmasını süslediği küfürleri bir kalem geçiyorum. Ona destek olacak arkadaşları var mıydı yok muydu görecektim, ondan nasıl istifade ettiğimi de bana zorla öğretecekti, ancak önce şu senedi ödemeliydim.

Ben de uzatmadan ne bu senedi ne de başka ciro edeceği senetleri ödemeyeceğimi söyledim.

Bunu duyunca (kapıya doğru) birkaç adım atıp kapıyı kapattı, ayrılmadan önce bana senedi ödeteceğine dair küfürlü bir yeminin ardından kılıcının kabzasını kavradı ama çekmedi.

İtiraf ediyorum ki son derece korkmuştum çünkü bende kılıç yoktu. Olsaydı bile, şunu açıkça ifade etmeliyim ki, Fransa'da beni bir beyefendi gibi gösterecek birçok şey öğrendiğim hâlde en önemli şeyi, kılıç kullanmayı öğrenmeyi unutmuştum. Üstüne üstlük, bu çeşit kavgaları hiç bilmiyordum, o yüzden de kapıyı kapattığında çok şaşırdım, ne yapacağımı ne diyeceğimi bilemiyordum.

Tesadüftür ki, evde kalan diğer insanlar bizim epey gürültülü konuştuğumuzu duyduklarından kapının önüne gelmişlerdi. Orada, koridorda emrime hazır olduklarını bana bildirecek şekilde ses çıkardılar. Kapıyı açmaya gelen uşaklardan biri kilitli olduğunu anlayınca bana "Beyefendi Tanrı aşkına kapıyı açın!" diye bağırdı. "Mesele nedir? Kolluk çağırayım mı?" Cevap vermedim ama bu bana cesaret verdi. Toparlanıp bir iskemlenin üzerine oturdum ve ona şöyle seslendim: "Beyefendi bana bu şekilde senedi ödetemezsiniz, sakinleşip intikamınızı başka bir şekilde alsanız çok daha iyi edersiniz."

Bu sözümü yanlış anlayıp kavga istediğimi sandı, oysa bu aklımın ucundan geçmiyordu, hukuki bir çare aramasını kastetmiştim.

"Tüm kalbimle," dedikten sonra şöyle devam etti. "Bir beyefendi olduğunuzu söylüyorlar, size albay diyorlar. Şimdi eğer beyefendiyseniz, meydan okumanızı kabul ediyorum, benimle dışarı çıkarsanız, senedi ödediniz sayacağım ve beyefendilerin böyle yapması gerektiğine karar vereceğim."

"Size meydan okumamı mı! Size meydan okumadım beyefendi," dedim. "Kabul etmediğim bir senedi bana ödetmenin yolu bu değil; yasal bir intikam peşinde koşsanız iyi ederdiniz."

"Yasa mı? Yasa! Benim yasam beyefendilik yasasıdır. Kısaca ya bana parayı ödersiniz ya da benimle kavga edersiniz." Sonra yanlış bir şey söylemiş gibi hemen dönerek "Hayır, hem kavga edeceksiniz hem parayı ödeyeceksiniz, çünkü onun onurunu koruyacağım." Tabii bunu derken altı-yedi kez lanet olsunlar, kahrolasılar havalarda uçuştu.

Bu kısa ara beni kurtardı; "Benimle dövüşeceksin çünkü onun onurunu koruyorum" sözü ağzından çıkıyordu ki, hizmetçi kız, bir kolluk ile ona yardımcı olacak üç-dört komşuyu binadan içeri sokmuştu.

İçeri girdiklerini duyunca öfkelenmeye başladı. Parayı ödemek yerine üzerine adamları mı saldırtacaktım? Hele

birisi zorla içeri girip ona saldırmaya yeltensindi, ilk harekette kılıcı bana saplayacak, sonrasında birkaç kişiyle daha işi olacaktı.

Yardım çağırmadığımı bildiğini söyledim, (dediğinde ciddi olmadığına inanarak) birisi içeri girip üzerimize saldırsaydı, bu onun tehdidini önlemek için olurdu ki zaten karşı koyacak bir silahının olmadığını görüyordu.

Bu konuşmalar üzerine kolluk bağırıp, ikimize de kral adına kapıyı açmayı emretti. Ben sandalyede oturuyordum, kalkmaya yeltendim. Kılıcını çekiyor gibi bir hareket yapınca tekrar yerime oturdum. Kapı açılmayınca, kolluk ayağıyla vurup içeri girdi.

"Ne var efendim, burada ne işiniz var?" diye sordu benim beyefendi. "Kolluğun işi bellidir, huzuru koruyorum. Aranızdaki tatsızlıktan dolayı ev halkı korkmuş, önlemem için beni çağırdılar." "Ne gibi bir tatsızlık bulacağınızı varsaymışlar ki?" dedi bizimki. "Kavga edeceğinizden korktuklarını varsayıyorum," dedi kolluk. "Bu herifi tanımadıkları içindir. O asla kavga etmez. Ona albay diyorlar. Albay olarak mı doğmuş bilmem ama korkak olarak doğduğu kesin. Bir erkekle karşılaşmaya cesaret edemez. Dövüşecek olsaydı, benimle dışarı çıkardı, oysa cesur olmaya tenezzül etmiyor. Onu tanısalardı size dövüşme ihtimalinden söz etmezlerdi. Ne diyorum size memur bey, o bir korkak. Bir korkak aynı zamanda da rezilin biridir." Böyle söyledikten sonra yaklaşıp, parmağıyla burnuma çok sert bir fiske attı, korkak olduğumu dosta düşmana gösterirmiş gibi kahkahalar atıyor, benimle alay ediyordu. Ne bileyim belki de doğru söylüyordu ama şu anda ben tüm ümidini yitirmiş bir korkak, yani dünyada karşılaşılması en kötü şey durumuna gelmiştim. Öfkeye kapıldığımdan, yüzüne kafa atıp sırtüstü yere düşürdüm; polis araya girip üzerinden çekip almasaydı, ayağının altında ezerek onu kesinlikle öldürürdüm, kan beynime sıçramıştı. Bu kez aynı evde oturduğum insanlar, elimde hiçbir

silah olmadığı hâlde, tam tersine, ben onu öldürürüm diye korkmaya başlamışlardı.

Kolluk da konuşma sırası kendisine gelince bu kez beni ayıpladı. "Memur bey, yeterince kışkırtıldığımı düşünmüyor musunuz?" dedikten sonra konuşmamı şöyle sürdürdüm: "Hangi erkek bu gibi şeylere dayanabilir? Bu adamın kim olduğunu ve onu buraya kimin gönderdiğini öğrenmek istiyorum."

"Ben bir beyefendiyim ve buraya para için geldim. Ona ciro edilmiş bir senet var elimde ama bunu ödemeyi reddediyor." "O benim işim değil," dedi polis memuru epeyce sağgörülü davranarak. "Ben davayı dinlemek üzere gelen bir sulh yargıcı değilim. Bu kendi aranızda ama ellerinizi birbirinizin üzerinden çekin, başka bir şey istemiyorum." Polis memuru devamla ona hitaben: "O yüzden beyefendi, senedi ödemeyeceğini anladığımdan, bu olayın yasaların gerektirdiği gibi aranızda çözülmesi gerektiğini de gördüğümden, sizden meseleyi şimdilik kapatıp, sessizce çekip gitmenizi isteyebilir miyim?" dedi.

Senede dair saçma sapan şeyler söyleyip, atıp tuttu ve karım tarafından ciro edildiğinde ısrar etti. "Desene o zaman bir fahişe tarafından ciro edilmiş" dedim kızgın bir şekilde. Bu sözümün üzerine bana kabadayılık taslayıp, bunu başka bir yerde söylemeye cesaret edemeyeceğimi iddia etti. "Pek yakında onun bir fahişe olduğunu bütün dünyaya duyuracağım, onu iki paralık edeceğim." Böylece yaklaşık yarım saat birbirimize fırça attık; kolluğun bizim kavga etmemize izin vermeyeceğini bilmekten de güç alarak, ki en ufak bir niyetim de yoktu, en nihayetinde ondan kurtuldum.

Bu karşılaşmadan aşırı derecede sıkılmıştım, bu yetmezmiş gibi, çok iyi saklandığımı düşündüğüm yerim de belli olmuştu. Ertesi gün yerimi değiştirmeye karar verdim. Akşama kadar hiç dışarı çıkmadım, sabah olunca da bir daha buraya geri dönmemek üzere evi terk ettim.

Gracechurch Street'e girdiğimde, bir adamın peşimde olduğunu gözlemledim. Bacağının biri iple bağlanmış, sağlam bacağının üzerinde koltuk değnekleriyle sıçrayarak dolaşıyor, çeyrek peni dileniyordu. Ona bir şey verecekmiş gibi yapmadığım, hiç oralı olmadığım hâlde beni izlemeye devam etti, ta ki bir avluya geldiğimizde, "Sana verecek param yok, lütfen can sıkma," diye aceleyle ona çıkışana kadar. Bu sözleri bitirmemiştim ki koltuk değneklerinden birini kafama indirip beni yere sermesi bir oldu.

Darbeyle afalladığımdan daha sonra bana ne olduğunu hiç hatırlamıyorum. Ne var ki kendime geldiğimde, birkaç yerimden korkutucu şekilde yaralandığımı fark ettim. Burnum yukarıya doğru yırtılmış, bir kulağım neredeyse kopmuş, kılıçla şakağıma derin bir yara açılmış, vücuduma da saplanmıştı. Bu sonuncusu tehlikeli değildi.

Koltuk değneğiyle bana vuran o sakat haricinde kimin yanımda olduğunu ya da vurduğunu bilmiyordum, bugün dahi bilmiyorum. Tek bildiğim berbat şekilde yaralanmış olduğum, kendime gelip yardım isteyecek kadar güç toplayana dek bir süre yerde kan kaybettiğimdi. Nihayet bana bakmaya gelen insanlardan yardım istedim, onlar da beni barındığım yere taşıdılar. Dışarı çıkacak hâle gelene kadar, iki aydan fazla bu yaraların iyileşmesini bekleyerek yattım. Yeniden dışarı çıktığımda, daha önce aldığım hasarın aynısını bana vermek için fırsat kollayan serserilerin beni beklediğini düşünmek için haklı sebeplerim vardı.

Bu beni çok huzursuz ettiğinden, kendimi mümkünse tehlikeden kurtarmaya Fransa'ya ya da artık memleketim dediğim Virginia'ya gitmeye karar verdim. Bu şekilde canilerden ve cinayetlerinden kurtulabilecektim; burada ne zaman dışarı çıktıysam hayatımın tehlikede olduğunu düşünmüştüm. Bu yüzden de gözden uzak kalırım diye geceleyin sokağa çıkmıştım ama şimdi, güvende olabileceğimi düşündüğüm gündüz haricinde dışarı çıkmıyor, öyle yaptı-

ğımda da yanıma mutlaka bir-iki uşağımı koruyucum olarak alıyordum.

Gelgelelim burada karımın hakkını teslim etmem gereken bir şey var. Başıma geleni duyunca, alışık olduğu üsluba hiç benzemeyen edepli bir mektup yazarak, bana reva görülen bu tavra çok üzüldüğünü söyledi. Bu olayın, senedi bana sunulurken olduğunu anladığında ise üzüntüsü katlanmıştı. Hakkında ne kadar kötü düşünürsem düşüneyim, bunun, onun bilgisi ve rızasıyla hele hele de onun emriyle yapıldığına inanacak kadar kötü düşünebileceğimi ummuyordu. Bu gibi şeylerden tiksinir, karşı çıkardı. Bu işe karışan canilere dair azıcık bilgisi olsa, hatta bir tahmin yürütebilseydi, bana isimlerini verirdi. Senedi verdiği kişinin ismini, nerede oturduğunu bildirmişti. Bu senedi ondan alıp bana getiren ve bana çok kötü davranan kişiyi zorla söyletmek bana kalıyordu. Onu bulmamı, adaletin önüne çıkarmamı, yasanın elverdiği en sert cezaya çarptırtmamı diliyordu.

Karımın bu nazik davranışı karşısında, gelip nasıl olduğuma baksaydı, onu kesinlikle tekrar alırdım dedim içimden. İncelik taşan bir başka mektup yazmakla yetindi. Aldığım yaraların tamamen kapandığını ve bunu yapan kişinin Tyburn'de asıldığını duymaktan sonsuz bir mutluluk duyacağını ekleyerek nasıl olduğumu, yazabildiğim sıklıkta ona bildirmemi istedi.

Ayrılışımıza ilişkin bazı ifadeler kullanıyordu ki çektiği acıların ipuçlarını buluyordum. Bana hâlen saygı gösterdiğini anlıyordum ama dönme teklifinde bulunmadı. Sonraki satırlarda, bana büyük bir servet getirmiş olduğunu ama şimdi geçinecek hiçbir şeyi kalmadığını, bunun çok can acıtan bir şey olduğunu ima ederek senetlerini ödetmek için beni etkilemeye çalışıyordu.

Diğerine cevap vermediğim hâlde bu mektubuna, bana yapılanı anlattığım bir yanıt yazdım. Yazdığı mektubu okuyunca, olayda bir parmağı olmadığına çok memnun oldu-

ğumu; ayrılığı hiç arzulamamış, buna neden olmamış, onu hiç incitmemiş, ona karşı hiç şiddete başvurmamış birine, bana, böyle davranmanın onun mizacına uymadığını söyledim. Senedini ödeme meselesine gelince, bu pahalı yaşama tarzının beni nasıl daralttığını, nasıl sarstığını, devam etse nasıl mahvıma neden olacağını, üç yıldan daha kısa bir sürede bana getirdiğinden fazlasını harcadığını, böylesine büyük bir masrafı karşılayamayacağımı söylememe, yalvarıp karşı çıkmama rağmen bunu azaltmadığını, kendini makul sınırlara çekmektense ailesini parçalayıp benden uzaklaşmayı tercih ettiğini, ricalar ve sağlam nedenlerle desteklenmiş ikna çabalarım dışında hiçbir zorlamaya başvurmadan, mülkümün ne kadar kaldığını ona bildirip, bunun hiç değilse bizi açlığa mahkûm edeceğine dair onu ikna ettikten sonra, senedi geri alırsa 30 sterlini, senedinde yazan tutarı ona göndereceğimi, hesaplı bir şekilde yaşamayı arzu ederse onu kimseye muhtaç etmeyeceğimi söyledim. Beri yandan, yaptığı işe dair çok kötü şeyler duyduğumu, ismini de açıkladığım rezil bir adamla birlikte yaşadığını, hakkında duyduğum bu gibi şeylere inanmak istemediğimi, bu dedikodulara bir son verip itibarını yeniden kazanmak için tüm bu duyduklarımdan sonra bile, kısıtlanmaksızın ama gücümün yeteceği sınırlar içinde yaşamaya karar verirse, benim ona göstermiş olduğum ve daima göstereceğim müşfiklik, anlayış ve hassasiyetle onu yeniden kabul etmeye gönüllü olduğumu, tüm geçmişi unutacağımı, ne var ki beni şimdi reddederse bunun sonsuza kadar olacağını, zira teklifimi kabul etmezse, birçok kez kötü tavırlara maruz kaldığım bu yerden ayrılma kararı aldığımı, kalan günlerimi dünyadan uzak, sessiz bir şekilde geçireceğim ülkeme gitme hazırlığı içinde olduğumu da ilettim.

Tahmin ettiğim gibi yanıt vermedi mektubuma. 30 sterline teşekkür etmekle birlikte diğer bütün noktalarda haklı olduğuna dair ısrarını sürdürdü, bana geri dönmeyi reddet-

mediyse de kabul ettiğini de söylemedi; kısaca bu konuda söyledikleri, zedelenmiş saygınlığını yeniden kazanmaya yönelik bir iddiayı geçmiyordu.

Bu ilkin beni birazcık şaşırttı çünkü onun şartlarındaki bir kadın, uzlaşmayla, tüm acılarına son vermek, üzerine çalınan yüzkarasından kurtulmak için can atardı, hele de o süre zarfında çok kötü geçinmiş olduğunu varsayarsak. Ne var ki, dönüşünü engelleyen, mektubunda açıklamadığı ama memnun olacağı bir öneriye karşı çıkmasına yetecek de artacak özel bir nedeni vardı. Daha önce de sözünü ettiğim gibi, kötü insanlarla düşüp kalkıyordu. Dalkavuklarına uymuş, erdemini satmıştı. Kısaca söylemek gerekirse çocuğu olmuştu. İşte o yüzden de teklifimi kabul etmeye cesaret edememişti.

Gelgelelim, işaret ettiğim gibi, bunu kesin bir dille reddetmemişti. Kendi deyimiyle *yükü* atana kadar (daha sonra anladığım gibi) teklifi bu şekilde canlı tutmaya niyetlenerek, gizlice doğumu yaptıktan sonra, teklifimi kabul etti. Bu, sahiden söylemek gerekirse atabileceği en öngörülü adım, belki de kalan son adımdı. Beri yandan burada ona biraz fazla geldim çünkü böyle bir işi benden saklayamayacağı kadar istihbaratım iyiydi. Gözle fark edilecek kadar karnı şişmeden önce uzaklaşsaydı, gittiğinden daha uzak bir yere gitmiş olsaydı bu ayrı. Neden derseniz, yaratığı nerede, ne zaman doğurduğunu en küçük ayrıntısına kadar biliyordum. İşte o noktada, suçunu kabul ettiği, bağışlamam için yalvardığı pişmanlık dolu birkaç mektup yazdığı hâlde, onu yeniden kabul etme tekliflerim son buldu. Şimdi çok sinirlenmiştim, bu olaydan sonra onu aklıma getirmeye bile katlanamazdım, boşanmaktan başka bir şey istemiyordum, zaten bahsettiğim gibi onu da elde ettim.

Olaylar bu minvalde gelişince ve Virginia'daki mallarımı da aldıktan sonra, daha önce de işaret ettiğim gibi Fransa'ya gitmeye karar verdim. Bu plana uygun olarak da ... yılında

Dunkirk'e geldim. Burada, Dillon alayından* bazı İrlandalı subaylarla arkadaşlık etmeye başladım. Yavaş yavaş beni orduya soktular. İrlandalı Korgeneral ... sayesinde ve biraz da paranın yardımıyla onun alayındaki bir bölükte yer aldım ve doğrudan orduya girmiş oldum.

İçine girdiğim bu yeni hayat şartlarından son derece memnundum. Şimdi artık kendi kendime, doğmam gereken hayatta olduğumu söylüyordum. Daha önce bir türlü erişemediğim beyefendi hayatının eşiğindeydim.

Ben katıldıktan bir süre sonra bölüğün İtalya'ya gitmesi emredildi. Benim de içinde olduğum en hatırı sayılır seferlerden birisi Milano'daki Cremano'ya yapılan o meşhur saldırı oldu. Almanlar, gece gizlice ve içeriden yapılan bir hainliğin neticesinde şehir kanalizasyonuna benzeyen bir dehlizden geçerek baskın yapmış, kentin büyük bölümünü ele geçirmiş, kaledeki bir avuç Fransız askerini bozguna uğratarak mareşal rütbesindeki Villeroy dükünü karargâhından çıkarken gafil avlayıp tutsak etmişlerdi. Ne var ki tam bu zaferi yaşayacaklarken Po ırmağına giden caddede konuşlanmış olup da Alman takviye kuvvetlerinin geçmesi gereken su kapısını veya diğer adıyla Po kapısını tutan iki İrlanda birliğinin son derece cesur ve kararlı bir hücumuna uğramışlar, sert ve aman vermez bir çarpışmanın ardından, Almanlar bu zaferi avuçlarının içinden kaçırmışlardı. Dostlarını içeri sokmak için bizi yarıp geçemediklerden, sonunda kenti İrlanda birliklerinin ve tabii bütün ulusunun şerefine terk etmek zorunda kaldılar. Bunun için Fransa kralından çok cömert bir övgü aldık.

Şimdi, herifçioğlunun biri kaldığım yerde 30 sterlin için kabadayılık taslarken sesini çıkaramayan o ödlek ve tasalı kişi değildim, içimde bunu bilmekten gelen bir tatmin duygusu vardı. Bana şimdi saldırmış olsaydı ve ben aynı koşullarda, yani silahsız, çıplak olsaydım, karşısına dikildiğim gibi aya-

* Fransız ordusundaki İrlandalı birliği. (y.h.n.)

ğının altına alırdım. Elden ne gelir, insanları deneyene kadar bilemezsin. Cesaret de zamanla ve deneyimle elde edilir.

Philip de Comines'in bize anlattığına göre, o zamana kadar savaşı hiç sevmeyen, ona ilişkin ne varsa büyük tiksinti duyan Charolois Kontu, Monteleri muharebesinde elde ettiği zaferden sonra ve hakkındaki övgülerle öyle değişmiş ki orduyu metresi, yorgunluğunu en büyük zevki saymış. Kendi durumumu ortaya koymak için verdiğim örnek boyumu biraz aşıyor olsa da bu harekâtta ne kadar cesur olduğumla –öyle diyorlardı– beni öylesine şımarttılar ki gerçekten cesur muydum değil miydim bilmediğim hâlde, kendimi cesur olarak hayal etmeye, bunun gururuyla dolarak bütün olaylarda gözümü budaktan sakınmamaya başladım. Cesaretimin üzerine şu eklendi; Po kapısında olağanüstü bir savunma yapmamın ve benim de içinde olduğum müfrezeyi yöneten yarbayın öldürülmesinin ardından bu savunmayı başarıyla yürütmemin şehrin ve tüm Cremona halkının kurtarılmasında etkili olduğu saraya bildirilince, kral, hizmetimi kabul ettiğinin ilamı ile beni yarbaylığa terfi ettiren bir terfi belgesi gönderdi. Bir sonraki ulak ise beni ... alayında yarbay olarak göreve başlatan bir görev kâğıdı getirdi.

Bundan önce bazı önemsiz, küçük çarpışmalara katılmış, bu sayede iyi bir subay olarak ün kazanmış, bazı özel görevlerde bulunmuştum; bu görevleri daha çok sevmemi sağlayan ise epey para kazanmam olmuştu.

Alayımız deniz yoluyla Fransa'dan İtalya'ya gönderildi. Toulon'da gemiye bindik, Cenova bölgesinde Savona'da karaya çıktık, oradan da Milano dukalığına yürüdük. Ele geçirmek için gönderildiğimiz ilk kasaba olan Alessandria'nın halkı büyük bir öfkeyle ayaklanıp adamlarımıza saldırarak, Fransız ve Fransa hizmetine girmiş askerlerden oluşan sekiz yüz kişilik garnizonu tamamen kasabanın dışına çıkardı.

Sekiz adamım ve bir uşağımla birlikte limanlardan birinin hemen yanında, bir kasabalının evinde konakladım.

Burada adamlarımla kısa bir toplantı yaptıktan sonra neye mal olursa olsun, içinde bulunduğumuz evde kalmaya karar verdik, ta ki komutanımızdan burayı terk etme emri alana kadar. Yurttaşlardan gelen baskıyla çok sıkıştıklarından adamlarının sokaktaki mevzilerini koruyamayacaklarını görünce, tüm aileyi kapı dışarı edip evi kale olarak tuttum, komutayı da ben üstlendim. Ev şehir kapısına bitiştik olduğundan yapabildiğim kadar uzun süre burayı tutmaya karar verdim. Daha sonra çekilecektim. Limana çok yakın olduğundan bu çok zor olmayacaktı.

Ev halkını böyle tahliye ettikten sonra, evde ne var ne yok, bulduğumuz her şeyi cebimize atmakta bir sakınca görmedik. Özetlersek, taşıyabileceğimiz hiçbir şeyi arkamızda bırakmadık. Benim payıma, evine girdiğimiz adamın dolabına bakmak düştü. Para olarak yaklaşık 200 *pistole*,* gümüş çatal bıçaklar ve benzeri değerli eşyalar aldım. Milano'nun valisi olan Prens Vaudemont'a bu ihlalden dolayı büyük şikâyetler yapıldı. Ne var ki, bize saldırmaları, o sıra Kral Philip'in menfaatine çalışan prensin genel planına ve emrine itaatsizlik olduğundan hiçbir şey elde edemediler; tüm şehri yağmalasaydık sonucun yine aynı olacağını fark ettim, çünkü valiye alayımızı içeri al emri verilmişti, bize karşı direnmek, ki onlar bunu yapmıştı, açık bir isyan hareketiydi. Zorlanmadığımız sürece, kasabalılara ateş açmama emri almıştık. İki kale burcu ile bir limana sahip olmaları dışında bize bir üstünlüğü bulunmayan gözü dönmüş insanlarla çarpışmaya girmektense, yaptığımız gibi o yeri terk etmeyi seçtik. İlk olarak, üç katımızdılar. Çünkü kasabalılar, düzenli yedi bölüğün onlara katılmasıyla zaten bin altı yüz kişiyi geçmişlerdi, epey kalabalık olan ayaktakımını saymıyorum bile; hâlbuki bizim toplam sayımız ancak sekiz yüzdü. Üstelik kaleleri, birkaç tane topları vardı; onlara saldırsaydık,

* Aynı adda İspanyol sikkesi de vardır. Farklı bölgelerde farklı değere sahip eski bir İtalyan altın sikkesi. (y.h.n.)

bundan bir şey çıkaramazdık. Gelgelelim üç-dört gün sonra yanlarındaki birlikler onlardan kaleyi alınca teslim oldular.

Bunun ardından sekiz ay kışlalarda kaldık. Milano'nun tamamını Kral Philip için güvenli bir yer hâline getirdiğinden ve bir zaman için de ufukta başka düşman görünmediğinden, Fransa'dan gelen yardımcı kuvvetleri karşılamak ve bu birliklerin gelişi sırasında İmparatorluk* askerlerini (büyük bir orduyla İtalya'ya saldırmaya hazırlanıyorlardı) mümkün olan en uzak mesafede tutmak için birliklerini geniş bir alana yaymak dışında Prens'in bir işi kalmamıştı. Mantova şehri ile o bölgede De la Guarda Gölü ve Adige Nehri'ne kadar olan kesimdeki kasabaların çoğunu ele geçirerek bunu yaptı.

Bir süre Mantova'da konakladık, daha sonra Fransa Mareşali unvanını alan Tesse Kontu'nun emriyle başkomutan Vendôme Dükü varana dek Fransız ordusunu meydana getirmek için oradan ayrıldık. Burada 1701 yılında zorlu bir sefere çıktık; karşımızda hepsi kıdemli askerlerden oluşan kırk bin kişilik Alman ordusu ve Savoie Prensi Eugene vardı. Fransız ordusu düşmandan 25 bin kadar fazla olduğu hâlde, korunması gereken mevzi çoktu ve savunma hâlinde kalınmıştı. Bize saldıracak olan İmparatorluk ordusuna kumanda eden Savoie Prensi'nin de nerede olduğunu bilmiyorduk. İşte tüm bu unsurlar, Fransızların birlikleri birbirlerinden çok uzakta, bölünmüş hâlde tutmalarına neden olarak, o zamana ait tarihçelerin ayrıntılı anlattığı üzere Almanların planlarını büyük bir başarıyla yürütmeleri sonucunu doğurdu.

Temmuz 1701'de gerçekleşen Carpi seferinde ben de vardım. Burada Almanlar bizi epeyce yıprattı, kampımızı terk edip bütün Adige nehrini Prens'e bırakmak zorunda kaldık. Burada alayımız kayıp verdi. Düşman pek üstünlük kuramadı ve o sıralar alay komutanı olan Mösyö Catinat ertesi gün Almanlar göründüğünde savaş düzenine geçip karşı koydu. İki gün savaşmamıza karşın yerlerinden kıpır-

* Kutsal Roma İmparatorluğu. (y.h.n.)

damadılar; bize artık bir yararı kalmamış olan Rivoli'yi terk etmemizle Adige nehrinden geçiş elde ettiklerinden niyetleri gerçekleşmiş oldu.

Generallerimiz Almanların nihai bir muharebeden kaçındığını anlayınca onları konuşlandıkları yerlerde sıkıştırdılar, kazandıkları her karış toprak için onları savaşmaya zorladılar; sonunda eylül gelince Chiari'deki tahkim mevzilere saldırdık. Burada kamplarının kalbine girip büyük bir katliam yaptık. Ne var ki, artık generallerimiz mi yanlış bir emir verdi, yoksa onların emirlerini uygulamada bir hata mı meydana geldi bilmiyorum, Alman siperlerine büyük bir cesaretle giren Normandiya ve İrlanda alaylarımız, olması gerektiği gibi desteklenmedi. Böylece bütün Alman ordusunun ateşine maruz kalarak, kazandığımız mevziyi elbette kayıplar vererek terk etmek zorunda kaldık. Neyse ki tam zamanında büyük bir süvari kuvvetiyle takviye edildiğimizden bu kez düşman kendi kampına çekildi. Almanlar burada kazandıkları büyük zaferle övündüler, gerçekten de kamplarını ele geçirdikten sonra bizi püskürtmeyi başardıklarından bu kez üstünlük onlara geçmiş oldu. Tesse Kontu yanında 12 bin kişilik piyade gücüyle zamanında yardımımıza koşsaydı, ki ihtiyar Catinat böyle yapmalıydı diyordu, o günkü harekât savaşa son vermiş olur, Prens Eugene geldiğinden daha çabuk bir şekilde memnuniyetle Almanya'ya geri giderdi, tabii biz onun yolunu kesmezsek.

Gelgelelim olayların seyri başka bir yöne gitti. Almanlar bu seferi, bir mevziden diğerine ilerleyecek şekilde sonuna kadar sürdürerek bizi Milano'dan tamamen çıkardılar.

Bu seferin ikinci kısmında, yalnızca düzensiz çarpışmalar yürüttük. Delişmen karakterleri gereğince sürekli kampın dışına çıkan Fransızlar, kimi zaman baskın yapıyor, kimi zaman düşman akıncılarını şaşırtıyor, bazen yağmaya girişiyor, bazen de karşı tarafın yağmacılarını tuzağa düşürüyorlardı. Kimi zaman Almanlar üstünlük sağladığından, yuvaya çoğu

zaman eksik dönüyorlardı. Bu küçük çarpışmalarda o kadar çok adam yitirdiler ki, bana kalırsa, kanallarla ve nehirlerle dolu bir ülkede, ki İtalya'nın o bölgesi öyledir, bataklıkların ve ırmakların arasında, üstelik Aralık ayının ortasında bile arazide uyuduklarından, kötü barınma ve zorlu askerlik koşullarından dolayı hastalık kaparak ölenler de dâhil olmak üzere, nihai bir muharebede olacağından çok daha fazla sayıda asker kaybettik, bunu düşman için de söyleyebiliriz.

Hakkını vermek gerekirse, Savoie Dükü,* Prens'le savaşmak, hatta bir savaş günü belirlemek için ciddi ciddi bastırdı ama Villeroy Dükü, Mösyö Catinat ve Tesse Kontu, üçü de karşı çıktı. Bunun temel nedeni şuydu; birliklerin zayıflığını biliyorlardı. Birçok durumda öylesine yıpranmışlardı ki Almanlara karşı savaş verecek durumda değillerdi. O yüzden de üç ay kadar süren ve takımlar hâlinde yapılan karşılıklı yıpratma çarpışmalarının ardından kışlık ordugâhımıza çekildik.

Savaş alanından çıkmadan önce, alayımız, altı yüz *dragon*** ile iki yüz kadar süvariden oluşan bir birlikle Savoie Prensi Eugene'in emri altındaki önemli bir general olan Prens Commercy'nin önünü kesme planı doğrultusunda harekete geçti. Bu birliğin yalnızca süvari ve *dragon*'lardan oluşturulmasına niyetlenilmişti, ancak önceden de açıkladığımız gibi, düzensiz çatışmalarda İmparatorluk bizi daha çok yenme şansı bulup daha çok tepelediğinden ve asker arasında itibarı yüksek olan şu Prens'in yanında okkalı bir refakat birliği olmadan dışarı çıkmadığı düşünüldüğünden, İrlanda piyade alayının da şayet yürüyerek yetişebilirse birliğe eklenmesi emredildi.

Prens'in kendi geçiş güzergâhını güvenceye almak için adamlarını yaymış olabileceği istihbaratını alan generali-

---

* Defoe Vendôme Dükü demek istemiş olabilir, çünkü Savoie Dükü zaten Prens Eugene. (ç.n.)

** Ejderha. Atlı olarak intikal eden, ancak piyade olarak savaşan birlik. (y.h.n.)

miz bana yaklaşık iki saat kadar önce, 200 piyade eri ve 50 *dragon*'la küçük bir ormana gitme emri verdi, ben de emri yerine getirdim. Ne var ki Tesse Kontu birliğimizin yeterince güçlü olmadığını düşünmüş olacak ki bizi desteklemek için bin atlı ve üç yüz bombacıyla bizzat çıkıp geldi. İyi ki de böyle yapmış, çünkü Prens Commercy, ilk birliğin istihbaratını aldığından beklenenden erken davranıp ilerleyerek saldırdı. Kont kurşun seslerini duyup elindeki bin atlıyla ilerlememiş, çatışmanın en yoğun anında adamlarını destekleyecek bir harekâtı başlatmasa, düşman ilk grubu bozguna uğratırdı. İşte Almanların yenilgisine neden olup onları çekilmek zorunda bırakan da bu hamle oldu. Çok iyi bir geri çekilme gerçekleştirdiyse de savaş benim saklandığım ormana doğru kayınca, uğradığı yenilgi yüzünden şaşıran Prens, geçiş güvenliği için bir müfrezeyi önden gönderemedi.

Tesse Kontu, yukarıda da belirttiğim gibi, ormana gönderildiğimizi anladığından, arkadan çevrilmemizi önlemek için düşmanın hemen ensesindeydi, mümkün olursa ormanda yerlerini belirleyip, savaş düzeni alıp yeni bir çatışmaya girebilirdik. Düşman ormana varmadan gece çökmek üzereydi. Bu da demek oluyordu ki sayımızı anlayamazlardı. Ormana ulaştıklarında, 50 *dragon*, geçiş yolu bulmak ve güvenli mi anlamak için ilerledi. Bu birlik keçi yolunda, yani ormanı boylu boyunca geçen patikada iyice ilerleyene kadar sabırla bekledik. Sonra peşlerine düşüp girdikleri mevki ile bulundukları yer arasında konuşlanarak geri çekilme yolunu öylesine etkili bir şekilde kapattık ki bizi fark edip ateş açtıklarında çarçabuk kuşatıldılar, komuta subayları ve sekiz *dragon* dışında hepsi oracıkta kılıçtan geçirildi.

Bu olay, durumun ne olduğunu ve sayımızı bilmeyen Prens'i durdurdu. Daha iyi istihbarat almak amacıyla 200 atlı gönderdi. Tuttuğumuz mevziye saldırmak için duruma göre ormanı kuşatacaklardı. Bu arada, Tesse Kontu onun arkasında beliriverdi. Biraz uzaktaki birliğimizin çıkardığı

gürültüden onun zor bir durumda olduğunu anladık ve 200 süvariye hemen saldırmaya karar verdik. Buna uygun olarak bizim küçük atlı birliğimiz, geçidin girişinde dizilip çarpışma niyetini belli etti; ormanı çevreleyen çitin arkasında mevzilenen piyade birliğimiz ise durum gerektirdiğinde saldıracak şekilde hazır bekliyordu. Atlı birliği, kendilerine saldırılınca geçide doğru çekildi ama Almanlar bizden daha kurnaz çıktı. Bizi geçidin girişine itmekle yetindiler, çitlerin orada adam olup olmadığını bilmediklerinden dar geçide sokulmadılar.

Beri yandan Fransızların arkasında olduğunu ve yeni bir çarpışmaya girecek güçte olmadığını anlayan Prens, vuruşarak ilerlemeye karar verip, yolun iki tarafındaki çitleri temizlemek, böylece de süvari birliğiyle geçip gidebilmek için *dragon*'larına attan inip ormana girme emri verdi. Bunu o kadar güçlü bir şekilde yaptılar ve bize öylesine baskın çıktılar ki, uzun bir süre mevzimizi korumamıza karşın, neredeyse adamlarımızın yarısını kılıçtan geçirdiler. Her şeye rağmen yetişebilmeleri için Fransız süvarisine zaman kazandırabildik. Prens'in birliklerine saldırdılar, yollarını kesip çoğunu tutsak aldılar, o zaman biz geri çekilip süvarilerimizin girmesi için yer açtık. *Dragon*'larından 300'ünü öldürdük, 200'ünü de tutsak ettik.

Bu harekâtın ilk temasında, arkasında adamlarıyla bir Alman *dragon* subayı, yanımdaki üç adamı vurup devirmiş sıra bana gelince merhamet göstermişti. Adamlarımız mevzilerini terk etmiş, kendi canlarının derdine düştüğünden bunu kabul etmek zorunda kalmış, kılıcımı ona vermiştim. Gelgelelim süvari birliğimiz yukarıda anlattığım şekilde savaşa girince olayın rengi değişti ve Alman dragon'lar mahvoldu. Beni tutsak alan subay bana dönerek, "Hepimiz kaybettik," dedi. Onun hizmetine girip girmeyeceğimi sordum. "Dur bir dakika," dedi. Çünkü adamları umutsuzca savaşıyordu. Ne var ki 200 Fransız atlısı arkasında belirince, bana dönüp Fransızca, "Ben sizin tutsağınız olacağım," diyerek hem kı-

lıcımı hem kendi kılıcını bana verdi. Yanındaki *dragon* da aynısını yapacakken vurulup düştü, süvarilerin yetişmesiyle savaş meydanı bir anda tertemiz oldu. Ne var ki Prens Commercy kalan adamlarıyla kaçtı, peşine de düşülmedi.

Tıpkı benim olduğum gibi, tutsak alınmaktan kurtulan 16-17 adamımız vardı; ne var ki kendilerini esir alan subayı esir alacak kadar talihli değillerdi. Üzerimde ne kadar para olduğunu sormayacak kadar yücegönüllü davranmıştı, hoş sorsaydı da fazla yoktu. Kibarlığı bana pahalıya patladı ve daha sonra üzerinde yaklaşık 100 *pistole* olduğunu anladığım hâlde, yüzsüzlük yapıp parasını soramadım. Ne var ki, geceleyin çadırlarımıza geldiğimizde, çok kibar davranıp bana 20 *pistoleyi* hediye verdi. Ben de bunun karşılığında yemin etmesine istinaden Prens Eugene'nin kampına gitmesi için izin kopardım, sözünü tuttu ve gidip kendini takas ettirdi.

Bu olay, daha önce orada olduğundan söz ettiğim, hani İrlandalı alayının çok iyi hizmet verip kasabayı olası bir akından kurtararak Almanları bir kez daha yendiği, altı saatte kasabanın dörtte üçüne hâkim olarak büyük ün kazandığı o harekât sırasında, yani benim Cremona'da konaklamamdan sonra gerçekleşti.

Neyse kendi öyküme döneyim bir an önce, uzun süre içinde kalmadığım savaşların günlüğünü yazıyor değilim.

Bundan sonraki yaz, benim de içinde olduğum iki İrlanda alayımız yeniden savaş meydanına sürüldü ve Almanlarla bir sürü kanlı çarpışmaya girişti. Çok açıkgöz bir general olan Prens Eugene bize hiç rahat vermiyordu. Yukarı aşağı manevralardan hiç vazgeçmeyerek belki kendi adamlarını yordu ama bizi de taciz ederek epey üstünlük kazandı. Fransızların hakkını vermek, nasıl davrandıklarını bilmek isteyen biri, Almanları asla boş çevirmeyip gerekli her durumda büyük bir kararlılıkla ve cesaretle savaştıklarını bilmelidir: Hem piyadelerden hem de soylulardan sayısız insanın kanına malolduğu hâlde, bu seferde Kral Philip biz-

zat orduda bulunuyor olsa da komutadaki Vendôme Dükü, Savoie Prensi'ne anladığı bir dille karşılık verdi. Adamlarının bulunduğu mevzileri bir bir ele geçirerek, onu bütün İtalya'yı terk etme noktasına getirdi. O zamanları anlatan tarih kitaplarında da görülebileceği üzere, Prens Eugene'in İtalya'ya getirdiği o göz alıcı ordunun tamamı, ki bunlar şimdiye kadar o topraklara ayak basmış en seçkin birlikler olduğundan aynı zamanda da kuşkusuz en iyiydi, kemiklerini o ülkede bıraktı, onların ardından binlercesi de Fransızlar diğer bölgelerde gerileyene kadar kaderlerine boyun eğdiler. Neyse, bu iş bana düşmez.

Bu olaylardaki rolüm kısa sürdü ama önemliydi. Biz savaş meydanına çıktığımızda 1702 yılının başlarıydı ve Vendôme Dükü, İmparatorluk güçleri tarafından tutulan Mantova şehrini kurtarmak için bütün ordunun bir araya gelmesini emretti.

Prense Eugene öngörülü bir prensti ve talih yüzüne hep gülüyordu, önceki yıl birçok durumda bizim ordumuzu püskürtmüştü. Gelgelelim bu yıl, o iyi talihi eprimeye başlamıştı. Ordumuz onunkinden sayıca fazla olmakla kalmıyordu, Dük de savaş meydanına ondan daha önce gelmişti. Prens Mantova'yı tüm kış abluka altında tuttuğundan, Dük ne pahasına olursa olsun şehri kurtarmaya azmetmişti. Dediğim gibi, alana ilk gelen Dük oldu ve Prens güç kullanarak onun ablukayı kırmasını engelleyebilecek durumda değildi; bu yüzden, cephanesinin bulunduğu Borgo Kalesi ile Vendôme Dükü'nün tehdit ettiği Borsello'yu korumak için en güçlü birliklerinden birkaçını bırakarak, askerlerini çekti. Bize güçlü bir direniş göstermek için diğer bütün askerlerini bir araya topladı. Bunlar olurken İspanya kralı da orduya katıldı. Vendôme Dükü, Prens Eugene'i muharebeye zorlamak için saldırmaya karar vermiş olduğu Luzara yakınlarında yaklaşık 35 bin adamıyla bekliyordu. Vaudemont Prensi de Milano sınırlarını korumak için Mantova'nın gerisindeki

Rivalto'da siperlere çekilmiş vaziyette 20 bin adamıyla bekliyordu. Mantova'da da aşağı yukarı 12 bin asker vardı ve Mösyö Pracontal, Mantova kasabasının geçiş yolunu koruyan burçların topları altına 10 bin adam yerleştirmişti.

Birkaç gün önceki gibi bunların tümü birleşseydi, Prens'in üzerinde kaçınılmaz olarak katlanamayacağı bir baskı oluşur, İtalya'da barınmak burnundan gelirdi; 15 gün siper kazılan nizami bir kuşatmaya daha dayanabilecek bir ülkede hiçbir yerin efendisi değildi ve bunların hepsinin pekâlâ farkındaydı. İşte bu yüzden Vendôme Dükü mümkünse onu çarpışmaya zorlamaya karar vermiş ve bu uğurda Luzara'ya saldırmak için hazırlıklar yapmışken, 15 Haziran 1702'de bütün İmparatorluk ordusunun savaş düzeninde ortaya çıktığını, bize saldırmak için hızlı bir yürüyüşe kalktığını şaşkınlık içinde gördük.

Bizim ordumuz da tıpkı iki gün önceki gibi yürüyüş kollarıyla onlara doğru gidiyordu ve size şunu da söylemem gerekir ki, Dük üç gün önce General Visconti'nin üç İmparatorluk süvari ve bir *dragon* alayıyla Tessona'da, San Victoria'da konakladığı haberini alınca onlara saldırmaya karar verdi. Bu plan öylesine gizlice yürütüldü ki ordumuz üç fersah ötede başka bir güzergâhtayken, Mösyö Visconti Modena'ya geçtiği sırada, süvari ve *dragon*'lardan oluşan 6000 kişilik bir Fransız ordusunun saldırısına uğradı. Yaklaşık bir saat boyunca kendisini cesurca savundu; gücünün yetmeyeceğini, bozguna uğrayacağını anlayınca geri çekil borusu çaldı. Ancak müfrezeler geri çekileli daha çeyrek saat bile olmamıştı ki teçhizatlarının tıklım tıklım doldurduğu Tessona köprüsü dışında, üstün sayıdaki bir piyade birliği tarafından kaçış yollarının kesildiğini, çepeçevre sarıldıklarını anladılar. Ne ileri gidebiliyor ne geri dönebiliyorlardı; bir düzen sağlayamayacak şekilde birbirlerini itip kakmaya, ezmeye, birbirlerinin üzerine yuvarlanmaya başlayınca, düzeni korumak şöyle dursun, çoğunluğu neh-

re düştü, boğuldu. Çoğu öldürüldü, kalanlar esir alındılar; üç alay süvari ile bir dragon alayı tek kelimeyle bozguna uğratıldı.

Prens büyük bir darbe yemiş oldu çünkü bunlar tüm ordunun en seçme birlikleriydi. 400 kadarını, epey büyük ganimet sayılacak teçhizatlarıyla birlikte tutsak aldık. Yaklaşık 800 de at. Hiç kuşku yok ki ayın 15'ine sarkacak bir savaşta bu birliklere çok ihtiyaç duyulacaktı. Yukarıda da anlattığım gibi bizim ordu, Luzara'ya saldırmak üzere tam tekmil yürüyüşteyken, yaklaşık 600 atlıdan oluşan bir Alman birliği uzaktan göründü; bir saate kalmadan da bütün ordu savaş düzenine geçmişti.

Ordumuz hemen düzen aldı; Dük, alaylarımızı geldikleri gibi öylesine iyi noktalara ve üstünlüklerine olacak şekilde yerleştirdi ki Prense Eugene yalnızca hücum ve savunma düzenini değiştirmekle kalmadı, kendisinden üstün bir orduya saldırmaya mecbur olmak gibi çok kötü bir duruma düştü. Hâlbuki bir gün daha beklemiş olsa, biz onların kucağına düşecektik. Bunun asıl sebebi Alman generallerinin gururlarına yenik düşmesi ve birliklerinin çok iyi olduğuna dair sabit fikirleriydi. Krallık ordusu, büyük Po nehri solda kalacak şekilde mevzilendi, nehrin diğer kıyısında Vaudemont Prensi'nin komutasındaki ordu İmparatorluk askerlerinin Borgo Kalesi'ndeki tahkimatını top ateşine tutuyordu. Vaudemont Prensi, meydan muharebesi gibi bir şey olacağını duyunca krallık ordusunu takviye etmek üzere 12 tabur ve yaklaşık 1000 atlı sevk etti. Prens Eugene saldırı için yeni hazırlıklar yaparken, bu birliklerin ordumuza katılacak zamanı bulmaları bize büyük cesaret verdi. Aslında Prens Eugene'e savaşa başlama kararı verdirten de bu birliklerin gelişi oldu, çünkü onlar yetişmeden çarpışmaya başlamayı umuyordu. Çarpışmanın muhakemesinde hayal kırıklığına uğradı ama yine de savaşmak zorundaydı, bu bir hataydı ve fikir değiştirmek için çok geçti.

Tüm hücum hattını savaşa sokamadan akşam beş olmuştu. Bizi pek de işe yaramayacak şekilde yarım saat kadar topa tuttuktan sonra, Commercy Prensi'nin komuta ettiği sağ kanatları büyük bir hışımla sol kanadımıza saldırdı. Adamlarımız bu hücumu o kadar iyi karşılayıp birbirlerini öyle bir desteklediler ki onları büyük kayıplarla püskürttüler. Üstelik talihsizlikleri eseri Commercy Prensi ilk hücumda öldürüldü. Ona bağlı alaylar emir alamadıklarından ve böylesi büyük bir adamın düşmesiyle de şaşkına döndüklerinden dağıldılar ve handiyse bir tugay yok oldu.

Gelgelelim, General Herbeville'in komutasında çarpışan ikinci hat, birinci hatta boşalan yerleri doldurdu. Taburlar toplandı, korkusuzca ikinci bir hücuma başladılar; ana gövdenin takviye kuvvetleriyle desteklendiler, adamlarımız mevzileri ile Po nehri arasında sol kanatta bulunan bir kanala kadar itildiler, bu kanalın arkasında yeniden toplandılar. Burada hem yaya hem süvari birlikleriyle takviye edilmiş olarak inatçı bir tutumla her iki kıyıda birden vuruşmaya başladılar. Bunu öylesine büyük bir cesaret ve ustalıkla yaptılar ki sonuna kadar savaşabilselerdi, kimin daha iyi olduğuna karar vermek mümkün olmazdı.

Kraliyet ordusunun sağında, Fransız süvarisinin gülü, yani karabinalı jandarma, kraliçenin sayıları 400'ü aşan atlı muhafızları, onların hemen yanında ise tugayımızın da dâhil olduğu piyadeler saf tutmuştu. Önce süvari birliği kılıçlarını çekip, iki İmparatorluk zırhlı süvari* birliğinin ateşi altında tek bir kurşun atmadan doludizgin hücuma kalktı. Aralarına dalıp atlarının gücüyle onları devirerek karmaşa yarattılar. Böylece araziyi öyle bir temizlediler ki, önce düşman elinde olduğu hâlde şimdi piyademizin bizim de peşi sıra gideceğimiz ilk hattı orada dizilmişti.

Bu ilk hücumda, bütün sağ kanata kumanda eden Crequi Markisi öldürüldü. Alman tarafında hayatını kaybeden

---

* Defoe Fransızcasıyla yazmıştır; cuirassier. Bu tanım cuirasse adı verilen göğüs zırhından gelmektedir. (y.h.n.)

Commercy Prensi'nin kaybına eşdeğer bir ölümdü bu. Yukarıda anlattığım şekilde düşmanın süvarisini bu şekilde engelledikten sonra, generallerinin ustalığı sayesinde toplanan ve üç İmparatorluk piyade alayıyla desteklenen birlikleri, önlerinde hiçbir şeyin duramayacağı bir öfkeyle yeniden saldırı başlattı. Burada İrlanda alayımızın iki taburu darmadağın oldu; adamlarımızın çoğu öldürüldü. Ben de bir misket mermisiyle yaralanma talihsizliğine uğradım. Sol kolum kırıldı. Bununla bitmedi; dev gibi bir Alman askeri bir vuruşta beni yere yıktı, beni öldürdüğünü düşünüp ayağını üstüme koymuştu ki adamlarımın birinin silahından çıkan bir kurşunla orada can verdi ve üzerime yığıldı. Kolum kırık olduğundan bu benim için büyük zulüm oldu. Neredeyse at iriliğinde olan bu adam öyle ağırdı ki hiç kımıldayamıyordum.

Adamlarımız durdukları yerden bundan sonra geri püskürtüldüklerinden düşmanın elinde kalmıştım. Ne var ki onların tutsağı değildim; daha doğrusu ertesi sabah beni bulana kadar. Ölülerin arasında yaralı var mı diye cerrahların da içinde bulunduğu arama tarama birliği gönderilince, sözünü ettiğim dev Alman'ın ve yanıma düşmüş diğerlerinin altında neredeyse havasızlıktan boğulmuş bir hâlde beni buldular. Haklarını yemeyeyim, bana insanca davrandılar. Cerrahlar kolumu ustalıkla tedavi etti. Dört-beş gün sonra yeminim üzerine Parma'ya gidebilme özgürlüğüne sahip oldum.

Özellikle sol tarafımızda her iki ordu da kime ateş edildiğinin görülemediği, generallerin ne yaptıklarını seçemedikleri bir aşamaya gelene, kısaca hava iyice kararana kadar savaşı sürdürdü. Bu yüzden giderek ateşin yoğunluğu azaldı, gece onları ayırdı desek hiç de yanlış olmazdı.

Her iki taraf da zafer iddia etti, yapabildikleri kadar gizlediler kayıplarını ama kesin olan şu var ki bundan daha inatla ve cesaretle yapılan bir savaş daha yoktur. Savaşı sonuna kadar sürdürmeye yetecek gün ışığı olsaydı, hiç kuşkusuz, her iki taraftan daha binlerce insan ölürdü.

Almanların zaferi kendilerinin kazandığının tüm kanıtı yukarıda da anlattığım gibi, bizim sol kanadımızı kanala, Po'nun kıyısındaki yüksek toprak setlere veya tümseklere sürmeleriydi ama bizimkiler geri çekilme işinde öylesine kazançlı çıkmışlardı ki, şimdi bulundukları yerden düşmanın en kalabalık olduğu yerlere ateş ediyorlardı ve mevzilerinden asla sökülüp çıkarılamazlardı.

Krallık ordusunun zaferi kazanmasının en büyük tanıklığına gelirsek, ki bu diğerinden iyiydi, bu savaştan iki gün sonra Almanların âdeta göz hapsinde tuttuğu Guastalia'ya saldırdılar, garnizonu boyun eğmeye, altı aylığına savaşa hizmet etmemeye yemin ettirdiler. 1500 adam olduğundan, Almanlar için bu büyük kayıp oldu. Buna rağmen Prens Eugene burayı kurtarmaya yeltenmedi. Bunun ardından, İmparatorluk askerlerinin elinde olan birkaç mevziyi daha aldık ama o yıl bir başka savaşı yürütecek bir durumda olmadığımızdan Fransız ordusunun yaklaşmasıyla oraları terk etmek zorunda kaldık.

Seferim sona gelmişti, sakatlansam da beyefendilerin birçoğundan daha iyiydi durumum; çünkü bu kanlı savaşta 400'ün üzerinde subay ölmüş veya yaralanmıştı ki bunlardan üçü üst rütbeli komutanlardı.

Sefer aralık ayına kadar devam etti ve Vendôme Dükü, kısaca söylersek İtalya'da her geçen gün toprak kaybetmeye başlayan Almanlardan, Borgo Kalesi ile birkaç yeri daha aldı. Uzun zamandır tutsaktım ve esir değiş tokuşu imzalanmadığından, Prens Eugene Fransız esirlerin Macaristan'a gönderilmelerini emretti. Bu makul bir şekilde uygulanabilecek bir şey değildi, büyük bir zalimlikti aslında. Beri yandan bu sürgünde birçoğu onları nazik bir şekilde karşılayan Türklere kaçmanın bir yolunu buldular. İstanbul'daki Fransız büyükelçisi onlarla ilgilendi, masrafı krala ait olmak üzere hepsini gemiye bindirip yeniden İtalya'ya yolladı.

Gelgelelim Vendôme Dükü bir sürü Alman tutsak almış, Prens Eugene tutsaklarını Macaristan'a göndermekten bık-

mış, oraya göndermiş olduklarından bazılarını geri getirme görevini üstlenmek zorunda kalmıştı. Böylece ikisi, bir tutsak değişme anlaşmasında karar kıldılar.

Dediğim gibi yeminim üzerine Parma'ya gitmeme izin verilmişti. Yaralarımın ve kırık kolumun tedavisine orada 40 gün devam ettikten sonra, Ferrara'daki komuta subayının emrine girmek zorunda kaldım. Oradan pek yakında gelecek olan Prens Eugene'in tarafından birkaç başka savaş esiriyle birlikte tutsak değişimi yapılmak üzere beklctilcccğim Milano'ya gönderildim.

Trento şehrinde sekiz ay kaldım. Evinde barındığım adam bana karşı çok kibar davranıyor, beni gözetiyor, her işime koşuyordu. Orada rahat yaşıyordum. Burada, evinde barındığım adamın kızıyla, hiç aklımda yokken bir çeşit yakınlaşmamız oldu. Nasıl bir musibetin beni beklediğini bilmeden, daha sonra onunla evlenmeye ikna edildim. Benim tarafımda, suçlu olduğumu asla düşünmediğimi itiraf etmem gereken bir dürüstlük vardı ama kız benden çok kurnazdı, alışkın olduğumdan daha fazla şarabı mideme göndermenin yollarını bulmuştu; ne yaptığımı çok iyi bilmek dışında o kadar da kendimden geçmiş olmadığım hâlde, yine de bende pek görülmeyen aşırı mutlu bir ruh hâline girerek evlenmeye razı oldum. Dürüstlüğün böyle kötüye kullanılması beni bir sürü tatsız durumlara soktu. Neden derseniz, üzerime aldığım bu yükle ne yapacağımı bilmiyordum. Ne onunla kalabilir ne onu götürebilirdim, son derece şaşırmış bir hâldeydim.

Çok geçmeden zamanı gelip karşılıklı esir değişimi anlaşmasıyla serbest bırakılınca, o zaman Milano'da konaklayan alayıma gitmek zorunda kaldım. Oradan da İngiltere'deki aracımın yardımıyla, İngiltere'den İrlandalı alaylara asker toplamaya söz verdiğimden Paris'e gitme izni aldım. Paris'e gitme iznini böyle elde ettikten sonra, düşmanın ordusundan Trento'ya gitmek için bir pasaport edindim, dolambaçlı

uzun bir gezinin ardından, oraya geri gittim. Eşyalarımı toplayıp, karımı ve her şeyimi alarak Tyrol'den Bavaria'ya, böylelikle Suabia'dan Kara Orman'a ve oradan Alsace'a gittim. Oradan da Lorraine ve Paris'e.

Savaştan sahiden de bıktığımdan, gizlice ordudan ayrılmayı kuruyordum. Gel gör ki ordu hâlen savaş meydanındayken terk etmek şerefsizce bir şey sayıldığından bu şekilde ayrılamazdım. Araya giren bir tesadüf işin bu kısmını benim için kolaylaştırdı. Şimdi savaş, tıpkı önceki gibi, Fransa, İngiltere ve Hollanda arasında yeniden başlamıştı. İngilizleri oyalamaktan başka bir şey düşünmeyen Fransa kralı, Dunkirk'te savaş gemileri ve firkateynlerden oluşan güçlü bir birlik donattı. Bu gemilere gönüllüler haricinde 6500 adamdan oluşan büyük bir birlik yükledi, daha çok Aziz George Şövalyesi olarak anılan yeni kral da onlarla birlikte gemiye bindi. Hepsi İskoçya'ya gidecekti.

Bu hizmet için yanıp tutuşuyormuşum gibi yaptım, içinde bulunduğum İrlanda alayındaki yerimi satmama izin verilirse, Şövalye'den de albaylığa da terfimi alırsam, Büyük Britanya'ya varışının ardından onun için gönüllü olarak asker toplayabilir, parasız hizmet edebilirdim. Bu ikincisi, Şövalye'nin gözünde bana büyük üstünlük kazandırdı çünkü şimdi kendi ülkesinde epeyce servet yapmış önemli bir adam sayılıyordum. Böylece bölüğümün ayrılma iznini kopardım. Londra'dan Hollanda yoluyla bana gönderilen epey miktar parayı aldıktan sonra dört başı mamur bir teçhizat hazırlayıp, gemiye binmek üzere Dunkirk'e gittim.

Şövalye beni çok iyi karşıladı. İrlanda alayında subay olduğumu, İtalya'da savaşlara katıldığımı, bunun sonucunda da kıdemli bir asker olduğumu kendisine anlatmışlardı. Ne şahsına ne de davasına özel bir bağlılığım olmadığı hâlde, kendi karakterime eklenen bu özellikler, bana karşı büyük hürmet gösterilmesine yaradı. Aslına bakılırsa ne bu tarafın ne diğer tarafın ülküsünü önemsiyordum. Önemsesem yal-

nızca hayatımı tehlikeye atmakla kalmaz, mallarım daha o andan itibaren İngiliz hükümetine irat kaydedilirdi ki, keyfine göre el koyabilmeye gücünün olduğu besbelliydi.

Gelgelelim pek yakında İngiltere'den hemen hemen 300 sterlin tutarında havalem geldiğinden ve İrlanda alayındaki yerimi buna yakın bir bedelle sattığımdan, bu tatsız amaca aklım çelinerek değil, mükemmelen gönüllü olarak katıldım, ne pahasına olursa olsun ben de onlarla gittim. Kendi öykümü anlatmak bu bereketsiz yolculuktan söz etmeyi gerektirmediği için sadece şunu söylemekle yetineyim; kuvvet bakımından Fransızlardan üstün olan İngiliz filosu tarafından pek yakından ve etkili biçimde takip edildikten sonra ellerinden kurtulunca asılmaktan da kurtuldum.

Varmayı hedefledikleri limanı ıskalamaları Fransızlar için şans oldu. Frith of Forth'a ya da diğer ismiyle söylersek Edinburgh Halici'ne gitmeye niyetlendikleri için, ayak basılacak ilk kara parçası, olabildiğince kuzeyde kalan Montrose adındaki bir yerdi. Burada karaya çıkmak işlerine gelmiyordu. Bu yüzden halice dönmek zorunda kaldılar. Halicin içine girdiler ve denizin ilk kabarışında yola koyulmak üzere demir attılar. Ne var ki bu gecikme veya engel Sir George Byng komutasındaki İngilizlere halice gelmek için zaman kazandırdı, tıpkı bizim yaptığımız gibi onlar da demir atıp ilk kabarışla haliçten yukarıya gitmek için beklemeye başladılar.

Yukarıda anlattığım gibi, limanı ıskalamasak, bütün birliğimiz iki gün içinde yok olur, daha küçük fırkateynlerle Leith'teki mendirek veya melceye sokulup birlikleri ve cephaneyi karaya çıkarmaktan başka bir şey yapamaz, savaş gemisini ateşe vermek zorunda kalırdık çünkü İngiliz müfrezesi, en fazla yirmi dört saat gerimizdeydi.

Bu beklenmedik durum üzerine, Fransız amiral, halicin kuzey ucunda durduğumuz yerden yelken açtı ve kuzeye tam yol gitmeye başlayarak İngiliz filosunun önüne geçti,

kaçışını sağladı. En geride kaldığı için kurtulamayan o tek gemi dışında hepsi kurtuldu.

İngilizlerin peşimizi bıraktıklarından, ki bu ancak üçüncü gece gerçekleşebildi, emin olunca rotamızı değiştirip onları gözden kaybettik ve Norveç kıyısına dümeni kırdık. Baltık denizinin ağzına gelene kadar o kıyıyı bordamızda tuttuk ve bir kez daha demir attık. Deniz temiz mi diye haber getirmeleri için iki sandal yolladık. Düşmanın bizi izlemediğinden emin hâlde, fazla sürat yapmadan yelken açıp, gerisin geriye Dunkirk'e geldik. Yeniden karaya ayak bastığıma çok memnun olmuştum, çünkü bu süre zarfında, hayatımızı kurtarmak için kaçarken yakalansaydım kesinlikle asılacağıma hükmettiğimden akla hayale gelebilecek en büyük dehşeti yaşıyordum. Gözümün önüne urganlardan, darağaçlarından başka hiçbir şey gelmiyordu.

Şimdi kaygı sona ermişti. Süvari birliğinden ve ordudan izin alıp alelacele Paris'in yolunu tuttum. Paris'e ve dolayısıyla barınağıma gelişim o kadar ani oldu ki talihsizliğin bu kadarı olur, karıma dair yaptığım keşif hiç de hoşuma gitmedi. Hanımefendinin, şerefli bir kadının uygun bulmayacağı türden insanlarla ahbaplık kurduğuna inanmam için yeterli nedenim vardı. Onunla geçirmiş olduğum günlerden huyunu iyi bildiğimden rahatsız olmaya, onu kıskanmaya başladım. Bunun çok dokunduğunu itiraf etmeliyim, neden derseniz, ona değer vermeye başlamıştım. Özellikle de Fransa'ya getirdikten sonra, sanki beni seviyor gibiydi ama hoppa bir damarı olduğu için, kadınlara karşı nezaketle dolup taşan Paris gibi bir yerde onun bu gibi şeylere koşmasını engellemek olanaksızdı.

Hem kendi ülkemde hem de yurt dışında boynuzlu olmanın kaderim olduğunu düşünmek de canımı sıkıyordu. Bazen düşündüğümde öfkeden öylesine kuduruyordum ki hâkimiyetimi yitiriyordum. Bütün günleri, hatta bazen geceleri de diyebilirim, ona ve özellikle de benim yerime geçip ondan istifade eden o alçak her kimse artık, ona ne yapa-

cağımı düşünmekle geçiriyordum. Hayalimde birden çok, belki yüz kez cinayeti düşündüm; ilk başlatıcısı değilse, aklımızda kötülüğün teşvik ettiricisi olduğuna kuşku olmayan iblis, gece gündüz kulağıma karımı öldürmenin bin bir türlü yolunu fısıldıyordu.

Şeytan, boynuzlu sözcüğü aklıma geldikçe kanımı beynime sıçratıp, gazaplı düşünceler uyandırmak suretiyle bu iğrenç tertibi öyle bir noktaya taşıdı ki, artık onu öldürüp öldürmemeyi tartışma meselesi olmaktan çıkarmış ve kararımı vermiştim. Onu hangi yöntemle öldürmem, öldürdükten sonra nasıl kaçmam gerektiğini düşünüyordum.

Tüm bu süre zarfında, suçlu olduğundan emin olmamı sağlayacak yeterli kanıt bulamamış, o yüzden ne onu suçlamış ne de kuşkulandığımı bilmesine izin vermiştim. Bunu ancak, hâl ve hareketimde, ona karşı değişen tavırlarımda kendisi sezebilirdi. Öylesine farklı davranıyordum ki beni bir şeyin rahatsız ettiğini algılamaması mümkün değildi. Yine de tavrıma aldırmadı, beni çok sıcak karşıladı, döndüğüme pek memnun görünüyordu. Ben yokken, har vurup harman savurmuşa da benzemiyordu. Ne var ki, bilgelerin dediği gibi kıskançlık bir erkeğin gazabıdır. Bıraktığım azıcık parayla evi böylesine iyi idare etmesi, hastalıklı hayal gücüme diğer insanlar tarafından geçindirildiği fikrini soktu. Bıraktığım parayı harcama fırsatı bulamamıştı.

Burada ona dair çözmem gereken çetrefilli bir sorun vardı: Gerçekten dürüst davrandığı hâlde, onun şerefsiz olduğuna kafayı taktığımdan, çok para harcasaydı, bu parayı düşüp kalktığı beylere harcadığını söyleyecektim ama tutumlu davrandığına göre, o adamların buna baktığını söylüyordum. İşte bu yüzden diyorum ya zihnim bozulmuştu; benden faydalandığını düşünüyor, gece gündüz bunu aklımdan çıkaramıyordum.

Tüm bunlar olurken, görünür bir şekilde ilişkimizin bittiği ortaya çıkmamış olsa da boynuzlu olduğumdan başka

bir şey düşünemediğim için, bunun kanıtını aramıyordum. Yanına gelen veya onunla konuşan herkese kem gözle bakıyordum. Bizimle aynı binada oturan, çok dürüst, nitelikli bir beyefendi vardı. *Guards du Corps*'ta* görevli bir subaydı. Bir gün, tesadüfen karımın o anda oturduğu salona bitişik küçük görüşme odasında bulunuyordum. Bu dediğim beyefendi de salona geldi. Aileden biri olduğundan bunu yapması sorun teşkil etmezdi. Benim görüşme odasında olduğumu bilmediğinden oturup karımla sohbete başladı. Söylediklerini kelimesi kelimesine duyuyordum, çünkü aramızdaki kapı açıktı. Aralarında geçen konuşmada gelişigüzel konulardan başka bir şey olduğunu söyleyemem. Alelade şeylerden söz ediyorlardı. Altmış üç yaşında epey zengin, Paris Parlamentosu'nda avukat bir adamla evlenen on dokuz yaşındaki genç bir hanımdan, bir kasabalının kızından söz ettiler. Paris'te servete konan bir dul kadının ölmüş kocasının uşağıyla evlendiğinden ve buna benzer gündelik konulardan dem vurdular ki karıma bununla ilgili bir kusur bulamadım.

Gelgelelim bu konuşma beynimi kıskanç düşüncelerle doldurup öfkemi ateşledi. Karımla konuşurken aşırı özgür davrandığını kafamda kurdum, karımın da onunla. Bir-iki kez, neredeyse içeri dalıp ikisine de hakaret etme noktasına kadar geldim ama kendimi tuttum. Nihayetinde, bekâretini, öyle anlıyordum ki yaşlı bir adama mutlu bir şekilde kaptıran bir hanımdan bahsetti ama hâlâ edepsiz bir şey yoktu. Ancak çoktan kanı tutuşmuş olan ben artık daha fazla dayanamadım, hemen ayağa kalkıp odaya daldım ve karımın söylediklerini duyduktan sonra "Siz de öyle mi düşünüyorsunuz Madam? Adam kıza göre çok mu yaşlıydı?" dedim. Bunu söyledikten sonra Aldersgate'teki Bull and Mouth denen tabeladaki yüze çok benzeyen bir bakış fırlattığımı hayal ettim ve caddeye fırladım.

* Muhafız birlikleri. (ç.n.)

Şerefli ve cesur bir adam olan Marki, ki böyle bir etiketi vardı, ne demek istediğimi anladığından peşimden geldi, sokakta dikkat çekmek için öksürdü. Ben durdum, o da yanıma geldi. "Beyefendi," diyerek söze başladı: "Fransa'daki şartlarımız çok ters, insan başı belaya girmeden kendini haklı çıkaramıyor. Ne olacaksa olur ama önce sizinaz önceki davranışınızın nedenini bana açıklamanız gerekiyor."

Birkaç dakika önce yaptığım davranışın nedenine ilişkin birazcık içim soğumuştu, şimdi ona karşı yanlış yaptığımı düşünüyordum. O yüzden içtenlikle, "Beyefendi, çok iyi tanıdığım bir beyefendisiniz, size büyük saygım var ama karımın hâl ve hareketlerinden biraz rahatsız olmaktayım, siz bu durumda olsaydınız ne yapardınız?" dedim.

"Karınızla aranızdaki tatsızlığa üzüldüm ama bundan bana ne? Şundan bundan konuşmak dışında, (orada söylediği kelimeleri tekrarladı) ona edepsizce bir şey yapmakla beni suçlayabilir misiniz? Üstelik bitişik odada olduğunuzu, her şeyi duyduğunuzu, bütün kapıların açık olduğunu bildiğimden böylesine masum bir konuşmayı kimsenin yanlış anlamayacağını düşündüm."

"Aşırı senli benli olmaya işaret ettiğini düşünmeseydim bunu yanlış anlamazdım, şerefli bir adamın buna katlanmasını bekleyemezsiniz. Beri yandan, ben karımla konuştum, size bir şey demedim, geçerken şapkamla selam verdim."

"Evet, iblis kadar öfkeli bir bakışla. Bu bakış bir şey demiyor mu sizce?"

"Ona bir şey diyemem" dedim. "Çünkü kendi çehremi göremem, öfkeme gelince, ki böyle adlandırdınız, size değil, karıma karşıydı."

"Beni iyi dinleyin efendim," dedi. Ben sakinleşirken o sinirleniyordu. "Karınıza benimle konuştuğu için kızgınsınız, bunun da beni ilgilendirdiğini düşünüyorum, kızmam çok normal."

"Bence öyle değil beyefendi," dedim. "Sizi karımla yatakta bulsaydım da kavga etmezdim. Çünkü yatmanıza izin verdiğine göre, suçlu o olurdu. Size bir şey diyebilir miydim? İstememiş olsa onunla yatamazdınız ki. Fahişe olmayı istiyorsa, onu cezalandırmam gerekir, sizinle kavga etmem gerekmez. Ben de yapabilirsem, sizin karınızla yatardım o zaman ödeşmiş olurduk."

Tüm bunları yumuşak bir tavırla, onu yatıştırmak için anlattım ama işe yaramadı ama kendi deyimiyle onu tatmin etmemi isterdi. Ülkede yabancı olduğumu, adalet tecelli ederken bana kimsenin acımayacağını, karımla arkadaşlığını sürdürürken masum olduğunu kanıtlayan biriyle kavga etmenin işim olmadığını, uğraşacak kötü bir kadınım olduğundan bu işte asıl yaralananın ben olduğumu, bu anlamda düelloya gerek olmadığını, biri eğer yatağıma giden yolu buluyorsa, incinmiş olan ben olduğuma göre, benden istifade eden adama karşı hayatımı eşit derecede tehlikeye atmamın akla yatkın olmadığını söyledim.

Bu olanlar karşısında sus pus olmayı kimse ondan bekleyemezdi. Onu küçük düşürmüştüm ve ancak bir kılıcın sivri ucundan başkası onu tatmin etmezdi. Böylece Flandre'deki Lisle'ye gitmeyi kararlaştırdık. Bir adamın karşısına çıkmaktan korkmayacak bir asker olduğumdan, karıma duyduğum öfke de cesaretimi kamçılamışken, tüm sabrımı taşıracak kadar beni kızdıran ve kışkırtan bir sözü ağzından kaçırdı. Karıma karşı duyduğum güvensizlikten bahsederken, çok iyi bir istihbaratım yoksa karımdan kuşku duymamalıymışım. Ben de şayet iyi istihbaratım olsaydı, kuşkudan uzak olurdum dedim. O da karımdan bunca iyilik gören kendisi olsaydı, beni bu kuşkudan kurtarmak için elinden geleni yapacağını söyleyerek cevap verdi. İsteyebileceği en kaba cevabı ona verince Fransızcaya dönerek, "Nous verrons à Lisle" dedi. "Bunun devamını Lisle'de konuşacağız."

Bu kavgaya karar vermek için ta Lisle'e kadar gitmenin ne ona ne de bana bir yararını görmediğimi söyledim. Aradığım adamın bu olduğunu şimdi sezdiğim için, bu kavgayı *au champ*, yani tam burada halledebilirdik. Diğerini haklayacak kadar şansı olan her kim olacaksa, önce olduğu gibi, kavgadan sonra da Lisle'e kaçabilirdi.

Kibar olsa da karşılıklı kötü niyet barındıran sözlerle konuşmayı sürdürerek yürümeye devam ettik. Paris'in varoşlarından epey çıkıp, Charenton yoluna doğru geliyorduk ki yolda kimsenin olmadığını görünce, Mösyö ...'nın bahçesine bitişik ağaç kümesini gösterip, ağaçların altının tam bize göre olduğunu söyledim. Oraya yürüdük ve hemen işe koyulduk. Birkaç eskrim hamlesinden sonra, etkili bir hücum yapıp kılıcı koluma saplayarak, kavisli bir yara açtı. Ne var ki benim kılıcımın sivri ucu da boş durmamış, onun vücuduna saplanmıştı. Yere düşmesi gecikmedi. Düşmeden birkaç söz döküldü ağzından. Bana ilkin onu öldürmem gerektiğini söyledi. Gerçekten yanlış yaptığını, bunu bildiği için benimle dövüşmemesi gerektiğini söyledi. Hemen kaçmamı diliyordu. Ben de şehre kaçarak bunu gerçekleştirdim ama bizi kimsenin görmediğini düşündüğümden daha ileriye gitmedim. Olayın üzerinden yaklaşık altı saat geçtikten, yani öğleden sonra, ulaklar birbiri peşi sıra haberler getirdi. Marki ölümcül bir yara almış, Charenton'da bir eve taşınmıştı. Ölmediğini söyleyen bu bilgi beni birazcık şaşırttı. Kaçtığımı düşündüğü için, kendisini yaralayanın kim olduğunu itiraf edeceğinden kuşkum yoktu. Endişeli olduğumu hiç belli etmedim. Hemen odama çıkıp dolabımda kalan paramı aldım ki bu aslında günlük harcamalarıma bile yetmeyecek bir miktardı. İki bin *livre* tutarında kabul edilmiş bir senedim olduğu için, hiç bozuntuya vermeden beni tanıyan bir tüccara gidip, işim gereği İngiltere'ye gitmem gerektiğini söyledikten sonra, senedin karşılığında elli *pistole* aldım ve gerisini senet eline geçtikten sonra alacağımı ekledim.

Bu şekilde tedarikimi yaptım. Benim çok iyi bir atım olduğundan uşağıma bir at temin ettim ve yeniden kaldığım eve gittik. Orada bir kez daha Marki'nin ölmediği haberini aldım. Tüm bunlar olurken, karım Marki'ye yönelik duyduğu endişeyi öylesine iyi gizlemişti ki bu konuda kendisine bir şeyler söyleme fırsatı vermedi. Ne var ki biraz zaman geçtikten sonra, daha derinlerde duyduğum küskünlük ve öfke işaretlerini açık seçik gördü. Bir yolculuk hazırlığında olduğumu sezerek, "Kasaba dışına mı çıkıyorsun?" diye sordu. "Evet Madam," dedim. "Böylece arkadaşınız Marki için yas tutacak fırsatınız olur." Ben böyle deyince, Meryem Ana ve ülkesinin azizlerini anarak sayısız istavroz çıkardı, sonunda da döküldü. "Bu mümkün mü? Marki'yi öldüren sen misin? O zaman işin bitti, benim işim de."

"Marki'nin öldürülmesiyle senin işin bitmiş olabilir Madam, ben de bitiğim senin yüzünden ama bunu en az zararla atlatmak için elimden geleni yapacağım. Bu kadarı yeter, Marki senin suçunu dürüstçe itiraf etti, seninle işim kalmadı." Kollarıma atılıp masum olduğunu haykırarak, benimle kaçabileceğini, kesinlikle tatmin olacağım kanıtlarla beni ikna edebileceğini söyledi ama şiddetle onu iterek "*Allez infame*!" diye bağırdım. "Defol rezil yaratık. Seni sevgili arkadaşın Marki'nin yanına göndermeye mecbur etme beni. Kalırsam yaparım bak!" Öylesine şiddetle ittim ki gidip sırtüstü yere yuvarlandı ve büyük bir çığlık kopardı. Haksız da sayılmazdı, canı çok yanmıştı.

Onu böyle hoyratça itmeme çok üzüldüm ama beni öfkelenmiş bir erkeğin şartlarında düşünmeniz gerekir; yani âdeta kendinden geçmiş, kızgın ve aklını yitirmiş bir adam olarak. Yerden kaldırdım ve yatağa yatırdım. Hizmetçisini çağırdım, gidip hanımına bakmasını söyledikten sonra, kendimi dışarı attım. Atıma atlayıp doğruca, kaçtığımın tahmin edilebileceği Calais, Dunkirk veya Flandre'a değil, Lorraine yoluna saptım. Gece boyu at binerek ve hız kesme-

yerek, ertesi gün gece vakti Maine'i geçtim, üçüncü gün sağ salim Chalons'daki Lorraine Dükü'nün topraklarına ulaştım. Burada bir gün dinlenip, hangi yöne gideceğime kafa yordum. Çünkü herhangi bir yolu geçmek en zor şeylerden biriydi; ya Fransa kralının topraklarında olacaktım ya da Fransa'nın müttefikleri tarafından Fransa uyruklu kabul edilecektim. Bar le Duc'te bir papazla karşılaştım. Başıma gelen olayın ayrıntılarını anlatmadığım hâlde, kendi tabiriyle benim şartlarımdaki beyefendiler için o yöne kaçmak bildik bir şey olduğundan, durumu tahmin etti. Bu varsayım üzerine bu iyi yürekli *padre* bana bir kilise geçiş belgesi temin etti, yani beni filanca manastırının tedarikçisi yaparak İsveç kralına ait Deux Ponts'a gitmem için bir pasaport verdi. Böyle bir nüfuza sırtımı yaslayınca ve oradaki bir kilise yetkilisine verilmek üzere papazdan aldığım tavsiye mektubum olunca, İsveç kralının ismini taşıyan pasaportla Köln'e geçtim, artık tamamen emniyetteydim. Hiçbir zorluk çekmeden Hollanda'nın yolunu tuttum. Hague'e geldim. Oradan, çok gizli biçimde ve birçok kez isim değiştirerek İngiltere'ye vardım, böylece İtalyan karımdan kurtuldum. Aslında fahişemden demem gerekiyordu; onu kendim böyle yaptıktan sonra, farklı olmasını nasıl beklerdim.

Londra'ya varınca, Paris'teki arkadaşıma yazdım. Ne var ki mektuplarım Hague tarihli olduğundan, arkadaşıma da cevabını oraya yönlendirmesini emretmiştim. Bu mektubu yazmamın başta gelen amacı, senedimin ona ödenip ödenmediğini öğrenmek, takip edilip edilmediğimi soruşturmak, benim veya karımın hakkında başka havadis olup olmadığını sorgulamaktı. Özellikle Marki'nin akıbetini merak ediyordum.

Birkaç gün içinde cevap aldım. Senedimi ibraz edip parayı tahsil etmişti, istediğim şekilde bana ödemeye hazırdı. Marki ölmemişti ama "Onu başka bir şekilde öldürdüğümü, çünkü Muhafız Birlikleri'ndeki görevini kaybetmesine neden olduğumu, bunun ona 20 bin *livre*'e patladığını, artık

Bastile'de çok sıkı korunan bir mahkûm olduğunu" söylemişti. Gidişim kuşkulu bulunduğundan peşime düşmüşler, beni Dunkirk yolunda Amiens'a kadar, Flandre yolunda da Chastean de Cambresis'e kadar izlemişler, o yönde beni kaybettikleri için takibi bırakmışlardı. Marki'ye benimle dövüştüğünü itiraf etmesi iyice tembih edilmişti ama o kendisine yolda saldırıldığını söylemişti. Ben ele geçirilmediğim sürece, mahkemeye gidip de yargılanırsa, kanıt yetersizliğinden dolayı sıyırabilirdi. Kaçışım ona bir güçlük çıkarıyordu çünkü o gün konuştuğumuzu, birlikte yürüdüğümüzü görenler vardı. İki tarafta da hiçbir şey kanıtlanamadığından görevinden olmuştu, neyse ki epeyce zengin olduğundan buna pekâlâ katlanabilecekti.

Karıma gelirsek, ona dair birkaç şey yazmıştı. Avutulamaz bir hâldeydi. Neredeyse ağlaya ağlaya ölmüştü, gözyaşlarının benim için mi yoksa Marki için mi döküldüğüne arkadaşım karar veremiyordu, ki bu çok sinir bozucuydu. Karımın çok kötü şartlarda, yoksul yaşadığını, ona bakmazsam, büyük sıkıntıya düşeceğini de ekliyordu.

Öykünün ikinci bölümü yüreğimi parçalamıştı. Açlıktan ölmesine seyirci kalmamam gerektiğini düşünüyordum; yoksulluk bir kadının kolay direnemeyeceği bir şeytan ayartması olduğundan, şayet engelleyebiliyorsam, onun suç işlemenin korkunç gerekliliğine uymasına aracı olmamalıydım.

Bunun üzerine arkadaşıma yazarak, karıma tekrar gidip onunla konuşmasını, öğrenebildiği kadar özel koşullarını öğrenmesini; sahiden de yokluk içinde olduğunu görür, özellikle de rezil bir hayat yaşamadığına kanaat getirirse, ona yirmi *pistole* vermesini, herkesten uzak, şerefiyle yaşama sözü verirse her yıl o kadar para alacağını, bunun da onu geçindirmeye yeteceğini söylemesini istedim.

İlk yirmi *pistole*'yi alan karım, arkadaşımdan, onu yanlış anladığımı, haksız yere suçladığımı, hakkını teslim etmem gerektiğini bana söylemesini istemiş. Kuşkulanmam için hiç-

bir nedenim, suçlamam için bir kanıtım olmadan, onu öyle kötü bir şekilde teşhir etmişim ki, yirmi *pistole*, benimle birlikte dünyayı dolaşmış bir kadının dişinin kovuğuna yetmezmiş. Arkadaşıma benden yılda 40 *pistole* koparmasını öğütlemişti ki buna razı oldum. Beri yandan, o yılın haricinde beni para ödettirme zahmetine sokmadı, çünkü Marki'nin ona olan aşkı bitmediğinden kadını yanına almış, arkadaşımın yazdığına göre ona yılda 400 kuron harçlık bağlamıştı. Bir daha da karımdan haber almadım.

Şimdi Londra'daydım ama kalabalıklardan uzak yaşamak, ismimi de değiştirmek zorundaydım. Virginia'daki ahalimle, özellikle de şimdi işlerimin başına geçmiş, baş kâhya olmuş, ona sağladığım olanaklar sayesinde çok iyi koşullara kavuşmuş akıl hocamla yazışarak temasımı sağlayan tüccarın dışında, ülkemdeki hiç kimseye kim olduğumu bildiremezdim. Akıl hocam onun için yapabildiğim her şeye layık olmuştu, çünkü bir insanın, en azından o ülkede sahip olabileceği en sadık uşak ve dosttu.

Şu anda yaşadığım tecridi, yalnız hâli düşünürsek, hayattaki en huzurlu adam olamazdım. Kutsal kitaptaki sözün ne kadar doğru olduğunu tecrübeyle görüyordum; "İnsanın yalnız olması iyi değildir." Çünkü son derece kederliydim, içimde bir ağırlık vardı, dışarı çıkmaya özellikle çok korktuğumdan, böyle kıstırılmış bir hâlde ne yapacağımı bilmiyordum. Sonunda çok uzaklaşmaya, yeniden Virginia'ya gitmeye, elimden geldiği kadar insanlardan uzak bir hayat sürmeye karar verdim.

Planın bu bölümüne biraz daha yakından bakınca, mahrem bir hayat yaşayabileceğime bir türlü kafam yatmadı. Neden derseniz, göçebe hayatın tadını almış, bu tadı artırma arzusu taşıyan şeylerden haberdar olmuş, orduya yazılmak, savaşa katılmakla işim olmadığı, bu işlere bir daha bulaşmayı düşünmediğim hâlde bundan büyük bir zevk almıştım. Neler olup bittiğini bilmediğim bir dünyada yaşayamazdım.

Olayları olduğunda değil, geçmiş şeylerin tarihi olarak öğrenebileceğim, haberleri yılda iki kez alabileceğim Virginia'da bir hayat süremezdim.

Şöyle düşünüyordum; şimdi ana yurdumdaydım. Ülke dışında şansım kötü gittiği hâlde, çünkü az bir para getirebilmiştim, daha rahat şartlardaydım. Yine de iyi bir idareyle, yakında param olabilirdi. Kendimden başka bakacağım biri yoktu. Virginia'daki çiftliklerimden genellikle yılda 400 ile 600 sterlin arasında gelir geliyordu, sadece bir yıl 700'ün üzerinde gelmişti. Oraya gitmenin, canlı canlı toprağın altına girmek olduğuna kanaat getirdim; böylece bu düşünceyi tamamen boşladım ve İngiltere'de herkesi tanıyabileceğim ama kimsenin beni tanımadığı bir yere yerleşmeye karar verdim. Nereye yerleşeceğime karar vermek çok uzun sürmedi. Aralarında çok uzun süre kaldığımdan Fransızcayı mükemmel konuştuğum için kendimi Fransız olarak yutturmak benim için kolaydı. Böylece Canterbury'ye gittim. Orada Fransızlarla muhatap olduğumda İngiliz olduğumu, İngilizlerle görüştüğümde Fransız olduğumu söylüyordum. Bu amaca uygun olarak, Fransızlarla olduğumda Mösyö Charnot olmak, İngilizlerin arasındaysa Mister Charnock olarak çağrılmak mükemmel bir gizlenme sağladı.

Burada kimliğim tam anlamıyla gizli olarak yaşıyordum. İçli dışlı olacak şekilde hiç kimseyle tanışmadığım hâlde ben herkesi tanıyordum, herkes de beni. Toplum içinde Valonlarla Fransızca, İngilizlerle İngilizce konuşuyor, gözlerden ırak ve sade bir şekilde yaşıyordum. Herkesle iyi geçiniyordum. Kimsenin işine bulaşmıyordum, kimse de benim işime karışmıyordu. Bana göre oldukça iyi yaşıyordum.

Gelgelelim, tam anlamıyla tatmin olamıyordum. Yerleşik bir aile düzeni en çok sevdiğim şeydi. Tanık olduğunuz gibi, aile olmayı iki kez denemiş, başaramamıştım. Geçmişin başarısızlıkları cesaretimi hiç kıramadığından evlenmeye karar verdim. Mümkün olan en uygun kadını

arıyordum, gel gör ki ya şu özelliği ya bu özelliği hayalimi yıkıyor, hevesimi kırıyordu. Bunun tek istisnası oldu; bir beyefendinin asil kızı. Ancak bir sürü retle karşılaştığımdan sonunda vazgeçmek zorunda kaldım. Bu gönül işinde iyi bir âşık olduğum söylenebilirdi aslında, bu genç kadınla kendimi çok iyi idare etmiştim, pek yakında telafi edilebilecek önemsiz pürüzlerden başka aramızda müşkül kalmamıştı, zorluğu çıkaran babasıydı. Sürekli itiraz ediyor, bugün şundan, yarın bundan rahatsız oluyordu. Söz verdiği hiçbir şeyi yerine getirmiyor, iki gün aynı şeyi savunduğu olmuyordu. En sonunda bu bahanelere bir son verdik. Babasının rızası olmadan evlenemeyecekti, ben de kalbini çalamıyordum, bu gönül ilişkisi böylece bitti.

Bu hayal kırıklığı canımı sıkmadı diyemem, o yüzden Canterbury şehrinden ayrıldım ve bir posta arabasına atlayıp Londra'ya gittim. Bu arabada pek nadiren gerçekleşen kendine özgü bir olaya tanık oldum.

Arabada genç bir hanım ile hizmetçisi vardı. Hanım çok kederli bir şekilde, tam karşımda oturuyordu. Yol boyunca durmadan iç çekiyor, hizmetçisi ne zaman bir şey dese gözyaşlarına boğuluyordu. Onunla uzun bir zaman geçirmediğim hâlde, çok kederli bir hâli olduğunu gördüğüm için avutmak istedim ve neden ağladığını sordum. Tek kelime etmedi ama onun gibi gözyaşı döken hizmetçisi, efendisinin öldüğünü söyledi. Bunu duyan hanımı yeniden bir ağlama nöbetine girdi. Günün sabah kısmında hanım ile hizmetçisinden ağlamak dışında başka bir ses çıkmadı. Akşam yemek vakti gelince, arabadakilerin eşliğinde olmayacağını tahmin ederek, benimle yemek yemek isteyip istemeyeceğini sordum, çünkü ben ayrı odada yiyecektim, diğer insanlar yabancı kişiler olacaktı. Onun adına hizmetçisi teşekkür etti; hanımı yiyecek durumda değildi, yalnız kalmayı arzuluyordu.

Beri yandan hizmetçiyle birazcık sohbet etme şansı buldum. Ondan öğrendiğime göre, hanımı, bir gemi kaptanının

karısıydı. Zakintos ile Venedik arasında Boğazlar'da bir yere gitmesi muhtemel olan gemi henüz Downs'a ulaştığında kaptan hasta düşmüş, on gün dayandıktan sonra Deal'da son nefesini vermişti. Hasta olduğunu duyan karısı onu görmek için Deal'a gitmiş, ne yazık ki ancak öldüğünü görebilecek bir zamanlamayla oraya varabilmiş, onu defnettikten sonra da gerçekten avutulamaz ve perişan bir hâlde şimdi Londra'ya dönüyordu.

Bütün kalbimle bu genç hanımefendiye acımıştım. Arabada, ona acıdığımı belli eden bazı avutucu şeyler söyledim. Cevap vermedi ama nezaket gereği arada sırada başıyla selamlıyordu. Bunu yaparken yüzünü görebilmem için en ufak bir fırsat vermedi; hatta bir yüzü var mıydı bunu bile göremiyor, yüzünün şeklini tahmin bile edemiyordum. Kıştı ve arabamız yaz zamanı genelde yapıldığı gibi, bir günde hedefine gitmek yerine, Rochester'da mola verdi. Rochester'a gelmeden az önce, hanımefendiye bugün hiçbir şey yemediğini anladığımı, böyle bir yolculuğun onu hasta etmekten başka hiçbir işe yaramayacağını, zararı olacağını, ölmüş kocasına da bir fayda getirmeyeceğini söyledim. Bir yabancı olduğumdan, kendisini paralamasını nezaketen önlemeye çalıştığımı, yolcular olarak birlikte yemek yememizi gerektiren görgü kurallarını bir tarafa bırakmasını rica ettim, çünkü insanlar bu âdeti anlamıyor veya istemiyor görünüyorlardı.

Başını salladı ama cevap vermedi. İleri sürdüğüm fikirlerle, ki bunların uygar, nazik olduğunu inkâr edemezdi, onu sıkıştırınca bana teşekkür etti, ne var ki yiyemezdi. "Tamam hanımefendi," dedim. "Yemeyin ama oturun. Yiyemeyeceğinizi düşünüyorsanız bile belki bir parça yiyebilirsiniz. Aslında yemelisiniz, çünkü bu şekilde devam ederseniz kendinizi mahvedersiniz. Yolu da düşünürsek, tek kelimeyle hasta olursunuz." Onunla tartıştım. Hizmetçisi lafa karıştı. "Lütfen hanımım onun dediğini yapın, biraz kafanızı dağıtmaya çalışın" dedi. Ben de üsteleyince saygıy-

la başını eğdi ama cevabı hâlen hayırdı. Yiyemezdi. Hizmetçisi yalvarmayı sürdürdü. "Sevgili hanımım yapın şunu. Bu beyefendi kibar birisi. Lütfen hanımcığım dediğini yapın." Sonra bana döndü. "Hanımım yapacak efendim, bunu umut ediyorum," dedi. Hizmetçi memnun görünüyordu, hatta gerçekten memnun olmuştu.

Ben onu ikna çabalarına devam ettim. Hizmetçisinin kibar bir beyefendi olduğumu söylemesine aldırmadan, "Hanımefendi sizin için bir yabancıyım," diyerek söze başladım. "Benden herhangi bir nedenle veya nezaketen utandığınızı düşünsem, yemeğimi yukarıya, odanıza yollar, kendim aşağıda kalırım." O zaman iki kez başını sallayarak, kafasını yukarı kaldırdı. Bunu ilk kez yapıyordu. Öyle bir kuşkusu olmadığını söyledi. Kabul etmekten utanacağı kadar reddetmekten de utanacağı nazik bir öneri yapmıştım. İnsanların onu tanıdığı bir yerde olsaydı, o kadar da yabancı olmadığımı düşünürdü zira daha önce beni görmüştü; teklifin masaya oturma kısmını kabul edecekti, çünkü bunu ben istemiştim ama yemek yiyeceğine söz veremezdi. Yemek yemesinin, kendisine gösterilen bunca kibarlığa rağmen bir zorlama olduğunu düşünmemi umuyordu.

Beni daha önce gördüğünü söyleyince irkildim çünkü onu hiç tanımıyordum. Adını duyduğumu bile hatırlamıyordum, neden derseniz, ismini hizmetçisine sormuştum. İşin doğrusu, tanınmamam birkaç açıdan zorunlu olduğundan, bu durum beni yaptığım övgüden pişman etmişti. Artık geri dönemezdim. Madem tanınıyordum, beni tanıyan kişinin kim olduğunu, ne şartlarla bu bilgiye ulaştığını öğrenmek elzem olmuştu. Bunları düşününce övgü yolundan devam ettim.

Kalacağımız hana karanlık çökmek üzereyken geldik. Benim dulun arabadan inmesi için elimi uzattım. Yardımımı reddetmedi. Şalı yüzüne dökülmese de karanlık olduğundan onu pek az görebildim. Merdiven basamağına kadar eşlik

ettikten sonra, öne düşüp ev sahibinin, hepimiz aynı ekipmişiz gibi gösterme inceliğinde bulunduğu yemek salonuna giden merdivenleri çıkardım. Ancak o yemek salonuna girmedi; doğruca odasına gitmeyi diliyordu. Hizmetçisine dönerek, kalacağı odayı göstermesi için hancıyla konuşmasını emretti. Odasının kapısına kadar geçirdikten sonra, onu akşam yemeğinde görmeyi umduğumu söyleyerek izin istedim.

Şimdiye kadar karşılaştığım en avutulamaz kadının mutsuzluğuna duyduğum merhametten daha öte bir düşünce bes lemediğimden, aşırı bir kibarlıkla değil ama ölçülü davranmak amacıyla ve aşırıya kaçmadan cömertçe hareket etmek için, handaki yiyeceklerin hepsini ısmarladım: Bir çift keklik ile haşlanmış istiridye yemeği, ardından da sığır dili ile neredeyse kemiğine kadar bitirilmiş bir domuz budu* getirdiler. Önceki bize yettiğinden hiç yemedik. Bizim yiyemeyip bıraktığımız istiridyeleri de hizmetçi afiyetle midesine indirdi.

Kur yaptığım birisi gibi olmadığının görülmesi için bunu anlatıyorum. Aklımda hiç öyle bir düşünce yoktu. Gerçekten üzücü bir durumda gördüğüm zavallı bir kadına acıyordum.

Akşam yemeğinin hazır olduğunu hizmetçisine bildirince, gidip hanımını getirdi. Hizmetçinin önünde ve elinde taşıdığı mumun ışığıyla içeri girdiğinde, örtüsünü çıkardığı için, yani gözlerinde ve başında siyahlar olmadığından yüzünü tam olarak gördüm. Dünyadaki en güzel yüzlerden biri karşımda duruyordu, bunu görünce çok şaşırdım. Hava çok soğuktu, masa da üzeri yemeklerle dolu olmasına rağmen ateşe uzak kaldığından, onu selamlayıp ateşin yanına götürdüm.

Ağırbaşlılığı elden bırakmıyor, durum gereği sık sık iç çekiyor olsa da şimdi biraz daha sokulgandı. Çektiği acıyla gayet iyi başa çıkıyor, tüm konuşmasına ustaca yediriyordu ki, her bakımdan en soylu olan tavrına da son derece yansıyordu. Onunla birçok konuda epeyce sohbet ettim. Konuşmanın

* Kürlenmiş domuz budu. Bu tür kürlenmiş etler bütün olarak müşteri masalarına getirilir ve masa masa dolaşırdı. (y.h.n.)

gidişatına göre, daha önce hizmetçisinden sorup öğrendiğim ismini bu kez ona sordum, nerede yaşadığını, Ratcliff'te daha doğrusu Stepney'de oturduğunu da öğrendim. Ziyaret kabul etmeyi uygun gördüğü zamanda uğrama izni istediğimde, bu izni vermesinin çok uzun sürmeyeceğini hissettim.

Asla görmeyecekleri birinin güzelliğini anlatarak okuru sıkmak istemiyorum. Şu kadarını söyleyeyim ki, kadın cinsinden o zamana kadar ve o zamandan beri karşıma çıkan en nefis yaratıktır. Onu gördüğüm andan itibaren büyülenmeme şaşmamalı. Davranışı da benzer şekilde öylesine hoş, öylesine sıradışıydı ki bunu nasıl tarif edeceğimi bilemiyorum.

Ertesi gün, birinci geceye göre çok daha serbest görünüyordu. İki taraf açısından da ayrıntılara girmeye yetecek kadar çok konuşma fırsatım oldu. Evine gidip onu görmeme de izin verdi. Ne var ki on beş gün geçene kadar bunu yapmadım. Çünkü daha ne kadar süreyle yas tutacağını bilmiyordum.

Kocasını öldüren gemiye dair onunla iş konuşmak üzere evine gittim. Geldiğim ilk seferde eve kabul edildim, uzatmadan söylersem, ona aşkımı hemen ilan ettim. Teklifime tepeden baktı. Bana saygısızca davrandı diyemem, yalnızca teklifimin onu tiksindirdiğini söyledi, bir daha böyle bir şey duymak istemiyordu. İlk andan beri niyetim bu olsa da onu daha hiç tanımazken nasıl olmuştu da böyle bir teklifle çıkagelmiştim?

Bu arada, koşullarını ve karakterini araştırdım. İkisi hakkında da hoş olanlar dışında bir şey duymadım, üstüne üstlük kasabanın o kesimindeki en yumuşak mizaçlı, en iyi yetişmiş kadın olduğunu söylediler. İki kez ıskaladığım hâlde bu kez beni mutlu etmesini yürekten istediğim şeyi bulduğumu düşündüğümden, elde etmem mümkünse onu kaçırmamaya karar verdim.

Evli bir erkek olduğum, yaşayan ikinci bir karım olduğu düşüncesi bir an için aklıma geldi. Bana yanlış yapmış, bir fahişe olsa da yasal olarak henüz ondan boşanmamıştım,

her şeye rağmen benim karımdı. Çok geçmeden bu kısmı şöyle aştım; birincisi o bir fahişeydi ve Marki bana bunu itiraf etmişti, bu yüzden yasa beni boşanmış kabul ediyordu, onu defetme gücüm vardı. Ne var ki bir düelloya girme talihsizliğine uğrayıp ülkeyi terk etmek zorunda kaldığımdan, hakkım olan yasal süreci başlatamıyordum, bu yüzden, gerçekten olmuş kadar kendimi boşanmış saymaya karar verdim, böylece içimdeki endişe dağıldı gitti.

Dulumu sıkıştırmadan, ona kur yapan başka biri olup olmadığını yakından gözleyerek iki ay daha beklemek zorunda kaldım. İki ayın sonunda yeniden ziyaretine gittim. Baktım ki benimle konuşurken artık iç çekmiyor, müteveffa kocasından söz edince hıçkırmıyor, beni daha özgür misafir ediyordu. Serbestçe yapabileceğimi düşündüğüm eski teklifimi gündeme getirip onu sıkıştırmama izin vermediği hâlde eve gelme iznimin olduğunu gördüm. Bunun nedeni, başka herhangi bir şey kadar üzerinde durduğu terbiye meselesiydi; hoşuna gitmiyor değildim, yolda iyi davranmış olmam, onun gözünde bana epey avantaj sağlamıştı.

Git gide ilgimi daha fazla belli ederek, iki ay daha uzak durmasına izin verdim. Sonra da aslında törenden başka bir şey olmayan terbiye konusundan dem vurup, bunun aşkın yerini tutamayacağını söyledim. Kısaca artık herhangi bir ertelemeye katlanamayacağımı, o da uygun görürse mahrem bir şekilde evlenebileceğimizi belirtip, lafı uzatmadan söylersem, kur yapmaya başladığım andan itibaren, yaklaşık beş ayda onu bu fikre getirdim. Böylece kimselere haber vermeden evlendik, hatta bunu öylesine gizli bir şekilde yaptık ki işin içinde olan hizmetçisinin bile bir ay haberi olmadı.

Şimdi, dünyadaki en iyi huylu, en yeterli, en nefis yaratık olan, mükemmel yetişmiş, tek bir kötü huyu olmayan karımdan sonsuz derecede tatmin olduğumdan, yalnızca hayalimde değil gerçekte de dünyanın en mutlu yaratığı bendim ve mutluluk kesintisiz altı yıl sürdü.

Gelgelelim o zamana kadar evlilik meselesindeki en mutsuz adam olarak, burada bile en kötü cinsten bir hayal kırıklığına uğradım. Bana üç güzel evlat verdi. Son çocuğun loğusalığında biraz soğuk alınca, uzun zaman bunu üzerinden atamadı, çok hasta oldu. Durmadan hasta ve sağlığı dengesiz olunca ne yazık ki ferahlatıcı içkilere sarılıp sıcak likörler içmeyi huy edindi. İçki, tıpkı Şeytan gibi birisini tutmaya görsün, yavaş yavaş mahveder. Benim karım ise midesinin zayıflığı ve güçsüzlüğü dolayısıyla önce bu likörlerden medet umdu, sonra onlarsız yaşayamaz hâle geldi; bir damla bir yuduma çıktı, bir yudumdan yarım bardağa, oradan bir bardağa, sonra iki bardağa ve nihayet içmek dediğimiz şeye çıktı.

İçkiyi, bir insanın kişiliğini ve huylarını giderek pençesine alması bakımından Şeytan'a benzettim ya, duyularımızı ele geçirmek için bize musallat olurken de Şeytan'a benzer. Uzun lafın kısası, benim iyi huylu, alçakgönüllü, iyi terbiye görmüş nefis karım çirkin bir yaratığa dönüştü. Alkolün kölesi hâline gelerek masasından kalkamıyor, bazen masaya bile gelmeden, kendi odasında daha giyinirken içmeye başlayıp sarhoş oluyordu. O narin, endamlı kadın gitti yerine şişman bir kadın kâhya geldi. Bakmaya doyulmaz yüzü pütür pütür olup kızardı. Gözlerini saymazsak, ki bir tek onlar dayandı, dünya güzeli olduğunun kırıntısı bile kalmamıştı. Güzelliğini, biçimli vücudunu, terbiyesini ve sonunda iffetini kaybetti. Kendini içkiye verip o lanet işe ilk kez başladıktan bir buçuk yıl sonra kendini öldürdü; bu zaman zarfında iki kez, içkili olduğundan ne yaptığını bilmeyen karımın zaafından yararlanan alçak bir gemi kaptanıyla rezil bir şekilde yakalandı. Üstelik bunun üzücü bir etkisi daha oldu; kendine geldiğinde yaptığından utanıp tövbe etmek yerine, sarhoşluk onu suç işlemede nasırlaştırdı, alçakgönüllülüğünün ve ayıklığının izi bile kalmadı.

Şu ayyaşlığın gücüne bakın hele! Dünyanın en iyi mizaçlı insanlarını bile nasıl dize getiriyor; yavaş yavaş hiç hisset-

tirmeden nasıl gafil avlıyor. Ahlaki kurallarımız üzerinde ne karanlık etkiler yapıyor, erdeminin doruğunda, düzenli, eğitimli, iyi şeyler yapmaya hevesli doğaları nasıl da hayvandan beter yapıyor! Babasını öldürmesi için Şeytan'ın ayarttığı delikanlının öyküsü vardır ya, gerçek veya uydurulmuş olsun, çok iyi bir hikâyedir. Adam "Hayır bu insanın doğasına aykırı" deyince, Şeytan "O zaman git annenle yat," der. "Hayır, bu iğrenç bir şey." "Peki o zaman," der Şeytan. "Madem beni memnun edecek başka bir şey yapamıyorsun, en azından git sarhoş ol." "Bak bunu yaparım," der genç adam. Gidip domuz gibi içer, sarhoş olunca da babasını öldürüp annesiyle yatar.

Ondan daha erdemli, alçakgönüllü, temiz, ayık bir kadın olamazdı. Sert içkileri ağzına bile sürmek istemezdi. Yalvarıp yakarırdım da ancak bir iki bardak şarap içmeye ikna edebilirdim. Topluluk içindeyken bile tek seferde bir veya iki bardak şarabı aştığı nadirdi. Ağzından asla edepsiz bir kelime çıkmazdı, başka birinden bu tarz bir söz duyarsa kızıp tiksinirdi. Ne var ki yukarıda anlattığım gibi, son loğusalığı sırasında hastalandığında, kendini bitkin ve keyifsiz hissedince, neşesi yerine gelsin diye bakıcısı bu içkiyi, şu likörü al diye onu sıkıştırmıştı. Artık bu, onu canlı tutabilmek için gereken bir şeye, giderek bir alışkanlığa dönüşmüş, böylece ilacı olmaktan çıkıp gıdası hâline gelmişti. İştahı çökmüş, bir daha geri gelemeyecek şekilde gitmişti. Ya çok az yiyor ya da hiç yemiyordu. Bu öylesine korkunç bir raddeye yükseldi ki daha önce de işaret ettiğim gibi, sabahın on birinde yatak odasında giyinirken içmeye başlıyordu, artık ayık gezmiyordu.

Önce de sözünü ettiğim gibi, bu savurganlık cehenneminde, eski hayatında onun için değerli olan ne varsa, tümünü yitirdi. Çok yakın bir tanıdık, aslında bir beyefendi olan birine böyle demek uygun düşeceğinden, bir alçak ziyaret bahanesiyle gelip karımı ve hizmetçisini sarhoş etmiş ve ikisiyle de yatmış. Hizmetçi odasındayken hanımla, ha-

nım odasındayken hizmetçiyle. Daha sonra öyle anlaşılıyor ki herif kafasına estiği sıklıkta bu ikisine uğrayıp durmuş, ta ki yosma hizmetçinin çocuğu olup da bu sırrı açıklayana kadar. Şimdi herkes ne duruma düştüğümü bir yargılasın. Altı yıldan bu yana kendimi yaşayan en mutlu insan sayan ben, şimdi darmadağın olmuş en sefil yaratıktım. Karıma gelirsek, ona çok âşıktım, bütün belaların başımıza onun bu içme illeti yüzünden geldiğinin çok iyi farkında olduğumdan, önceki karımda olduğu kadar ona kızmamış, aksine tüm kalbimle acımıştım. Bütün hizmetçilerini defettim, onu neredeyse hapsettim desek yeridir: Şöyle ki, haberim olmadan kimsenin ona yaklaşmasına izin vermeyecek yeni insanları başına diktim.

Ne var ki ortada cevaplanmamış bir soru duruyordu; hem benim iyi niyetimi kötüye kullanan, hem de karımdan istifade eden bu alçağı ne yapacaktım? Eşit şartlarda onunla dövüşmenin bir parça zor olduğunu düşündüm; bana böyle davranmış bir adam, hayatı için adil bir karşılaşmayı da hak etmiyordu. Onu Stepney tarlalarında beklemeye karar verdim. O yol üzerinden sıklıkla eve epeyce geç gelirdi. Karanlıkta onu tabancayla vuracak, yapabilirsem vurmadan önce, neden vurduğumu da söyleyecektim. Gelgelelim bunu biraz daha dikkatli düşününce, hem yaradılışıma hem de ilkelerime uymadığından tüylerim diken diken oldu, ne kadar kışkırtılsam da her şey olurdum ama katil olamazdım.

Diğer yandan, bu yaptığını yanına bırakmamaya, çok sert biçimde cezalandırmaya karar verdim. Çok geçmeden de elime bir fırsat geçti. Bir sabah, benimkinin Stepney'den Shadwell'e uzanan tarlalardan yürüdüğü kulağıma geldi. Bu yoldan sık sık gittiğini biliyordum. Yeniden eve dönmesini bekledim ve tam istediğim gibi onunla karşılaştım.

Çok fazla konuşmayıp uzun zamandır onu aradığımı söyledim; aileme yaptığı alçaklığın pekâlâ farkındaydı, ama bu duruma inanamıyor olabilirdi zira bundan tamamen

haberdar olmama rağmen öfkeye kapılmıyorsam boynuzlu olmamın yanında bir de su katılmamış bir ödlek olmalıydım; bunun hesabını sormamın yeri ve zamanıydı, o yüzden yaptıklarını kabul etmeye, savaş gemisinin kaptanı –ki öyle olduğunu söylemişlerdi– adını savunmaya yüreği yetiyorsa kılıcını çekmesini söyledim.

Bu hareketime çok şaşırdı ve sakince konuşmaya başladı, suçunu hafifletmeye çalışıyordu ama sözünü kesip bu şekilde konuşmanın sırası olmadığını söyledim. Gerçeği inkâr edemediğine göre suçun çoğunu, şarapla ayartılmamış olsa asla adamın işi tamamına vardırmasına izin vermeyeceğine emin olduğum kadının üzerine atarak kendisininkini hafifletecekti. Kılıcını çekmeyi reddettiğini görünce, bastonumla bir vuruşta yere yıktım. Yerde uzanmış yatarken, ona bir daha vuramazdım. Bir parça kendine gelmesini bekledim, çünkü ölmediği çok açıktı. Birkaç dakika içinde yeniden ayıldı, ben de bileğine yapıştım ve bütün gücümle bastonu indirmeye başladım. Nefes almak dışında hiç durmuyordum. Kafasına vurmadım çünkü acıyı hissetmesini istiyordum. Bu şartlar altında sonunda merhamet diye yalvarmaya başladı. Ne var ki epey bir süre merhamet duygusunu rafa kaldırmıştım, ta ki adamakıllı kırbaçlanan bir çocuk gibi çığlık atana kadar. Sonra kılıcını aldım, gözünün önünde ortadan kırdım, kıçına bir-iki tekme attıktan sonra öylece bıraktım. Uygun bulursa, mahkemeye gidip beni dava etmesini söyledim.

Şimdi sahiden de bir korkaktan alınabilecek intikamı almıştım, artık ona söyleyecek bir sözüm kalmamıştı. Bunun kasabada büyük gürültü koparacağını bildiğimden, hiç vakit yitirmeksizin ailemi taşıdım. Mükemmel biçimde saklanabileceğimden İngiltere'nin kuzeyine gittim ve orada Lancaster'dan uzak olmayan ... isimli kasabada yaşamaya başladım. Münzevi hayatı yaşıyordum. Yaklaşık iki yıl kimse benden haber alamadı. Karım eskisinden çok daha fazla yatağa bağlı olsa da benim fikrime göre ayyaş olmadığı

zamanlarda gerçekten de utanmış ve tiksinmiş olduğu iffetsizlikten kurtulmuş ama söylediğim gibi artık varoluşu için zaruret hâline gelmiş içki içme huyundan bir türlü kopamamıştı. Çok geçmeden sağlığını harap etti, bu kuzey kesimine taşınmamın üzerinden bir buçuk yıl geçtikten sonra da öldü.

İşte bir kez daha özgürdüm, herkesin düşünebileceği gibi, evlilikten bana bir mutluluk çıkmayacağını artık anlamış olmam gerekirdi.

Daha biraz önce iyi bir kötek çektiğimi söylediğim kaptan kılıklı alçağın, ona yolda saldırdığıma dair bir yaygara koparmaya başladığını da anlatmam gerekir. Güya onu öldürmek niyetiyle üç haydutla birlikte üzerine çullanmıştım, üstelik de bu yalan, mahalledeki insanlar arasında taraftar toplamaya başlamıştı. Ona mektupla haber gönderip, hepsini bilmesem de kulağıma bazı şeylerin geldiğini, bu duyduklarımın onun ağzından çıkmamış olduğunu umduğumu söyledim. Yok eğer bu sözler ağzından çıktıysa, aleni bir şekilde bunu reddetmesini ondan bekliyordum, yoksa tavrını iyileştirinceye kadar onu terbiye etmek için aynı şeye başvurmak zorunda kalırdım; onu bastonla dövdüğümde yanımda birisinin olduğu havasını yaymaya devam ederse, bütün öyküyü kitapçık hâline getirip bastıracağımdan, üstelik ne zaman rastlarsam, bir beyefendi gibi kılıcıyla kendini savunmayı düşünene kadar, canımın istediği sıklıkta da onu sopalayacağımdan emin olabilirdi.

Mektuba cevap vermedi. Bu hadiseye ilişkin başka bir tatmin duygusu daha yaşadım; yazılı hâle getirip yirmi otuz nüshasını çıkardım ve komşulara dağıttım. Bastırmış olsaydım da ancak bu kadar etki yaratabilirdim çünkü benim ve onun tanıdıkları için durum alenileşmiş oldu. Öylesine yuhalandı ve nefret edildi ki, şehrin başka bir yerine taşınmak zorunda kaldı, neresi olduğunu artık sorgulamadım.

Şimdi karım öldüğünden bu dünyada ne yöne gideceğimi bilmiyordum. Öylesine avutulamaz, öylesine cesareti

kırılmış bir hâldeydim ki hastalanmanın eşiğine gelmiştim. Gerçekten de keçileri kaçırmış gibi hissediyordum. Bereket versin ki, başıma gelen işin kederi ve sıkıntısından başka bir şey değilmiş. Bir yıl kadar sonra etkisi uçup gitti.

Bu olayın ardından yaklaşık bir yıl amaçsız, en hoşnutsuz ve kararsız bir hâlde dolaşıp durdum. Nihayet üç masum çocuğum olduğu aklıma geldi, onlara bakamazdım. Ya çekip gidip onları dünyaya havale etmeli ya da burada yerleşip, onlara bakacak birini bulmalıydım; üvey annesi olmak anasız olmaktan daha iyi olduğundan ve böyle göçebe bir hayat da işe yaramayacağından karşıma kim çıkarsa evlenmeye karar verdim. Bu adice bir şeydi evet, ne kadar adice ise o kadar iyiydi. Bir sonraki karımın benim için sadece kıdemli bir hizmetçi anlamına gelmesinde karar kıldım; yani çocuklarıma dadı, evime de kâhya olacaktı; "İsterse şerefli bir kadın, isterse fahişe olsun, kendi bilir, bunun için hiç canımı sıkmayacağım," diyordum çünkü artık olayların nasıl gittiğini değerlendirmekten aciz, umutsuz biriydim.

Bu aldırışsız, gerçekten aceleci ve sersem ruh hâli içinde kendi kendime şöyle dedim: "Şerefli bir kadınla evlenirsem çocuklarıma bakar; yok eğer bir sürtük çıkar, benden istifade ederse –ki herkesin böyle yaptığını görüyorum– o zaman onu kaçırıp Virginia'ya, oradaki çiftliğime gönderirim. Orada iffetini korumaya yetecek kadar sıkı çalışır ve zar zor geçinir. Bunu ona temin ederim."

İlk başta bu düşüncelerin çılgınlık ve kuş beyinlilik olduğunun yeteri kadar farkındaydım; bunları düşünmenin Ay'a gitmeyi düşünmekten daha ciddi olmadığını da biliyordum, fakat nasıl oldu bilmiyorum, böylesine mantıksız bir şekilde kendi kendime o kadar uzun süre konuştum ve nedenler buldum ki, hayal edilebilecek tüm mutsuzluk olasılıklarıyla birlikte başka bir evlilik yapmaya karar verecek kadar gözümü kararttım.

Yine de hislerimden fırlayan bu aceleci karar hemencecik eyleme dönüşmedi. Bir şey üzerinde sabitlenene kadar altı ay zaman geçti. Nihayet, belasını arayan o adama olan şey bana da oldu. Hemen ötemizdeki, ancak yarım mil uzakta olan kasabada, genç, daha doğrusu orta yaşlarına doğru bir kadın vardı. Hava elverişli olduğunda, genellikle bizim eve gelip çocuklarla ilgilenirdi. Sadece bir komşu olarak bizi görmeye geldiği hâlde, karımın ölümünden önce nasılsa, karım öldükten sonra da çocuklar için bir şeyler çekip çevirmeye yardımcı oluyordu.

Sık sık Liverpool'a bazen de Whitehaven'a gidip adıma iş görsün diye görevlendirdiğim bir adam vardı ve bu kadının babasıydı. İngiltere'nin kuzey bölgelerine yerleşmiş sayılabileceğimden, gemiyle taşıma fırsatı çıktığında mallarımın bir bölümünün bu iki şehirden birisine götürülmesi emrini vermiştim. Savaş bütün şiddetiyle devam ettiği için, Süveyş Kanalı'ndan Londra'ya geçmektense bandıralı korsan gemilerine rastlamak daha güvenli görünüyordu.

Nihayetinde, özellikle çocuk meselesinde büyük yardımı olduğunu görünce, bu kıza kanım kaynadı, amacım doğrultusunda yararlı olabileceğini düşündüm. Diğer yandan, çocuklar da onu çok seviyordu, böylece ben de onu sevmeye karar verdim. İki hanımefendi, bir de kendi vatandaşım olan kadınla evlenmiştim, üçü de fahişe çıktığından, istediğimi şimdi masum bir taşra kızında aramalıydım.

Bu meseleyi enine boyuna düşünürken dünya kadar zaman harcadım. Evliliklerimden hiçbiri olgun bir düşünce sonucunda yapılmamıştı. İkinci evliliğim bu bakımdan çok kötüydü, o aklıma gelince bu kez karar vermeden önce dört ay ciddi ciddi düşündüm. Ne var ki aşırı tedbir her şeyi mahvetti. Her neyse, sonunda kararımı verdiğim bir gün, Bayan Margaret oturma odamın önünden geçerken içeri çağırdım. Onunla konuşmak istediğimi söyledim. Hemen geldi ama yanımdaki sandalyeye oturmasını söyleyince yüzü kızardı.

Çocuklarıma karşı çok nazik olduğunu, yumuşak davrandığını, çocuklarımın da onu çok sevdiğini gözlemlediğimi bir tören havası yaratmadan söyledim. İkimiz anlaşabilirsek çocuklarımın annesi yapma niyetinde olduğumu ekledim, tabii başkasıyla nişanlı değildiyse. Bu kız, "tabii başkasıyla nişanlı değilsen," sözcükleri ağzımdan çıkana kadar, sessizce oturmuş, hiç konuşmamıştı. Şaşkınlıktan çarpılmış gibiydi. Yine de buna aldırmadım, ona "Bak Moggy," dedim (Burada Margaret ismini böyle kısaltıyorlardı), "birine evlilik sözü verdiysen bana söylemelisin." Genç bir herifin, iyi bir rahibin melun oğlunun epeydir, iki-üç yıldır onun peşinde olduğunu biliyorduk, aşkını ilan etmiş, ancak görünüşe bakılırsa bir türlü kızın aklına girememişti.

Kız bundan bihaber olmadığını biliyordu. Bu nedenle, ilk şaşkınlığı geçince, Bay ...'nın bildiğim gibi asılıp durduğunu ama kendisinin ona hiçbir söz vermediğini, birkaç yıldır reddetmeye devam ettiğini söyledi. Kızın babası, damat adayının şer düşünceli bir herif olduğunu, onunla evlenirse, bunun mahvı anlamına geleceğini söylüyordu.

"O hâlde, bana ne diyorsun Moggy? Karım olabilecek kadar özgür müsün?" Yüzü al al oldu, bir şey demeyip gözlerini yere devirdi. Bir süre konuşmadı. Fikrini söylemesi için sıkıştırınca, kafasını kaldırıp onunla şaka yaptığımı varsaydığını söyledi. Bu dediğini duymamış gibi yapıp, çok ciddi olduğumu, onu aklı başında, dürüst, alçakgönüllü ve daha önce de söylediğim gibi çocuklarımı çok seven biri olarak gördüğümü, hiç hafife almadığımı belirttim. İzni olursa, sözümün söz olduğunu, onu alacağımı ve yarın sabah evleneceğimizi söyledim. Burada bir kez daha yüzüme baktı, gülümser gibi olup, hayır, dedi. Evet demek için çok erkendi. Bunu düşünmesi, konu hakkında babasıyla da görüşmesi için ona biraz zaman vereceğimi umuyordu.

Çok fazla düşünmesine gerek olmadığını, ancak yine de ona yarın sabaha kadar mühlet vereceğimi, bunun da

yeteceğini söyledim. O süre zarfında Moggy'yi iki-üç kez öpmüştüm, o da benimle daha özgür davranmaya başladı. Ertesi sabah evlilik konusunda sıkıştırınca, gülerek, eski giysileriyle evlenirse bunun uğursuzluk getireceğini söyledi.

Moggy'yi hemen susturdum. Eski giysileriyle evlenmemesi gerektiğini söyledim, ona verecek birkaç parça yeni giysim vardı. "Hay hay, daha sonra olabilir," dedi ve yine güldü. "Hayır, hemen şimdi. Benimle gel Moggy." Böyle dedikten sonra onu yukarıya, bir zamanlar karımın olan odaya götürdüm. Karımın en fazla iki-üç kez giydiği yeni bir sabahlıktan başka, birkaç iyi parça daha gösterdim. "İşte bak Moggy, orada senin için bir gelinlik var. Elimi tut, yarın evlenelim. Babana gelince, sen de biliyorsun ki işlerimi görmek üzere Liverpool'a gitti ama eve döndüğünde efendisine damat diye seslenmekten hiç gocunmayacağına kefil oluyorum. Babandan çeyiz istemiyorum. Bu yüzden, elini ver Moggy," dedim büyük bir neşeyle ve yeniden öptüm. Kız hoş bir hareketle elini verdi, sizi temin ederim ki ziyadesiyle mutlu olmuştum.

Bizden üç-dört kapı ötede, hekim geçinen, oysa aslında ülkenin bu kesiminde sürüsüne bereket bulunan Romacı bir papazdan başka bir şey olmayan, yaşlı bir beyefendi yaşıyordu. Akşamleyin onunla konuşmak istediğim haberini gönderdim. Mesleğini anladığımı* biliyor ve Romacı ülkelerde yaşadığımı bildiğinden beni de Katolik sanıyordu, çünkü yurt dışında yaşamıştım. Yanıma gelince onu hangi sebeple çağırttığımı söyleyerek, bu işin yarın sabah olacağını bildirdim. Hâlden anlar bir tavırla, akşam onu görmeye gelirsem, yanımda da Moggy'yi getirirsem, çalışma odasında bizi evlendireceğini, bu işi sabah yapmaktansa akşama almanın daha mahrem olacağını söyledi. Böylece, Moggy'yi yeniden çağırdım, ikimiz meseleyi yarın sabah halletmeyi kararlaş-

* İngiltere'de Roma'ya bağlı rahipler hoş karşılanmadığından bu rahip kendisini hekim diye tanıtırken Defoe burada onun gerçek mesleğini anladığını söylüyor olabilir. (y.h.n.)

tırdığımızdan, doktorun sözlerini aktarıp evlenme işinin akşam da yapılabileceğini kendisine ilettim.

Moggy yine kızardı, önce eve gitmesi gerektiğini, yarına kadar hazır olamayacağını söyledi. "Dinle beni Moggy," dedim. "Sen şimdi karımsın, yanımdan hizmetçi olarak ayrılmayacaksın. Ne demek istediğini anladım, üzerini değiştirmek için eve gidecektin. Benimle yukarıya gel Moggy." Onu, içinde eski karımın yeni kıyafetlerinin olduğu bir sandığın başına götürdüm. Giysilerden bazıları hiç giyilmemiş, bazıları ise yıpranmıştı.

"Bak burada senin için temiz bir tane var. Yarın da hepsi senin olacak." Bunu yaptıktan sonra, "Haydi Moggy, giyin," dedim. Onu kilitleyip aşağıya inerken, "Giyindiğin zaman kapıya vur," demeyi de ihmal etmedim.

Biraz zaman geçtikten sonra Moggy kapıya vurmadı ama doğrudan odama geldi. Almasını söylediğim başka şeyler de olduğundan, baştan aşağı giyinmişti. Üstelik giysiler sanki onun için dikilmişler gibi üzerine oturmuştu. Anlaşılan kilidi açmanın bir yolunu bulmuştu.

"Moggy, eski giysilerinle evlenmeyeceksin gördün mü?" dedim. Onu kollarıma alıp öptüm. Hayatımdaki en mutlu anlarımdan birini daha yaşıyordum. Hava kararır kararmaz, Moggy, doktorla kararlaştırdığımız gibi önceden sıvışıp, bu yaşlı beyefendinin kâhyasına gitti. Ben de yarım saat sonra oraya gittim ve doktorun çalışma odasında, daha doğrusu odasındaki artık şapel mi dersiniz tapınak mı, küçük bir bölmede evlendik. Bu işlem bitince doktorla yemek yedik.

Biraz daha vakit geçirdikten sonra, önce ben eve gittim. Çünkü çocukları yatıracak, diğer uşaklara da, ortalıktan kaybolun, diyecektim. Bir süre sonra Moggy geldi ve o gece birlikte uyuduk. Ertesi sabah bütün aileye Moggy'nin karım olduğunu bildirdim, üç çocuğum da bunu duyunca havalara uçtu. Şimdi dördüncü kez evlenmiş bir adamdım. Uzatmadan söylersem, bu basit taşra kızıyla, evlendiğim diğer

üçünden daha mutluydum. Hemen hemen otuz üç yaşında olduğundan genç değildi, ama birinci yıl bana bir oğul verdi. Hoş, endamlı, neşeli, şen şakrak bir kadındı ama bir güzellik abidesi de değildi. Hayran olunacak bir ev idarecisiydi, ondan olmayan çocuklarımı çok seviyordu, üstelik kendi çocuğu da olduğu hâlde onlara asla kötü davranmıyordu. Tek kelimeyle söylersek, mükemmel bir kadın oldu bana, ne var ki benimle ancak dört yıl yaşayabildi. Gebeliği sırasında bir düşme sonucunda meydana gelen yaradan dolayı öldü. Ölümü benim için gerçekten büyük bir kayıp oldu.

Gelgelelim, karılarımla öyle bir kaderim vardı ki... İlk başlardaki geri durmasına, utangaçlığına rağmen, Bayan Moggy de zannederim gençliğinde bir hata yapmış, evleneceğine söz verip sonra onu terk eden, o yörede yüksek tabakadan bir beyefendiden on yıl önce bir çocuk yapmıştı. Hadise, ben bu ülkeye gelmeden epey önce olmuş, çocuk da ölmüş ve unutulmuştu, insanlar ona çok iyi ve bana da nazik davrandığından, onunla evlenmiş olduğum duyulunca kimse de bana bu olaydan söz etmemişti. Karım ölüp mezara girene kadar ne bu olayı duymuş ne de kuşkulanmıştım. O zaman duyunca da artık önemi kalmamıştı. O benim için hep sadık, namuslu ve yardımsever bir kadın oldu. Karım daha benimle yaşarken, başıma bir felaket geldi. Yaşadığımız bu ülkede herkesi tir tir titreten bir hastalık olan çiçek aileme dadanıp üç çocuğum ile bir kadın uşağımı aramızdan aldı; böylece eski karımdan bir çocuğum, Moggy'den olan birinci erkek çocuğum ve sonuncu kız çocuğum kaldı.

Bu olayların acısı dinmemişken, İskoçyalıların istilası ve Preston savaşı meydana geldi. Burada Moggy'nin anısına saygı duymam için iyi bir nedenim vardı, çünkü kanım kızışmış, yüreğim o tarafta atıyordu ve az daha at binip silah kuşanıp Lord Derwentwater'a katılmaya gidiyordum. Ne var ki Moggy (böyle diyebilirim) yalvararak beni bundan

vazgeçirdi. Gözyaşları dökerek o kadar çok ısrarcı oldu ki, bir şey demedim ve kabul ettim, bunun için ona teşekkür ediyorum.

Kederli bir babaydım, çocuklarımı yitirmenin acısı yüreğimdeydi ama karımı yitirmek hepsinden çok canımı yakıyordu. Ne yasım azaldı ne de eskiden düşük yaptığını duymam beslediğim hoş düşüncelere zarar verdi. Onu tanımadan çok önce olduğunu bildiğimden karım ölene kadar bu bana söylenmemişti.

Bütün bunlar birleşince beni çok huzursuz etti. Yüce Gökler'in Virginia denen yere, mutlu olduğumu ve başarı diyebileceğim bir şey varsa karşılaştığım o tek yere çekilmem için bana emir verdiğini düşünüyordum artık. Orada işlerim gerçekten usta ellerdeydi. Çiftliklerim öylesine büyümüştü ki, bazı yıllar buraya 800 sterlin gelir geliyordu, bir yıl neredeyse bin sterlini buldu. Böylece, oğlumu yanıma aldım, Moggy'nin kızını, baş aracım yaptığım büyükbabasına bırakarak bir kez daha ana yurdumdan ayrılmaya karar verdim. Çocuğun bakımı için epeyce parayla birlikte vasiyetnamemi de ona bıraktım. Vasiyetnameme göre kızın rızkını başka bir şekilde temin etmeden önce ölürsem, ona 2000 sterlin bırakıyordum ve bu miktar Virginia'daki mülkümden ve bütün mülkümüzden oğlum tarafından, şayet oğlum bekâr olarak ölmüşse ödenecekti.

... yılında Virginia'ya gitmek üzere Liverpool kentinden gemiye bindim. Sadece tek bir korsan* gemisiyle karşılaştığımızdan oraya kadarki yolculuğumuz idare ederdi. 48 derece enleminde karşımıza çıkan bandıralı korsanlar erzak, cephane, hafif silahlar ile paramızı, yani işlerine yarayabilecek neyimiz var neyimiz yoksa hepsini aldılar. Bu serserilere

* Bir ülkeye bağlı (veya bir hükümdarın hizmetinde) olmayan korsanlar (pirate). İngilizler kraliyetlerinin hizmetindekilere privateer, başka Hristiyan veya Müslüman devletlerin bandırasını taşıyanlara corsair adı verse de her iki terimin daha serbest kullanıldığı görülebilmektedir. (y.h.n.)

de haksızlık olmasın, görüp görülebilecek en sefil kimseler oldukları hâlde bize hiç kötü davranmadılar. Yitirdiklerime gelince, öyle aman aman bir şey sayılmazdı. Gemideki kargomun onlara bir yararı yoktu; geminin altını üstüne getirmedikleri sürece de rastlayamazlardı, zaten böyle bir şeye vakit ayırmaya değmeyeceğini düşündüler.

Virginia'da işlerimi tıkırında buldum. Çiftliklerim devasa şekilde büyümüştü. Seyahate çıkma konusunda bana ilk ilhamı veren ve değerli sayılabilecek tüm bilgimin asıl sahibi olan kâhyam, yirmi dört yıllık uzun bir gezinin ardından beni büyük bir mutlulukla karşıladı.

Bütün sadık uşaklarımın cesaretini artırmak adına şunu anmam gerekir; hem tek tek yılları, hem de toplam bilançoyu çıkarıp, bana çiftliğin bütün işlerinin tastamam doğru bir hesabını verdi; her bir yılın ürünü, masraflar çıkarıldıktan sonra istediğim gibi kullanacağım şekilde Londra'ya nakledilmişti.

Yönetim tarzından son derece mutlu olmuştum ve bunun için iyi nedenlerim vardı. Çiftliklerimi sanki kendisininmiş gibi yönettiğini görebiliyordum. Aynı zamanda, ülkenin ona tahsis etmiş olduğu toprakta, benim de teşvikimle başlattığı kendi çiftliğini de çok büyütmüştü.

Her bakımdan hoşuma giden, beni çok sevindiren bu hesabı alınca, gidip çiftlikleri, bütün uşakları görmek istememi garip bulmayacaksınız. Her iki çiftliğimde üç yüzü aşkın köle vardı. Akıl hocam İngiltere'den gelen hemen her filoyu genellikle satın aldığından, orada iki-üç Prestonlı beyefendiyi görme utancını yaşadım. Savaş esiri olarak meydanda idam edilmekten kurtulmuşlar, beyefendiler için ölümden de beter olan bu köleliğe gönderilmişlerdi.

Ne dediğimi veya onlara dair ne yaptığımı burada anlatmıyorum. Geri kalanları da geldiğinde, ki bu beni çok daha yakından ilgilendiriyor, uzun uzadıya bundan bahsedeceğim.

Gelgelelim burada öyle bir durum oldu ki hem beni dehşete düşürdü hem de çok şaşırttı. Yukarıda da anlattığım

gibi, uşaklara bakarken, çiftlikleri inceden inceye ve sık sık denetlerken, bir gün, kadınların çalıştığı bir yere geldim. Bu yoksul biçarelere bakarken, bütün ciddiyetimle insan yaşamının gizemini düşünüyordum. "Belki dünyada neşeli, hoş bir şekilde yaşıyorlardı ama başlarına türlü sıkıntılar gelince bu duruma düştüler. Birisi kalkıp da şunlardan birisinin hikâyesini dinleyecek olsa, bu hikâye, ülkedeki bir papazın vaaz edebileceği kadar dokunaklı ve yerinde olurdu."

Onlara bakıp bunları düşünürken, hemen arkamda aynı işte çalışan diğer kadın hizmetçilerin arasında aniden bir koşuşturma oldu. Kendinden geçen bir kadın için, yardım edin diye bağırıyorlardı. Onu rahatlatacak bir şey yapılmazsa hemen öleceğini söylüyorlardı. Yanımda içi romla dolu, iyiliği hak eden kölelere bir-iki yudum verdiğimiz küçük bir şişeden başka hiçbir şey yoktu. Atımın başını çevirdim ve yukarıya, onların olduğu yere doğru sürdüm. Zavallı yaratık sırtüstü yerde yattığından, diğer kadın köleler de başında olduklarından yüzünü göremedim. Şişeyi verdim, yerde yatan kadının şakaklarını romla ovdular, epey uğraştıktan sonra onu hayata döndürdüler, içsin diye ağzına da götürdüler. Ne var ki hiç içemedi, sonrasında da aşırı hastalandığından revire kaldırdılar; İtalya'da hastalanan rahibeleri ve keşişleri götürdükleri yere revir diyorlar, hâlbuki burada Virginia'da lanetli delik demeleri gerekir; çünkü burası tedavi olunacak bir yer değil, içine girip ölünecek bir yer.

Hasta kadın içmeyi reddettiğinden kadın uşaklardan biri şişeyi bana getirdi. Aralarında içip bitirmelerini söyledim. Hepsinin bir yudum içeceği kadar likör olmadığından neredeyse birbirlerine düşeceklerdi.

Zaman yitirmeden evime gittim, hasta olduklarında bu zavallı uşaklara sağlanması âdet olmuş berbat şartları derin derin düşünürken, kâhyamı çağırıp, bunun hâlâ aynı olup olmadığını sordum. Benimkilerin ülkede hepsinden daha iyi olduğuna inanmakla birlikte, iç karartıcı bir barınak olmak-

tan kurtulamadığını söyledi. Beri yandan hemen gidecek, nasıl olduğuna bakacaktı.

Yaklaşık bir saat sonra döndü, kadının çok hasta olduğunu, durumundan çok korktuğunu, geçmiş yaşamında da olan, aklına derince yer etmiş bazı şeylerden dolayı çok pişman göründüğünü söyledi. Ölmesi gerektiğine inanarak, ölmekte olan zavallı uşakları avutacak bir papaz olup olmadığını sormuş, kâhya da filanca yerden daha yakın bir yerde papaz olmadığını kendisinin de bildiğini, yarın sabaha kadar yaşarsa papaza haber gönderebileceğini, çarşafın dışında isteyebileceğini düşündüğü her şeyi verdiğini, başka bir kadın hizmetçiyi de ona baksın, geceleyin refakat etsin diye görevlendirdiğini söylemiş.

"Bu iyi işte, çünkü zavallı yaratıkların, hasta olup yardım istediklerinde, yalnızca içinde bulundukları yerin zorluğundan dolayı ölmelerine katlanamam. Üstelik, suçlu denen bu bahtsızlardan bazıları sevgiyle büyümüş insanlar olabilir," dedim. Kâhyam da bunun üzerine söze karışarak, "Gerçekten efendim, bu zavallı yaratıkta hanımefendilerde olan bir şey var. Bunu davranışında görebiliyorum. Diğer kadınlardan, onun bir zamanlar harikulade bir yaşam sürdüğünü duymuştum. 1500 sterlin çeyizi varmış, vakti zamanında güzel biri olduğunu söylemeye cüret ediyorum. Güneşten kavrulmuş olduğu hâlde, elleri bir hanımefendininki kadar zarif. Burada yaptığı gibi daha önce asla emek gerektiren bir işte çalışmadığı belli, diğer kadınlara bunun onu öldüreceğini söylemiş."

"Evet olabilir, belki de onu bayıltan bu iş yükü oldu," dedikten sonra şunu ekledim: "Acaba ona içeride verebileceğin, sıcak veya soğuğa maruz kalmayacağı bir başka iş olamaz mıydı?" Evet, olabilirdi. Onu kadın kâhya yapabilirdi çünkü bu işi en son yapan kadın hizmet süresini doldurmuş, evlenmiş, artık çiftlikçi olmuştu. "E tamam o zaman, iyileşirse bırak o işi alsın. Haydi git haber ver, belki bu onu rahatlatır ve daha hızlı iyileşir."

Dediğimi yaptı. Ona iyi bakıp sıcak, sulu yemeklerden oluşan bir de perhiz uygulayınca kadın iyileşti. Kısa bir zaman sonra yeniden dışarıdaydı. Bir eli yağda bir eli balda yetişmiş biri için bunca iş yükünün altına girince, kötü beslenmek ve elverişsiz yerlerde uyumak onu çarpmış, iş yaparken bayıltmıştı.

Kâhya yapıldığında bambaşka biri oldu. Bütün ev işlerini öylesine şahane bir düzene soktu, herkesin erzakını öyle iyi hesapladı ki, akıl hocam işine hayran kaldı. Arada ondan bahsediyor, ne kadar mükemmel bir yönetici olduğundan dem vuruyordu. "Bir hanımefendi olarak büyütüldüğüne sizi temin ederim, zamanında çok da güzel bir kadınmış." Kısaca, hakkında o kadar çok iyi şey söyledi ki gidip onu görmeye niyetlendim. Böylece bir gün, onların deyimiyle çiftlik evine gitme fırsatı buldum. Hep çiftliğin efendisine ayrılmış olan oturma odasına girdim. Ben onu görmeden onun beni göreceği bir fırsat oldu ve görür görmez de tanıdı. Ne yalan söyleyeyim, yüz kez görsem tanıyamazdım. Kim olduğumu görünce, yerinde kim olsa ona da aynısı olabileceği gibi, şaşırıp ne yapacağını bilemedi. Akıl hocama onu odaya getirme emri verince, kadın ağlamaya, kendisini mazur görmesi için yalvarmaya başlamış, yanıma gelirse ölüp gitmekten korkuyormuş.

Bu zavallı yaratığın benden korktuğundan başka bir şey düşünemediğimden (çünkü Virginia'da efendiler dehşettir) müdürüme, çağırdığım için kaygılanmasına gerek olmadığını ona söylemesini emrettim. Ne onu incitmek için, ne beğenmediğim bir şey için çağırtmıştım, yalnızca bazı emirler verecektim. Aslında şaşkınlığı bir başka şey yüzünden olduğu hâlde, kâhyam onun cesaretlendiğini düşündüğünden içeri getirdi. İçeri girdiğinde, sanki ağlamış gibi elindeki mendille gözyaşlarını siliyordu. "Kâhya Hanım," dedim onu neşelendirmeye çalışarak, "sizi çağırttığım için endişe etmenize gerek yok. İşinizi çok iyi yaptığınızı duydum, bun-

dan çok memnun olduğumu bildirmek için çağırttım. Bir iyilik yapmak kısmet olursa ve şartlarınız buna izin verirse, seve seve sizi bu perişanlıktan çıkarmayı arzularım," dedim.

Diz kırıp selam verdi ama bir şey demedi. Beri yandan artık cesaretini topladığından elini yüzünden çekti, yüzünü tamamen gördüm; öyle zannediyorum ki kim olduğunu anlamamı arzu ederek bunu yapmıştı. Ne var ki onu tanıyamadım, hayatımda hiç görmediğim biri varsa o da oydu. Bununla birlikte, buna layık olduğunu düşündüğüm herhangi birine nasıl yapacaksam onu da o şekilde yüreklendirmeye devam ettim.

Bu arada, odada olan akıl hocam ne olduğunu bilmediğim bir iş için dışarıya gitti. O gider gitmez, duygu patlamasına giren kadın önümde diz çöktü: "Ah efendim, beni tanımadınız. Bana acıyın, ben sizin boşandığınız karınızım!"

Çok şaşırmıştım. Çok korkmuştum. Sıtma nöbeti geçiriyormuş gibi titredim. Konuşamıyordum, neredeyse dizlerimin bağı çözülecekti. Yüzüstü yere kapaklandı, ölmüş gibi öylece yatıyordu. Dilim tutulmuştu, taş kesilmiştim sanki. Birkaç adım atıp, akıl hocam içeri giremesin diye kapıyı kapamayı ancak akıl edebildim. Yanına gidip yerden kaldırdım, teskin edici bir şekilde onu ilk kez gördüğümü söyledim.

"Aman efendim!" dedi heyecanla. "Felaketler korkunç şeylerdir; tıpkı benim uğradığım ve görünüşümü değiştirmeye yetmeye muktedir olanlar gibi. Ne olur, Tanrı aşkına size verdiğim zararlar için beni affedin. Tüm kötülüklerimi pahalıya ödedim. Yaptığım tüm hayvani şeyler yüzünden beni bağışlamanız için, Tanrı'nın beni ayağınıza getirmesi ne kadar adil ve hakkaniyetli oldu!" dedikten sonra şöyle devam etti: "Affedin beni efendim, size yalvarıyorum, bırakın uşağınız, yaşadığım sürece kölcniz olayım, sizden başka bir şey istemiyorum." Bu sözlerin ardından, dizlerinin üstüne çöküp öylesine şiddetli bir ağlama tutturdu ki ne onu susturmak, ne bir kelime daha söylemek mümkün oldu. Bir

daha yerden kaldırdım, oturttum, kendisini toplamasını, söyleyeceklerimi dinlemesini istedim. Bu olay bana da çok dokunduğundan, ondan daha fazla konuşacak durumda değildim aslında.

İlk olarak, çok şaşırdığım için fazla konuşamayacağımı söyleyerek söze girdim. Benim de onun gibi gözyaşlarım yanaklarımdan aşağı süzülüyordu. Geçmişte olup biteni henüz kimse bilmediğinden, tek bir kelimesinin bile bilinmemesinin zorunlu olduğunu, yeniden elime düşmesinin de onun için daha kötü olmayacağını, bu bilinseydi onun için bir şey yapabilecek durumda olamayacağımı, iyi bir gelecek veya kötü bir kaderin geçmişini tamamen gizlemesine bağlı olacağını, baş kâhyam birazdan geri geleceği için evde nerede görevliyse oraya geri dönmesini, eskisi gibi işini yapmasını, bir-iki gün içinde yanına gelip, ayrıntılı şekilde konuşacağımı söyledim. Ağzından tek bir söz çıkmayacağına beni temin ederek çekildi. Aslına bakılırsa nasıl bir acıya battığını görmesin diye, akıl hocam gelmeden önce odasına çekilmek istiyordu.

Bu şaşırtıcı olay karşısında öylesine afallamıştım ki tüm gece ne dediğimi, ne yaptığımı bilemedim. Sabah olduğunda bu hadisede nasıl bir yön izleyeceğime dair hâlâ kesin bir karara varamamıştım. Yine de sabahleyin akıl hocamı çağırdım, sıkıntıya düşmüş bu zavallı kadının durumundan aşırı derecede kaygı duyduğumu söyledim. Başına geleni bana biraz anlattığını, öyküsünün çok kederli olduğunu, bir zamanlar çok iyi şartlarda yaşadığını, iyi yetiştirildiğini, onu tarladan alıp eve getirdiğine çok memnun olduğumu ama şu an bile neredeyse çıplak sayılabileceğini, onu ambara gönderip kadına biraz keten, özellikle eşarp, eldiven, uzun çorap, ayakkabı ve iç eteklik gibi şeyler vermesini, bunları kendisinin seçmesine izin vermesini; patiskadan bir sabahlık ve daha kaliteli bir patiskadan bir elbise,* kısaca yeni giysiler vermesini söyledim. Başkâhyam bu dediklerimi

* Mantua. Genişçe eteği olan kadın giysisi. (y.h.n.)

yaptı ama onu gözyaşları içinde bulduğu haberiyle döndü. Tüm gece ağlamıştı, kâhyama kalırsa ağlaya ağlaya kendini öldürebilirdi çünkü verdiği şeyleri kabul ederken bir yandan da ağlıyordu. Arada bir ağlamasını durdurmaya çalışıyor, mücadele ediyordu ama bir kelime duyunca, yeniden patlayıp gözyaşlarına boğuluyor, bunu gören herkesin yüreği parçalanıyordu.

Durumundan sahiden çok etkilenmiştim ama bunu gizlemek için kendime karşı büyük bir mücadele verdim. Konuşma konusunu değiştirdim. Ertesi gün, hatta üçüncü güne kadar yanına gitmeden, bu olağanüstü vakada ne yapmam, nasıl hareket etmek gerektiğini bulmak adına gece gündüz düşündüm.

Eve geldiğimde, ki bu üçüncü güne rastlıyordu, emrettiğim her şeyi giymiş bir vaziyette bulunduğum odaya girdi. Yeniden hizmetçim olduğu ve benim hizmetçi giysimi giydiği için Tanrı'ya, göndermiş olduğum elbiseler için de bana teşekkür ediyordu; ona lâyık olduğundan fazlasını veriyormuşum.

Odada bizden başka kimse olmadığından konuşmaya başladım. İlk olarak, geçmişin nahoş olaylarından söz etmemesi gerektiğini söyledim çünkü bu konudan dolayı acı çektiğini yeteri kadar belli etmişti, geçmişte kalan hiçbir olaydan dolayı ayıbını yüzüne vurmayacaktım. En çok acıyı çekenin o olduğunu fark etmiştim. Şu anki şartlarımda onu karım olarak kabul etmemin olanaksız olduğunu söyledim; hükümlü olarak geldiğinden bunu bilmeyecek kadar cahil değildi; ne var ki dünyada başına gelen talihsiz şeylere, özellikle de bunun bir parçası olan şu anki içler acısı durumuna, sırrını saklayıp ağzından bir şey çıkmaması şartıyla, zira ağzını gevşek tuttuğu gün geri dönülmez yıkımının da tarihini atmış olurdu, son verme konusunda aracı olabilirdim.

Bu dediğimin elzem olduğu konusunda benim kadar duyarlıydı. Onu, katlanamayacağı bu büyük sıkıntıdan kurtarmamdan başka bir şey istemiyordu. Bu olursa, arzu eder-

sem, kalan ömrünü tamamıyla tövbeye hasredeceği bir hayat yaşayabilirdi; benim için dünyadaki en berbat işleri yapmaya dünden razıydı. Önceki hayat biçimini bağışlamama çok sevinmiş olsa bile, yaşadığı sürece hizmetçim olmaktan daha yüksek bir paye istemiyordu. Bu arada, kimsenin, onu daha önce gördüğümü bile bilmesine izin vermeyeceğinden emin olabilirdim.

Gittiğimden bu yana geçen sürede yaşadıklarını anlatmak ister mi diye sordum, ne var ki kendisi uygun görmüyorsa anlatmayabilirdi, üstelemedim. Benimle kopuşunun ahmakça başladığını günahla sonlandığını söyledi. Benden ayrıldıktan sonra bela, günah ve üzüntünün hiç kesilmediği bir hayat yaşadığını, günah ve utancın sefaletle sonuçlandığını dile getirdi. Hovarda insanlar bunu ayartmışlar, epey pahalı bir hayat yaşamaya başlamış, bu yeni hayatın başına açtığı masrafları karşılamak için kötü yollara sapmıştı. Binlerce sıkıntı ve sorunun ardından, kendine bakamadığından son derece yoksul düşmüştü. İşlediği ilk suça içtenlikle pişman olmuştu, ona kalsa dünyanın en alçakgönüllü ve en uysal tarzıyla kaç kez kendisini ayaklarıma atacaktı, ancak benden hiç haber alamamış, ne yöne gittiğimi bulamamıştı; bu suretle öylesine terk edilmişti ki ekmeğe muhtaç hâle gelmişti. İşte bu yokluklar ve sıkıntılar onu bir başka arkadaş takımına götürmüş; hırsız çetesinin arasına düşmüş, onlarla bir zaman düşüp kalkmış, epey süre yeteri kadar para kazanmış, ne var ki bunlar olurken hayal edilebilecek en büyük ürpertiyi ve dehşeti yaşamış, sürekli rezil olma korkusu çekerken korktuğu şey başına gelmişti; baş müsebbibi olmadığı ama onun da karıştığı önemsiz bir girişim yüzünden buraya gönderilmişti. Hayatı iniş ve çıkışlarla, bolluk ve sefaletle dolu, iyi ve kötü talihlerin bir toplamıydı: Bazen hapse düşmüş, bazen özgür kalmış, bazen huzur bulmuş, bazen eziyet çekmişti, bana anlatmaya kalksa kim bilir kaç gün sürerdi. Nihayetinde ben, başlangıcının en iyi parçasını

gördüğümden, sonunu görmeye gelmiştim; yediği önünde yemediği ardında el bebek gül bebek yetiştiğini, ancak şimdi müsriflik nedeniyle domuzlarla koçan yemeyi arzulayacak,* hatta onu bile bulamayacak hale geldiğini biliyordum. Bunları anlatırken o kadar çok ağlıyordu ki sık sık konuşması kesiliyordu, zorlanarak devam edebilecek, hatta daha fazla devam edemeyecekti anlatmaya. Çektiği acıyı tazelemekten başka bir işe yaramadığını gördüğüm için, öyküsünü daha fazla anlatmamasını mazur göreceğimi söyledim. Geçmişi unutmasına katkı yapmayı tercih ettiğimden, artık anlatmamasını istedim; böylece o konuyu kapattım.

Madem Takdir-i İlahi yeniden benim ocağıma düşürmüştü, bir daha muhtaç olmayacağı, güç bela yaşamayacağı şekilde ona bakacağımı söyledim. Beri yandan şimdi daha fazla ileri gidemezdim, böylece o an için ayrıldık. Kadın kâhya olarak ev idaresi görevini yapmaya devam etti. İşini hafifletmek için bir yardımcı verdim; aslında buna yardımcı demesem daha iyi olur çünkü her şeyi onun adına yapan, karımın emrinde çalışan bir hizmetçiden farksızdı, bunun öyle olduğunu ona da söyledim.

Bu mekânda birazcık zaman geçirdikten sonra cesaretini toplayıp neşesini buldu; günahkâr bedeni canlandı, çökmüş, çukurlaşmış yerleri yeniden etlendi, öyle ki bir zamanlar çok hoşuma giden büyüleyici görüntü ve parlaklıktan âdeta bir şeyler yerine gelmeye başladı. Kimi zaman ona karşı sıcak duygular beslemekten, bir kez daha ilk konumuna geri döndürmekten kendimi alıkoyamıyordum; burada uzun bir süre üstesinden gelemediğim birçok sorun ortaya çıktı.

Bu arada beni büyük bir sıkıntıya sokan tuhaf bir olay meydana geldi ki, böyle bir şey düşünebileceğimden çok daha etkili oldu. Çabuk kavrayışlı, bilgili, cömert ilkelere sahip olan ve ilk başta bu hanımefendinin sefaleti karşısında merhamet duyarak harekete geçen akıl hocam, üstü ka-

* Domuzların yediği keçiboynuzu yiyen müsrif oğul. (Luka, 15:16). (ç.n.)

palı ifade ettiğim gibi onda herkeste görülmeyen özellikler olduğunu düşünmüştü, şimdi kadın toparlayıp neşe saçan tabiatına yeniden kavuşup teselli bulunca, konuşmasından o kadar etkilenmişti ki ona âşık olmuştu.

Hikâyemizin başlarında, büyüleyici bir dili olduğunu, benzersiz güzellikte şarkı söylediğini, son derece iyi terbiye görmüş, zekâ küpü bir kadın olduğunu söylemiştim. Tüm bu özellikler onu hâlâ terk etmemiş, çok hoş biri yapmıştı. Lafı uzatmadan söylersek, akıl hocam bir akşam bana uğradı; kadın kâhyayla evlenmek için rızamı almaya gelmişti.

Teklif karşısında afallamakla birlikte bunu sezmesine fırsat vermedim. Önüme getirecek kadar ileri gitmeden evvel yapacağı evlenme teklifini enine boyuna düşünmesini umduğumu söyledim. Verecek bir iznim olmadığı konusunda hemfikir olduğumuzu da varsayıyordum çünkü süresini tamamlaması için daha dört yıl çalışması gerekiyordu.

Hayır diye cevapladı; bana öyle çok saygı duyuyordu ki bilgim olmaksızın böyle bir konuda tek adım atmazdı, ona bundan hiç bahsetmemiş olduğuna dair teminat da verdi. Kâhyama ne cevap vereceğimi sahiden de bilmiyordum. Sonunda bu sorunu kendimden alıp, eski karıma yanaştırmaya karar verdim; böyle yaparsam konuşma fırsatını önden ben bulabilirdim. Bu meselede nasıl uygun görüyorsa o şekilde hareket etmekte özgür olduğunu, ne şu ne bu diyebileceğimi söyledim, meseleye karışmaya hakkımın da olmadığını ekledim. Kadının benimle doldurması gereken süresine gelince, bu önemsizdi, lafı bile edilmezdi ama böylesi bir olaya girmeden bütün şartları inceden inceye düşüneceğini umut ediyordum.

Bu konuyu zaten enine boyuna düşündüğünü söyledi. Benim de karşı olmadığımı gördüğüne göre, sonunda ne çıkarsa çıksın birlikte olmaya karar vermişti çünkü onunla yaşarsa dünyanın en mutlu insanı olacağına inancı tamdı. Sonra hiç durmaksızın, eski karımın karakterini bana anlatmaya başladı; ev işlerini çekip çevirirken ne kadar akıllı bir

kadındı, ne kadar zekiydi, hafızası ne iyiydi, bilgisi ne kadar engindi, vb. Bunların tümünün doğru olduğunu biliyordum ama yine de kişiliğini yansıtmakta eksik kalıyordu; eskiden benimken böyle olduğu hâlde, acı okulunda epeyce gelişmişti, şimdi kişiliği parlıyordu. Daha önce eksikliğini çektiği tedbirli olma ve yargılama gücüne de kavuşmuştu.

Pekâlâ tahmin edebileceğiniz gibi, hiç sabrım yoktu. Dürüst kadın kâhyama koşmak, bir an önce bu sırrı ona açmak, böylesine nazik bir konuda nasıl hareket edeceğini görmek istiyordum. Ne var ki, iki gün beni pençesine alan şiddetli bir soğuk algınlığından hasta düşüp dışarıya çıkamadım, bu zaman zarfında da olay olup bitti. Zira akıl hocam aynı gece gidip girişimini yapmış, ancak ilk başta soğuk karşılanmıştı. Teklif ağzından çıkar çıkmaz onu kabul edeceğinden çok emin olduğundan buna çok şaşırmıştı. Ertesi gün yine gelmiş, üçüncü gün yine gelmişti. Eski karım ise adamın ciddi olduğunu anlayınca, o türden bir şey düşünmediğinden, kendisine gösterdiği saygıyı bu şekilde kanıtladığı için ona müteşekkir olduğunu, onun şartlarındaki birinden bekleneceği gibi bu teklife gönüllü olması gerektiğini ama ona bu kadar kötülüğü yapamayacağını, engel teşkil eden kimi yükümlülükleri olduğunu itiraf etmesi gerektiğini, evli bir kadın olduğunu, kocasının da yaşadığını söylemişti.

Bu öylesine samimi ve etkili bir yanıt olmuştu ki kâhyamın ağzını açıp tek kelime etmesine bile gerek kalmamıştı. Çok üzülmüştü, bu onun için büyük bir darbe, şimdiye kadar yaşadığı en büyük hayal kırıklığı olmuştu.

Onun bu ret cevabını aldığının ertesi günü çiftlik evine gittim. Kâhya kadını çağırtıp konuşmaya başladım. Kendisine yapılmış çok kazançlı bir evlenme teklifi olduğunu, bunu iyice düşünmesini istedikten sonra akıl hocamın söylediklerini ona aktardım.

Birden ağlamaya başladı. Nedenini çok merak ediyordum. "Ah efendim, bana böyle bir şeyi nasıl söylersiniz?"

dedi. Pekâlâ söyleyebileceğimi çünkü ondan ayrıldığımdan beri evlenip durduğumu söyledim. "Evet ama efendim, durum farklı, suçu işleyen ben olduğumdan, benim evlenmemem gerekir... de asıl neden bu değil, bunu yapamam." Kabul etmesi için onu sıkıştırıyormuş gibi yaptım, aslında içten değildim çünkü itiraf etmeliyim ki bir zamandır gönlüm ona kaymış, yaptıklarını unutmuştum ama dediğim gibi sıkıştırıyormuş gibi yaptım. Bunun üzerine tutkulu bir şekilde haykırarak, "Hayır, dünyadaki en iyi adamın karısı olacağıma bırakın da sizin köleniz olayım," dedi. Şu anda bulunduğu şartları ileri sürerek, böylesi bir evliliğin onu bolluk ve rahata kavuşturacağını, dünyadaki hiç kimsenin daha önce kim olduğunu bilmeyeceğini ve kuşkulanmayacağını söyleyerek ikna etmeye çalıştım. Duymaya bile katlanamıyordu, sesini duyulacağından korkacağım kadar yükselterek gözyaşları içinde, "Size yalvarıyorum, bir daha bundan bahsetmeyin. Bir zamanlar sizindim ve bu dünyada bir daha asla başka bir erkeğe ait olmayacağım. Beni olduğum gibi bırakın ya da ne yaparsanız yapın, yeter ki kendinizden başka bir adamın karısı yapmayın."

Böylesine tutkulu konuşması öyle dokundu ki bir süre ne diyeceğimi, ne yapacağımı bilemedim. Nihayet şunlar döküldü ağzımdan: "Ne kadar yazık, keşke o eski zamanlarda, şimdiki gibi içten olsaydın, ikimiz için de daha iyi olurdu. Mademki durum bu, istemediğin bir şeye zorlanmayacaksın, reddettiğin için daha kötü muamele görmeyeceksin, fakat ona nasıl engel olacaksın? Yaptığı teklifi senin bir iyilik olarak kabul edeceğini umduğuna kuşku yok, geçmişine dair hiçbir şey bilmediğinden, zaten bir iyilik bu." "Bunu çoktan yaptım, cevabını aldı ve tamamen tatmin oldu. Bu konuda artık senin asla başını ağrıtmaz" dedikten sonra ona verdiği cevabı aktardı.

O dakikadan itibaren onu yeniden karım olarak almaya karar verdim. Yaptığı kötü işi tamamıyla affettirmiş, gönlü-

mü almıştı, bağışlanmaya layıktı (Ödediği korkunç kefareti, ne kadar uzun bir süre sefalet ve sıkıntı içinde yaşadığını göz önüne alırsak, bir kadın affedilecektiyse bu ondan başkası olamazdı). Yüce Tanrı âdeta onu üzerime atmış, her şeyden öte, bana karşı öylesine bir şefkatle donatmış, öylesine kararlı kılmıştı ki bir kez daha benden ayrılmaktansa eli yüzü düzgün bir teklifi reddedebiliyordu.

Kararı aldığımdan, bunu ondan daha fazla gizlemenin zalimlik olduğunu düşündüm. Kendimi tutamıyordum, onu kollarıma aldım: "Bu olayda beni sevdiğini öyle güzel kanıtladın ki daha fazla karşı koyamayacağım. Eskiden aramızda geçen olayların hepsi için seni bağışlıyorum, mademki benden başka kimsenin olmayacaksın o hâlde ilk başta olduğun gibi yine benim olacaksın."

Ne var ki bu ona fazla geldi, ona teslim olmamla o kadar ezildi ki şiddetli bir gözyaşı seline boğulmasa kollarımda ölebilirdi. Kollarımdan çözüp bir sandalyeye oturtmak zorunda kaldım. Ağzını açıp tek kelime etmeden bir çeyrek saat ağlayıp durdu.

Konuşacak kadar kendine gelince, bunu nasıl gerçekleştireceğimizi düşünmemiz gerektiğini söyledim. Onun önceki karım olduğunu yayarak bu yapılmamalıydı, çünkü bu ikimizi de teşhir ederdi. En iyisi herkesin gözü önünde onunla yeniden evlenmemdi. Bunu çok makul buldu ve bu plana göre yaklaşık iki ay sonra yeniden evlendik. Dünyadaki hiç kimse daha iyi bir kadını sevmemiş, daha sonraki birkaç yıl boyunca bizim olduğumuzdan daha mutlu bir hayat sürmemiştir.

Bu dünyada artık talihin yüzüme güldüğünü düşünmeye başlamıştım. İkimiz de acılarla pişip olgunlaştığımızdan, şu anki şartlarımıza en uygun olan hayatın hangisi olduğuna, hangi konumda yaşarsak en büyük mutluluğa kavuşabileceğimize kendi başımıza karar verecek duruma geldiğimizden, önümde, bin bir olayla geçen bu hayatımı, gözlerden ırak ve rahat bir şekilde noktalamaktan başka bir şey kalmamıştı.

Gelgelelim insanoğlu en iyi olasılıkla kıt görüşlü bir yaratıktır; hele de kendi mutluluğunu tespit etmeye ya da şöyle diyeyim, seçmeye gelince. Karımın da sıklıkla iddia ettiği gibi, insanın aklına, dünyada olunabileceği kadar mutlu olmaya en iyi yetecek şekilde hesaplanmış bir mevkide olduğum gelebilirdi. Gün geçtikçe artan mülkümüz, o yerde olmasını düşleyebileceğimiz, olmasını arzu edebileceğimiz hayat tarzını rahat rahat karşılardı. Sahip olduğumuz her şey, onları elde etme biçimimizle ilgili olarak içinde en ufak bir utanç barındırmayan, canımızı sıkmayan, hoş, güzel şeylerden oluşuyordu; hepsi iyi yolla kazanılmıştı, işe Şeytan karışmamıştı. İçimizde Şeytan'ın üzerimize çullanacağına dair bir endişeye yer açacak boşluk da kalmamıştı. Bu kayıtsız, melankolik hâldeyken, Yüce Tanrı malum yollarıyla işe karışmadığı sürece hayatın olağan akışında başımıza felaket kabilinden bir şey geleceğine inanabilmemiz hiç de kolay değildi elbette.

Ne var ki gömülü bir mayın patlayarak, bu görünüşteki huzuru bir anda paramparça etti. İşlerimi benden uzaklaştırmasa da beni onlardan uzaklaştırdı ve kıt görüşünün kılavuzluğuna, kendi kaderini seçmeye bırakılan her insan gibi tehlikeli rastlantılarla dolu avare bir hayatın içine savurdu.

Şimdi bir zaman önce, en son İngiltere'de bulunduğum sırada beni belli bir şekilde yönlendiren bir olaya dönmek istiyorum.

Benim sadık karım Moggy'nin gözyaşları içinde yalvarıp yakararak müteveffa Lord Derwentwater ve birliği Lancashire'a girdiğinde bir çılgınlıkla onlarla bir olup açıktan isyana katılmamam konusunda beni nasıl ikna ettiğini, böylelikle de rahatlıkla söyleyebileceğim gibi hayatımı nasıl kurtardığını anlatmıştım. Ne var ki sonunda merak üstün geldi. Onlar Preston'a geldiklerinde karımı atlattım, hiç değilse gidip bir bakabileceğimi, ne yapabileceklerini görebileceğimi düşündüm.

Yukarıda da anlattığım gibi, eski karımın usandıran ısrarları, bu girişime açıktan destek verip silahlı bir şekilde onları katılmamam konusunda beni ikna etmiş, böyle yaparak, işaret ettiğim gibi kesinlikle hayatımı kurtarmıştı, çünkü isyanı açık açık desteklediğimden, aralarında olduğum bilinmekteydi, bu da askeri açıdan saflarında yer almasam da, benim için sonradan ölümcül olabilirdi.

Gelgelelim Lord Derwentwater ve adamları ilerleyip Preston'a, yani bize yaklaşıp onların lchinc insanlar arasında daha büyük bir cesaret dalgası hissedilince, benim eski doktorum, şu bizi evlendirmiş olan Romacı papaz, yeni bir şevkle bana da ilham verecek şekilde maceraya girişerek, söz konusu birlikler Preston'a girmeden bir gün önce, tıpkı kendisinin olduğu gibi iyi bir at ve silahla beni de onlara katılmaya mecbur edene kadar yakamdan düşmedi.

İnsanlarla fazla haşır neşir olmadığımdan burada beni pek tanımazlardı. En azından yaşadığım ülkede hakkımda bir şeyler bilen birisi tarafından tanınmam zordu. Bu durum, pek yakında öğreneceğiniz gibi sonraları güvencem oldu. Diğer yandan askerler, özellikle de İskoçların arasında bilinen biriydim. Bazılarıyla yurt dışı askerî görevinden tanışıyorduk. Özellikle onlarla sohbet ediyorduk. Fransız subay olarak geçindiğimden, Preston ile nehir ve köprü arasında, bütün ordunun güvenliğinin bağlı olduğunda ısrar ettiğim geçişi savunacak güzide bir birlik oluşturmaktan söz etmiştim.

O meseleden hararetle bahsetmiştim, diyorum ya Fransız bir subay, gün görmüş biri olarak geçindiğimden, bu onların arasında tartışmalara neden oldu. İyi bilindiği gibi tavsiyeme uyulmadı, ben de o andan itibaren savaşı kaybettiler sayıp vazgeçtim ve onlardan nasıl kaçacağımdan başka bir şey düşünmedim. Kraliyet süvarisi tarafından kuşatıldıkları geceden önce kaçışımı gerçekleştirdim. Bunu yaparken büyük zorluk çekmedim diyemem. Yüzerek Ribble nehrinde epey ilerlememe rağmen uzun bir süre atımın kendi kendine ka-

raya çıkacağı, yani karaya ayak basacağı kadar toprağın sert olduğu bir yer bulamadım. Nihayetinde karaya ayak bastım, atı çok hızlı koşturup ertesi gün evimi görecek kadar yaklaştım. Burada, gece iyice çökene kadar bir ormanda yattıktan sonra, çakıl veya kireçtaşı için kazılmış kuyu gibi bir yerden geçerken atımı vurup üzerini toprakla örttüm. Tek başıma yürüyerek gece ikide evime geldim. Karım neşeyle karışık bir şaşkınlık yaşadı, aynı zamanda çok korktu. Beni içeri aldı, ben de olabilecek olaylara karşı acil önlemler aldım. Ne var ki olaylar yatıştığı için, bu önlemlere başvurmama gerek kalmadı. Neden derseniz, öldürülmek veya esir alınmak suretiyle asiler tamamen bozguna uğratıldı. Burada asilerin arasında olduğumu bilen yoktu, tanınma şöyle dursun kuşkulanan bile yoktu. Böylelikle en tehlikeli, daha önce girdiklerimin içinde de en aptalcası olan bu işten* kıl payı kurtuldum.

Atımı öldürüp gömmem benim için büyük şans oldu, yoksa atım iki gün sonra bulunur, Preston'da üzerinde beni görenler tarafından tanınırdı. Şimdi dışarıya çıktığımı bilen yoktu, bu durumda beni teşhis edemezlerdi, ben de evden uzaklaşmadım. Gezintim kısa süreli olduğundan, komşularım da yokluğumun farkına varmadıklarından, birisi benimle konuşmaya gelseydi, işte evdeydim.

Gel gör ki iç dünyamda huzurlu değildim. Keşke Virginia'daki kendi arazilerimde olsaydım diyordum. Zaten çok geçmeden başka olaylar da meydana gelince, bütün ailemle birlikte oraya göçme hazırlıklarına başladım.

Bu arada, yukarıda da anlattığım gibi Preston'daki olay meydana geldi ve perişan halk kralın birliklerine boyun eğdi. Böyle durumlarda âdet olduğu üzere bazıları ibret olsun diye asıldı. Hükümet büyük çoğunluğuna merhamet elini uzattığından, birazdan sizin de tanık olacağınız üzere, kimisini oraya, kimisini buraya gönderene kadar Chester Kalesi ve diğer yerlerde tutuldular.

---

* Jakobit isyanı. (y.h.n.)

Bunlardan birkaç yüz kişi, bu olaydan sonra, kendi istekleri doğrultusunda çiftliklere, basit ifadesiyle "nakledildi"; işin doğrusu, lanetli suçlular ya da bizim onlara orada verdiğimiz isimle hükümlüler olarak Virginia ve diğer İngiliz kolonilerine satılmak üzere gönderildiler. Orada belli bir süre köle olarak hizmet ettikten sonra yeniden özgürleşeceklerdi. Bunların bazılarından yukarıda söz ettim, ne var ki, orada birazcık zaman geçirdikten sonra, huzurumu kaçıran bir şey oldu. Bütün çiftliklerimin kıyısında bulunduğu nehirden bu dediğim insanlarla dolu iki gemi geldi.

Bunu duyar duymaz ilk önlem olarak bunların hiçbirini ne işim ne de çiftliklerim için satın almamaya karar verdim ve kendi taraflarına olan bağlılıkları nedeniyle bu duruma düşmüş bahtsız beyefendileri köle yapmak istemiyormuş gibi davranarak kararımı uyguladım. Hâlbuki gerçek neden bu değildi; bazılarının beni tanıyabileceğinden korkuyordum. Belki bana ihanet edecekler, benim sadece kaçmayı başarmış ama onlarla aynı türden biri olduğumu halka ilan edecekler, bu yüzden başım belaya girecek, hayatımı kurtarmayı becersem bile bütün mallarıma el konacak, sefillik ve yoksulluğun pençesine bir kez daha düşecektim ki, aslında bunların hepsine layık olacak şeyler yaptığımı da düşünüyordum.

Akıllıca olmakla birlikte, bulunduğum şartlara bakılırsa, güvenliğimi sağlamak için bunun yeterli bir önlem olmadığını çok geçmeden anladım. Neden derseniz, bu yoksul adamlardan bir kişi bile satın almamış olduğum hâlde, komşularımdan bazıları bunu yapmıştı. Yakınımda olup da bu insanlardan satın almamış, çiftliklerindeki işçiler arasında az çok bunlardan bulundurmayan kimse neredeyse yoktu; bu yüzden de tek kelimeyle söylersem, görülme tehlikesi yaşamadan veya bunlardan birisi tarafından tanınmadan, dışarıda gezmem olanaksızdı.

Bunun çok huzursuz bir yaşam olduğunu söylememe izin verin, öyle ki çok geçmeden katlanılmaz buldum; zira

emrinde üç yüz-dört yüz kölesi olan büyük bir adamken, üç büyük çiftliğin yöneticisi, efendisiyken, kendi kendini mahkûm etmiş, yüzünü göstermeye korkan zavallı bir asi derekesine inmiştim. Aslında buraya gelmeden, daha Lancashire'dayken de aynı güvenlik tedbiriyle, hatta belki daha çok önlemle kalabilir ya da olaylar bitene kadar Londra'ya kadar gidip kendimi gizleyebilirdim. Ne var ki tehlike şimdi bana, evime uzanmış, hatta kapıma dayanmıştı. Her gün ispiyonlanmaktan, yakalanıp zincirlere vurularak İngiltere'ye gönderilmekten, tüm çiftliklerime kraliyet mülkü olarak el konmasından başka bir şey düşünemiyordum.

Tek güvenlik umudum kalmıştı; aralarında çok az bulunmuş, onlar için bir şey yapmamış ve yabancı olarak kendimi yutturduğumdan adımı bilmiyorlardı. Buradaki insanların hepsi değilse bile çoğunluğu tarafından Fransız albay, Fransız subay veya Fransız beyefendi diye çağrılıyordum. Benimle giden doktora gelirsek, isyan nedenini pek desteklenir bulmamasını ve kraliyet birliklerinin onları dört bir yandan bir bulut gibi sarmasını hesaba katarsak, benimkiyle aynı olmasa da o da kaçmanın bir yolunu bulmuştu.

Neyse kendi öyküme dönüyorum; hiç hoşnut değildim. Şimdiye kadar böylesine güç bir durumda kalmadığım için, ne yapacağım konusunda bocalıyordum. İlk iş olarak eve gelip bütün bu durumdan karımı da haberdar ederek onu sırdaşım yaptım; kayıtsız şartsız anlattığım hâlde, hayatımı avuçlarının içine koyacağımı, eskiden ona yaptığımı düşündüğü her kötülüğün intikamını alabileceğini, kısaca beni düşmanlarımın eline teslim edebilme gücüne sahip olacağını, ancak cömertliğine, yeniden filizlenmiş sevgisine güvendiğimi, her şeyimi bana olan sadakatine yatırdığımı söyledikten sonra başka bir önlem almaksızın bütün meseleyi, özellikle de şu anda içinde bulunduğum tehlikeyi hiçbir şey saklamadan anlattım.

Nasıl ki vefalı bir rehber ölümden yaşama geçiştir,* kalbimiz sıkıntıya düştüğünde cesaret verir ve vasıtaları doğru kullanacak şekilde aklımızı besler, işte o da bu işin her aşamasında benim için böyle biri oldu; dolambaçtan kurtulmak için attığım her adım onun talimatıylaydı.

"Haydi ama sevgilim, hepsi buysa, korkularının seni sürüklediği o üzücü şeylerin hiçbirini yapmana gerek yok," dedi. Ben çiftliklerimi içindekilerle birlikte satmaya, gemiye atlayıp Madeira adasına veya kralın sömürgelerinin dışındaki herhangi bir yere gitmeye dünden hazırdım.

Gelgelelim karım tamamen farklı düşünüyordu, başka bir neden için teşvik ederek, iki şey önerdi. Ya Batı Hint Adaları'na erzak yüklü bir şalopayla açılacak, oradan Londra'ya geçecek ya da onun dosdoğru İngiltere'ye gidip, neye mal olursa olsun kraldan af elde etmesi için gayret göstermesine izin verecektim.

Ben ikinci öneriye sıcak bakıyordum; ne yazık ki yanlış bir çıkarın peşinde koşacak kadar önyargılı olduğum hâlde, Majestelerinin bağışlayıcı ve merhametli bir kişiliği olduğuna dair gizli ve doğru bir fikrim hep vardı ki, İngiltere'de olsam, sanırım ayaklarına kapanmaya kolayca ikna edilirdim.

Yapmak zorunda olduğum bu İngiltere'ye gidiş, kesinlikle herkesin gözü önünde gerçekleşmeliydi. Böyle yapacaksam, bildik hazırlıklara girişecek, ürün olgunlaşana kadar bekleyecek, normal bir toprak sahibi gibi ayrılacaktım. Yok bunu yapmayacaksam, sanki olağanüstü bir şey olmuş havası verecektim ki o zaman da insanlar bilip bilmeden türlü hikâyeler uyduracaklardı.

Karım, tamamen kendi yaratıcılığından yola çıkıp tüm bu işi benim için kolaylaştırdı. Önceden haber vermeksizin, bir sabah daha ben yataktan çıkmamışken, neşeyle yanıma gelip "Sevgilim, bu sabah pek iyi olmadığını duyunca çok üzüldüm. Ben de Pennico'ya (hizmetine vermiş olduğum

* İncil, Romalılar 11-15'e gönderme. (ç.n.)

genç zenci kız) odanda ateş yakma emri verdim. Şömine tutuşana kadar lütfen bir süre yatakta kal" deyiverdi. Aynı anda küçük zenci kucağında odunlar, körük ve bunun gibi malzemeyle ateş yakmak için içeri girdi. Bir şey söylememe meydan vermeden, kulağıma yataktan kalkmamamı, yanıma tekrar çıkana kadar konuşmamamı fısıldadı.

Adamakıllı korkmuştum; takdir edersiniz ki sırrımın açığa çıktığından, ihanete uğradığımdan, İngiltere'ye götürülüp asılacağımdan, dört parçaya bölüneceğimden başka hiçbir şey düşünemiyordum. Hepsi de berbattı, kalbime bir ağırlık çöktü. Karım, darmadağın olduğumu sezdiğinden geri döndü, hiçbir zarar görmeyeceğime dair beni temin ederek, huzurlu olmamı istedi. Birazdan dönecek, en küçük ayrıntısına kadar tatmin olacağım şekilde her şeyi anlatacaktı. Elimden geldiği kadar kendimi toparlamaya çalıştıysam da bu ancak bir süre devam edebildi. Pennico'yu aşağıya gönderip, hanımını bulmasını, çok hasta olduğumu, onunla hemen konuşmam gerektiğini söylemesini emrettim. Kız odadan çıkar çıkmaz yataktan atladım ve her şeye hazırlıklı olabileyim diye giyinmeye başladım.

Karım sözünü tuttu, kız aşağıya inerken o da yukarı çıkıyormuş. "Anlıyorum sabrın kalmadı ama lütfen, kendini koyuverme" dedi. "Şu eleği yüzüne tut ve pencereye gidip bak bakalım, avluda bekleyen şu İskoçlardan birini tanıyabilecek misin? Çünkü onlardan yedi-sekizi bir iş için senin kâtibine geldiler."

Gidip eleğin arasından baktım. Hepsinin yüzünü açık seçik gördüm. Ne var ki İskoç oldukları dışında, ki bunu seçmek kolaydı, bana tanıdık gelmediler. Yüzlerinin tanıdık gelmemesi hiç de tatmin etmedi, çünkü şu eski İngiliz atasözünün, "Sersem Tom'u tanıyan sürüyle ama o kimseyi tanımıyor" dediği gibi onlar beni tanıyabilirdi. O yüzden hepsinin gittiğinden emin olana kadar odamda saklanmaya devam ettim.

Karım, iyi olmadığımı çiftlik evindeki herkesin duymasını sağladı. Bu üç-dört günlük sürede, ben de ayağımı pazenden bir kumaşa sarmış, tabureye uzatmıştım. Gut hastalığından çekiyordum güya. Bu altı-yedi ay amacımıza hizmet ettikten sonra karım, bendeki gut hastalığının bilinen türde değil romatizmaya bağlı olduğunu, bu yüzden de kendi şalopalarımdan birini alıp tedavim için Nevis veya Antigua'ya gitmeye karar verdiğimi etrafa yaydı.

Tüm bunlar çok iyiydi. Karımın önce beni sekiz-on hafta içeride tutacak, sonra olağanüstü bir gürültü patırtı olmadan uzağa taşıyacak bu hilesini, hayran olunacak kadar iyi bulup onaylamıştım, gelgelelim, hâlen tüm bu olup bitenin ne niyetle yapıldığını, aklından nelerin geçtiğini bilmiyordum. Karım bunu kendisine bırakmamı arzu etti; ikiletmeden yaptım. Tartışmaya yer bırakmayacak şekilde sakınımlı olarak planı yürüttü. Bacağımı sarıp sarmalamasının üzerinden üç ay geçmişti ki gelip şalopanın hazır, malların hepsinin gemiye taşındığı haberini verdi. "Sevgilim, şimdi sana planımın geri kalanını anlatmaya geldim" dedikten sonra şunları ekledi: "Umarım seni kaçıracağımı, tıpkı diğerleri gibi Virginia'dan nakledeceğimi, uzaklaştırıp malına mülküne konacağımı düşünmezsin. Aksine beni, o aynı sadık, halen kölen olsaydım ve hiç karın olma umudum olmasaydı bile olacağım kadar alçakgönüllü bir yaratık olarak bulacaksın. Güvenliğin için kurduğum planda, bu yeni zorunlulukta, tüm durumlarda sana yardım ve hizmet edeceğim, bensiz bir adım atmanı bile önermem, ne çıkarsa çıksın kaderimize de razı olacağım."

Bu sözleri, onun ne kadar sadık olduğunun en güzel, en cömert ifadesi, aynı zamanda önündeki meseleleri ve şu anki şartlarımın gereklerini değerlendirmekteki becerisinin de çok büyük işareti olduğundan, o andan itibaren, en küçük bir ikircik olmadan, içim neşeyle dolu, ipleri eline bıraktım, yaklaşık on günlük bir hazırlığın ardından, altmış tonluk büyük şalopalarımdan birine bindik.

Burada şundan da söz etmeliyim ki işlerimin başında, onu çağırdığım şekliyle söylersek hâlen sadık akıl hocam vardı. İngiltere'de kiminle yazışacağını, bu yazışmaları nasıl çekip çevireceğini iyi bildiğinden, işin tüm bu kısmını, daha önce yaptığım gibi ona bıraktık. Hem yeteneğinden hem de dürüstlüğünden emin olarak bunu yaptım. Karımla ilgili meselede, karım, daha önce de ima ettiğim gibi akıl hocamın ısrarlarına cevap verirken hayatta olan bir kocam var dedikten sonra benimle evlenmiş olduğundan, berikinin biraz hüsrana uğradığı doğruydu. Kelimesi kelimesine şimdi doğru olduğu hâlde, bu yine de ona açılması uygun olmayan bir sır olduğundan, yapabildiğim kadar başka bahaneler bularak onu geçiştirmek zorunda kaldım. Gel gör ki bu hem işe yaramadı hem de onu tatmin etmedi, bana öyle geliyordu ki kendisine birkaç bakımdan kötü davranıldığını düşünüyordu. Diğer yandan, özellikle bizim gidişimizle rahatlamaya, önceki gibi her şeyi yine ona bırakıp emanet ettiğimizi görünce bu yaşadığı kötü tecrübeyi atlatmaya başladı.

Karım, yolculukla ilgili her şeyi anlatıp gidiş hazırlıklarına başladığımızda, bir sabah yanıma gelip her zamanki neşeli hâliyle kurtuluşumu tamamına erdirecek önlemlerin kalanını anlattı: Onun deyimiyle biz Nevis'teki kaplıcalara gitmek üzere bu seyahati yaparken, Londra'daki güvenilir bir arkadaşına mektup yazacak, vakama eşlik eden tüm şartlarla birlikte, yani isyanın geçtiği yerde üç gün boyunca bulunmaktan başka bir şey yapmamış biri için af elde edip edemeyeceğini soracaktı. Biz bu şekilde ortada yokken, gemilerin gelip gitmesi mümkün olur olmaz bir cevap alabileceğinden emindi. Bu mektubu çoğaltacak, çeşitli yerlere gönderecekti. Önce en büyük soruya yani bu affın elde edilip edilemeyeceğine dair cevabı alacağından, bu aradaki masrafımız pek az olacaktı; affın kaç paraya mal olacağı sonraki meseleydi. Böylece, benim için masraf yapılmadan

önce, gereken meblağla ayrılıp ayrılmamayı muhakeme edip buna kendim karar verebilirdim.

Bu olaydaki hünerinden kesinlikle tatmin olmuştum. Yaptığı plana yalnızca şunu ekleyebilirdim; arkadaşının elini kolunu çok bağlamamalıydı. Her şeyin yolunda olduğunu görür, affın elde edileceğinden emin olursa, meblağ iki yüz, üç yüz, dört yüz sterlin civarındaysa buna bağlı kalarak devam edebilir, uygulanabilir olduğu yönünde tavsiye alırsa, af emrinin teslim edilmesi hâlinde filanca kişiye ödenecek senetlerin sahibi olabilirdi.

Bunu pekiştirmek için, gönderdiği pakete, benim özellikle güvendiğim temsilcilerimden birine şu şu şartlarda verilmek üzere bir teminat parası koydum. Ne var ki karımın temsilcisi öylesine dürüst ve şerefliydi ki bizi tüm bu masraftan kurtardı, ben de hepsi ödenmiş gibi, az sonra duyacağınız üzere, istediğim güvenceyi aldım.

Her şeyi kafamıza göre düzenledikten, arkamızda bıraktığımız her şeyin iyi durumda olduğuna kanaat getirdikten sonra gemiye binip denize açıldık. Korsanları takipteyken kıyı şeridinde bir İngiliz savaş gemisine rastladık. Florida Körfezi'ne doğru yol alacaktı. Bahama Adaları'ndaki New Providence'a bizi emniyetle geçireceğini söyledi.

Elverişli hava koşullarında güzel bir yolculuk yaptığımız ve ayağımdaki sargıları da çıkardığım için, biraz yanımdaki yükün ne olduğundan söz edeyim. Aslında orada şartlarım çok iyi olduğundan, sonradan başımıza geleceklerde ve bilmem hangi ihtiyaçlarda kullanmaya yetecek miktarda bir serveti ve malı yanıma almasaydım bu yolculuğa çıkmazdım.

Şalopamız dediğim gibi yaklaşık altmış-yetmiş tondu. Ülkenin en temel ürünü olan tütün, Nevis'te ticari mal sayılmadığı için yanımıza çok az aldık. Buna karşın şalopayı mısır, bezelye, kepekli un, birkaç fıçı domuz etiyle yükledik ki çoğu benim çiftliğimin ürünleri olduğundan mükemmel bir yüktü. Yukarıda da anlattığım gibi ticaret için değil de

diğer durumlarda lazım olur diye İspanyol altını almıştık yanımıza. Ayrıca bir şalopanın daha kiralanıp aynı şekilde yüklendikten sonra, sağ salim vardığımın haberi ulaşır ulaşmaz arkamdan gönderilmesini emrettim.

Antigua adasının bulunduğu enleme geldik. Burası bizim Nevis'e çok yakındı. Virginia Burnu'nu geçtiğimizin on sekizinci gününde oraya ulaşmaya niyetlendik, ne var ki adayı hâlâ görememiştik. Kaptanımız o anki rotada ilerlemeyi sürdürür rüzgâr da aynı yönden eserse, beş saatlik bir yelken şişmesiyle karayı göreceğimizden emin olduğunu söyledi. Böylece ada için bellediği rotadan sapmadan ilerlemeyi sürdürdü. Ne var ki hesabında yanılmıştı, bütün akşam yol aldığımız hâlde karayı görmedik, gece boyunca da karaya ulaşamadık. Sabahın kurşuni aydınlığında, gabya direğinin tepesindeki gözcümüz, bir brigantin* ile şalopa gördü. Yaklaşık altı fersah arkamızda, açık hava koşullarında, GD yönünden hızlı esen bir rüzgârla yelkenleri şişmiş vaziyette peşimizdelerdi.

Kaptanımız kim olduklarını çok geçmeden anladı, bana da bildirmek için kamarama geldi. Tehlike karşısında afalladığımdan emin olabilirsiniz. Ne var ki kendim için duymam gereken kaygıyı karım alıp götürdü, o kadar korkmuştu ki onu hayatta tutamayacağımızı sandım.

Bu olayın ilk şaşkınlığı ve telaşını yaşarken güvertede bir patırtı oldu. Bakmamız için bizi yukarıya çağırıyorlar bir yandan da "Kara göründü! Kara!" diye bağırıyorlardı. Kap-

---

* Ana direğinde ana yelken olarak randa yelkeni (trapez biçimindedir) ile bunun üzerinde iki kabasorta yelkeni (dört köşeli) taşıyan çift direkli ve tek köprülü yelkenli teknelerin genel adı. Randa yelkeni Fransızca brigantine adını taşıdığından gemiye de Fransızca brigantine (bir e eksilterek) adını vermiştir. İngilizcede yelkenin adı spanker olmakla birlikte geminin adı brick veya brigantine olarak geçmektedir (Tekne sıklıkla brick-goélette ile karıştırılmaktadır). Fransızca kelimenin kökeninde İtalyanca haydut anlamındaki kelimenin bulunması dolayısıyla geminin adının "ilk defa haydutların-korsanların kullanmasından" geldiği yönünde bir kanı oluşmuştur. (y.h.n.)

tan ve ben, ki bu olaylar olurken kamaramdan çıkmıştım, hemen güverteye koştuk ve vaziyetimizi açık seçik gördük. İki haydut gemi, ellerindeki tüm yelkenleri açmış vaziyette, aşağı yukarı altı fersah bir mesafede arkamızdan geliyordu. Beri yandan keşfedilen kara ise tam yol ileri dokuz fersah mesafedeydi. O hâlde, korsanlar, biz iki adım gidene kadar üç adım yol almak suretiyle yaklaşabilirlerse, hiç kuşkusuz karaya çıkmadan yetişeceklerdi. Tersi durumda onlardan kaçabilir ve karaya yanaşabilirdik; canımızı kurtarmak için gemiyi kıyıya doğru sürmekten, böylece tekneyi karaya oturtarak hem şalopayı hem de yükü mahvetmekten fazlasını yapmayı umut edemezdik.

Bu hesabı yaparken, kaptanımız neşeyle içeri girdi, daha çok yelken açtığını, şalopanın bu yelkeni çok iyi taşıdığını, haydutların aramızdaki mesafeyi kapatamadıklarını keşfettiğini söyledi: Özellikle de korsan şalopası arayı kapatamazsa, brigantin'den istediği gibi kurtulabilirdi. Böylece onları kıç takibi denen şeye mecbur ettik, öğleye kadar bize yetişmek için epey uğraştılar. Öğle olduğunda ise ikisi birden uzaklaşıp, hiç kuşkunuz olmasın ki bizi çok memnun ederek takipten vazgeçtiler.

Kurtulma nedenimizi, korsanların gördüğü kolaylıkta göremedik galiba, kıçımızda iki mahmuzla, yani iki hırsızla bu adalardan birine gitmek için pupa yelken seyrederken, Nevis rotamızda bir İngiliz savaş gemisi demir atmıştı. Varmayı istediğimiz bu aynı adadan onlar da korsanları gözetliyorlardı ama arada kara olduğundan biz onları göremiyorduk.

Savaş gemisi onları fark edince hemen çapa alıp haydutları takip etmek için yelken açtı. Korsanlar, savaş gemisini görür görmez, rüzgâr üstü olduklarından yelkenlerini şişirip kaçmaya çalıştılar. Biz de böylece kurtulduk. Yarım saat sonra, savaş gemisinin adadan epeyce açılmış bir vaziyette, peşimize düştükleri hızla kaçan korsanların ardına gittiğini görünce kurtarıcımızın kim olduğunu anladık. Yakalan-

maktan başka bir şey düşünemediğimiz o berbat endişeden sonra, nihayet Antigua'ya sağ salim ulaştık. Bizim yakalanma kaygımız, Londra'ya giden veya oradan gelen yüklü bir gemide olacağından fazlaydı, çünkü o seçenekte, çoğu kez yaptıkları gibi gemiyi değerli ve taşınabilir ne varsa alarak soyar ve bırakırlardı. Ancak bizimkisi şalopaydı ve yükümüz de korsanların ambarları için tam aradıkları şey, yani iyi erzak olduğundan gemiyi ve içindeki her şeyi kesinlikle alır, belki şalopayı ateşe bile verirlerdi; altın yükümüz de telafisiz biçimde giderdi. Bizi kim bilir nereye götürürler, ellerine düşen masum insanlara alıştıkları şekilde davranan barbarlar da canımıza okurdu.

Neyse ki onların elinde değildik. Birkaç gün sonra da savaş gemisinin onları çok yakından takip ettiğini, geceleyin rotalarını değiştirmelerine karşın ertesi gün birbirlerinden ayrılıp başlarının çaresine bakmak zorunda kaldıklarını, böylece savaş gemisinin onlardan birini, brigantini ele geçirip Jamaika'ya getirdiğini duyunca çok mutlu olduk. Diğeri, yani şalopa kaçmayı başarmıştı.

Buraya varınca, elimizdeki malı hiç beklemeden iyice denebilecek bir fiyatla elimizden çıkardık. Peki sonraki adımda ne yapacaktım? Burada kendimi, asi olduğumun açığa çıkma korkularından azade, güvende sayıyordum, aslına bakarsak da öyleydim. Beş aydır ortada yoktum, çiftliğimde eksik olduğunu bildiğim rom ve pekmezi göndermiş, aynı gemiyi erzak dolu olarak karşılamıştım.

Karım bu yükle birlikte Londra'dan bir mektup aldı; yukarıda da anlattığım gibi af rica etmesi için görevlendirdiği kişinden, o arkadaşından geliyordu. Böyle özel bir rica için her kim olursa olsun karımın arkadaşını masrafa sokacak kadar insafsız olmayacağını dürüstçe yazmıştı; majestelerinin doğuştan gelen mizacı gereği uyruklarına acıyacağından ve bir merhamet yasası çıkaracağından çok emindi ve birkaç sıradışı insan haricinde herkesi kapsayacak bir genel af

bağışlayacağına dair temin edilmişti, karımın arkadaşının, yani benim, aftan muaf tutulacak bu olağanüstü kişilerden, elebaşlarından olmamasını umut ediyordu.

İkimiz için de ölümden hayata dönmek gibi bir şey oldu bu. Karımın şalopayla hemen Virginia'ya geri gitmesine karar verdik. Orada İngiltere'den iyi haber bekleyecek, alır almaz da olanı biteni bana ayrıntısıyla yazacaktı.

Bu plana uygun olarak karım geri dönerek şalopa ve yükümüzü emniyetli bir şekilde çiftliğimize götürdü. Dört ayı aşkın bir bekleyişin ardından baktım ki şalopa bana geri geldi ama yaklaşık yüz çuval öğütülmemiş malttan başka her şeyi alınmış, tam takır olarak! Onu da korsanlar, nasıl mayalayacaklarını bilmediklerinden, ne işi yaradığını anlayamamış ve bırakmışlardı. Neyse ki, beni ziyadesiyle tatmin edecek bir şey vardı. Karımdan gelen, birisi benim aracımdan, diğeri onun Londra'daki arkadaşından gelen mektupların da içinde olduğu tomar. Her ikisi de kralın merhamet yasasını imzaladığını, yani resmi bir genel af ilan edildiğini açıklıyordu. Bana bu yasanın nüshalarını göndermişlerdi. Bu münasebetle benim de affa dâhil olduğum açıktı!

Burada, olay tam istediğim gibi, beni tatmin edecek şekilde gerçekleştiği, âdeta Kral George'un elinden hayat bulduğum için gelin size bir sır vereyim: Bu beni, Kral George'un çıkarına hizmet etmeye döndürdü; bunun nedeni Majestelerine karşı gönül borcu ilkesi ve hayatım için duyduğum minnet duygusuydu; o zamandan beridir devam ediyor minnet borcum ve onur duygum kaldığı sürece de devam edecek. Şunun için söylüyorum; bu gibi durumlarda adalet ve görev duygusu bize nasıl da hükmeder. Hayatlarımızı almak ellerindeyken merhametli davranıp bizi bağışlayanlara karşı bu hayatlar daimi bir borçtur ve son demine kadar onların hizmetine ve çıkarına adanması gerekir. Minnet, fayda sürdükçe asla bitmez. Şayet hükümdarım hayatımı bana geri vermişse, hükümdarımın hayatının benim ellerimde olması

gibi bir durum ortaya çıkmadıkça bu borcu asla tam olarak ödeyememe ve mertçe onu korumaktan vazgeçmem. O hâldeyken bile yükümlülük ödenemez, çünkü bu iki vaka birbirinden ayrıdır; neden derseniz, kralın hayatını korumam benim doğal görevimdir, hâlbuki kralın tarafında olaya bakarsak, hayatımı ona rehin verdiğimden, acıma ve iyilikten başka bir nedenle davranıyor olamaz.

Bu ilke belki bütün okuyucuları hoşnut etmeyebilir. Ne var ki, karşıma çıkan bu gibi olaylarda şeref ilkeleriyle ve erdemden ödün vermeyecek şekilde hareket etmeye karar verdiğim için, şeref kuralı olarak belirlemeliyim ki, bir adamın hayatı kralın adaletine ve ülkesinin yasalarına teslim edilmiş, sonra da kralının lütfu sayesinde onu bir ikramiye olarak geri almışsa, böylesi bir adam şerefinde ve görev aşkında tamir olunamaz bir çatlak olmaksızın, erdemini yitirmeksizin o krala bir daha asla el kaldıramaz, böyle bir şey yaparsa onu ne Tanrı ne insanlar affeder. Gelgelelim bunları anlatarak konudan saptık: Bunu bir askerin ya da şerefli bir adamın bağrına doğa yasalarıyla yazılmış onurun anlamını bilen her adil insanın da altına imzasını atacağı bir tarif olarak bırakıyorum.

Neyse, ben şu ana, şartlarıma döneyim. Karım gitmişti. Onun gidişiyle iş hayatımdaki iyi talihim ve başarım da beni terk etmiş görünüyordu; başıma gelen bütün talihsizliklerin sona erdiğini sanırken meğerse katlanmam gereken ıstırap dolu bir sahne daha varmış.

Söylediğim gibi şalopam geldi, ne var ki Florida Körfezi'nde bir korsan gemisiyle karşılaştığından, haydutlar bütün yükün yenilir şeyler olduğunu keşfederek, ki bunu her zaman isterler, şalopayı soyup soğana çevirmişler, dediğim gibi yüz çuval malt buğdayını ise ne yapacaklarını bilmedikleri için bırakmışlardı. Daha da kötüsü, rotanın Antigua olduğunu söyleyen kaptanı ve iki kamarotu gemiyi oraya götürebilsinler diye bırakıp diğer bütün adamları alıp gitmişlerdi.

Ne var ki beni son derece rahatlatan ve tatmin eden bir şey olmuş, yükümün en değerli kısmını, İngiltere'den gelen mektup tomarını bırakmışlardı. Özellikle o mektuplar sayesinde, bir daha asla ayrılmamaya yemin ettiğim çiftliklerime ve karıma dönebileceğime aklım kesti.

Bunu gerçekleştirmek için doğruca Virginia burunlarına* yelken açmaya karar verdim ve bütün mallarımı şalopaya yükledim. Bahama Kanalı'na ulaşmak için yelken açan kaptanımızla daha iki gün olmamışken öyle kuvvetli bir fırtınaya tutulduk ki bizi iki kez karaya oturacağımız şekilde Florida sahiline kadar sürükledi. Üçüncü kez karaya vursaydık gemimizin batması kaçınılmazdı. Bir-iki gün sonra, fırtına bir parça dindi. Açık denizde yolculuğumuzu sürdürdük, ne var ki rüzgârın körfezi geçemeyeceğimiz kadar sert estiğini, denizin de çok yükseldiğini fark ettik ve buna devam edemedik. Rotamızı değiştirmek zorunda kaldık, elimizden geleni yaparak durumu idare ettik. Bu sıkıntılı hâlde, beş gün sonra karayı gördük: Küba adasının kuzeybatı ucundaki ... Burnu. Burada barınmak için demir atmadığımız halde karaya yaklaşma zorunluluğu hissettik, İspanya kralının topraklarına hiç uğramamış olduk. Gelgelelim, sabahleyin bir de baktık ki mürettebatla dolu beş İspanyol barkosu ve onların deyimiyle *barco longo* etrafımızı çevirmiş. Hemen şalopamıza bindiler, bizi alıp dünyanın o bölgesinde İspanyollara ait en kayda değer liman olan Havana'ya götürdüler.

Burada şalopaya hemen el koyuldu ve özellikle de o ülkede İspanyolları tanıyanların kolaylıkla tahmin edeceği gibi yağmalandı. Adamlarımız tutsak edilip şehir hapishanesine gönderildi. Ben ve kaptan ise Alcade Major, yani belediye başkanının karşısına suçlular olarak çıkarıldık.

İtalya'da İspanya kralının ordusunda hizmet ettiğimden çok iyi İspanyolca konuşuyordum. Bu zamanda çok işime yaradı; bana yapılan haksızca muameleyi öylesine iyi dile

* Henry ve Charles burunları, Cheaspeske körfezinin girişini oluşturur. (ç.n.)

getirdim ki, vali ya da ne demem gerekliyse o kişi, hiç kimseyi incitmediğimi, tutsak olarak alınana dek Katolik Majestelerinin sömürgelerinden hiçbirisine ayak basmadığımı, ayak basmayı önermediğimi, açık denizde kendi yoluma gittiğimi anladığından, beni durdurmamaları gerektiğini içtenlikle itiraf etti.

Bu kadarını elde edebilmem büyük bir lütuftu, gel gör ki bana yanlış yapıldığına bir onay almak, bu yanlışın telafisini almaktan çok daha kolaymış. Bunun olasılığı çok daha düşük görünüyordu. Meksika Valisi'ne bir haber gönderilene ve bu işte nasıl davranılacağına dair ondan emir gelene kadar beklemem gerektiği bana bildirildi.

Olayın nereye meylettiğini kolaylıkla kestirebiliyordum; geminin çekildiği yerde o bildik işlem yapılıp gemiye ve mallara el konacaktı. Meksika Valisi'nin kararına bırakılmam, bulunduğum yerin *corregidore*'sinin, yani yargıcının olaylara sanki vali karar verecekmiş gibi yapmasından başka bir şey değildi.

Sabır denen anlamsız şeye, o kadim dostumuza başvurmaktan başka çarem yoktu. Burada bir sıkıntım yoktu, çünkü onları, kaybımın gerçekte olduğundan daha fazla olduğuna inandırmıştım. En büyük endişem, beni alıkoymaları, ömür boyu tutsak yapmaları, birçoğuna yaptıkları ya da sömürgelerinde kıyıya her kim çıkıyorsa, bunlar beraberlerinde İspanyollara büyük sıkıntı getirmekle birlikte, yapmakla tehdit ettikleri gibi Peru'daki madenlerine göndermeleriydi. Karaya çıkmak zorunda kalanların İspanyolların eline düşmemek için bedeli ne olursa olsun postu pahalı satmaya karar vererek her türlü şiddete girişmelerinin nedeni işte buydu.

Neyse ki ben, onların arasında, bu anlattıklarımdan daha iyi ağırlandım. Bu büyük oranda, daha önce söylediğim gibi, İspanyolca bilmemden, onların Katolik Majesteleri için birçok kez İtalya'da nasıl savaştığımı anlatmamdan kaynaklandı. Üstelik cebimde Fransa kralının imzaladığı ve

İrlanda alayında yarbay rütbesinde olduğumu söyleyen terfi belgesinin olması da büyük şanstı. Burada söz konusu alayın İtalya'daki Fransız ordularında Katolik Majestelerinin komutasında hizmet ettiği yazıyordu.

Aklıma gelen her durumda, Katolik Majestelerinin birçok savaştaki kahramanlıklarını, cesaretini ama özellikle de Majestelerinin asla bulunmadığı, benim de bulunmadığım savaşlardakileri övmekten geri durmadım. Neyse ki mesele hakkında hiçbir şey bilmeyen insanlarla konuştuğumu anladım. İspanya kralını öven, en azından benim orada olduğum sıralarda tek bir alayı dahi orduya katılmamış İspanyol süvarisini göklere çıkaran her konuşmamı yuttular.

Kendimi bu şekilde idare etmem sayesinde ve hiçbir kaçış denemesinde bulunmayacağıma dair de söz verdiğimden, serbestçe dolaşma özgürlüğü kazandım. Ayrıca, bu da büyük bir iyilikti, yükümün satışından payıma düşen 200 İspanyol *sekizini* almama izin vermişlerdi ki Meksika'daki işlerimi müzakere edip sonuca bağlayana kadar geçinmemi temin edebilecektim. Adamlarıma gelince, masrafları devlet tarafından karşılanmak üzere hapse atıldılar.

Birkaç ay süren ricaların, gidip gelmelerin ardından, gemime ve mallarıma el konmasını ve zavallı denizcilerimin de madenlere gönderilmesini elde edebildim. İkincisi için yalvardım ve fidyeleri olarak 300 *sekizi* ödemek şartıyla, onların Antigua kıyısına bırakılmalarını sağladım. 300 *sekiz*'den başka 200 *sekiz* ve Meksika'dan cevap gelir de vali tarafından el koyma cezası onaylanırsa kendi fidyem için 500 *sekiz* daha ödeyecektim.

Sahiden de ağırdı şartlar, boyun eğmek zorundaydım ama hepsini karşılayabilecek maddi gücüm olduğundan içime oturmadı. Önümde çok büyük bir engel vardı. İspanyollar, tıpkı bana yaptıkları gibi yakalayıp el koyma tehdidiyle kimsenin kıyılarına gelmesine, limanlarına yaklaşmasına izin vermiyor, kuş uçurtmuyorlardı; peki o zaman dünyanın herhangi bir ye-

rindeki dostlarımla nasıl haberleşecek, zaruri ihtiyaçlarımı nasıl temin edecek, ödemeyi kabul ettiğim parayı nasıl getirecektim? Bu zorluk üzerine, *Corregidore*'yi ikna etmeye çalıştım. Üzerimize olanaksız şeyler yüklediğini, ulusların âdetleriyle uyuşmayan şeyler olduğunu söyledim. Şayet bir adam Algiers'te tutsak olsaydı, fidyesini ödemesi için dostlarına yazmasına izin verirler, bu fidyeyi getiren adamın tanınmış biri gibi özgürce gelip gitmesini de kabul ederlerdi. Buna izin vermeyecek olduklarında, ne bir kölenin fidye anlaşması sürdürülebilir ne de anlaştıklarında bu şartlar yerine getirilebilirdi.

Sonra sözü kendi durumuma getirdim. Anlaşmadaki süre içinde adamlarım ve kendim için hazırlanmış paranın nasıl gelebileceği üzerine birkaç görüş ileri sürdüm: Parayı getireceğini söyleyen ya da parayı getirmeye cüret eden kişilerin bana yapıldığı gibi yakalanmayacağı ne malumdu? Parayı getirip getirmediğinden nasıl haber alacaktım? Bu para birincinin fidyesi olmak şöyle dursun, ikinci bir ganimet olarak alınabilirdi.

Karşı koyulamayacak kadar yerinde bir talep olduğu hâlde İspanyol omuz silkip böyle bir durumda hareket edecek yetkisinin olmadığını söyledi; Amerika'da Katolik Majestelerinin yasaları, sömürgelerine ayak basan yabancılara izin konusunda çok katıydı, Sevilla'daki büyükelçilikten veya Ticaret Odası'ndan alınan kendi deyimleriyle özel bir *assiento* ya da Meksika Genel Valisi'nin imzalı mühürlü bir emri olmaksızın en küçük bir maddesine uymazlık edemezlerdi.

Sanki şaşırmışım gibi, "Nasıl, Senyör *Corregidore*?" diye bağırdım heyecanla. "Yani sizin şimdi Büyük Britanya kralının bu diyarlardaki valilerini temsil etmek için beyaz barış bayrağıyla kıyıya çıkıp da buranın valisiyle ya da kralı temsil eden herhangi biriyle bu tür bir meselede konuşacak bir temsilci veya elçinin pasaportunu imzalama yetkiniz yok mu? Bunu yapamıyorsanız, o zaman devletler arasındaki hukuka uymuyorsunuz demektir."

Başını salladı ama cevabı hâlen hayırdı, bu kadarını bile yapamazdı. Askerî mülkî amirlerden biri burada araya girip ona karşı çıktı. İkisi epeyce ters düştü. İlki böylesi bir olayda emirlerin eksik kaldığında ısrar ediyordu, diğeri bu emirlerle bağlı olduklarından kötü sonuçların hesabını vermek zorunda kalacaklarını söyleyerek aksi yönde hareket etme yetkilerinin olmadığında diretiyordu.

"Pekâlâ o zaman," dedi askerî amir *Corregidore*'ye, "Şimdi siz bu İngiliz'i, gemiden aldığınız adamların fidyesini versin diye rehin tutuyorsunuz. Diyelim ki bu adam sana falanca veya filanca yerde para hazır dedi, onu buraya nasıl getirecek? Parayı getirmeyi öneren herkesi tutsak alacaksınız, peki ne yapması lazım o hâlde? Diyorsanız ki adam gönderip parayı getirteceğim, o zaman para size ödendiğinde onun özgür olacağının güvencesi ne? Hem size parayı ödeyip hem de yine burada tutsak kalacak kadar neden size güvensin?"

Öylesine iyi bir akıl yürütmeydi ki bu, *Corregidore* ne diyeceğini bilemedi. Yasaya milimi milimine uymaktan başka türlü davranamazlardı; bu noktada her ikisi de öylesine emindi ki sorunu çözmek için Meksika Genel Valisi'ne bir başka ulağın daha gönderilmesine karar verdiler.

Bunun üzerine vali, kendi yetkisini kullanarak, parayı getirecek olanların ve içinde geldikleri geminin pasaportunu bana vereceğini söyleme nezaketinde bulundu. Sağ salim dönmeleri ve benim de onlarla birlikte gitmem için de Avrupa malları dâhil yanlarında hiçbir mal getirmemelerini, kendisinin kesin izni olmaksızın kıyıya ayak basmamalarını şart koşuyordu. Tabii bu arada üstlerinden birinden aksine emir de alabilirdi ama böyle bir durum olsa bile adamlarım beyaz bayrak koruması altında, geldikleri yere istedikleri gibi dönme özgürlüğüne sahip olacaklardı.

Göstermiş olduğu adalete nasıl teşekkür ettiğimin işareti olarak valinin önünde saygıyla eğildikten sonra alçakgönül-

lü bir ricada bulundum; acaba adamlarımın kendi şalopalarını almalarına izin verir miydi? Şalopanın maddi değeri olacaktı ve şalopayla gelirken yanlarında birazcık da sikke getirmeliydiler; böylelikle bununla şalopanın parasını öderler veya şalopayı vali hazretlerine bırakırlardı.

Bu miktardaki para için onları hangi ülkeye göndermesi gerektiğini, miktarı ödeyeceğime dair onu temin edip edemeyeceğimi sordu. Virginia'dan öteye gidilmeyeceğini anlayınca çok rahatlamıştı. Yasanın en son maddesine gerçek bir İspanyol inatçılığıyla yapışınış olarak az ötede bekleyen *Corregidore*'yi tatmin etmek için de bana yüksek sesle şunu söyledi: "Senyör, önerimi kabul ederseniz, meseleyi sizin için kolaylaştıracağım. Adamlarınız şalopayı alacaklar ama şalopa buraya dönene kadar sizin rehinem olmanız şartıyla. Ancak para ödendiğinde sizin olacak; sağ salim buraya dönmelerine söz verdiğiniz takdirde iki adamım da sizinle gemiye binecek, şalopa sizin dönüş yolunuzda Katolik Majestelerinin bandırasını taşıyacak ve Havana'ya ait şalopalardan biri olarak limanınıza girecek, kaptan da İspanyol olacak ve tekneye de o isim verecek."

Corregidore, güvertesinde hiçbir Avrupa malı getirmemesi şartıyla kralın *commanderie*'sine, yani talimatına uyduğunu söyleyerek fikri hemen benimsedi. İfadenin bir başka şekilde, kıyıya hiçbir Avrupa malı getirmemesi şeklinde dile getirilmesini rica ettim. Bu ikili kendi aralarında Avrupa mallarının gemide mi getirilmemesi yoksa kıyıya mı çıkarılmamasının anlaşılması gerektiğini iki gün boyunca tartıştı. Orada ticaret yapmak istemediğimi ama gördüğüm iyiliğin karşılığında birine küçük bir hediye getirmekten alıkonamayacağımı ima etme fırsatı bulunca her şeyin benim için kolaylaştırıldığını fark ettim. Fidye ödendikten, gemi de satın alındıktan sonra kayıplarımı telafi etmek adına Kral'ın sömürgesi olmayan herhangi bir ülkede ticaret yapacak özgürlüğe sahip olmam gerektiğinin hiç de mantıksız

olmadığını herkes kabul etti; zira tekneyi boş götürmeye dolayısıyla yolculuğu zararla bitirmeye adamlarımı razı etmem çok zor olurdu, eski talihsizliklerimize yenilerini eklerdi. Katolik Majestelerinin sömürgelerine ait olan hiçbir ülkenin kıyısına mal çıkmadığı sürece, ki karşı çıktıkları tek şey buydu, gerisine karışmazlardı.

Şimdi beni bu kahırlı işten çıkaracak çareyi görmeye başlıyordum. Beni bu işten para çıkaracağına göre, diğer sorunları çözmemde de işe yarayabilirdi. İşte bu nedenle, şalopayı İspanyol bayrağıyla yollayıp, ona iki İspanyol'dan biri olan Senyör Giraldo de Nesma'nın kaptanlığında *Nuestra Signiora de la Val de Grace* adını verdim.

Şalopayla birlikte karıma ve baş kâhyama mektuplar yolladım. Emretmiş olduğum gibi şalopayı yüklemelerini, yani iki yüz fıçı un, elli fıçı bezelyenin yanında, diğer beklentilerimi karşılamak üzere sadece benim ambarlarımın karşılayabileceği türden değil, borçla mal verdiğini bildiğim diğer ambarlardan da sağlanabilecek her çeşit Avrupa malından oluşan yüz balya göndermelerini emrettim.

Bu yükte keten, yün ya da ipek, neyse artık ellerinde var olan veya ulaşabilecekleri en değerli, en pahalı İngiliz mallarının hazırlanmasını, Virginia'da kölelerin giysilerinde kullandığımız daha kaba olanların ise çiftlikteki ihtiyaçlar için bırakılmasını buyurdum. Yedi haftadan az bir zamanda şalopa geri döndü. Geliyor mu diye kıyıda onu gözetlemeden tek gün bile geçirmediğim gibi, açık denizde uzaktan süzüldüğünü gören de ilk kişiydim. Önce yelkenlerinden tanıdım, sonra da verdiği işaretlerden.

Dönüşünde, dalgalanan İspanyol sancağıyla geldi ve emredildiği gibi demir attı. Şalopayı birkaç saat önce gören ben, doğruca Vali'ye giderek şalopanın geldiğinin haberini verdim. Ekselanslarını, öyle hitap ediyordum, bizzat gemiye götürme lütfuna erebilseydim, emirlerinin ne kadar noksansız yerine getirildiğini kendi gözleriyle görebilirdi. Adadan ay-

rılmayı haklı çıkaramayacağını söyleyerek teklifimi reddetti; bu düpedüz yönettiği kaleyi terk etmek anlamına gelirdi ki kralın imzalı yazısı olmadan bu yetkiyi elde edemezdi.

O zaman gemiye tek başıma gitme izni istedim, bu izni bana bağışladı. Adamlarımın ve kendimin fidyesi ile şalopanın satın alınması için ödememin şart koşulduğu bütün tutarı altın olarak kıyıya getirdim. Başka bir yerde karaya çıkma izni de aldığımdan, Vali beni karşılasın ve komutanı olduğu kaleye ve tabii oradaki evine parayla birlikte geri getirsin diye altı askerin eşlik ettiği oğlunu benimle yolladı. Parayı, hepsi gümüşmüş gibi ağır çuvallara bölerek şalopadaki iki adamıma vermiş, herkesin göreceği şekilde ve olduğundan ağırmış gibi taşımalarını emretmiştim. Bu, niyetlenmiş olduğum gibi Vali'ye bir hediye yaratmak için parayla birlikte sarıp sarmaladığım üç çuval malı gizlemek içindi.

Para içeri getirilip masanın üzerine konunca, Vali adamlarıma çekilmelerini emretti. Ben de askerlerinin avuçlarına gidip bir şeyler içsin diye bir *sekiz* tutuşturdum, çok teşekkür ettiler. Vali de pek memnun olmuşa benziyordu. Parayı kabul edip etmeyeceğini sordum. Hayır dedi, *corregidore* ve diğer ilgili kişilerin huzurunda olmadıkça bunu kabul edemezdi. O zaman ona seslendiğim şekliyle ekselanslarına yalvarıp, çuvalları onun huzurunda açmama izin vermesini rica ettim; böylelikle yaptıkları iyiliklere teşekkür etme onuruna erişebilirdim.

Hayır, dedi çünkü para dışında kıyıya getirilmiş hiçbir şeye bakamazdı. Gelgelelim, kendi ihtiyacım için kıyıya bir şey getirdiysem, bu malların ne olacağını soruşturacak kadar titiz davranmazdı, ne istersem yapabilirdim.

Bunun üzerine gösterilen yere girdim, kapıyı kilitledim. Bütün çuvalları açtıktan sonra, hepsini aklıma yazdım. Beş küçük çuval vardı, içindekiler de şunlardı:

Birinci ve ikinci çuval: Bir pakette yirmi yarda kaliteli İngiliz pamuklusu, beş yardası siyah, kalanı koyu kırmızı, diğer çuvalda ise kaliteli çeşit çeşit kumaş.

Üçüncü çuval: 30 arşın kaliteli Hollanda keteni
Dördüncü çuval: 18 yarda kaliteli sırmalı ipek
Beşinci çuval: Siyah Colchester* çuhası.

Bu kalem malları ayırdıktan sonra kimi kez zorlansam da sonunda bunların ona hediye olarak getirildiğini güç bela anlatabildim. Olayın bu tarafı bitip de hediyeleri kabul etmiş görününce odaya gitti, eşyaların çevresinde belki yüz kez döndükten sonra, koltuğunun altındaki şapkayı eşyaların üzerine fırlattı, resmi bir selam çakarak bunu belli etti. Bu selamlama işiyle benden bir süre ayrı kalma izni istiyor gibiydi. Lobide bekledim. Yeniden odaya çağrıldığımda, hediyelik malların hepsini incelemiş ve ortalıktan kaldırma emri verdiğini anladım.

Yeniden içeri girdiğimde bu kez bambaşka bir adam vardı karşımda. Verdiğim armağanlara teşekkür ederken, bunların bir kalenin idarecisinden çok Meksika Genel Valisi'ne yakıştığını söyledi. Hediyeleri hak edecek bir şey yapmamıştı. Ben ayrılmadan önce bana bir yardımı dokunur mu, buna bir bakacaktı.

Övgü dolu karşılıklı sözlerimiz bitince, *Corregidore*'yi çağırtma izni elde ettim. O da gelince, huzurunda gemi ve adamların fidyesi için şart koşulan para ödendi.

Gelgelelim burada *Corregidore* bana nasıl sert davrandıysa onlara da aynı sertlikte davranarak, bu parayı bizim tutsaklığımızın fidyesi olarak kabul edemeyeceğini, hapse atılmamız onaylanırsa, ödememiz gereken fidyenin depozitosu olabileceğini iddia etti.

Sonra Vali ve *Corregidore* kafa kafaya verip olayın tüm ayrıntılarını yazdıkları bir beyan hazırlayıp, Meksika Genel Valisi'ne gönderdiler, en azından bize öyle söylendi. Bana da

---

* Defoe "Colchester bay", Colchester Koyu olarak kullanmışsa da İngiltere'de Colchester liman veya koy değil, tarihinde bir kumaş üretimi de bulunmuyor, ancak Cheshire'daki Chester hem kumaşlarıyla ünlü, hem de bir koy ve bir liman. Defoe aynı hatayı "A new voyage round the World, by a course never sailed before" adlı kitabında da yapar. (y.h.n.)

özel olarak çıtlattılar ki, *aviso*'nun,* yani körfezden geçip Vera Cruz'a gidecek olan ve içinde bir ulağın da bulunduğu teknenin dönüşüne kadar kalmam gerekiyordu, bu da genellikle iki ay sürüyordu.

Güvertedeki yüküm için gizlice ticaret yapma fırsatını elde edebileceğim Vera Cruz'a şalopamla gitmenin bir yolunu bulacağımı ima ettiklerinden, kalmaya soğuk bakmıyordum. Gel gör ki bu daha kısa bir yoldan gerçekleşti. Yukarıda anlattığım gibi verdiğim para depozito olarak alındıktan iki gün sonra, Vali'nin oğlu, onu ağırlamaktan çok memnun olacağımı söylemiş olduğum şalopama geldi. Yanında hatırı sayılır üç İspanyol tüccar getirmişti ki ikisi bu yerin ahalisinden değildi.

Gemideyken hâllerinden epeyce memnundular. Öylesine hoşlarına gidecek şekilde ağırladım ki o gece kıyıya dönemeyecek hâle geldiler. Onlar için serdirdiğim halılarda birazcık kestirmekten memnun oldular. Vali'nin oğluna, kendisine iyi davranıldığını düşünsün diye, uyurken giymesi için ipek bir gecelik ile kızıl bir başlık getirdim. Sabah olunca bunları hediye ettim, o da kibarca aldı.

O neşeli akşam akıp giderken, genç beyefendiler kadar kafayı bulmamış, ne için geldiğini de unutmamış tüccarlardan biri, bir fırsatını bulunca kaptan kamarasına çıkıp gemideki Avrupa mallarının ticareti konusunda şalopanın kaptanıyla bir görüşme yaptı. Kaptan onun ne demek istediğini çaktı ve olan biteni hemen bana aktardı. Kaptana neler yapması gerektiğini bir bir söyledim. Talimatlarıma hemen hiç itiraz etmeden, yaklaşık 5000 *sekiz* ödeyip malları satın aldılar ve tehlikesi kendilerine ait olmak üzere uzaklaştılar.

Bu çok hoşuma gitti çünkü şimdi bu yükün satışından bütün yaramı sarabileceğimi, Jack Spaniard'ın** bende daha

---

* Kotra ve gulet gibi düşük tonajlı ve hafif savaş gemilerinin genel adı. (y.h.n.)

** Karayipler'de yaşayan bir tür eşek arısı. İçinde "İspanyol" (Spaniard) geçtiği için, Defoe gönderme yapıyor. (y.h.n.)

en baştan açtığı yaraların hepsini telafi edeceğimi gördüm. Bu düşünceyle şalopamın kaptanına, kalan bütün malları satma talimatı verip her şeyi kendi başına yapması için özgür bırakttım. O da bunu pek güzel yaptı ve ertesi gün bütün yükü üç İspanyol'a sattı. Bu arada üç İspanyol ek şart olarak şunu koşmuştu; şalopa, onlar da bordadayken Honduras ile La Vera Cruz sahili arasında kendilerinin belirteceği *terra firma*'nın* filanca bölgesine malı taşımalıydı.

Pazarlığın bu aşamasını kabul etmek benim için çok zordu, ancak kararlaştırılan fiyatın bu yolculuğa değeceğini anlayınca razı oldum. Peki şalopayı nasıl gönderecek, özgürlüğüme kavuşunca İspanyolların arasında nasıl kalacaktım? Bu başka bir güçlüktü çünkü uzaklaşmış olacak, Vali ile *Corregidore*'nin yazdığı beyana Meksika Genel Valisi'nin** verebileceği olumlu yanıtı beklemeyecektim. Sonunda şalopayla gitmeye, sonucu ne olursa olsun bunu denemeye karar verdim. Böylece Vali'ye gittim. Meksika'dan lehime bir cevap beklediğimi, şalopayı bu süre zarfında orada tutmanın beni zarara sokacağını arz ettim. Şalopayla Antigua'ya gidip malımı elden çıkarmama izin vermesini rica ettim, zira bu yükü Havana'da kıyıya çıkarmamak zorunda olduğumu çok iyi biliyordu. Gemide o kadar uzun süre tutarsam da malların çürüme tehlikesi vardı. Şalopaya yeniden limana yanaşma ruhsatı vermesiyle bunu hemen elde ettim ama sadece bana özel olarak, genel valinin hakkımda verdiği kararı duymak amacıyla kıyıya çıkmam içindi ve bu karar hâlâ askıdaydı.

Şalopa ile kendime ruhsatı, daha doğrusu pasaportu böylece edindikten sonra, üç İspanyol tüccarı da gemiye alarak denize açıldım. Bana Havana'da yaşamadıklarını söylemişlerdi ancak anlaşılan biri yaşıyormuş. Havanalı ya da adanın o civarlarından bazı zengin tüccarlarla irtibat halindeydiler

* Kara parçası. (ç.n.)

** Viceroy. Kralın doğrudan temsilcisi. (y.h.n.)

çünkü denize açıldığımız gece, gemiye *sekiz* hâlinde epeyce miktar para getirdiler. Daha sonra anladığım üzere yükümü alanlar da bu tüccarlardı. Çok iyi fiyat vererek benden aldıkları malları La Vera Cruz sahilinde rastladıkları tüccarlara fahiş bir fiyattan sattılar. Böylece ben yeterince kazandıktan sonra, onlar da yüzde yüzün üzerinde kâr ettiler.

Havana'dan doğruca Vera Cruz'a yelken açtık. Evvela limana gitme konusunda ikircikliydim, yine bir İspanyol çorabı başıma örülür diye de çok huzursuzdum; ne var ki İspanyol bandırasıyla seyrediyorduk ve bize doğru makamlardan öyle sahici belgeler göstermişlerdi ki korkmak için bir neden kalmıyordu.

İspanyol sahili görününce, el altından sürdürdükleri bir ticaretlerinin olduğunu keşfettim; gizli kapaklı olmakla birlikte onlar için işten bile değildi! Şöyle oldu: Geceleyin kıyıya çok yakın bir noktaya geldik, limanın yaklaşık altı fersah uzağına. Burada üç tüccardan ikisi filikaya binip kıyıya çıktı. Üç saat civarında yeniden gemimize geldiklerinde yanlarında beş kano, yedi-sekiz tüccar vardı. Onlar gemimize biner binmez yeniden açıldık, gün ışıdığında karadan epey uzaklaşmıştık.

Havana'dan denize açılır açılmaz ve akabinde Meksika körfezine doğru yol aldığımız sırada, ki toplam sekiz gündü, bütün yükün altını üstüne getirmiş, İspanyol tüccarlar istedikçe bütün balyaları açtığımızdan daha önce bahsetmem gerekirdi. Un ve bezelye fıçıları hariç, malın hepsini onlara sattık.

Epey kıymetli bir yüktü çünkü karımın gönderdiği, akıl hocam yani başkâhyam tarafından hazırlanmış fatura ya da makbuza bakarsak, değeri 2.684 sterlin 10 şilini buluyordu. Söylediğim gibi ilk kez bizim gemiye bindiklerinde satılmış olan dâhil, hepsini 38.593 (otuz sekiz bin beş yüz doksan üç) *sekiz*den sattım. Şalopanın navlunu için bana 1200 *sekiz* tahsis ettiler, yanı sıra denizcilerime ve kaptanıma da albenili hediyeler verdiler, birazdan duyacağınız gibi bunların hepsini yapabildiler.

Artık kara görünmez olunca İspanyollar ticarete girişti, bizim üç tüccar deyim yerindeyse dükkânı açtılar, aslında onların dükkânıydı bir bakıma. Benim bu işle ve benden satın aldıklarıyla bir ilgim kalmamıştı. Birkaç saat içinde malları sattılar. Gece olunca yine karaya dümeni kırdık. Beş kano, malların büyük bir kısmını karaya taşıdı, sonra halen şalopada kalan kısım için sikkelerle geri döndüler. Bu kez bezelye ve un haricinde bütün malı alıp gittiler. Bezelye ve un için de fiyat verdiler, ancak beklentimin altında kaldı.

Burada, benim İspanyol tüccarların, onlara sattığım maldan yetmiş bin *sekiz*, hatta bundan fazlasını kazandıklarını keşfettim. Bunun üzerine, *terra firma*'daki bu tüccarlarla tanışmaya niyetlendim, onlar son alıcıydı; neden derseniz, Virginia'dan yola çıkan bir şalopayı İngiltere'den beş-altı bin sterline yükleyebilir ve bire dört kâr elde edebilirdim. İçimde beslediğim bu niyete uygun olarak, kanolarla gelen İspanyollarla tanışıklık kurmaya başladım, sonunda öylesine samimi olduk ki Havanalı üç İspanyol'un da rızasıyla kıyıdaki evlerine gitme davetini kabul ettim. Ev diyorsam da burası küçük bir villa, hatta bir çiftliğe benziyordu ve içinde *ingenio* dedikleri, bizi prensler gibi ağırladıkları şeker imalâthanesi vardı.

Bu daveti bir fırsat belleyerek, nasıl geleceğimi bilsem onları yılda bir-iki kez ziyaret edebileceğimi, bunun her iki tarafın da kârına olacağını söyledim. İspanyollardan biri ne demek istediğimi anlayınca beni bir odaya çekti. "Senyör" diyerek söze girdi. "Buraya yine gelmek gibi bir düşünceniz varsa, asla hata yapmayacağınızdan emin olacağınız rotalar verebilirim. İsterseniz geceleyin kıyıya çıkıp buraya gelin, isterseniz size söyleyeceğimiz işaretleri yapın. Biz denize açılıp demirlediğiniz yere gelir, ne *cargaison* (yüke öyle diyorlardı) getirirseniz getirin parasını ödemekten kaçınmayız."

İlk üç İspanyol tüccara hiçbir şekilde haber vermeden, tüm rotaları, güvenliğim için verdikleri şeref sözlerini, söyle-

dikleri diğer ayrıntıları aklımın bir köşesine yazdım, kafamda gizlice kurdum çünkü yapabileceğim en kısa sürede onları bir daha ziyaret etmeye karar vermiştim. Beş gün içinde tüm ticaretimizi bitirdikten sonra denize açıldık ve Küba'ya vardık. Burada son derece hoşnut durumdaki İspanyolları servetleriyle birlikte karaya çıkardıktan sonra, gidebileceğim en iyi rota üzerinden Antigua'ya dümeni kırdım. Oraya varınca, uzun yolculuk yüzünden fire vermiş olan iki yüz fıçı unumu en çabuk şekilde elden çıkardım. Şalopayı yeniden rom, pekmez ve şekerle yükleyip tekrar Havana'ya yelken açtım.

Şimdi çok huzursuzdum. Gemim zengin olduğundan korsanlardan korkuyordum. Malların haricinde yaklaşık 40 bin *sekiz* değerinde gümüş sikkem vardı.

Havana'ya geri dönünce Genel Vali'den gelen cevabı duymak için Vali ve *Corregidore*'nin ziyaretine gittim. Burada talih yüzüme güldü; Genel Vali'nin, bizi tutsak eden ve hakkımızda fidye tesis eden hükmün o bölümünü iptal ettiğini, bunun açık savaş hâli dışında uygulanamayacağında ısrar ettiğini öğrendim. Mala el koymaya gelince, bunu da Sevilla'daki Ticaret Odası veya Kurulu'na bırakıyor, tercih etmemiz halinde krala başvurabileceğimizi de söylüyordu.

Genel Vali belli ölçüde hakkaniyetle davranmıştı, çünkü kıyıya çıkmadığımızdan resmen hapse atılamazdık; geri kalan şeyler için ise şuna inanıyordum ki, Eski İspanya'ya gitme zahmetine girmiş, gemi ve yüküm üzerinde hakkımı gündeme getirmiş olsam, onları da kurtarırdım.

Gelgelelim, şimdi, olaylar böyle geliştiğinden fidyesiz hür bir adamdım. Adamlarım da özgürdüler, bu nedenle yukarıda da anlattığım gibi depozito verdiğim paranın tümü iade edildi. Böylece Havana'dan ayrılıp Virginia'ya gitmek için kullanabileceğim en güzel rotayı seçtim. Bir buçuk yıldır ayak basmadığım Virginia'ya, tüm kayıplarıma karşın kırk bin *sekizden* fazla parayla, gittiğimden daha zengin döndüm.

Şu eski Prestonlı tutsaklar meselesine gelirsek, bitmişti. Neden derseniz Parlamento'dan geçen genel af beni çok rahatlatmıştı, artık bunu kafama takmıyordum. Burada, suçun olduğu her yerde korkunun ayrılmaz bir arkadaş olarak ona eşlik ettiğine işaret etmekte fayda var. Daha birkaç ay öncesine kadar Prestonlı zavallı bir tutsağın yüzü ödümü patlatabilirdi; onlardan kaçayım diye hasta numarasına yatmıştım, sanki gut hastalığından çekiyormuşum gibi bacaklarımı ketenle sarıp sarmalamıştım. Hâlbuki şimdi beni korkutmuyorlardı, ha onları görmüşüm ha çiftlikteki diğer köleleri, bundan hiçbir şekilde huzursuz olmuyordum.

Daha tuhafı, önceden hepsinin beni tanıyıp hatırlayacağını, ihanet edip suçlayacaklarını hayal ettiğim hâlde, şimdi hep aralarında olduğum, bazen hepsini değilse de çoğunu gördüğüm, birkaçının yüzünü, hatta bazılarının da isimlerini hatırladığım hâlde, beni tanımış veya gördüğünü belli eden bir kul çıkmadı.

Bu insanların beni tanımayacağını önceden bilseydim, dünyanın en mutlu insanı olurdum. Neden derseniz, daha sonra başıma gelecek talihsizliklerden, yorgunluklardan, tehlikelerden kurtulurdum. İnsan ne yazık ki gözünün önünü görmekten aciz bir mahluktur, az ötede bekleyen felaketleri önleyemediği gibi, yaşayacağı sevinçleri de sezemez.

Şimdi Batı Hint Adaları'na gitmekten başka bir şey yoktu kafamda, buna göre hazırlıklara başladım. Yeni İspanya'da ne tür Avrupa mallarının sevildiğini çok iyi biliyordum. Elimi çabuk tutmam için bir başka neden de İspanyolların Avrupa mallarını çok istediklerini biliyor olmamdı; Eski İspanya'dan yola çıkan kalyonların son iki yıldan bu yana çok geç vardıklarının farkındaydım. Söz konusu malların ısmarlanması amacıyla İngiltere'ye haber göndermek için yeterli vakit kalmadığını görünce, şalopama tütün ve rom

yüklemeye karar verdim. Romu Antigua'dan getirttim. Kafama göre bir yük bulabilir miyim diye New England'daki Boston'a ve New York'a yelken açtım.

Aklımdaki bu plana göre yanıma yirmi bin *sekiz* aldım. Şalopamı yukarıda anlattığım gibi yükledikten sonra karımı da yanıma aldım ve yelken açtık. Virginia'dan gelen bir şalopanın oradan, yani New England'tan böylesine çok mal alması, hem de malımın çoğu için yaptığım gibi peşin parayla ödemesi pek görülmüş bir şey değildi. Bu bütün tacirleri harekete geçirdi. Benim neyin nesi olduğumu sorgulamaya başladılar. Virginia'da hatırı sayılır bir çiftçi olduğum yönünde dolambaçsız ve çabuk bir yanıt aldılar. Şalopadaki mürettebatımdan alıp alabilecekleri tüm cevap buydu, fazlasına gerek yoktu.

İkinci, üçüncü ağızlardan duyduğuma göre, dayanağı olmayan tahminlerin havada uçuşmasına yaradı bu durum. Bazıları "Kesinlikle Jamaika'ya gidiyor," diyorlardı. Diğerleri "İspanyollarla ticaret yapacak", başkaları "Güney Denizi'ne* dümeni kırıyor, Peru ve Şili sahilinde yarı tüccar yarı korsan olacak" diye görüş belirtiyordu. Kimisi şunu kimisi bunu dedi, dedikoduları onları nereye götürürse artık konuşup durdular. Bizse kendi işimizi yaptık, rom ve tütün yükümüz haricinde, on iki bin *sekiz* tutarında mal aldık. New York'a doğru yola devam ettik kalan paramızla orada da mal aldık.

Burada satın aldığımız yükü oluşturan başlıca kalemler şunlardı: Kaliteli İngiliz pamuklusu, şayak, Hint keçesi, Norwich işi kumaşlar, keçe, fitilli pamuk, yün kumaşlar, ayrıca her çeşidinden epeyce keten ile yaklaşık bin sterlinlik kaliteli birkaç çeşit ipek. Malları böyle yükledikten sonra sağ salim Virginia'ya geri döndük. Yüküme biraz ek yaptıktan sonra da Batı Hint Adaları yolculuğum için hazırlığa başladım.

---

* Pasifik Okyanusu. (ç.n.)

Şalopamın güvertesini* biraz yükselttiğimi de söylemem gerek. Böylece daha önce başımıza geldiği gibi birkaç İspanyol *barco longo*'su bize saldırmasın, bordalayarak güverteme çıkılmasın diye teknemi kendisini savunabilecek duruma getirmiş oldum, birazdan okuyacağınız üzere bunun da faydasını gördüm.

Ağustosun başında yelken açtık. Ya Florida Körfezi'ni geçerken ya da Bahama Adaları'nda iki kez bandırasız korsanların saldırısına uğramıştık, o yüzden de daha uzak bir rota olduğu hâlde açıklara gitmeye karar verdim ki, böylece onlarla karşılaşmayacağımı umuyordum.

Tahmin ediyorum ki Sir William Phipps'in gümüş dolu İspanyol gemisinin enkazından gümüşleri çıkardığı yere çok yakın bir yerden dönenceyi geçtik. Sonra adaların arasında kalarak Küba adasını kuzeyimizde kalacak şekilde rotamızı batı-güney yönelimli tuttuk. Jamaika'yı güney veya güneydoğumuzda bırakıp mevsim rüzgârları denen şeyi arkamıza alarak büyük Meksika Körfezi'ne süzüldük. Böyle yaparak, düşündüğüm gibi Kübalı veya Havanalı İspanyollardan kurtulmuş oluyorduk.

Küba'nın batı ucunu geçiyorduk ki üç İspanyol teknesi daha önceki gibi bize bordalamak için adanın arka kısmından üzerimize geldi. Ne var ki yanılmışlardı. Kolay lokma değildik bu kez. Önceden anlayamadıkları toplarımızı lombarlardan sürüp bulundukları yere üç-dört atış yapınca geri çekildiler.

Ertesi sabah yeniden görüldüler. Bu kez beş büyük sandal ve bir barko vardı. Peşimize düştüler. İspanyol bandıramızı açtık, gemiyi savaşmaya konumlandırdık. Bunu görünce geri çekildiler, biz de gemimize kattığımız bu güç sayesinde tehlikeyi atlatmış olduk.

---

* Defoe burada terim kullanmamış, "şalopanın üstüne inşa ettirip biraz yükselttim" anlamında genel bir tarif yapmıştır; buradan da güvertesini ve güvertenin kenarını oluşturan küpeşte kaplamasını yükselterek alan sağladığını çıkarabiliriz. (y.h.n.)

Limanımıza gitmek için önümüzde açık ve emin bir yol vardı. Sahiden çok iyi rotalar tuttuğumdan St. John d'Ulva'nın kuzeyine süzüldüm, sonra kıyıya yöneldim ve kararlaştırdığımız yeri tam olarak buldum. Kıyıya yanaşarak şalopamın kaptanını doğruca *ingenio*'ya yolladım. Orada bir hükümdar gibi yaşayan İspanyol tüccarı evinde buldu. O da kaptanımı çok iyi karşıladı. Benim, tıpkı kararlaştırdığımız gibi bir sandalın içinde dere ağzında beklediğimi anlayınca, kendininkine uzak olmayan bir villada yaşayan başka bir İspanyol'u da alarak yaklaşık dört saat içinde yanımda oldular.

Şalopaya her zamanki gibi denize açılma emri verip ertesi geceye kadar evlerinde kalmam konusunda ikna etmeye çalıştılar, ancak şalopanın bensiz denize açılmasına izin veremezdim, o yüzden benim gemime bindik. Gece neredeyse bitmek üzere olduğundan denize açıldık, gün ışımaya başladığındaysa karadan epey uzaklaşmıştık.

Burada daha önce dediğim gibi dükkânı açmaya başladık. Bu yük karşısında İspanyolların nutkunun tutulduğunu fark ettim; yani öylesine büyük bir partiydi ki dört kat fazla olsaydı da onlar için fark etmezdi. O gece açtığımız bütün balyalara baktılar; fiyat konusunda pek az tartışma yaşadık. Gösterdiğim her şeyi beğenip almaya razı oldular ama dedikleri gibi daha büyük paketler için paraları yoktu, ertesi sabah kıyıya çıkıp daha çok para getirmeyi kararlaştırdılar.

Bununla beraber gecenin kalan kısmını, bütün yükün envanterini çıkarmak, fatura düzenlemekle geçirdik; böylece malları görebilecek, değerlerini bilecek ve daha ne kadar para getirmeleri gerektiğini anlayabileceklerdi.

Bu plana göre akşamleyin kıyıya yöneldik. Bizim şalopanın sandalını ödünç alarak yükün bir kısmını kıyıya götürdüler. Karaya çıkarıp bir yere yerleştirdikten sonra gemiye döndüler. Üstelik bu kez, onlarla önce iş tutan diğer üç İspanyol tüccarla birlikte gelmiş, şayet bütün gemiyi satmaya

gönüllü olsaydım, bütün gemiyi içindekilerle birlikte almaya yeter bir parayı da beraberinde getirmişlerdi.

Haklarını vermek gerekirse, benimle şerefli adamlar gibi ticaret yaptılar. Havanalı üç tüccardan almaktansa bende her şeyin çok daha ucuz olduğunun farkındaydılar. Bu üç Havanalı, deyim yerindeyse paragöz olduklarından malları önce benden alıp, anlattığım gibi sonra da üzerine yüzde yüz koyarak sattılar. Diğer taraftan ben de şimdi o Havanalılara verdiğim fiyatın yukarısına vurmuştum; hem evimde hem de yurt dışında üstlendiğim tehlikeleri, yolculuğun uzunluğunu ve tehlikelerini, bunların tamamen benim üzerimde olduğunu düşünürsek, fiyat artırmam nedensiz değildi.

Uzun lafın kısası, yükün tamamını onlara sattım. Karşılığında para olarak iki yüz bin *sekiz* aldım. Üstelik ikinci kez gemime geldiklerinde, sandalları domuz, koyun, kümes hayvanları, şekerleme ve yolculuğum boyunca yetecek benzer erzakla doluydu; bunları hediye olarak bana verdiler. Ticaretimizi bu şekilde, karşılıklı tatminle sonlandırıp ileride yine ticaret yapma sözüyle ayrıldık. Ayrıca bu tür maceralarda başıma bir felaket gelirse, birinin kalkıp onların sahilinde ticaret yapması durumunda geleneklerinin sıkılığını ve katılığını göz önüne alırsak bu hiç de olmayacak bir şey değildi, istediğim yardımı yapacaklarına, her türlü dostluğu göstereceklerine dair bana güvence verdiler.

Hiç vakit yitirmeden, hangi yoldan geri gitmemiz gerektiğine dair küçük mürettebatımla bir meclis topladım. İkinci kaptana göre tramola gidip Jamaika'ya ulaşmaktan yanaydı. Ne var ki artık tehlikeye atılamayacak kadar zengin olduğumuzdan ve eve sağ salim gidecek en iyi rotayı bulmamız gerektiğinden, ben de geminin kaptanı da en iyi rotamızın körfezi kıyıdan dolaşmak olduğunu düşündük. En iyisi Florida sahilini sancağımızda tutarak körfeze giden en kısa rotayla Carolina sahilini hedeflemek, orada rastlayacağımız ilk limana girip burunlara kadar bize emniyet sağlayacak bir İngiliz savaş gemisi beklemekti.

Tutturabileceğimiz en iyi rota buydu, bizim için güvenli olduğu da şu anlatacağım olayı saymazsak doğru çıktı: Florida burnu civarında, körfez sahilinde St. Augustine'in kuzeyine gelene kadar birkaç İspanyol *barco longo*'su ile küçük barko, ganimet yapma umuduyla bizi yokladılar. İspanyol bandırası taşıdığımızdan birçoğunu aldattık, aldanmayanları da dizi dizi top namlumuz uzak tuttu. Böylece, bir-iki kez kasırga nedeniyle kıyıya oturma tehlikesi atlatmış olsak da Carolina'daki Charles Nehri'ne sağ salim girdik.

Buradan, karıma ne kadar başarılı olduğumu bildiren bir mektup göndermenin bir yolunu buldum. Orada hiç savaş gemisi olmadığı halde sahilin korsanlardan temizlendiğini bildiğimden yoluma devam ettim ve Virginia'daki burunlarda yer alan Chesapeake Körfezi'ne girmiş oldum. Birkaç gün sonra da üç ay dört gündür uzak olduğum evime geldim.

Dünyanın bu kıyısındaki hiçbir tekne, benim bu şalopada yaptığım gibi bu kadar kısa sürede böylesine iyi bir yolculuk yapmamıştır. En alçakgönüllü hesapla bile, üç ayda yirmi beş bin sterlin kazandım. New England'a yaptığım yolculukların masrafını da çıkardım.

İnsan, talihinin zirve yaptığını bilecek güçte olsaydı, benim için elde ettiğimden hoşnut, sessiz sedasız bir köşeye çekilmenin tam vaktiydi. Üstelik de bu fikri bana söyleyen de öngörülü karım olmuştu. Elimdekiyle yetinip oturmalı ve artık işi daha ileri götürmemeliydim. Israr edip beni böyle davranmaya ikna etti. Ne var ki devasa hazinelere götürecek açık bir kapım olduğunu düşünen ben, Meksika'nın altın nehirlerini Virginia'daki çiftliğime akıtmanın bir yolunu bulan ben, insanın karşısına her tasarısında çıkan o bildik şeyler haricinde başka bir tehlike görmeyen ben, nasıl desem size, olaylar bana başka türlü göründü; yüzbinlerden, milyonlardan başka bir şey hayal edemez oldum. Bu yüzden, tüm tedbirleri hiçe sayarak başka bir yolculuk için şansımı zorladım. Ticareti yapılacak en uygun mallardan bir stok

oluşturdum. Yeniden New England'a gitmedim, çünkü birkaç ay önce göndermiş olduğum siparişe uygun şekilde İngiltere'den gelmiş esaslı bir yüküm zaten vardı. Kısaca söylersem, şimdi hazırlanmış makbuza bakılırsa yükümün maliyet bedeli 10 bin sterlini aşıyordu. Öylesine iyi hazırlanmış, öylesine hesaplı alınmıştı ki, önceki yüküme oranla, bunun üzerinden çok daha fazla kâr yapmayı umuyordum.

İşte bu beklentilerle, ilkinden döndükten beş ay sonra, ikinci yolculuğumuza nisanda başladık. Gelgelelim ilkinde olduğumuz kadar, daha en başta bile hızlı yol alamamıştık. Korsanların menzilinde olmayalım diye denize 60 fersah açıldığımız halde, daha beş gün geçmemişken kuzeye yani Newfoundland'in kıyılarına giden iki bandırasız korsan *barkosu* musallat olup bizi soydu. Tüm erzakımızı, cephanemizi, hafif silahlarımızı alıp gittiler ve bizi, yolculuğumuza devam edemeyecek kadar kötü bir hâle düşürdüler. Evimize yakın olduğumuzdan geri dönüp yeniden burunlara yönelmek, erzakımızı yerine koymak, yolculuğumuz için gereken öteberiyi gemiye yığmak akla yatkın geldi. Bu da yaklaşık on günümüzü aldı ve yeniden denize açıldık. Yükümüze gelince, hepsi balya malıydı,* bunlara ihtiyaçları olmadığından ve alsalardı da ne yapacaklarını bilemediklerinden korsanlar bunları kurcalamadı.

Daha önce izlediğimiz rotadan Meksika Körfezi'ne gelene kadar, anmaya değer bir başka macera yaşamadık. Burada başımıza gelen ilk talihsizlik şuydu: Küba'nın batısında Yucatan sahilinde *terra firma* noktasını geçerken, Yeni İspanya'nın bir *flota*'sı, yani *Cartagena* veya *Porto Bello*'dan gelip, Avrupa yolculuğuna devam etmek üzere Havana'ya giden gemi filosu gözümüze ilişti.

Yanlarında bir savaş gemisi ile üç fırkateyn vardı. Fırkateynlerden ikisi peşimize düştü, ne var ki artık güneş çekilip gece olduğundan gözden kayboldular. Meksika Körfezi'ne

* Kumaş, giysi gibi birbirine sıkıca bağlanabilen ürün balyaları. (y.h.n.)

girip sanki Mississippi'nin ağzına gidiyormuşuz gibi kuzeye yelken açtık. Bizi tamamen gözden yitirdiler. Birkaç gün sonra, hedeflediğimiz liman orada olduğundan körfezin aşağısına indik.

Gece her zamanki gibi kıyıya yanaştık ve dostlarımıza haber verdik. Ancak daha önceki gibi hemen gemiye gelmek yerine bu kez körfezde görüldüğümüzün haberini verdiler. Haber Vera Cruz ve diğer yerlere yayılmış, birkaç fırkateyn bizi aramaya başlamıştı bile. Ertesi sabah bizi aramak için üç fırkateyn daha sularda dolaşmaya başlayacaktı. Bunun nasıl olduğunu kavrayamadık. Sonradan, gece bizi gözden kaybeden o üç fırkateynin, limana varıp bandıralı korsanlar olduğumuz haberini yaydığı söylendi.

Bu doğru olsa bile, bir an önce hangi yöne gideceğimizi bulmak zorundaydık. İspanyol tüccarların tavsiyesi, uymuş olsaydık çok iyiydi; aynı gece yük balyalarımızı sandalımıza ve onların kanolarına ne kadar yükleyebilirsek yükleyecek, sabah olunca da körfezin kuzeyine en kısa rotadan giderek kaderimizi kucaklayacaktık.

Kaptanım bunu çok iyi düşünmüştü ama rotamıza karar veremediğimizden o kadar aceleyle hareket ediyor öylesine elimiz ayağımız birbirine dolaşıyordu ki hava çok aydınlanıp, yelken açmamız şart olmadan önce on altı balya maldan fazlasını çıkaramamıştık. Sonunda kaptan bir çare önerdi. İçinde beş balya daha olan bir sonraki sandalla kıyıya çıkacaktım ve İspanyol tüccarlar beni saklama işini üstlenirlerse karada kalacaktım, kaptan da adamlarını alıp denize açılacak, şansını deneyecekti.

Beni bir İspanyol gibi yutturmaları kolay olacağından, İspanyol tüccarlar beni koruma işini hemen üzerlerine aldılar. Yirmi bir balya malımla birlikte beni karaya çıkardılar, şalopa da denize açıldı. Düşmana rastlarlarsa, ertesi gece hemen karaya yöneleceklerdi. Hiç vazgeçmeden onları boşu boşuna gözledik, sonraki gün iki İspanyol fırkateyni

keşfedip peşlerine düştü. Bizimkiler uzaklarında kaldılar, şalopa şahane bir yelkenli olduğundan arayı o kadar açtı ki gece olduğunda onlardan tamamen kurtulabilirlerdi, ne var ki küçük olan korsan gemisi bizimkilerin bütün gayretine karşın peşlerinden ayrılmadı, iki-üç kez çarpışma girişiminde bulundu. Böylece diğerlerinin gelip yetişmesi için zaman kazandırmış oldu. Buna rağmen şalopa denizde seyretmeyi sürdürdü; güneybatı yönünden sert bir rüzgâr yakaladıklarından üç gün üç gece onları peşine taktı, ta ki Rio Grande veya Fransızların deyişiyle Mississippi'ye gelene kadar. Orada başka çareleri kalmayınca, teknelerini kıyıya, İspanyolların o tarihlerde Fransızlarla birlikte garnizon olarak kullandıkları ve Pensacola dedikleri kalenin çok da uzağında olmayan bir noktaya yönlendirdiler. Adamlarımız nehre sığınabilirdi ama kılavuz kaptanları olmadığından ve nehrin karşı akıntısı da güçlü olduğundan şalopa karaya oturdu, bizimkiler sandallara doluşup başlarının çaresine baktılar.

Şimdi tuhaf bir durumdaydım. Koşullarıma bakarsak bir anlamda çok mutluydum. Şöyle ki dostlarımın ellerindeydim, çünkü gerçekten öylelerdi, benim güvenliğime kendi güvenlikleriymiş gibi dikkat eden başka birileri daha olamazdı. Yeni durumumun rahatlığını artıran bir başka şey de mallarımın kurtarılmış olmasıydı. Verdikleri tavsiye ve talimat uyarınca kıyıya çıkarılmışlardı. Orada ne kadar kalacaktıysam o süre boyunca yetecek miktardaydı. Yetmezse, evine gittiğim ilk tüccar, beni temin ederek, ihtiyacım olması durumunda bana yirmi bin *sekiz* borç vereceğini söylemişti.

En büyük sıkıntım, yolculuk boyunca uğradığım talihsizliklerden sağ salim çıktığımı, emin ellerde olduğumu, kısacası ne durumda olduğumu karıma nasıl haber vereceğimi bilmememdi.

Burada, dünyanın dindirilemez tüm ıstıraplarının tek çaresi sabırdan başka elimden gelen bir şey yoktu. Aslına

bakarsanız sadece sabırlı olmak için değil, İspanyolların eline düşmem hâlinde karşılaşacağım şartları bilseydim minnettar olmam için de yeterince nedenim olurdu; bu şartlardan en makulü madenlere sürülmek veya on bin kat kötüsü Engizisyon'a gönderilmekti. Şalopayla kaçan adamlarım gibi İspanyollardan kurtulsaydım, vahşilerin arasından geçerken maruz kaldıkları zorluklara, atlattıkları tehlikelere, Güney Carolina'nın güneybatı kısımlarına erişene kadar dağları aşarak yaptıkları o uzun ve ıssız yolculukta vahşilerden daha vahşi olan Fransızların erzak verip yardım etmek yerine soyup soğana çevirerek ettikleri kötülüklere ben de katlanacak, kötü kaderlerini ben de paylaşacaktım. Bu başlı başına anlatılmaya değer bir yolculuk öyküsü aslında. Şayet tüm bunları bilseydim, bulunduğum şartlarda yalnızca sabırlı değil, hoşnut ve minnettar olmak için de epeyce nedenim olduğunu anlardım.

Dediğim gibi, hamim olan tüccar beni bir prensmişim gibi ağırladı; güvenliğimi özel tasası yaptı. Şalopanın ele geçirilip Vera Cruz'a getirilmesi beklentisi içindeyken beni ormanda küçük bir evde sakladı. Burada, Amerika kıtasına özgü kuşları beslediği, içlerinden seçerek her yıl Eski İspanya'daki arkadaşlarına hediye gönderdiği müthiş bir kuşhanesi vardı.

Bu saklanışım zorunluydu. Zira şalopa ele geçirilip Vera Cruz'a götürülür, adamlarım da hapishaneyi boylarsa, onları sorguya çekerler, türlü oyunlarla akıllarını çelip benim armatörleri veya tüccarları olduğumu, yirmi bir balya malımla şu an nerede saklandığımı söyletebilirlerdi. Mallara gelince emin bir şekilde halletti; hepsi açılıp balyalarından çıkarılmış ve tasnif edilmiş, kalyonlarla gelen diğer Avrupa mallarıyla karıştırılıp yeni balyalar yapılmış, bazısı şu tüccara bazısı bu tüccara olmak üzere Meksika'ya gönderilmişti. Böylece mal getirdiğimi öğrenmiş bile olsalar, bulmaları artık olanaksızdı.

Bu hâlde, şalopadan kötü haberler gelecek endişesiyle, çiftlik evinde, onların deyimiyle vadideki evde beş hafta kadar kaldım. Bana hizmet etmekle görevlendirilmiş iki zencim vardı, birisi tedarikçim, daha doğrusu aşçım, diğeri de uşağımdı. Hepsinin efendisi olan arkadaşım her akşam sektirmeden beni ziyaret ediyor, birlikte akşam yemeği yiyor, sonra da dışarı çıkıp bu dünyada daha güzelini görmediğim o kuşhaneye gidiyorduk.

Bu gözlerden ırak beş haftalık yaşamın ardından, şalopanın kaderine dair ayrıntılı bilgiyle geldi yanıma; iki fırkateyn ve bir şalopa onu takip etmişti, ta ki *Pensacola* kalesi yakınlarında karaya oturana kadar. Orada kumun üzerinde kalakaldığını, dalgalarla parçalandığını, adamların sandala atlayıp kaçmayı başardığını görmüşler. Anlaşılan bu haberi Vera Cruz'daki o sözünü ettiğim fırkateynler getirmişti. Arkadaşım sırf bilgi almak niyetiyle oraya gitmiş, fırkateynlerden birinin kaptanından bu haberi almış, konu hakkında uzun uzadıya sohbet etmişti.

Adamlarımın İspanyolların eline düşeceği, benim de malımın hepsini kurtaracağım duruma kıyasla, bütün yükümü ve şalopamı kaybetmiş olmama rağmen adamların kıyıya çıkıp kurtulmasına memnun olmuştum. Şimdi emniyetteydim, hâlbuki diğer türlü, beni ele vermeye zorlanacaklarını bildiğim için kaçmam gerekecek, dostlarımın benim için yapabileceği her şeyi hesaba katsam bile bu kaçışı gerçekleştirmek çok zor olacaktı.

Oysa şimdi çok rahattım. Beni vadideki evde artık saklamayı gereksiz gören arkadaşım, kimseden çekinmeden yaşadığı eve getirdi: Son kalyonlardan biriyle Meksika'dan Eski İspanya'dan dönen bir tüccardım ve onunla kalmaya gelmiştim.

Burada üst tabakadan bir İspanyol gibi giyindim. Bana hizmet eden üç zencim vardı. Bana Castilia Feja'dan, yani Eski Kastilya, Villa Moresa'lı Don Ferdinand diyorlardı.

Ortalarda dolaşmaktan, ormanda atla gezinti yapmaktan, dünyanın en hoş ve en zevkli münzeviliğinin keyfini çıkarmaktan başka işim yoktu çünkü dünyanın başka hiçbir yerinde buradaki tüccarlar kadar servete boğulmuş ve böylesine görkemli bir yaşam sürebilen başka birileri daha olamazdı.

Bu tüccarlar, dediğim gibi, villalarında ya da bizim Virginia'da söyleyeceğimiz şekliyle çiftliklerinde, kendi deyimleriyle *ingenio*'larında şeker ve çivit üreterek bir çeşit sayfiye hayatı yaşıyorlardı. Vera Cruz'da da evleri, depoları vardı. Oraya yılda iki kez, Eski İspanya'dan gelen ve dönüş yolculuğu için yeniden yük alan kalyonlarla gidiyorlardı. Onlarla La Vera Cruz'a gittiğimde, Eski İspanya'daki ticari temsilcilerinden ne kadar büyük sevkiyat aldıklarını, bunları ne kadar büyük bir hızla da naklettiklerini görünce çok şaşırmıştım. Zira ambarlarına Avrupa kaynaklı malların balyaları, çuvalları, kasaları iner inmez zenciler ve Hintli uşaklardan oluşan hamallar ve istifçiler bu malları açıp yeni balyalar halinde farklı farklı tasnifler yaptılar, sonra hepsi atlarla Meksika'ya, değişik tüccarlara gidecek şekilde nakledildi. Kalanlar yaşadıkları eve, yani yukarıda da sözünü ettiğim Vera Cruz'dan 30 İngiliz mili mesafedeki *ingenio*'lara taşındı, böylece yaklaşık yirmi günde depoları yeniden boşaldı. La Vera Cruz'daki işleri bitince uşakların hepsi çekildi; havası sağlıksız olduğu için orada gerektiğinden fazla kalmıyorlardı.

Bu şekilde nakledilen malların ayrı ayrı fatura edildiği Meksikalı tüccarların bu kadar çabuk ve kusursuz ödeme yapmaları da eşit derecede beni şaşırttı. Malların paraları altın ve gümüş şeklinde öyle bir geldi ki, depoları birkaç ay içinde, tavana kadar *sekiz* kasaları ve gümüş külçeleriyle doluverdi.

Bu kitabın dar kapsamı içinde, her şeyin nasıl bir titizlik ve düzenle, pek az acele edilerek ve hiç karışıklık olmadan yapıldığını, böylesine önemli ve maddi açıdan büyük

bir işin pazarlığının ne kadar çabuk yapılıp bitirildiğini tarif etmem olacak gibi değil. Mallar yeniden sarıp sarmalandı, makbuzlar kesildi, her şey sevk edildi. Avrupa'dan kalyonlarla aldıkları malların hepsi, böylelikle yaklaşık beş haftada elden çıkarıldı ve mallar kime sevk edilmişse o tüccarların hesaplarına kaydedilmek üzere yevmiye defterine geçirildi. Daha sonra makbuzlar hazırlanıp mektuplar gönderildi. Malları alan tüccarlar da bu makbuzları baştan sona okudu, imzaladı ve kendi defterlerine geçirsinler diye muhasebecilerine verdiler.

Bu *flota*'yla aldıkları ve birkaç seferde gelen malın toplam değerini size veremem ancak şunu hatırlıyorum, kalyonlar döndüklerinde, birkaç seferde seksen balya –veya çuval da denebilir– kırmız* ile yaklaşık üç yüz balya çivit dışında, bir milyon üç yüz bin *sekiz* yüklemişlerdi. Ne var ki öylesine alçakgönüllüydüler ki bunların kendileri ve dostları için olduklarını söylüyorlardı. Meksikalı birkaç tüccar, emirlerine istinaden gemilere yüklenip sevkiyatlarının yapılması için onlara epey miktar külçe** göndermişti. Bütün bunlar için simsariye almalarına izin verildiğini biliyorum, sırf bu şekildeki kazançları dahi küçümsenemezdi.

La Vera Cruz'da onlarla birlikteydim. Onlar için kıyıya çıkardığım yirmi bir balya malın hesabını yapmadan önce bir kez daha gittik Vera Cruz'a. Her şeyden bir miktar bıraktığım son alışverişimizde teslim edilenler de dâhil olmak üzere tutar 8.570 *sekiz* çıktı. Dostum, ki artık ona öyle demeliydim, bütün parayı peşin getirdi ve zencilerine, kaldığım odanın bir köşesine yığmalarını emretti; tüm bunlar göz önüne alındığında gerçekten hâlâ zengindim.

Virginia'da belli bir amaçla hazırlattığım bir balya vardı. İçinde ağırlıklı olarak ipek, kaliteli İngiliz pamuklusu, ipekli

---

* Kırmız böceğinden çıkarılan kırmızı boya. (ç.n.)

** Bullion. Altın, gümüş veya kimi başka değerli metalin külçe, çubuk, darp edilmemiş sikke veya başka bir hâlde bulunması. (y.h.n.)

drugget ve Hollanda bezi de dâhil kaliteli başka kumaşlar olduğundan, bu mallar için özellikle İngiltere'ye yazmıştım. Gerektiğinde hediye olarak kullanmak üzere ayırdığım için, yirmi bir balya malı kıyıya taşırken ne kadar acelem olursa olsun, bu balyayı da karaya çıkartmayı unutmadım. Malları satmaya sıra gelince, içinde kendi kullandığım giysilerin ve gerekli eşyaların olduğunu söyleyerek, bu balyanın diğer mallarla birlikte açılmasını istemedim. Aynen dediğim gibi yapılıp kaldığım odaya taşındı.

Balya, emrettiğim gibi hediye olarak sunabileceğim şekilde paketlenmiş, durum gerektiğinde kullanabileceğim daha küçük bohçalara bölünmüştü. Hepsi de değerli şeylerdi. Tüm balyanın bana İngiltere'de neredeyse 200 sterline patladığını hesapladım; şu anki şartlarım hediye yaparken cömertliğime sınırlamalar getirdiği hâlde, özellikle bu dost canlısı eli açık İspanyol'a karşı duyduğum sorumluluk öylesine büyüktü ki, iki küçük bohçayı açıp birleştirmekten, velinimetime ve bana gösterdiği saygıya uygun olabilecek bir hediyeye dönüştürmekten daha iyisini yapamayacağımı düşündüm. Bu düşünceye hizmet edecek şekilde iki bohçayı alıp malları birleştirdim. İçindekiler şunlardan oluşuyordu:

Havana'daki valiye verdiğim gibi birisi koyu kırmızı diğeri siyah olmak üzere, Londra'dan alınabilecek en kaliteli cins iki parça kaliteli İngiliz pamuklu.

Londra'da arşını yedi-sekiz şilinden dört parça kaliteli Hollanda bezi.

Erkek giysileri için on iki parça ipekli Hint keçesi ve kaba yün kumaş.

Altı parça geniş ipek, iki Şam ipeği, iki sırmalı ipek ve iki İtalyan ipeği.

Bir kutu kurdele ile değeri 40 sterlin olan bir kutu dantel.

Bu alımlı kutuyu kendi kaldığım evde açtım ve bir sabah, çoğunlukla yaptığı gibi, birlikte çikolata içmek bahanesiyle onu yukarıya getirdim. Neşeyle çikolatamızı içerken, tüm

yükümü ona satmış ve parasını almış olduğum hâlde, hakikatte ona satmayıp ayaklarına sermem gerektiğini söyledim. Çünkü sahip olduğum ve kurtarılmış ne varsa onun rehberliği sayesinde olmuştu.

Gülümsedi, yüzünde dostluk fışkıran bir ifadeyle o malların parasını ödememenin batık bir gemiyi soymak gibi olacağını, bunun da bir düşkünler yurdunu soymaktan beter olduğunu söyledi.

Yerine getirmesini istediğim iki ricam olduğunu, kesinlikle reddedilmemesi gerektiğini, ona verilecek küçük bir hediyem olduğunu söyledim. Neden reddetmemesi gerektiğini birazdan öğrenecekti, ikinci ricamı ise birinciyi kabul ettikten sonra dile getirecektim. Böyle bir felaket yaşamamış olsam hediyemi kabul ederdi, ne var ki felakete uğradığımdan, benden hediye almak zalimlik ve namertlik olurdu. Kabul etmesi için nedenimi duymak zorunda olduğunu söyledim. Bu paketi bizzat onun için karımla birlikte Virginia'da hazırlamış olduğumuzu, isminin bizzat balyanın üzerindeki işaretlerin yanına yazıldığını söyledim. Gerçekten de balyaların birinde adı yazıyordu ama demin anlattığım gibi ben o balyayı başka balyayla birleştirmiştim. Kısacası, bunların ona ait, özel mallar olduğunu söyleyerek kabul etmesi yönünde sıkıştırdım. Başıyla selam verip bir şey demedi. Ben de zenciime, daha doğrusu, hizmetimi görsün diye bana verdiği zencisine bu iki kutu hariç, hepsini onun kaldığı yere taşımasını emrettim ama hepsi tamamen taşınana kadar içindekileri görmesine izin vermedim.

Gideli bir çeyrek saat olduktan sonra hışımla içeri daldı, neredeyse küfür edecekmiş gibi kendi kendine konuşuyordu. Beri yandan son derece hoşnut olduğunu görebiliyordum: İçindekileri bilse malların odasına gitmesine asla izin vermezmiş. Sonunda Havana'daki valinin yaptığı aynı övgüyü o da yaptı; Bu ondan çok Meksika Genel Valisi'ne yakışan bir hediyeydi.

Mallara gidip baktıktan sonra ondan iki ricam olduğunu, birincisi yapılana kadar ikincisinin söylenmeyeceğini hatırladı. Ona yaptığım iyiliğe eşit bir şey rica edeceğimi umut ediyordu.

İspanya'da bir yabancının hanımlara hediye vermesinin âdet olmadığını bildiğimi söyleyerek söze girdim. Ailesindeki hanımların arzu ettikleri her türlü kişisel eşyayı, zatıalilerinin uygun gördüğü şekilde tahsis edeceğinden en ufak bir kuşkum da yoktu. Ancak şu paketteki iki küçük kutuyu karım bizzat hanımlara göndermişti. Acaba, bana emredildiği gibi rica etsem, bu hediyeleri, kendi elleriyle karımın adına ailesinin hanım üyelerine verir miydi? Ben sadece aracıydım ama bana emanet edilen görevi yapmasaydım dürüst olamazdım.

Dantel ve kurdelelerle dolu iki kutu vardı. İspanya'daki hanımların, daha doğrusu İspanyolların kadınlarına dair hassaslığını bildiğimden, bunları karıma paketlettirmiş, dediğim gibi onun eliyle göndertmiştim.

Gülümsedi. İspanyolların diğer uluslar kadar kadınlara özgürlük vermediklerinin doğru olduğunu söyledi. Beri yandan İspanyolların tüm kadınlarını fahişe olarak gördüklerini ya da karılarını kıskandıklarını düşünmeyeceğimi umut ediyordu. Hediyeme gelince kabul etmeye karar verdiğinden, hangisinin karısına ve kızlarına –çünkü üç kızı vardı– ait olduğunu söylememi istedi.

Burada yine çok nazik olmaya gayret gösterdim ve bunu söyleyemeyeceğimi belirttim, buna dair hiçbir bilgim yoktu. Kendi eliyle, *donna*'sına yani hanımına, karım tarafından hazırlanmış hediyeyi vermesini, kendisi Virginia'da yaşadığından bunu onun adına sunmasını rica ettim. Bu şekilde duyarlı olmam çok hoşuna gitti. Tıpkı dediğim gibi hediyeyi sunduğunu, karısının da hediyeyi açınca çok mutlu olduğunu gördüm, öyle olması da aslında doğaldı çünkü o ülkede epeyce para tutuyordu.

Bana daha önce de eşine az rastlanır bir dostluk gösterildiği ve bundan fazlası arzu edilemeyeceği düşünülürse yine de bu hediyenin muhteşemliğine gösterdiğim minnet duygusu yok olmadı, bütün aile bunun farkına vardı. Usturuplu yapılabildiğinde, insanların bunları almadan önce veya aldıktan sonra çıkar gözetmediği her yerde, hediyelerin hiç de etkisiz olmadığını itiraf etmeliyim.

Bir çeşit sürgün gibi olsa da burada mutlu ve münzevi bir hayatım vardı. Kabul edilebilir, hoşuma giden her şeyin keyfini sürüyordum, tabii eve gitme özgürlüğü hariç... İşte belki de bu yüzden dünyada istediğim tek şey buydu. Bir şeyden mahrum olmanın üzüncü bazen dünyadaki diğer bütün tatları acılaştırır.

Burada daha önce yabancısı olduğum anların zevkini yaşıyordum; geriye şöyle bir dönüp, pek çok güzelliklerle dolu olduğu hâlde yararlanmak için şimdiye kadar cesaret bulamadığımdan boşa harcadığım hayatıma bakmayı öğrendim demek istiyorum. İnsanın en büyük mutluluğunun tefekkür olduğunu burada keşfettim.

Şiddetli bir gut nöbetinden istifade derin düşüncelere dalarak geçmişe şöyle bir dönüp bakmanın pek çok insanda meydana getirdiği üzere kafayı temizleyip hafızayı tazelemenin yanında kendi eylemlerimiz üzerine de en yararlı ve en adil sözleri söylememizin zevkine bir de bu anıları kaleme almayı ekliyorum.

Bunları oturup yazıya döktüğüm zaman, kendi öykülerimizin İngiltere'de çok tutacağını, insanların bunları okumaktan hoşlanacağını tahmin etmiyordum; gördüm ki bunun nedeni zamanın âdet ve zevkleridir. Öykümü okuyan biri, yapmam gerektiğini fark ettiğim tefekkürün aynısına tenezzül ederse, başıma gelen talihsizliklerin semeresini belki benden daha fazla görecektir. İnsan hayatının dar sınırları içinde birbiri ardına ortaya çıkan değişim ve dönüşümler, insanların buradaki hayat öykülerini okuyanlara, şayet bunla-

rı yazanlar ahlaki ve dinî tefekküre dalarak kendilerini geliştirmiş kimselerse birçok açıdan yararlı ve öğretici olacaktır.

Pek azından bahsetmediğim hâlde, şu mutsuz hayatımda geriye kalan pek çok şey geniş ve kesin bir dille hesabının verilmesi zahmetine ve henüz girişmediğim cinsten bir tefekküre değer. Özellikle de işlerimde meydana gelen çeşitli değişim ve dönüşümleri yazarken, yukarılardan bir elin, her şeye hükmeden yenilmez bir Kudretin her çeşit hareketimize nasıl hükmcttiğini, niyctlcrimizc sınırlar koyduğunu ve bizimle ilgili her olayı idare ettiğini daha önce hiç olmadığı kadar berrak gördüğümü eklemem gerek.

İşte bu gözlemden hareketle olan biten her şey için O'na biat etmemiz gerektiği, yani doğanın bir bütün olarak boyun eğdiği neden-sonuç zincirini de O yarattığı ve yönettiği için her şeyin ilk Başlatanı ve Yaratanı olması sıfatıyla her ne olup bitiyorsa bütün o nedenlerin sonuçlarının ona atfedilmesi gerektiği bana elbette en doğru şey olarak göründü.

Şimdiye kadar Tanrısız yaşadığı söylenebilecek olan ben, daha önce hiç muktedir olmadığım kadar olayların ötesini görmeye başladım ve bu da beni sonunda, tıpkı benim de dünyada katettiğim türden bir kötülük güzergâhına yüzüm kızararak ve utançla bakma noktasına getirdi. Ne ahlaki ne de dinî değerleri bilerek yetişmiştim. İkisinden de ne kazandığımı soracak olursanız, ilk şırada şu geliyor ki, İskoçya'da yüzbaşımın ve yol arkadaşımın kötülüğünden tiksinerek yaşadığım o kısa süreli ve uygar hayat sırasında karşılaştığım ağırbaşlı ve dindar topluluk bana iyinin ve kötünün ne olduğunu ilk kez öğretmiş, sade ve dindar bir hayatın ne kadar güzel olduğunu göstermişti. Ne var ki o ülkeden ayrılınca bunlar da benden ayrıldı. İkincisi de geçmişteki hatalarının sahiden pişmanlığını duyan ve akıl hocam dediğim kâhyamın samimi bir dindar ve iyi ilkelerle dolu bir adam olarak alçakgönüllü imaları ve tefekkürleridir. Ah keşke ben de onunla birlikte geçmiş yaşamıma dair, içten biçimde töv-

be etmiş olsaydım, o zaman aralıksız yirmi dört yıl uçarı ve sefih bir hayat sürmezdim.

Gelgelelim burada, düşünmek ve tövbe etmek, geçmişin olaylarını hatırlamak, Eyüp peygamberin de dediği gibi büyük bir tiksintiyle kendimi kül ve toz içinde hor görmeyi öğrenmek* için bol bol vaktim vardı.

Bu hikâyeyi yazdığım ruh hâli işte budur. Bir tövbekârın ruh hâliyle insanların öykümü okumalarına niyet ettim. Karım ve akıl hocam gibi nakille gelen birer suçlu olmanın cezasını çekmek yerine, mürettebatının büyük tehlikeler ve güçlüklerin ardından erişebildiği Carolina'dan geçerek Virginia'daki evine gitmek için dağları, çölleri aşmaya çalışırken büyük bir tövbekâr olarak öldüğünü duyduğum kaptanım gibi kazazede bir gezginin sıkıntılarına düşmek ve acılar çekmek yerine veya benim gibi ne kadar iyi şartlarda yaşamış olursa olsun ailesinden uzak, onları bir daha görme umudu hiç olmadan sürgünde, yaban ellerde olmak yerine, insanın Takdir-i İlahi'nin merhametine sığınarak, huzur, bolluk ve rahatlık içinde kendi evinde tefekküre dalarak pişman olmasının ne büyük üstünlük olduğunu hatırlatmayı amaçladım.

Diyorum ya, bu gibilerin pişman olurken artıları olur olmasına da bütün yolları kapanıp başka gidecek yön kalmazdan önce bunlardan kaçı iç dünyalarına döner?

Burada pişman olmaya bol vaktim vardı. Hem pişmanlık fırsatını sağlayıp hem de tövbeyi ihsan eylemek Tanrı'yı ne kadar memnun eder, orasını bilemem. Bu hikâyeyi okuyan herkese şunu tavsiye etmem yeterli; hayatlarının burada anlatılan olaylara herhangi bir derecede, herhangi bir biçimde benzediğini düşünürlerse, benimkiyle karşılaştırıp pişman olmanın zamanı gelmedi mi diye sorsunlar, belki cevabı gönüllerine dokunacaktır.

---

* İncil, Eyüp 42:6. İfade tam olarak şöyledir: "Bu yüzden kendimi hor görüyor, toz ve kül içinde tövbe ediyorum." (y.h.n.)

O sıralar yazdıklarıma şimdi sadece şunu ekleyeceğim: Şu benim kibar İspanyol dostlarım beni evime, yani Virginia'ya nakletmek için başka bir yöntem bulamadıklarından, denize açılacak kalyonlardan birine İspanyol tüccar olarak binip Cadiz'e gitmem için izin çıkardılar. Oraya bütün servetimle sağ salim ulaştım, zira evinde kalırken dostum bana hiçbir masraf yaptırtmamıştı. Cadiz'den parasını ödeyerek bir bilet alıp Londra'ya giden bir İngiliz ticaret gemisine bindim. Oradan da yaşadığım maceralarla ilgili bir mektup yolladım karıma. O da Virginia'daki bütün işlerimizin yönetimini önceki gibi aynı sadık ellere gönül rahatlığıyla bırakıp, beş ay sonra yanıma geldi.